

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Το δάκρυ της ελιάς

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2025

ΗΛΙΑΣ Ε. ΜΠΙΤΣΑΝΗΣ

Το δάκρυ της ελιάς

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2025

Ο «πρώτος κύκλος» μιας ενασχόλησης δεκαετιών

Λάδια, σταφίδες, γενικώς ενασχόληση με τα αγροτικά. Ίσως πολλοί φίλοι το θεωρούν “αυτονόητο” αλλά είναι πολύ διαφορετικό και πολύ μεγαλύτερης σημασίας για μια ολόκληρη ζωή. Υπάλληλος αλλά και γεωπόνος ο πατέρας μου, είναι μια πρώτη ερμηνεία, ένα κίνητρο για το ενδιαφέρον. Χωρίς γη όμως, ένα μικρό αμπελάκι που καλλιεργούσε έτσι και αλλιώς ο θεός Γιώργος, πουλήθηκε στον ίδιο κάποια στιγμή για να αντιμετωπιστούν κάποια ζητήματα υγείας, “αδενόπαθεια” λέει είχε διαγνώσει σε μένα τότε ο γιατρός και χρειαζόταν φροντίδα. Η γενέθλια πόλη αγροτικό κέντρο και ο πατέρας υπάλληλος στην Ενωση Συνεταιρισμών, πιτσιρικάς θυμήθηκα τις πατάτες να σαπίζουν και τον πατέρα να προσπαθεί να “ηρεμήσει” τους εξαγριωμένους παραγωγούς που είχαν καταλάβει το κτήριο της Ενωσης από τη Μερλοπούλου και οι άλλοι υπάλληλοι είχαν φύγει από τις πόρτες της Κολοκοτρώνη. Πιτσιρικάς σε προσχολική ηλικία την έβγαλα αμέτρητο χρόνο στη Στέρνα και το Φαρμίσι, σταφίδες, αμπέλια, σύκα, σιτάρια. Θυμήθηκα να αλλάζουν τα πράγματα και να φυτεύει ελιές ο παππούς, τις αγωνίες με τη σταφίδα και τα σύκα, τις απέραντες συζητήσεις για τις τιμές της σταφίδας στο καφενείο του Κουτσού στη Στέρνα. Στο σπίτι ο πατέρας έφερε κάθε τόσο βιβλία για τις καλλιέργειες, εκδοτικός οίκος “Σπύρος Σπύρου” και το περιοδικό του “Νέα Αγροτική Επιθεώρησης”. Αρχικά τα ξεφύλλιζα και χάζευα τις εικόνες, παρακολουθούσα τον παππού και τους θεϊούς στην καλλιέργεια, φύτευα όπου έβρισκα χώμα εκείνα που μαθαίναμε στη “Φυσική Ιστορία”. Ενας μικρός παράδεισος στη Στέρνα, ο σχολικός κήπος στα Διόδια που πήγαιναν τα παιδιά του χωριού και ακολουθούσα κάτι σαν προνήπιο και νηπιαγωγείο. Με φυτά και δέντρα άγνωστα ως καλλιέργειες εκείνη την εποχή. Ως εκ τούτου η “ροπή” στα αγροτικά είχε βάση εκκί-

νησης. Θα μπορούσε να είναι και “επαγγελματική” αν η επιλογή σπουδών γινόταν με βάση αυτή και όχι με μια διαχρονική λογική της σχολής “που έχει μέλλον”.

Πανεπιστήμιο, χούντα, αντιδικτατορικό κίνημα, σύλλογος φοιτητών, ΚΝΕ και εξόρμηση στην επαρχία με κάθε ευκαιρία από τον πρώτο καιρό της μεταπολίτευσης. Τρεχάλα στη μάχη των εκλογών και του δημοψηφίσματος το 1974 και μετά “άνοιγμα” στους αγρότες. Το Μάρτιο του 1975 δημοτικές εκλογές και στο Νησί δεν είχε... καρναβάλι. Οπότε δόθηκε η ευκαιρία για ένα διήμερο από το Σύλλογο Μεσσηνίων Φοιτητών με έκθεση βιβλίου και προσεγγίσεις στο αγροτικό ζήτημα. Η εφημερίδα “Σημαία” έγραφε στις 16/3/1975: “Οι Μεσσηνίοι Φοιτητές στην προσπάθειά τους να συνδεθούν με το λαό της Μεσσηνίας, μετά τα γνωστά εκδηλώσεις των εις την Καλαμάτα οργάνωσαν σειρά εκδηλώσεων στη Μεσσήνη. Ήδη από χθες άνοιξε η έκθεση βιβλίου ενώ σήμερα την 11ην π.μ. θα γίνει ομιλία - συζήτηση επί των αγροτικών θεμάτων και αύριο στις 11 π.μ. στο “Σινέ Παρκ” θα γίνει προβολή ταινίας”. Η εφημερίδα “Θάρρος” έγραφε στις 19/3/1975: “Πέρα από την έκθεση βιβλίου που έμεινε ανοικτή την τελευταία εβδομάδα, οι Μεσσηνίοι φοιτητές διοργάνωσαν δύο ακόμη εκδηλώσεις στον κινηματογράφο “Παρκ” της Μεσσηνίας. Στις 17/3 προβολή της αγροτικής ταινίας “Ματωμένη Γη” και στις 16/3 συγκέντρωση όπου μαζί με ντόπιους αγρότες συζητήσαν πάνω στα αγροτικά προβλήματα. Μέσα από τη συζήτηση βγήκε το συμπέρασμα πως όλοι οι αγρότες θα πρέπει να συνεταιριστούν και να πιέσουν ώστε οι συνεταιρισμοί να μπορούν να δουλεύουν αυτοδιοίκητοι και ανεξάρτητοι για το καλό των αγροτών”. Ομιλητής στην εκδήλωση αυτή σε ένα “παγωμένο” κινηματογράφο αλλά με πολύ κόσμο ο υποφαινόμενος, ήταν η πρώτη μου ομιλία στο δημόσιο χώρο. Βασικό στοιχείο ο συνεταιρισμός και

“πρώτη ύλη” η “Νέα Αγροτική Επιθεώρησης” και ό, τι άλλο μπορούσε να βρεθεί σχετικά με τη νομοθεσία και την ανάγκη της συλλογικής δράσης. Ήταν η “γέφυρα” για τη μεγάλη κινητοποίηση των πατατοπαραγωγών το 1975, τις ημέρες μετά το Πάσχα. Γιατί δόθηκε η ευκαιρία να γνωριστώ... αυτοτελώς με ανθρώπους του μόχθου, να κερδίσω την εμπιστοσύνη τους και να ανέβω για πρώτη φορά σε τρακτέρ, στην πρώτη μηχανοκίνητη κινητοποίηση των παραγωγών. Που έφθασαν μέχρι την Ασέα για να εκτονωθεί η κατάσταση μετά τη λήψη μέτρων κατευνασμού της αγανάκτησης. Το καλοκαίρι του 1975 νέα αγωνία για τους σταφιδοπαραγωγούς και το πρώτο μου άρθρο σε εφημερίδα (25/8) με τίτλο “Ο ΑΣΟ και η μετατροπή του σε συνεταιριστική οργάνωση”. Δημοσιεύτηκε στη “Μάχη” με υπογραφή “του φοιτητή Ηλία Μπιτσάνη” και άρχισε ένας “πόλεμος” με τους αγροτοπατέρες του ΑΣΟ (στα 21 τότε η αφεντιά μου με... αυτοπεποίθηση “εμπείρου”) που υπέγραφαν ως “σταφιδοπαραγωγός” (αν και όπως μου αποκάλυψε αργότερα ο αείμνηστος Σπύρος Ξιάρχος ότι... αυτός τα έγραφε για λογαριασμό άλλων). Ετσι μετά τον πατέρα μου Βαγγέλη που είχε πολύ μεγάλο κύρος στην περιφέρεια της Ενωσης Μεσσηνίας των 63 συνεταιρισμών στη δύναμή της, εμφανίστηκε και ο... υιός (ακόμη και σήμερα ηλικιωμένοι που συναντώ καμιά φορά λένε “ο γιός του Βαγγέλη”).

Ολη αυτή η δραστηριότητα... με έφερε στη Μεσσηνία. Δεν νομίζω πως το είχα σκεφτεί αλλά στη συνεχιζόμενη δραστηριότητα του Συλλόγου Φοιτητών με αντικείμενο τα αγροτικά και τα τοπικά ζητήματα ανάπτυξης, ο αγαπημένος σύντροφος Νίκος Κουράκος που έφυγε νωρίς, από την κεντρική καθοδήγηση της ΚΝΕ άρχισε να με “πολιορκεί” να μετακινηθώ στη Μεσσηνία επικαλούμενος σταθερά την επαφή μου με τους αγρότες και τα αγροτικά θέματα από τους συνεταιρισμούς μέχρι τις καλλιέργειες. Με τα πολλά πήρα τη μεγάλη απόφαση, αποδέχθηκα την πρόταση και το 1977 επέστρεψα

και βρέθηκα στην καθοδήγηση της ΚΝΕ. Αρθρογραφώντας σταθερά στη “Μάχη” και αργότερα στην “Ελευθερία” όταν ακόμη ήταν εβδομαδιαία. Και μετά το 1982 ως δημοσιογράφος του “Ριζοσπάστη” και μέλος του Γραφείου Περιοχής του ΚΚΕ στην Ανατολική Πελοπόννησο (Περιφέρεια Πελοποννήσου σήμερα) βρέθηκα με την ευθύνη του αγροτικού. Ρεπορτάζ, κινητοποιήσεις, άρθρα συζητήσεις, αγροτικό τμήμα. Ο μπάρμπα Κώστας ο Λουλές όταν με... εντόπιζε να κυκλοφορώ στον Περισσό με καλούσε σε “ανάκριση”. Εψαχνε να βρει τι συμβαίνει, ποιά είναι τα καινούργια στοιχεία, τι γίνεται με τους συνεταιρισμούς. Ατελείωτες συζητήσεις με τον Κώστα Μπατίκα (που καθοδηγούσε ένα φεγγάρι της οργάνωση περιοχής), το Μήτσο Δεσύλλα, στο Σπύρο Στριφάρη, με συντρόφους από άλλες περιοχές. Και μετά η διάσπαση και οι διαφορετικοί δρόμοι, στο αγροτικό τμήμα του Συνασπισμού, τελευταία δημόσια πολιτική παρουσία η εκδήλωση που οργανώθηκε στα Χανιά για το ελαιόλαδο και το μέλλον του (μάλλον το 1992) με τον τότε υπεύθυνο του τμήματος Δημήτρη Προβατά και τον αείμνηστο (βουλευτή τότε) Αλέξη Σεβαστάκη.

Από τότε αμέτρητα άρθρα και ρεπορτάζ στην “Ελευθερία” για τη σταφίδα, το λάδι, τους συνεταιρισμούς, τις νέες καλλιέργειες, την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ενωσης από θέση “μάχιμης” δημοσιογραφίας για τα 6 τελευταία χρόνια ως συνεργάτης. Με συνεχή ενημέρωση για τις εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ενωση και τους κανονισμούς της και μεταφράσει από αγγλικά, ισπανικά και ιταλικά από φίλους πρόθυμους να συνδράμουν στην προσπάθεια. Με διαφορετικό τρόπο κάθε φορά αλλά με “πλευρά”: Εκείνη της αγωνίας των αγροτών και της ανάγκης ενδυνάμωσης της συλλογικής δράσης. Καθόσον από την εποχή που της “μάχιμης” δημοσιογραφίας πέρασα στην εποχή της “μάχιμης” καλλιέργειας των κτημάτων που κληρονομήθηκαν στη Βούλα. Μπορείς να το πεις και ολοκλήρωση ενός μεγάλου κύκλου που σημαδεύει τη ζωή...

Βιωματική σχέση με την ελιά

σχέση με την ελιά και το ελαιόλαδο είναι βιωματική. Ελάχιστα ήταν τα λιόδεντρα στην παιδική ηλικία, κυριαρχούσαν οι σταφίδες και τα σύκα που έδιναν περισσότερο εισόδημα. Θυμάμαι τον παππού Θανάση στη Στέρνα όταν φύτευε ελιές στο κτήμα δίπλα στο ποτάμι. Ήταν αρχές της δεκαετίας του 1960-1970, όταν το βασικό του εισόδημα ήταν η σταφίδα. Κάπου 4 στρέμματα τα είχε ξεριζώσει στην κατοχή και φύτευε σιτάρι που ήταν αναγκαίο για την επιβίωση, υπήρχαν σκόρπιες 2-3 ελιές στο κτήμα. Σε εκείνο το κομμάτι ξεκίνησε να φυτεύει τις ελιές και αργότερα ξεριζωσε όλες τις σταφίδες και έγινε ένα κτήμα 8 στρεμμάτων που υπάρχει και σήμερα. Με την αξίνα και το γκασμά άνοιγε αγκομαχώντας τις γούβες για να βάλει τα γροθάρια. Τότε είδα για πρώτη φορά να ψήνει το ρέγγο σε εφημερίδα, μπορεί να ήταν χειμώνας αλλά ο ιδρώτας κύλαγε ποτάμι και το αλάτι χρειαζόταν... αναπλήρωση. Λίγο λάδι υπήρχε στο σπίτι του αλλά προερχόταν από τις λιγοστές ελιές και το χαμολόι που έκανε η γιαγιά Νίκη. Την θυμάμαι σκυφτή μέσα σε κτήματα με ελιές να μαζεύει ελιά την ελιά που είχε παραπέσει, για να γεμίσει την ποδιά της και να τη μεταφέρει στο σακί. Στο σπίτι πάντα υπήρχε λάδι, είτε από φίλημα είτε από αγορά σε μικρές ποσότητες.

Στη Στέρνα θυμάμαι την ίδια περίοδο το παλιό λιτρουβιό δίπλα στο ποτάμι σε μικρή απόσταση από την εκκλησία, το κτήριο υπάρχει μέχρι σήμερα. Ήταν συνιδιοκτησία στενών συγγενών, δύο Χαραλάμπιδων από το Λαμπροπουλείκο. Μου έχουν εντυπωθεί οι μυλόπετρες, τις είχα δει σε λειτουργία, πριν λίγα χρόνια ξαπλωμένες στο προαύλιο και τώρα χαμένες. Τα χρόνια περνάνε και οι φευγαλέες στιγμές μπορεί να είναι μνήμη μπορεί να είναι και ανάπλαση της μνήμης. Στο δρόμο προς το αποστειρωτήριο σύκων υπήρχε ένα ακόμη ελαιοτριβείο που το είχε στενός συγγενής της οικογένειας, ο Πάνος Λαμπρόπουλος (Καπατέλος). Εχω την αίσθηση ότι αυτό ήταν

μηχανοκίνητο, είχε συμβεί μάλιστα και εργατικό ατύχημα στο οποίο εργάτης έχασε το χέρι του.

Εκείνο που θυμάμαι καλά όμως είναι στο Νησί το ελαιοτριβείο «Πάμισος» (κατά το χαβούζι) στο οποίο κατέφθανε η πιτσιρικαρία της γειτονιάς (και το έχω ζήσει από διαφορετικές γειτονίες λόγω συνεχούς μετοίκησης, οι ιδιοκτήτες ήταν φίλοι του πατέρα μου) για την καψαλιστή φέτα με το φρέσκο λάδι. Το καζάνι με το νερό που έβραζε, οι τσαντίνες και η πρέσα που τις πίεζε για να βγει το λάδι είναι οι εικόνες που έχουν μείνει. Και αυτό γιατί αυτά φαίνονταν (μαζί με το γραφειάκι του διαχειριστή) όταν μπαίναμε από τη νότια είσοδο, πιο μέσα απαγορευόταν για λόγους ασφαλείας.

Με τούτα και με τ' άλλα ο καιρός περνούσε και οι αλλαγές γίνονταν γοργά. Η καλλιέργεια του σιταριού εγκαταλείφθηκε, οι εκτάσεις σταφίδας και σύκων περιορίστηκαν και η ελιά αναπτυσσόταν με γρήγορους ρυθμούς. Εχω πολύ έντονη τη μνήμη της μεταβολής αυτής τη δεκαετία 1965-1975 καθώς σε εκείνη την περίοδο η Ενωση Συνεταιρισμών στο Νησί σταμάτησε να συγκεντρώνει σιτάρι (που δεν υπήρχε) και κατασκεύασε δεξαμενές όπου συγκέντρωνε λάδι για εμπορία. Και στις δύο περιπτώσεις υπεύθυνος της συγκέντρωσης ήταν ο πατέρας μου που υπηρετούσε ως γεωπόνος στην Ενωση και έτσι έβλεπα από πρώτο χέρι τις αλλαγές χωρίς να συνειδητοποιώ τις αιτίες και το βάθος.

Ήταν οι εποχές που το «έχω λάδι άσσο» είχε διπλή σημασία: Κυριολεκτική με την έννοια ότι η οξύτητα για το καλό λάδι ήταν 1 και μεταφορική με την έννοια ότι ήταν το... καλύτερο λάδι. Λογική η προσέγγιση καθώς το λάδι έλειπε από τη ζωή ακόμη και σε περιοχές που σήμερα θεωρούνται ελαιοφόρες, ενώ οι ποσότητες ήταν μικρές, έχουμε ζήσει και τις χρονιές που απαγορευόταν με υπουργική απόφαση η εξαγωγή του. Οπως έχουμε ζήσει και τις εποχές που απαγορευόταν η πώληση σπορευλαίων σε ελαιοπαραγωγικές περιοχές προκειμένου να προστατευτεί η παραγωγή

του.

Και μετά ήρθε η ένταξη στην ΕΟΚ για να φέρει τα πάνω κάτω. Χωρίς να παίρνουμε υπόψη την καλύτερη μεταχείριση του ελαιολάδου στο σύνολο των προϊόντων καθώς αποτελούσε βασικό προϊόν της Ιταλίας η οποία ήταν από τους πρωταγωνιστές της «κοινής αγοράς», μεταφέραμε δογματική τη γενικότερη αντίθεση του ΚΚΕ απέναντι στην «ενοποίηση». Με την επίκληση κινδύνων ξεριζώματος της ελαιοκαλλιέργειας ήταν αδύνατον να αντιμετωπιστεί ο αντίλογος των επιδοτήσεων που άρχισαν να αποτελούν βασικό εισόδημα για τους καλλιεργητές της ελιάς. Το αίτημα για «τιμές ασφαλείας» υψηλότερες από αυτές που καθορίζονταν (όσο υπήρχαν) παρά το ηθικό και το δίκαιο του πράγματος άρχισε να ξεθωριάζει, μαζί και οι κινητοποιήσεις των ελαιοπαραγωγών. Ενώ ταυτόχρονα οι επιδοτήσεις και ο τρόπος χορήγησης έγιναν μηχανισμός διαφθοράς συνειδήσεων καθώς το σύστημα «έσπρωχνε» ή «διευκόλυνε» παραγωγούς και τυποποιητές σε κάθε είδους κομπίνες. Από τα... τριώροφα ελαιοπερίβολα μέχρι την τυποποίηση... αέρα. Στο τέλος κάποιον την πλήρωσαν (που πιάστηκαν στο δόκανο) και κάποιον επωφελήθηκαν (με τα ιστορικά δικαιώματα). Για να ξεκινήσει μια αντίστροφη πορεία στην οποία οι επιδοτήσεις μειώνονται διαρκώς και τείνουν προς εξαφάνιση την ώρα που το κόστος της καλλιέργειας καλπάζει.

Ενδιάμεσα ζήσαμε μια χρονιά το «άλμα» στις τιμές τη μια χρονιά και ήρθαμε αντιμέτωποι με το «κραχ» την επόμενη που μονιμοποιήθηκε.

Ολη αυτήν την εξελικτική πορεία την έζησα και πολιτικά και δημοσιογραφικά έχοντας με τον έναν ή τον άλλον τρόπο πάρει μέρος στο «ελαιοκομικό γίγνεσθαι». Και καθώς τα πράγματα άλλαζαν με μεγάλες ταχύτητες και η γνώση ήταν περισσότερο από ποτέ αναγκαία, μέσα από τις σελίδες της «Ελευθερίας» ανοίξαμε δημόσια ένα πλήθος θεμάτων που βρήκαν μπροστά τους οι ελαιοπαραγωγοί τα επόμενα χρόνια. Πληροφορίες, συνεντεύξεις, μεταφράσεις ξένων κειμένων για την ελαιοκομία για πολλά χρόνια αποτέλεσαν βασική ύλη τη εφημερίδας και είχαν τη δική

τους συμβολή στη συνειδητοποίηση στη νέα πραγματικότητα που διαμορφωνόταν και εξελίσσεται διαρκώς.

Και όταν ολοκληρώθηκε αυτός ο κύκλος, με την πολύτιμη εμπειρία αυτής της γνώσης, μπήκα στον κύκλο της παραγωγής έχοντας πλέον 10 χρόνια ενασχόλησης με τη... μάχιμη γεωργία. Σε αυτό το διάστημα γνώρισα πολύ καλύτερα τα πράγματα, αντιμετώπισα «επί εδάφους» τα ζητήματα για τα οποία έγραφα, μίλησα με αμέτρητους παραγωγούς, παρακολούθησα συνέδρια και ημερίδες, αιτήθηκα και δανείστηκα τη γνώση ενός πλήθους ανθρώπων που ασχολούνται επιστημονικά στο κύκλωμα του ελαιολάδου από την παραγωγή μέχρι την εμπορία. Εάν φεγγάρι μάλιστα, όταν ο γιός μου Βαγγέλης ζούσε στη Γερμανία, γίναμε και... μικροτυποποιητές ελαιολάδου και βρώσιμης ελιάς Καλαμάτας.

Μετά από αυτή τη διαδρομή, θεωρώ ότι τα έχω γράψει όλα για όσα γνωρίζουμε και εκείνα που προβλέπουμε για το εγγύς μέλλον. Είμαι απολύτως βέβαιος όμως ότι τα επόμενα χρόνια θα βρεθούμε μπροστά σε νέα προβλήματα, θέματα και καταστάσεις που απαιτούν προσαρμογή, εγρήγορση και κινητοποίηση των παραγωγών για να αντιμετωπιστούν.

Στα κείμενα που ακολουθούν αποτυπώνονται οι παρεμβάσεις αυτής της δεκαετίας, οι οποίες ψηλαφούν τα ζητήματα της ελαιοκαλλιέργειας και εκφράζουν την αναγκαιότητα να αποκτήσει η χώρα «εθνική πολιτική ελαιολάδου» που θα έχει στο επίκεντρο εκείνους που μοχθούν για να παράγουν το πολύτιμο προϊόν.

Τα κείμενα προέρχονται από την εβδομαδιαία στήλη «Επί Τάπητος» που διατηρώ στην «Ελευθερία» και ορισμένα από το προσωπικό μου προφίλ στο fb και τις δημόσιες παρεμβάσεις από εκεί.

Σε ορισμένα κείμενα υπάρχουν επαναλήψεις και επικαλύψεις που προκύπτουν από διαφορετικές προσεγγίσεις των επαναλαμβανόμενων ζητημάτων.

Με την ελπίδα ότι μπορεί να βοηθήσουν στον αναγκαίο προβληματισμό, παραδίδω στους φίλους αναγνώστες και αυτό το πόνημα...

Η καλλιέργεια της ελιάς πολιτισμός της Μεσογείου – Ιστορίες για την καλλιέργεια, τους εχθρούς της και την ποιότητα

Η καλλιέργεια της ελιάς είναι ένα από τα στοιχεία του μεσογειακού πολιτισμού που έλκουν την καταγωγή τους από την αρχαιότητα. Εισαγωγικά τα κείμενα ψηλαφίζουν αυτό το θέμα, ενώ αποτυπώνουν πλευρές της καλλιέργειας από τα τέλη του 19ου αιώνα. Με αναγωγές σε ζητήματα τα οποία

εμφανίζονται σήμερα με διαφορετική μορφή αλλά αναδεικνύουν μια αξιοσημείωτη διαχρονικότητα. Η καλλιέργεια, οι εχθροί της ελιάς, η ποιότητα του ελαιολάδου, οι εξαγωγές είναι θέματα που απασχολούσαν, απασχολούν και θα απασχολούν στο μέλλον τη δημόσια συζήτηση.

Ιστορικά στοιχεία για την ελαιοκαλλιέργεια

Ελαιόλαδο και σήμερα, η εποχή του είναι, ολίγη ιστορία γιατί η γνώση της είναι πολύτιμη. Γνωστή από τα αρχαία χρόνια στη Μεσοπονή η καλλιέργεια της ελιάς. Τα αποτυπώματα υπάρχουν στο Ανάκτορο του Νέστορα, όπου απέναντι από την Αίθουσα του Θρόνου, στα δεξιά, υπάρχει σειρά από πέντε δωμάτια διαφορετικών διαστάσεων.

Το βορειοδυτικότερο περιείχε δώδεκα πιθάρια για λάδι και πολυάριθμα μικρότερα άλλων σχημάτων αγγεία. Πολλά από αυτά είχαν γραπτή διακόσμηση και φαίνεται πως σ' αυτή την αποθήκη φυλαγόταν η καλύτερη ποιότητα λαδιού. Πινακίδες της Γραμμικής Γραφής Β' που αποκρυπτογραφήθηκαν, επιβεβαιώνουν ότι το ελαιόλαδο ήταν σημαντικό προϊόν για την περιοχή.

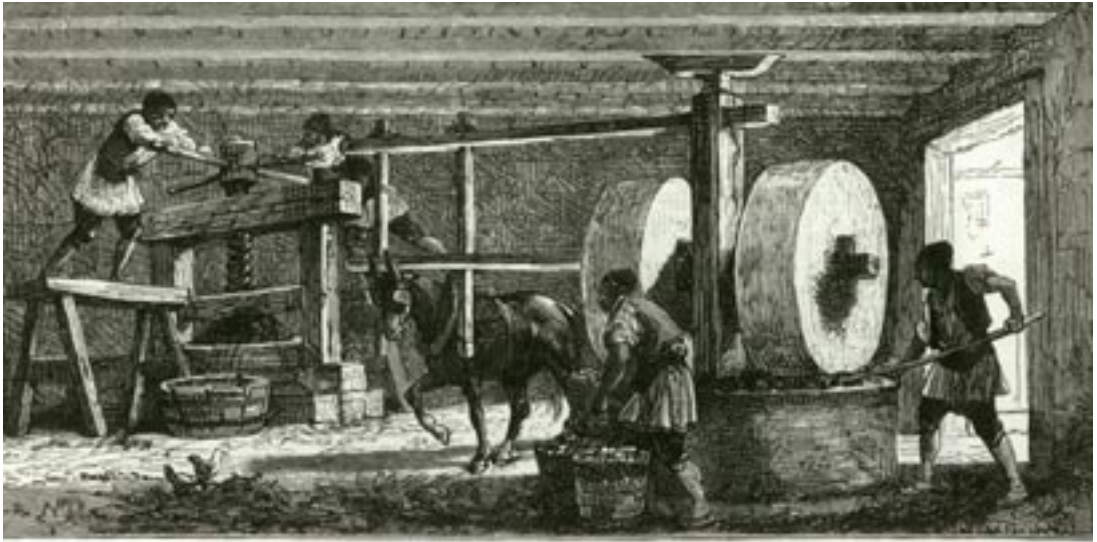
Πλήρως οργανωμένη παραγωγή, έκθλιψη και εμπορία ελαιολάδου υπήρχε ήδη την εποχή της (πρώτης) Ενετοκρατίας από το 15ο αιώνα. Την περιγράφει σε λίγες γραμμές ο καθηγητής Αντώνιος Γ. Μομφεράτος το 1914, σε εργασία του σχετικά με τη Μεθώνη και την Κορώνη την Ενετοκρατία:

“Επί της παραγωγής του ελαίου υπήρχε διατίμησις [...] Ουδείς μεταχειριζόμενος μηχανήν ελαιοπαραγωγής ηδύνατο να λάβη πλέον των 8 σολδίων και μια μπότσαν ελαίου δι' εκάστην stama ελαιών, επί ποινή 25 υπερπύρων [...] Η συλλογή των ελαιών δεν επιτρέπετο μέχρι τις 15 Οκτωβρίου. Ουδενί επιτρέπετο να αγοράζη έλαιον παρ' ουδενός χωρικού ή άλλου ιδιώτου είτε επί μετρητοίς είτε επ' ανταλλαγή προ του μηνός Οκτωβρίου επί τη υπό της διοικήσεως γενομένη διατιμήσει. Εν περιπτώσει παραβιάσεως ο τε αγοραστής και πωλητής έχανον το τίμημα, του οποίου το μὲν 1/2 περιήρχετο εις την κοινότητα, το δε ἕτερον 1/2 εις τον καταμνηνυτήν. Η διάταξις αὕτη δικαιολογείται εκ του σκοπού του περιορισμού της τοκογλυφίας και απληστίας των αισχροκερδών, οίτινες δεν

αισθάνονται οίκτον προς τους δυστυχείς πωλητάς. Επί του ελαίου επληρώνετο φόρος εισαγωγής και εξαγωγής. Ουδείς ηδύνατο να εξαγάγη έλαιον εκτός της Ενετικής περιφερείας είτε εις το πριγκιπάτον του Μορέως είτε αλλαχού άνευ αδείας εγγράφου του διοικητού, επί ποινή απωλείας του ελαίου και των ζώνων και φυλακίσεως τριών συνεχών ετών. Ο φόρος ενοικιάζετο και κατεβάλλετο εις τον ενοικιαστήν φορολόγον, επί απειλή ποινής διπλασίου φόρου [...] Η είσπραξις του φόρου επί των ελαίων έγινετο υπό την επίβλεψιν υπαλλήλων αγορανόμων”.

Η Μεθώνη και η Κορώνη κράτησαν τα σκίπτρα της παραγωγής για αιώνες και το επιβεβαιώνει στα τέλη του 17ου αιώνα ο Τούρκος περιηγητής Εβλιγιά Τσελεμπί, ο οποίος περνώντας από την περιοχή εντυπωσιάστηκε από τις ελιές: “Η Μεθώνη παράγει τις καλύτερες ελιές στον κόσμο [...] Οι ελιές της Κορώνης είναι περισσότερο φημισμένες απ' αυτές της Δαμασκού. Δεν έχω ξαναδεί τόσο σκληρή και γλυκιά ελιά. Από δω στέλνουν δώρο στο Σουλτάνο χυμό λεμονιού, ελιές και ελαιόλαδο μέσα σε κατάλληλα δοχεία. Παντού έχουν φυτέψει ελαιόδενδρα”.

Στη συνέχεια οι Ενετοί θέλοντας να αυξήσουν την παραγωγή ελαιολάδου επέτρεψαν με νόμο τον ελεύθερο εμβολιασμό των αγριελιών δίνοντας τίτλους ιδιοκτησίας σε αυτούς που εμβολίαζαν το δέντρο ακόμα και αν βρισκόταν στο κτήμα κάποιου άλλου. Ο νόμος αυτός ήταν ευνοϊκότερος για τον καλλιεργητή της ελιάς και αυτή ακριβώς η ενθάρρυνση εκ μέρους των Ενετών οδήγησε τους κατοίκους στη δενδροφύτευση και στον εμβολιασμό όλων των αγριελιών και μάλιστα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ο περιηγητής Σκροφάνι που πέρασε από τη Λακωνία το 1975 γράφει ότι “οι καλύτεροι ελαιώνες έχουν φυτευτεί από τους Ενετούς. Η συστηματική καλλιέργεια αρχίζει στα μέσα του 18ου αιώνα”. Αφθονες είναι οι ιστορικές

Oelpresse in Krissa.

πηγές της δεύτερης Βενετοκρατίας (1686-1715) που πιστοποιούν από την μια τις αυξημένες διαστάσεις της ελαιοπαραγωγής στη Μεσσηνία κατά την πρώτη Τουρκοκρατία, καθώς και από την άλλη την αναπτυξιακή ελαιοκομική πολιτική των Βενετών. Από αρχαικές πηγές έχει γίνει γνωστό ότι το 1704 η παραγωγή του λαδιού στη Μεσσηνία ανερχόταν στα 16.139 βαρέλια έναντι του συνόλου της πελοποννησιακής παραγωγής 19.159 βαρελιών. Από τα 16.139 βαρέλια η παραγωγή της Κορώνης ανερχόταν σε 8.000, της Μεθώνης 3.012, του Ναβαρίνου 2.007, της Κυπαρισσίας 1.820 και της Ζαρνάτας 1.300 βαρέλια.

Όλα αυτά... ωραία, αλλά δεν θα πρέπει να νομίζει κάποιος ότι η Μεσσηνία... κολύμπαγε στο λάδι. Αντιθέτως τα μεταγενέστερα χρόνια κυριάρχησε η καλλιέργεια της σταφίδας και δευτερευόντως των σύκων, ενώ η τεχνογνωσία για την καλλιέργεια της ελιάς μπορεί να πει κάποιος ότι ήταν “πρωτόγονη”. Σπουδαίο έργο στην κατεύθυνση της εκπαίδευσης των παραγωγών έπαιξαν στο Μεσοπόλεμο οι γεωπόνοι που εργάστηκαν στην περιοχή και άλλαξαν σημαντικά τα πράγματα. Όπως μας πληροφορεί η “Σημαία” στα τέλη του 1929 “εκτός της ιδρυ-

θείσας και δευτέρας εν Κωνσταντίνοις της Ανδανείας μεταβατικής σχολής κλαδευτών και εμβολιαστών, ιδρύονται προσέτι κατά Ιανουάριον τοιαύται σχολαί εν Θουρία διά τον τέως Δήμον Θουρίας, εν Μεσοποταμία διά τον τέως Δήμον Οικαλίας, εν Ψάρι διά τον τέως Δωρίου, εν Δωρίω διά Κοινότητας του τέως Δήμου Αετού. Τας διευθύνσεις των σχολών τούτων θα αναλάβωσιν οι γεωπόνοι του Γεωργικού Επιμελητηρίου κ.κ. Ν. Κανάσης και Π. Δρούγας και οι γεωπόνοι του Γραφείου Νομογεωπόνων κ.κ. Πρέζας, Αν. Κουβέλης και Γεν. Γαρδίκης, όστις εκ περιτροπής θα διδάξη μαθήματα εις απάσας τας σχολάς”. Και πάλι όμως μετά από αιώνες, έμπαινε το θέμα της “εξημέρωσης των αγρίων δένδρων”. Για το λόγο αυτό “το Γεωργικόν Επιμελητήριο παρεκάλεσε το υπουργείον Γεωργίας ίνα τοποθετήση προσέτι 10-15 τεχνίτας κλαδευτάς και εμβολιαστάς οπωροφόρων δένδρων, ελαιών ή αμπέλων [...] προκειμένου σε συνεργασία και με των ακουμένων ήδη να δημιουργηθώσι εν καιρώ 15-20 συνεργεία ειδικά κλαδευμάτων και εμβολιασμών προς δημιουργίαν νέου ιδιωτικού και εθνικού πλούτου”.

Όσο για τις εξαγωγές, αυτές πάντα απασχο-

λούσαν τη δημόσια συζήτηση αλλά... λύση δεν βρέθηκε ακόμη. Από την άποψη αυτή έχει ενδιαφέρον να αναφέρουμε ότι ήδη από το 1930 οι εκθέσεις έλεγαν... πάνω κάτω τα ίδια. Το Μάιο του 1930 δημοσιεύτηκαν τα συμπεράσματα του χημικού Γ. Πανόπουλου ο οποίος πήγε επισήμως στις Ηνωμένες Πολιτείες για να διαπιστώσει τι ζητεί η αγορά για προϊόντα που μας ενδιέφεραν: "Τενικώς το υπό της καταναλώσεως ζητούμενον έλαιον ελαιών πρέπει να είναι λεπτόρευστον και η οξύτης αυτού να κυμαίνεται μεταξύ 0,5-2 βαθμών. Το άρωμα ελαφρόν και λεπτόν διά τους καταναλωτάς Έλληνας, Ιταλούς, Ισπανούς, Κινέζους κ.λπ., άοσμον δε τελείως διά τους Αμερικάνους. ΟΙ κυριώτεροι ως γνωστόν εισαγωγείς είναι οι Ισπανοί, Ιταλοί και Έλληνες. Τα μεγαλύτερα ποσά εισάγονται υπό των Ιταλών, κατόπιν έρχονται οι Ισπανοί και τελευταίοι οι Έλληνες. Το τοιούτον οφείλεται στην ανομοιομορφίαν της ποιότητος των εισαγομένων ελληνικών ελαιολάδων τα οποία δεν ανταποκρίνονται ποσώς προς την υπό της καταναλώσεως ζητούμενη

ποιότητα. Εκ των ελληνικών ελαιολάδων μεγαλύτεραν ζήτησιν εν Αμερική παρουσιάζουν τα ελαιοάδα Μυτιλήνης. Επίσης η συσκευασία αυτών είναι χειρίστη [...] Η καλλιτεχνική εξωτερική εμφάνισις των δοχείων θα πρέπει να είναι λίαν επιμελημένη ως εμφανίζονται τα ιταλικής και ισπανικής προελεύσεως. Συνημμένως υποβάλλω δείγμα ιταλικού και ισπανικού ελαίου, προς την ποιότητα των οποίων νομίζω προς το συμφέρον της η ελληνική βιομηχανία πρέπει να συμμορφωθή".

Σύντομη επιστροφή στο (διδακτικό παρελθόν) με ζητούμενες σήμερα τις πολιτικές στη γεωργική εκπαίδευση, τις εξαγωγές και συνολικά στη ριζική αναμόρφωση του τομέα, προκειμένου να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που διατυπώνονται στις αλληπάλληλες μελέτες και εκθέσεις που επαναλαμβάνουν (με διαφορετικό τρόπο λόγω των αλλαγών) το δίπολο "δυνατότητες και αδυναμίες" της ελληνικής ελαιοπαραγωγής.

16/12/2015

Με αφορμή το δάκο, παρελθόν και μέλλον

Η φωτογραφία δεν είναι ευκρινής λόγω παλαιότητας και έρχεται να βεβαιώσει ότι ο δάκος... έχει ιστορία. Κατά τη λεζάντα "Η ανωτέρω εικών παρουσιάζει συννεργείον καταπολεμήσεως του δάκου των ελαιών εν Κυπριασία που από του 1920 γίνεται συστηματική καταπολέμησις του εντόμου τούτου, το οποίον επησίως επιφέρει ζημίας εκατόν εκατομμυρίων δραχμών.

Δεξιά καθήμενος ο νομογεωπόνος κ. Γενναίος Γαρδίκης εφαρμόσας το πρώτον εν Μεσοπνία τα δακοκτόνα". Φωτογραφία των αρχών της δεκαετίας του 1920 που χρειάστηκε να ανασυρθεί καθώς πρόκειται για ένα θέμα που απασχολεί 100 χρόνια τον τόπο, αλλά ακόμη δεν έχει βρεθεί η βέλτιστη λύση.

Γυρίζοντας το ρολόι του χρόνου έναν αιώνα πίσω, θα πρέπει να τονίσω ότι η ελαιοκαλλιέργεια είχε πολύ μικρή έκταση. Η γεωργική στατιστική το 1917 έδινε παραγωγή περίπου 3.000 τόνων, ενώ η τελευταία προπολεμική (1938 με υπερπαραγωγή) έδινε περίπου 8.000 τόνους. Σήμερα η παραγωγή ανέρχεται σε 50.000 τόνους (ίσως και παραπάνω), καθώς στο πέραςμα του χρόνου από τη μονοκαλλιέργεια της σταφίδας περάσαμε στη μονοκαλλιέργεια της ελιάς. Σχηματική η έκφραση βεβαίως που έρχεται να αποτυπώσει και την απουσία σχεδιασμού στις αλλαγές που κάποια στιγμή έρχονται αναπόφευκτα. Γεωργική τεχνογνωσία για την καλλιέργεια της ελιάς δεν υπήρχε και η γενιά των γεωπόνων που προσπάθησε να μεταμορφώσει την αγροτική οικονομία μετά

το 1920, έκανε σοβαρές προσπάθειες για να αποκτηθεί. Εκτός από την ίδρυση του Ελαιοσταμείων κατά περιοχές, για να αποκτηθούν δεξιότητες από τους παραγωγούς, λειτούργησαν μεταβατικές σχολές ελαιοκλαδευτών. Στις οποίες μάλιστα δίδασκαν κυρίως Ιταλοί που είχαν μετακληθεί για τον σκοπό αυτό. Ο δάκος πάντα αποτελούσε εχθρό της ελιάς και η καταπολέμησή του απασχολεί διαρκώς όσους με τον έναν ή τον άλλον τρόπο εμπλέκονται με την ελαιοκαλλιέργεια, εδώ και 100 χρόνια. Πρωτόγονα τα μέσα τις παλαιότερες εποχές και από την άποψη των μεθόδων, των σκευασμάτων αλλά και των μηχανικών μέσων, πολύ μεγάλες οι ζημιές αλλά και οι αντιθέσεις σε σχέση με τη δακοκτονία. Αρχικά η υπόθεση είχε τοπικό χαρακτήρα και οι προσπάθειες καταπολέμησης του δάκου εποπτεύονταν στενά από τους νομογεωπόνους, οι οποίοι και εκπαιδευαν εκείνους που θα έκαναν τη δακοκτονία. Αυτό και γιατί η υπόθεση ήταν αποτέλεσμα τοπικών πρωτοβουλιών, αλλά και γιατί το επέτρεπε η μικρή έκταση της καλλιέργειας. Τα πράγματα όμως

άλλαξαν τα μεταπολεμικά χρόνια, όταν πλέον η καλλιέργεια είχε αρχίσει να παίρνει έκταση και απαιτούσε συλλογική και οργανωμένη διαχείριση για να γίνεται αποτελεσματική η καταπολέμηση.

Από τότε το ζήτημα της ευθύνης για τη δακοκτονία με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, έγινε αντικείμενο διαμάχης. Και αρχικά μεταξύ αυτοδιοίκησης και συνεταιρισμών. Για πρώτη φορά το θέμα τέθηκε το 1953 σε συνέδριο για το οποίο διαβάζουμε τα εξής: “Εις την αίθουσαν της Λαϊκής Σχολής επραγματοποιήθη την Κυριακήν το προαναγγελθέν ελαιοκομικόν συνέδριον διά το ζήτημα της καταπολεμήσεως του δάκου, εις το οποίο μετέσχον αντιπρόσωποι των δήμων, των κοινοτήτων και 6 ενώσεων γεωργικών συνεταιρισμών του Νομού Μεσσηνίας. Το συνέδριον απασχόλησαν κυρίως δύο θέματα: α) Ο τρόπος της καταπολεμήσεως του δάκου και των άλλων ασθενειών της ελιάς (ρυγχίτου, πυρηνωτρίτου) και β) Το όργανον εις το οποίον θα ανατεθή το έργον της καταπολεμήσεως των ανωτέρω ασθενειών. Κατά

την διάρκεια της συζητήσεως ανεφύψαν οξεία διαφωνία μεταξύ των αντιπροσώπων των δήμων και κοινοτήτων και των αντιπροσώπων των συνεταιριστικών οργανώσεων ως προς το όργανον εις το οποίον θα ανατεθή το έργον της καταπολεμήσεως. Επί του θέματος αυτού οι αντιπρόσωποι των δήμων και κοινοτήτων καταφέρθηκαν δριμύτητα κατά των συνεταιριστικών οργανώσεων διά τον τρόπον με τον οποίον εγένετο κατά το παρελθόν έτος η καταπολέμησης του δάκου και υπεστήριξαν την άποψιν ότι ενδεδειγμένα όργανα διά να αναλάβουν την εκτέλεσιν του έργου είναι οι δήμοι και αι κοινότητες. Το συνέδριον έληξε το απόγευμα χωρίς να ληφθούν οριστικά αποφάσεις επί των συζητηθέντων θεμάτων” (“Θάρρος” 4/2/1953). Λεπτομέρειες για τις μεθόδους και τον τρόπο που είχε οργανωθεί η δακοκτονία εκείνη την εποχή δεν γνωρίζουμε, εκείνο το οποίο γνωρίζουμε είναι ότι για δεκαετίες πολύ συχνά στις τοπικές εφημερίδες φιλοξενούνταν διαμαρτυρίες για τις καθυστερήσεις και τα πενιχρά μέσα σχετικά με την καταπολέμηση των εχθρών της ελιάς. Και ότι μαζί με την επέκταση της καλλιέργειας κάποια στιγμή ήρθε αναγκαστικά και η κεντρική διαχείριση της υπόθεσης μέσω των Διευθύνσεων Γεωργίας, ως λογική συνέπεια του τρόπου με τον οποίο οργανώθηκε το κράτος με πανίσχυρη κεντρική διοίκηση και καχεκτική αυτοδιοίκηση.

Και έτσι φθάσαμε κάποια στιγμή στους διαγωνισμούς και τις εργολαβίες με τα όσα καταλογίζονται από τους αγρότες όλα αυτά τα χρόνια για τον τρόπο εκτέλεσης του προγράμματος. Και δεν θα είχε νόημα να αναπαραχθούν αφού σε κάθε περίπτωση το ζήτημα έχει να κάνει με την οργάνωση και τον έλεγχο και το θέμα αυτό με τη σειρά του έχει να κάνει με τα κονδύλια που διαθέτει το κράτος για τη δακοκτονία. Τα χρόνια των μνημονίων έγινε... μνημόσυνο. Το κράτος αντί να περιορίσει την ενδεχόμενη σπατάλη με την καλύτερη οργάνωση και αποτελεσματικότητα, υπέταξε την υπόθεση στις τυφλές περικοπές και έβαλε σε μέγιστο κίνδυνο την ελαιοπαραγωγή. Μια πολιτική

που δεν σταμάτησε να εφαρμόζεται ούτε με την κυβερνητική αλλαγή που δεν έφερε και τις αλλαγές στην πολιτική ούτε σε επίπεδο χρηματοδότησης, ούτε σε επίπεδο οργάνωσης. Η περσινή χρονιά ήταν καταστροφική και το αισθάνθηκαν για τα καλά όχι μόνο οι παραγωγοί αλλά και η τοπική οικονομία. Θα περίμενε κανείς ότι το πάθημα θα γινόταν μάθημα αλλά αυτό... μένει να αποδειχθεί. Ο τρόπος με τον οποίο πετούσε ο ένας το μπαλάκι στον άλλον για τις ευθύνες, είναι και η αφετηρία της ανησυχίας καθώς συμπερασματικά έφταιγε ο... Χατζηπετρός. Αρχικά τα ποσά που ανακοινώθηκαν για τη δακοκτονία... δεν έφταναν ούτε για πιπέρι. Χρειάστηκαν διαμαρτυρίες για να εκδοθεί τροποποιητική απόφαση (Φεβρουάριο η αρχική κατανομή, μετά από 3 μήνες και παραμονές δακοκτονίας η τροποποιητική απόφαση) και αυτή κάτω από τα ποσά που είχαν ζητηθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Οι οποίες δεν θέλουν τα χρήματα για να... πάρουν καραμέλες, αλλά για να καλυφθούν οι εκτιμώμενες ανάγκες δακοκτονίας. Και το τραγελαφικόν της υπόθεσης είναι η κατανομή ανάμεσα στη Μεσοσηνία και την Τριφυλία: Μετά την αποκάλυψη της... πατάτας, μειώθηκε η αύξηση στη Μεσοσηνία για να ισοφαριστεί (και επιπλέον κάτι) η μείωση της Τριφυλίας. Αλλά κατά τα ρεπορτάζ, σημειώνεται συνολικά καθυστέρηση σε όλες τις διαδικασίες. Οι απαραίτητοι διαγωνισμοί δεν έχουν τελειώσει, παρατάσεις και εμπλοκές έχουν πάει πίσω τον αρχικό διαγωνισμό.

Όλα αυτά αποτελούν τον ορισμό της προχειρότητας, του ερασιτεχνισμού και της αδυναμίας για έγκαιρη και αποτελεσματική οργάνωση της δακοκτονίας. Το γεγονός ότι αντί να καθίσουν οι παράγοντες όλων των επιπέδων σε ένα τραπέζι για να αναζητήσουν λύση σχετικά με το θέμα αυτό, αρκέστηκαν στο πετροβολητό ευθυνών πίσω από τις καρέκλες τους, είναι ενδεικτικό της έλλειψης σοβαρότητας, με την οποία αντιμετωπίζεται η υπόθεση της αγροτικής παραγωγής. Η οποία σε συνδυασμό με την πολιτική της λιτότητας που παίρνει μπάλα ό,τι βρει μπροστά της, δημιουργεί μια επικίνδυνα

εκρηκτική κατάσταση στον πλέον κρίσιμο τομέα της ελληνικής οικονομίας. Είναι ο μόνος ουσιαστικά που παράγει αλλά στην πράξη δεν προστατεύεται η παραγωγή. Και όχι μόνο από τους εχθρούς και τις ασθένειες των φυτών, αλλά και από την απίστευτη επιδρομή στο αγροτικό εισόδημα, κύριο ή συμπληρωματικό. Κατά πώς πάνε τα πράγματα, αρκετοί έχουν αρχίσει να σκέφτονται αν και πώς θα συνεχίσουν, ενώ πολλοί αναζητούν τρόπους για να περισώσουν ό,τι μπορούν από αυτήν. Η απειλή εγκατάλειψης είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά καθώς εφαρμόζεται ένα σύνολο μέτρων που κάνουν ασύμφορη την καλλιέργεια. Το ερώτημα είναι πού το πάνε και τι επιδιώκουν, αν καταλαβαίνουν ότι ανοίγουν τον δρόμο της εγκατάλειψης ή απλώς αυτό είναι συμφωνημένη επιδίωξη. Με την αυταπάτη της... μεγέθυνσης

του κλήρου από τεχνοκρατική σκοπιά ή στο πλαίσιο της διαδικασίας συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης. Όπως και να το σκέφτονται, το βέβαιο είναι ότι καλλιεργούν το έδαφος της σταδιακής εγκατάλειψης και της απαξίωσης της αγροτικής ιδιοκτησίας. Το κακό είναι πως αυτό γίνεται αντιστάσεως μη ούσης -και αναφέρομαι στο αγροτικό κίνημα και όχι στα κόμματα εξουσίας. Τα οποία βολεύονται με τα μέτρα και γιατί στην πραγματικότητα αποτελούν δική τους πολιτική αλλά και γιατί πιστεύουν ότι θα "θερίσουν" ψήφους στις εκλογές. Χωρίς ένα μεγάλο, ενωτικό και ενιαίο αγροτικό κίνημα ανατροπής αυτών των πολιτικών, το πλήγμα στην αγροτική παραγωγή θα εμφανιστεί τα επόμενα χρόνια και θα είναι ανυπολόγιστο.

31/5/2017

Ο δάκος, μια παλιά ιστορία με νέα προβλήματα

A

λλη μια χρονιά ανησυχίας για τους ελαιοπαραγωγούς με τον επιίατη του δάκου να πλανιέται επικίνδυνα καθώς ευνοείται από τις μέχρι τώρα καιρικές συνθήκες.

Πλήν όμως η συντεταγμένη Πολιτεία για μια ακόμη χρονιά δείχνει ανέτοιμη να αντιμετωπίσει την απειλή. Και δικαιολογημένα οι άνθρωποι που ζουν από την καλλιέργεια κάθονται σε αναμμένα κάρβουνα.

Στην πραγματικότητα δεν ανησυχούν (ή δεν πρέπει να ανησυχούν) μόνον εκείνοι που ζουν από την καλλιέργεια, αλλά όλοι οι Μεσσήνιοι. Το ελαιόλαδο αποτελεί την "καρδιά" της τοπικής οικονομίας, τα έσοδα από αυτό ζουν τους ανθρώπους της υπαίθρου και τις οικογένειές τους, διαχέονται με τον έναν ή τον άλλον τρόπο στον τόπο και η καλή παραγωγή θα πρέπει να ενδιαφέρει τον καθένα. Η ελιά πλέον έχει εξελιχθεί σε μονοκαλλιέργεια και αυτό κρύβει σοβαρούς κινδύνους στις περιπτώσεις που παρουσιάζονται προβλήματα. Τα οποία εκδηλώνονται με διαφορετικές μορφές κάθε

χρόνο, άλλοτε ο δάκος, άλλοτε η ξηρασία, άλλοτε οι τιμές, όλο και κάτι βασανίζει τον κόσμο. Δεν ήταν πάντοτε έτσι, ενωρίτερα υπήρχε άλλη μονοκαλλιέργεια. Αυτή της σταφίδας η οποία επίσης είχε παίξει τεράστιο ρόλο στην οικονομία του τόπου και της χώρας. Και αυτής δυστυχώς έχουν μείνει πλέον μόνον τα λείψανα. Στα χρόνια του μεσοπολέμου, η καλλιέργεια της ελιάς κάλυπτε ελάχιστα εκτάσεις. Πρωτίστως η σταφίδα και δευτερευόντως τα σύκα αποτελούσαν την "καρδιά" της τοπικής οικονομίας.

Χαρακτηριστικό της μικρής σημασίας που είχε η ελαιοκαλλιέργεια είναι και το γεγονός ότι σε γεωργοοικονομική μελέτη της Αγροτικής το 1938, δεν υπάρχει ούτε μια αράδα για την καλλιέργεια ενώ αναφέρονται μέχρι και τα... λούπινα. Η μελέτη αφορά τον μεσοπνιακό κάμφο και τις ορεινές περιοχές γύρω από αυτόν. Ενα από τα ελάχιστα στοιχεία που περιλαμβάνει η μελέτη είναι ότι σε αυτή την περιοχή παράγονταν 1.250.000 οκάδες ελαιόλαδο στις ορεινές περιοχές και 1.406.000 οκάδες στις

πεδινές. Κάτι που μεταφράζεται σε 2.115 τόνους ελαιόλαδο... η μισή Μεσσηνία. Παρά τη μικρή παραγωγή όμως είχε πολύ μεγάλη σημασία για τη ζωή στον τόπο, καθώς οι ελάχιστες ποσότητες που μπορούσε να προμηθευτεί μια οικογένεια ήταν πολύτιμες για τη διατροφή. Πάμε λοιπόν 85 χρόνια πίσω να διαβάσουμε ένα κείμενο για το... δάκο και την αδιαφορία της συντεταγμένης Πολιτείας σχετικά με την καταπολέμησή του:

«Η μεσσηνιακή ελαιοπαραγωγή κατεστράφη. Ο δάκος, η μεγάλη αυτή πληγή της ελαίας δεν αφήκε τίποτε. Ο ελαιόκαρπος προσβληθείς από την επάρατον αυτήν νόσον χάνεται. Και όμως υπάρχει Ταμείον Ελαίας. Και όμως υπάρχουν εις την Μεσσηνίαν 21 Ταμεία Προνοίας Ελαιοπαραγωγής προορισμόν έχοντα να καταπολεμούν προληπτικώς τον δάκον και άλλας ασθενείας. Πώς συνέβη να μην δράσουν; Πώς εγκατέλειπον το πολύτιμον αυτό προϊόν εις την τύχην του και εις την διάκρισιν του δάκου; Τι συνέβη λοιπόν ώστε μετά την τραγωδίαν των βρεμένων σταφίδων ν' αντιμετωπίζει η δυστυχισμένη Μεσσηνία και Λακωνία την τραγωδίαν της ελαίας; Οι Μεσσηνιοί και οι Λακωνες ελαιοπαραγωγοί πρέπει να το μάθουν: Από του παρελθόντος Νοεμβρίου ή Δεκεμβρίου ανεκοινώθησαν εις το υπουργείον Γεωργίας τα ονόματα των νεοεκλεγέντων συμβούλων του Ταμείου Προνοίας Ελαιοπαραγωγής του Δήμου Καλαμάτας. Το υπουργείον της Γεωργίας έπρεπε να εγκρίνει ταχέως την γενομένην εκλογήν και ν' ανακοινώση την έγκρισιν εις το Ταμείον. Ατυχώς όμως το υπουργείον της Γεωργίας, δηλαδή οι αρμόδιοι υπάλληλοι, χωρίς ασφαλώς να έχει γνώσιν ο κ. Θεοτόκης, ευπρεστίησαν ν' ανακοινώσουν την έγκρισιν πότε νομίζετε; Κατά μήνα Ιούνιον ή Ιούλιον. Το Ταμείον Ελαιοπαραγωγής διά να προβή εις την καταπολέμησιν του δάκου είχε ανάγκην δανείου. Αλλά ποιοί σύμβουλοι να κάμουν το δάνειον; Οι παλαιοί που κατελύθησαν ή οι νέοι των οποίων η εκλογή δεν είχε ακόμη εγκριθεί; Τοιουτοτρόπως όταν εξύπνησεν το υπουργείον είχε παρέλθει η πρώτη περίοδος

καθ' ην πρέπει να καταπολεμηθή ο δάκος. Μέχρις ου λοιπόν το νέον Συμβούλιον επιτύχη το δάνειον και ετοιμάση συνεργεία, παρήλθε και ο Ιούλιος και ο Αύγουστος, ούτω δε μόλις τώρα, δηλαδή πολύ αργά, άρχισεν η καταπολέμησις, ότε είχεν συντελεσθεί η καταστροφή του ελαιοκάρπου και ότε επομένως επερίττειε κάθε ψεκασμός. Οπωσδήποτε όποιος και να πταίει ο ελαιόκαρπος κατεστράφη ενώ το κακόν ηδύνατο να προληφθή. Κατόπιν όλων τούτων είναι εξεταστέον αν τα Ταμεία Ελαιοπαραγωγής πρέπει να καταργηθούν ή πρέπει να οργανωθούν επί άλλων βάσεων».

Πρόκειται για δημοσίευμα της εφημερίδας “Σημαία” στις 11/10/1933, το οποίο ακολούθησαν πολλά ακόμη μαζί με έντονες διαμαρτυρίες. Οι τιμές του ελαιολάδου εκτοξεύτηκαν και άρχισε να φεύγει για την Αθήνα, επικράτησε αναβρασμός και ζητήθηκε η... απαγόρευση “εξαγωγών” από το Νομό, δημοσιεύτηκαν άρθρα και προτάσεις. Μετά από 85 χρόνια είναι προφανές πως στον πυρήνα της υπόθεσης υπάρχουν σημαντικές αναλογίες. Η γραφειοκρατία με οποιανδήποτε μορφή και αν εμφανίζεται δημιουργεί τεράστια προβλήματα. Όλα αυτά τα προβλήματα δεν είναι καινούργια, τα γνωρίζουν πολύ καλά οι εμπλεκόμενοι και θα έπρεπε ήδη να τα έχουν αντιμετωπίσει. Το παιχνίδι με το μπαλάκι των ευθυνών το έχουμε ζήσει όλα αυτά τα χρόνια, αλλά σε τελευταία ανάλυση λίγο ενδιαφέρει ποιος από όλους έχει τη μικρότερη ή μεγαλύτερη ευθύνη. Μήπως και αν όλοι συμφωνήσουμε ποιός είναι πρόκειται να πληρώσει την ζημιά; Το εισόδημα του παραγωγού δεν αποζημιώνεται με “πολιτικές ευθύνες”, αυτό είναι κάτι που αν θέλει ο ίδιος θα το αποτιμήσει την ώρα της... ανάλογης κάλπης. Εκείνο που προέχει αυτή τη στιγμή είναι να προληφθεί η καταστροφή μέσα από μια γρήγορη και αποτελεσματική επέμβαση. Χωρίς οργανωμένη δακοκτονία σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, στην πραγματικότητα δεν είναι όσο θα μπορούσε αποτελεσματική και η επέμβαση με πρωτοβουλία των παραγωγών. Οι πληροφορίες από διάφορες περιοχές αναφέρουν ότι ο δάκος δεν είναι ένας

υποθετικός κίνδυνος, οι παγίδες επιβεβαιώνουν τους φόβους για δακοπληθυσμούς. Η έκταση που πρέπει να καλυφθεί είναι πολύ μεγάλη και δεν υπάρχει καθόλου χρόνος για χάσιμο αφού αυτό έπρεπε να έχει γίνει από “χθες”. Και η δράση θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε να καλύψει όλες τις περιοχές, ακόμη και εκεί που δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον από εργολάβους γιατί χρόνος δεν υπάρχει. Ο κόμπος έχει φθάσει στο χτένι εδώ και πολλά χρόνια αλλά δυστυχώς δεν φαίνεται να υπάρχει η αναγκαία σοβαρότητα για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Δεν συζητάμε για (απολύτως αναγκαία) “τρανά πράγματα” με ινστιτούτα, έρευνες, νέες μεθόδους και τεχνολογίες στην αντιμετώπιση των εχθρών της ελιάς. Συζητάμε για το “αυτονόητο”: Ένα μήνα πριν την δυνητική έναρξη της δακοκτονίας με βάση το χειρότερο σενάριο που μπορεί να εκπονηθεί, πρέπει να είναι όλα έτοιμα και τα συνεργεία με... τα βυτία στο τρακτέρ. Και το ερώτημα είναι πώς μπορεί να γίνει αυτό. Διατυπώνονται δημόσια διάφορες σκέψεις και προτάσεις που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αλλά το ζήτημα είναι να βάλουν κάτω τα πράγματα “άρχοντες” και υπηρεσίες έτσι ώστε να κατα-

λήξουν σε ένα αποτελεσματικό σχέδιο δράσης για τα επόμενα χρόνια. Αντί να δείχνει ο ένας τον άλλον και να κρύβονται άπαντες πίσω από τη γραφειοκρατία, χρήσιμο είναι να καθίσουν όλοι στο τραπέζι για βρεθεί ο καλύτερος τρόπος για την οργάνωση της δακοκτονίας και την κατεδάφιση των γραφειοκρατικών εμποδίων με τις ανάλογες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Δεν ισχυρίζομαι ότι όλα είναι πανεύκολα, ευελπιστώ όμως ότι κάποια στιγμή οι εκλεγμένοι όλων των επιπέδων θα συναισθανθούν την ευθύνη τους και θα καθίσουν να κουβεντιάσουν για εκείνα τα πράγματα που σε τελευταία ανάλυση ουδεμία σχέση έχουν με την πολιτική και τα κόμματα. Θα φτιάξουν από τώρα ομάδες εργασίες με ανθρώπους οι οποίοι από τη θέση τους γνωρίζουν το πρόβλημα, θα βάλουν κάτω τα δεδομένα και θα καταλήξουν. Για να αναλάβει από εκεί και ύστερα ο καθένας την ευθύνη του: Διοίκηση, αυτοδιοίκηση, αγροτικοί φορείς, κάποιος πρέπει επιτέλους να πάρει την πρωτοβουλία για να μπει ένα τέλος σε μια ιστορία που δεν τιμά κανέναν.

4/7/2018

Η ελαιοκαλλιέργεια, οι ποιότητες και ο δάκος πριν από έναν αιώνα

Ο καιρός το... τραβάει και έχουμε κάθε λόγο να γράφουμε για ελιές, δάκο, συγκομιδή και ζημιές. Με τη διαφορά ότι σήμερα θα δούμε κάποια από τα ζητήματα της ελαιοκαλλιέργειας με ιστορική αναδρομή στο παρελθόν. “Βοηθός” μας σε αυτό ένα παλιό σύγγραμμα μεγάλης ιστορικής αξίας που περιλαμβάνει πολύτιμες πληροφορίες.

Πρόκειται για το “Λεξικόν φυτολογικόν περιλαμβάνον τα ονόματα, την ιθαγένειαν και τον βίον υπερδεκαοχιλίων φυτών, εν οίς και τα λόγω χρησιμότητος ή κόσμου καλλιεργούμενα, των οποίων περιγράφονται και η ιστορία,

καλλιέργεια, τα προϊόντα και αι νόσοι”. Είναι γραμμένο από τον Παναγιώτη Γ. Γεννάδιο, γεωπόνο με ειδικευση στην εντομολογία και με πλούσιο έργο. Κυκλοφόρησε πριν από έναν αιώνα (το 1914 για την ακρίβεια) και είχα την τύχη να το ανακαλύψω πριν από χρόνια στα ράφια της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας που αποτελεί “πνευματικό θησαυρό” για τη σπανιότητα των βιβλίων που φιλοξενεί. Γραμμένο στην αρχαϊζουσα το κείμενο, προσπάθησα πριν από αρκετά χρόνια να το αποδώσω στη δημοτική συμπληρωμένο με σχόλια για βασικά προϊόντα του νομού: ελιές, συκιές, αμπέλια. Σκαλίζοντας τα χαρτιά μου βρήκα μια εκτύπωση που δια-

σώθηκε καθώς χάθηκε η ηλεκτρονική του μορφή μέσα από τόσες αλλαγές και “χτυπήματα” των δίσκων.

Αρχαία η καλλιέργεια της ελιάς με χρήσεις διάφορες (με κυριότερες το φαγητό και το... φωτισμό), “αλλά από τη γενίκευση της χρήσης του πετρελαίου, του φωταερίου και των άλλων φωτιστικών και βιομηχανικών ελαίων (και κυρίως του βαμβακελαίου και αραβοσιτελαίου) η βασιλεία της ελιάς άρχισε να κλονίζεται παντού και κυρίως γύρω από την Αθήνα, της οποίας ο ελαιώνας όχι μόνον σταμάτησε να επεκτείνεται, αλλά άρχισε να περιορίζεται. Αλλά την επέκταση και την ακεραιότητα του γηρασμένου ελαιώνα έκανε αδύνατη και άλλη αιτία. Οσο ο πληθυσμός αύξανε τόσο οι ασκεπείς εκτάσεις γύρω από την Αθήνα γίνονταν ανεπαρκείς για την παραγωγή κηπουρικών και σανών, των οποίων η παραγωγή γύρω από τα μεγάλα κέντρα είναι πάντα πολύ περισσότερο επικερδής, παρά αυτή του λαδιού και της ελιάς. Κόβονται λοιπόν και συνεχίζουν να κόβονται οι ελιές (από τα ξύλα και τα φύλλα της οποίας ο παραγωγός απολαμβάνει όχι ασήμαντο χρηματικό ποσό) για να χρησιμοποιηθούν τα χωράφια τους για την καλλιέργεια ειδών πολύ περισσότερο προσοδοφόρων”. Εδώ συναντάμε την πρώτη αναδιάρθρωση σε βάρος της ελιάς, με τη χρήση των προϊόντων κοπής ως καύσιμης ύλης (ξύλα) και τροφής των ζώων (φύλλα).

Ιστορικά “πριν το 1864 μεγάλο μέρος των ελαιώνων της Ελλάδας ανήκε στο Δημόσιο, το οποίο τους νοίκιαζε με πολυετή συμβόλαια. Από τότε όλα σχεδόν τα δημόσια αυτά κτήματα αφού εκποιήθηκαν, περιήλθαν στην κυριότητα ιδιωτών οι οποίοι τα μετέβαλαν σε κτήματα πραγματικά προσοδοφόρα”. Και ο Γεννάδιος προτείνει... αποχαρακτηρισμό δασών αγριελιών για την επέκταση της ελαιοκαλλιέργειας: “Το ίδιο μέτρο νομίζουμε ότι έπρεπε να ληφθεί, με ειδικούς όρους βέβαια, για εκείνα τα δημόσια κτήματα στα οποία φυτρώνουν πυκνά οι αγριελιές (πέντε τουλάχιστον κατά στρέμμα) και τα οποία ήδη χαρακτηριζόμενα ως δάση χωρίς να είναι στην πραγματικότητα, τίποτα ή ελάχιστα

προσφέρουν στα κρατικά έσοδα”. Ενώ προσθέτει την ανάγκη παροχής κινήτρων γράφοντας: “Είναι ακόμη απαραίτητη η ενθάρρυνση της παραγωγής χρηματικών βραβείων σε όσους προμηθεύονται και χρησιμοποιούν για σειρά ετών τελειότερα όργανα για το τρίψιμο και την έκθλιψη των ελιών και τη διήθηση και συντήρηση του ελαιολάδου”.

Παρά τους διαδεδομένους μύθους, η ποιότητα του προϊόντος δεν ήταν και η καλύτερη, καθώς “τα ελληνικά ελαιόλαδα είναι κατά γενικό κανόνα κατώτερης ποιότητας και για το λόγο αυτό επιτυγχάνονται τιμές χαμηλότερες από τα άλλα στην Ευρώπη. Σήμερα τα ελαιόλαδα που προτιμούνται παντού για φαγητό και για λίπανση μηχανών είναι αυτά που περιέχουν όσο το δυνατόν μικρότερη ποσότητα οξέων και μούργας και για άλλους λόγους και γιατί χωρίς κόπο και για μακρύ χρονικό διάστημα διατηρούνται αναλλοίωτα. Στο ευρωπαϊκό εμπόριο τα ελαιόλαδα που περιέχουν περισσότερο του 3% οξέα δεν θεωρούνται βρώσιμα ούτε κατάλληλα για τη λίπανση των μηχανών. Διακρίνονται όχι μόνο από τη γεύση τους, αλλά και από την παρουσία σε αυτά διαφόρων μικροοργανισμών, κυρίως μικρομυκήτων (αναφέρει μικρομύκητες που δημιουργούν πράσινη μούχλα και άλλα δυσάρεστα οπτικά και γευστικά προβλήματα). Τα παγκοσμίου φήμης ελαιόλαδα είναι τα εκλεκτότερα της κεντρικής Γαλλίας (ιδίως της Νίκαιας) και της Λούκας Ιταλίας. Αυτά ποτέ δεν έχουν περισσότερο από 1% οξέα”.

Ενδιαφέρον έχει η εμπειρική ποιοτική κατάταξη με βάση την “τελειότερη μέθοδο για την έκθλιψη των ελιών και την παραγωγή λαδιού κατά ποιότητες”: “Το προϊόν των ελιών που αλέσθηκε, με ή χωρίς πυρήνα, αποτελεί τη ζύμη η οποία τοποθετείται σε σπυρίδες (ζεμπίλια) ή διπλώνεται μέσα σε τετράπλευρα κομμάτια τρίχινου υφάσματος (χαράρια), για να πιεσθεί και να δώσει το λάδι που βρίσκεται σε αυτή. Δέκα μέχρι δέκα πέντε τέτοια ζεμπίλια ή χαράρια γεμάτα ζύμη τοποθετούμενα το ένα πάνω στο άλλο στο ελαιοπιεστήριο αποτελούν

τη στήλη. Το πρώτο λάδι που βγαίνει από τη στήλη μόνο του χωρίς πίεση ή με πολύ ελαφρά πίεση είναι άριστο και ονομάζεται από τους Γάλλους παρθένο. Το λάδι που παράγεται από την πρώτη πίεση είναι το πρώτης ποιότητας. Η δεύτερη πίεση που είναι ισχυρή δίνει το εκλεκτό λάδι. Μετά τη δεύτερη πίεση η στήλη διαλύεται και η ζύμη που έχει μεταβληθεί σε πίτα σε κάθε ζεμπίλι ή χαράρι κομματιάζεται, τρίβεται με τα χέρια και βρέχεται με ζεστό νερό για να πιεστεί δύο ακόμη φορές. Η πρώτη πίεση σε αυτή τη φάση δίνει το λεγόμενο κοινό λάδι και η δεύτερη το λάδι για φωτισμό ή για το λυχνάρι”.

Πανάρχαιος εχθρός της ελιάς ο δάκος “έντομο δίπτερο, έχει περίπου τη μορφή της κοινής μύγας, αλλά είναι σε μέγεθος μισό από αυτή [...] Το σκουλήκι του τρώει τη σάρκα της ελιάς. Οι ελιές που προσβάλλονται από αυτό είναι εκείνες που συναντιούνται σκουληκοφαγωμένες. Οι μεγάλες ζημιές που προκαλούνται από το έντομο αυτό στην ελαιοπαραγωγή, τράβηξαν την προσοχή του ελαιοκόμου από τα αρχαία χρόνια. Ο Θεόφραστος λέει ότι τα σκουλήκια αυτά “κωλύονται υπό τω δέρματι (του καρπού), είναι ύδατος επ’ αρκτούρω (περί τας αρχάς Σεπτεμβρίου) γενομένου. Καταψυχόμενοι γαρ φεύγουσι”. Πράγματι έχει παρατηρηθεί πως όταν βρέχει τον Σεπτέμβριο, και ιδίως στις αρχές του μήνα αυτού, ο καρπός ακόμη των περισσότερων επιρρεπών στις προσβολές του δάκου ελαιώνων έχει προσβληθεί λιγότερο από το συνηθισμένο. Το έντομο αυτό είναι κοινό για όλες τις ελαιοπαραγωγικές χώρες, σε μερικά μέρη δε αποβαίνει πραγματική μάστιγα αφού καταστρέφει τη μισή, τα τρία τέταρτα ή και ολόκληρη σχεδόν την ελαιοπαραγωγή. Οι ελιές που προσβάλλονται από αυτό αποδίδουν όχι μόνο λιγότερο, αλλά κατώτερης ποιότητας λάδι”.

Δύσκολη η αντιμετώπιση που απαιτούσε προσπάθεια καταπολέμησης υποχρεωτικά σε όλα τα κτήματα με μεθόδους που συνδυάζουν ζάχαρη και δηλητήριο: “Πάρα πολλά είναι τα μέσα που προτάθηκαν και δοκιμάσθηκαν για

την καταπολέμηση του δάκου. Ολα όμως αποδείχθηκαν άχρηστα ή γιατί είναι τέτοια ή γιατί για να γίνουν αποτελεσματικά θα πρέπει η εφαρμογή τους να είναι υποχρεωτική για όλα τα συνεχόμενα κτήματα της περιφέρειας η οποία έχει προσβληθεί. Ο δάκος στους ψυχρότερους ελαιοφόρους τόπους έχει συνήθως δύο γενιές το χρόνο, τρεις και μερικές φορές τέσσερις στους θερμότερους. Στην τέλεια μορφή του (δηλαδή στην κατάσταση μύγας) τρέφεται με σακχαρώδεις και κομμώδεις ρευστές ή ημίρρευστες ουσίες, τις οποίες βρίσκει στα άνθη και τα άλλα μέρη της ελιάς. Η κλίση αυτή του εντόμου στις γλυκές ουσίες έδωσε την ιδέα στον Γάλλο Μποναφώ το 1859, να τοποθετεί δοχεία που περιέχουν διάλυση μελιού και μικράς δόσεις κοβαλτίου. Αργότερα επανέλαβε το πείραμα άλλος Γάλλος, ο Ντεκώ, που αντικατέστησε το κοβάλτιο με αρσενικό”.

Ο Γεννάδιος εξηγεί τη διαδικασία ψεκασμού ανά δεκαπενθήμερο από τις αρχές Μαΐου μέχρι τέλος Ιουλίου και τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο, συνιστώντας ως φθηνή γλυκιά ύλη το... πετιμέζι για την παρασκευή του αρσενικού διαλύματος και προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην ωφέλεια και τη ζημιά: “Η ωφέλεια που προκύπτει είναι μεγάλη γιατί σώζεται η σοδειά. Η εφαρμογή του μέσου αυτού έχει το μειονέκτημα ότι από τη μια πλευρά κάνει επικίνδυνη τη βόσκηση των ζώων κάτω από τα δέντρα και από την άλλη γίνεται πολύ επιζήμια για τη μελισσοκομία γιατί οι μέλισσες και μακρυά ακόμη από τον ελαιώνα που ρατίζεται αν βρίσκονται, ανακαλύπτουν πολύ γρήγορα το μελιτώδες υγρό που παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στις ελιές. Η ζημιά όμως που προκύπτει έτσι είναι ασήμαντη σε σύγκριση με την ωφέλεια που προκύπτει από την απαλλαγή της ελιάς από τη μάστιγα που αποδεκατίζει τον καρπό της”.

Τότε όμως είχε αρχίσει να εφαρμόζεται μια άλλη μέθοδος... βιολογικής καταπολέμησης του Γάλλου Μπερλέζε με δοχείο που κρεμαζόταν από τα κλαδιά του δέντρου (στο κέντρο του κτήματος κάθε 5 στρέμματα) γεμάτο με 4

οκάδες από το γλυκό αρσενικούχο διάλυμα στο οποίο εμβαπτίζονταν κομμάτι υφάσματος για να φθάσουν οι δάκοι πιο εύκολα στο υγρό. Υπάρχουν πολλές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες στο σύγγραμμα του Γεννάδιου. Και θα χρειαστεί ένα άλμα δεκαετιών για να αντιληφθούμε τι... δηλητήριο έχουν φάει οι ελιές και τι λάδι έτρωγαν για πολλές γενιές οι Έλληνες.

Στις 22/2/1955 διαβάζουμε στο “Θάρρος” τον τίτλο “Το παραθείον πρόσκομμα εις την εξαγωγὴν ελαιολάδου, το προϊόν μας αποκλείεται από την αμερικανικὴν αγοράν”. Και στη

σύσκεψη που έγινε τότε στο υπουργεῖο Γεωργίας “υπό ωρισμένων μετασχόντων προετάθη ὅπως ο δάκος καταπολεμηθῆ διὰ της παλιᾶς μεθόδου Μπερλέζε, διὰ παραθείου, διαζινόν και ἄλλων φαρμάκων, διὰ αρσενικομολυβδούχων δολωμάτων”. Είναι και ένα μήνυμα για τα “ὄρια” στη χρήση φυτοφαρμάκων κυρίως για την υγεία του ανθρώπου, αλλά και για τις εξαγωγές, καθώς η... υπερβολή ανιχνεύεται. Τα διδακτικά αυτονόητα παραλείπονται...

21/11/2018

Ιστορίες για το λάδι, το δάκο και την ποιότητα

Εξαιρετικά δύσκολη η χρονιά για την ελαιοκαλλιέργεια, για λόγους οι οποίοι έχουν περιγραφεί κατά καιρούς σε δημοσιεύματα. Δεν γνωρίζω αν μπορούμε να διδαχθούμε πραγματικά από τα όσα συνέβησαν προσδιορίζοντας με νηφαλιότητα τους λόγους και παίρνοντας τα κατάλληλα μέτρα για να μην επαναληφθεί. Γνωρίζω όμως ότι δεν έχουμε διδαχθεί μέχρι τώρα, καθώς ορισμένα πράγματα επαναλαμβάνονται με απόσταση... αιώνα και παραμένουν ακόμη ζητούμενο.

Θα χρειαστεί να γυρίσουμε το χρόνο περίπου κατά 120 χρόνια, για την ακρίβεια στις 20 Σεπτεμβρίου 1900. Τότε μόλις είχε ιδρυθεί ο Γεωργικός Σύλλογος Καλαμών από εύπορους Καλαματιανούς, με πρόεδρο το φαρμακοποιό Θεμιστοκλή Κουτσομπτόπουλο και γραμματέα το χημικό Ιωάννη Σταματελάκη. Ο σύλλογος στην πρώτη του εμφάνιση εντοπίζει κάτι που... συζητούμε και σήμερα: Έχουμε ποιοτικά το καλύτερο ελαιόλαδο, αλλά μας ξεπερνούν άλλοι εφαρμόζοντας κάποιους κανόνες. Και ότι αν θέλουμε να πιάσουμε τιμές, πρέπει να... υποβοηθήσουμε την προίκα της φύσης. Διαβάζουμε στο “Θάρρος” στις 22/9/1900 από την ανακοίνωση: «Γνωστόν εις πάντας ότι το έλαιον είναι εις των κυριωτέρων παραγόντων του εθνικού μας πλούτου. Γνωστόν επίσης ότι μεταξύ των

ελαιοφόρων επαρχιών κατέχομεν ίσως την κορυφήν λόγω ποιότητος φυσικής, τα δευτερεία δε κατά ποσότητα. Αλλά καίτοι η ποιότης του ελαίου μας πρωτεύει μεταξύ των ελληνικών ελαίων, ως εκ της φύσεως του εδάφους και του κλίματος της Μεσοπνίας, πολύ υστερεί των ελαίων Ιταλικών και Γαλλικών τινών επαρχιών, αιτίνας κατώρθωσαν δια της τέχνης να υποσκελίσωσι τα φυσικά πλεονεκτήματα. Διατί λοιπόν να μη επιμεληθώμεν και ημεῖς να υποβοηθήσωμεν την φύσιν, ὅπως απολαύσωμεν βαθμηδών των τιμών, ας τινάς τα έλαια εκείνα απολαμβάνουν εις τους τόπους της καταναλώσεως; Τί δε χρειάζεται προς τούτο; Απλούστατα πράγματα. Επιμέλεια εις την συλλογήν και καθαριότης κατά την έκθιψιν, εἶνε αι βάσεις της παρασκευῆς καλοῦ ελαίου».

Στη συνέχεια της ανακοίνωσης ο σύλλογος δίνει οδηγίες τις οποίες σε παραλλαγή με βάση τις ριζικά διαφορετικές συνθήκες συναντούμε και σήμερα: «Η συλλογή δέον να εκτελείται ἀφ’ οὐ ωριμάση ο καρπός ὅσον το δυνατόν καλλίτερον. Να απακαθαίρωνται αι ελαίαι ἀπό χρώματα, φύλλα ελαίων και λοιπάς ακαθαρσίας, διότι τα τοιαύτα μεταδίδουσιν εις το έλαιον κακήν γεύσιν ή πράσινον ή σκούρον χρώμα, τα οποία πάντα ελαττώνουσι την αξίαν του ελαίου. Οὕτω σε αποκαθαριζομένων των ελαίων, δέον η θλίψις να γίνεται εις ελαιοτριβεία καθαρά.

Εκαστος λοιπόν ιδιοκτήτης προκειμένου να εκθλίψη τας ελαίας του ας επισκεφθή πρότερον όλα τα ελαιοτριβεία και όπου εύρη μεγαλύτεραν καθαριότητα εκεί ας κατεργασθή τον καρπόν του. Αι ακαθαρσίαι και αι βρώμαι αίτινες θεωρούνται αναπόσπασται από τα ελαιοτριβεία πρέπει να εκλείψωσιν. Αι σκάφαι ιδίως, αίτινες εις πολλά ελαιοτριβεία είναι φρίκης αντικείμενα, δέον να καθαρίζονται και να εκκενούνται καθ' ημέραν και να πλύνωνται διά πολλού καθαρού ύδατος. Οι ασκοί, τα κακάβια και τα λοιπά αγγεία δέον να ήνε αμέμπτου καθαριότητος. Τέλος δε διά τον θερμόν πρέπει να λαμβάνηται ύδωρ φρεάτειον και όχι ποταμού, όπερ, προς ταις λοιπαίς ακατονομάστοις ακαθαρσίαις, έχει πάντοτε λεπτήν τινά αμμώδη ύλην πρόσμικτον παντοίαις οργανικαίς ουσίαις, αίτινες και γεύσιν κακήν προσδίδουσι εις το έλαιον το χρώμα των αλλοιούσιν». Η ανακοίνωση επισημαίνει την ανάγκη να “επιμελούνται” οι ίδιοι οι παραγωγοί την έκθλιψη του ελαιολάδου, και αν δεν μπορούν, να πωλούν τον ελαιοκαρπο στους ελαιοτριβείς που τον αγόραζαν και προφανώς πρόσεχαν για την παραγωγή καλής ποιότητας δικού τους ελαιολάδου.

Πέρασαν χρόνια και κάποια στιγμή ο δάκος άρχισε να γίνεται πολύ σοβαρό πρόβλημα για την ελαιοπαραγωγή. Πάμε λοιπόν 100 χρόνια πίσω και μαθαίνουμε ότι το 1920 στη Μεσσηνία έγινε με επιτυχία για πρώτη φορά οργανωμένη δακοκτονία με πολύ καλά αποτελέσματα. Η “Σημαία” στις 18/11/1920 επισημαίνει πως υπήρχαν αποτελέσματα, σώθηκαν κτήματα και έβαλαν χρήματα στην τσέπη οι παραγωγοί. Και καταγγέλλει τους κοινοτάρχες που δεν ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της γεωργικής υπηρεσίας για δακοκτονία: «Η διά των γεωποινικών συνεργείων καταπολέμησις της εξαπλωθείσης εν Μεσσηνία καταστρεπτικής νόσου των ελαιών, απέδωκε ευχάριστα αποτελέσματα, ώστε και αυτοί οι απληπισμένοι κτηματíαι έτριβον τα μάτια τους μη δυνάμενοι να πιστεύσουν εις το συντελεσθέν θαύμα της διασώσεως ελαιώνων ολοκλήρων, αξίας πολλών εκατομμυρίων δραχμών. Και οι καταπολεμήσαντες την νόσον διε-

τήρησαν τα κτήματα και επιλήρωσαν χρημάτων το θυλάκιον. Τι να είπωμεν όμως διά τους κοινοτάρχας εκείνους, εκ της ασυγγνώστου αμελείας των οποίων δεν κατεπολεμήθη ο δάκος εις τας περιφερείας των;».

Δύο ημέρες αργότερα από την ίδια εφημερίδα πληροφορούμαστε ότι στη Μεσσηνία έγινε ο πρώτος οργανωμένος ψεκασμός δακοκτονίας σε παγκόσμιο επίπεδο, σε 4 εκατομμύρια δέντρα μαζί με τη Χαλκιδική, προκαλώντας το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας: «Ως γνωστόν την 28ην Οκτωβρίου συνεκροτήθη εν Ρώμη το Γ' Συνέδριον του Γεωργικού Ινστιτούτου, εις ον συμμετέσχον αι κορυφαί των Ευρωπαϊών γεωπόνων, ανακοινωσάντων τας νέας μεθόδους καλλιέργειας και καταπολεμήσεως των διαφόρων ασθeneιών των φυτών. Η Ελληνική κυβέρνησις εξουσιοδότησε τον Γενικόν Επιθεωρητήν της Φυτοπαθολογίας του Υπουργείου της Γεωργίας κ. Κων. Ισαακίδην, ειδικώτατον και μοναδικόν εις τα Φυτοπαθολογικά, ν' αντιπροσωπεύση την Ελληνικήν γεωργικήν επιστήμην εις το εν λόγω συνέδριον. Ο κ. Ισαακίδης ανεκοίνωσεν εις τον επιστημονικόν κόσμον του Συνεδρίου τα εφαρμοσθέντα εφέτος εν Ελλάδι μέτρα καταπολεμήσεως του δάκου των ελαιών επί 4.000.000 ελαιοδέντρων εν Μεσσηνία, Πυλία και Χαλκιδική και τα επιτευχθέντα άριστα αποτελέσματα εκ της εφαρμογής των δακοκτόνων. Οι αντιπρόσωποι γεωπόνου των άλλων κρατών παρεκάλεσαν τον κ. Ισαακίδην, ίνα αποστείλη εκθέσεις εις όλα τα Γεωργικά Ινστιτούτα του κόσμου, περί της εφαρμοσθείσης καταπολεμήσεως του δάκου, προκειμένου να ανακοινώσωσι ταύτα δια των περιοδικών εις τον γεωργικόν κόσμον. Σημειωτέον ότι μόνον η Ελλάς εξ όλων των Ευρωπαϊκών Κρατών ανέλαβε την καταπολέμησιν δάκου συστηματικήν επί τώσων εκατομμυρίων ελαιοδένδρων με επιτυχή αποτελέσματα».

Τα χρόνια πέρασαν αλλά κατά πώς φαίνεται οι περισσότεροι επαναπαύθηκαν σε στερεότυπα παλαιότερων εποχών, την ώρα που γύρω μας όλα αλλάζουν. Πριν μια εβδομάδα με αφορμή την εκδήλωση του Αγροτικού Συνεταιρισμού

Καλαμάτας, έγραψα συνοπτικά σε σχέση με αυτά: «Παλιά λέγαμε "έχω λάδι άσσο" (με δύο "σ" γιατί... μιλάμε για παλιά). Αμφίσημος ο χαρακτηρισμός: Και πολύ καλής ποιότητας και... 1 βαθμού. Γιατί τότε στην καλύτερη περίπτωση τα ελαιόλαδα είχαν οξύτητα 1, λόγω των συνθηκών καλλιέργειας και επεξεργασίας. Στη συνέχεια το "1" έγινε το ανώτατο όριο για τα έξτρα παρθένα ελαιόλαδα και τα τελευταία χρόνια το όριο κατέβηκε στο 0,8. Αλλά το... σκέτο της οξύτητας πήγε περίπατο, προστέθηκαν ακόμη αρκετές χημικές αναλύσεις και όρια κατά περίπτωση για να είναι έξτρα παρθένο. Η ιστορία προχώρησε, και εκτός της εντός των ορίων χημικών αναλύσεων προϋπόθεσης, τέθηκε ως παράμετρος και το αποτέλεσμα της οργανοληπτικής δοκιμασίας. Όλα αυτά για τον τυπικό χαρακτηρισμό, γιατί από εκεί και πέρα σε έναν διαρκώς αυξανόμενο ανταγωνισμό εμφανίζεται η απαίτηση για τη μικρότερη δυνατή οξύτητα, για περιεκτικότητα σε ορισμένα αντιοξειδωτικά και πάει λέγοντας. Το ελαιόλαδο πλέον για να "δικαιώσει" τιμή και θέση στην αγορά χρειάζεται γνώση των διαδικασιών καλλιέργειας και παραγωγής και επίγνωση των μέτρων που χρειάζονται κάθε φορά. Και καλλιέργεια σημαίνει

διαρκή παρουσία στο κτήμα, παρεμβάσεις στον κατάλληλο χρόνο και πάντοτε με τη συμβουλή των ειδικών. Παραγωγή σημαίνει τήρηση αυστηρών κανόνων από όλους και σε όλα τα στάδια».

Στην εκδήλωση αυτή, ο Γιώργος Κουτέλας (γευσιγνώστης συνιδρυτής Σχολείου Ελιάς και Ελαιολάδου) παρουσίασε τα αποτελέσματα της δοκιμασίας γευσιγνωσίας και αξιολόγησης 12 ελαιολάδων που παρήχθησαν στο συνεταιρισμό από διαφορετικές περιοχές της Μεσοπνίας. Και τεκμηρίωσε με πολύ emphaticό τρόπο το σύνθετο του προϊόντος "ποιοτικό ελαιόλαδο". Θα ήταν χρήσιμο αν βρισκόνταν εκεί όσοι πραγματικά ενδιαφέρονται για το ελαιόλαδο. Θα διαπίστωναν ότι είναι ένας μύθος ότι "έχουμε το καλύτερο λάδι". Η αλήθεια είναι πως "μπορούμε να έχουμε το καλύτερο λάδι" αλλά αυτό απαιτεί στοχευμένες ενέργειες και τη συμβολή όλων. Εκπαίδευση όσων ασχολούνται, παρακολούθηση των κτημάτων, έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση οι "εκ των ων ουκ άνευ" προϋποθέσεις για συζητούμε σχετικά με το ποιοτικό ελαιόλαδο.

16/1/2019

Εχθροί της ελιάς πριν από έναν αιώνα

Εποχή για... ελιές και η ενασχόληση με σχετικά θέματα αναγκαία ακόμη και ως "συμπάρασταση" στον κόσμο που ζει από το προϊόν και πασχίζει να τα φέρει βόλτα κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες.

Που προσδιορίζονται από τα σοβαρά προβλήματα που δημιουργεί η κλιματική αλλαγή και που ενδεχομένως η έκτασή τους δεν έχει ακόμη συνειδητοποιηθεί, αλλά και από την υποχώρηση των τιμών ως αποτέλεσμα των αλλαγών στην παγκόσμια παραγωγή. Και ειδικότερα την ισπανική που πέφτει και η ίδια θύμα της υπερεπέκτασης της καλλιέργειας. Και επειδή η υπόθεση των τιμών είναι μια

"επικίνδυνη" ιστορία από πολλές πλευρές την εποχή της παραγωγής, θα προτιμήσω ένα μικρό ταξίδι στην ιστορία. Και αυτό με τη βοήθεια του φυτολογικού λεξικού του Π. Γ. Γεννάδιου το οποίο έχει εκδοθεί το 1914 και περιλαμβάνει ένα πλήθος πληροφοριών για όλα τα φυτά.

Η χρησιμότητά του σήμερα είναι και συμβολική γιατί μετά από μια μεγάλη περίοδο επανάπαυσης γίνεται αντιληπτό ότι η καλλιέργεια της ελιάς απαιτεί πλέον διαρκή παρακολούθηση και παρουσία στο χωράφι αλλά και επιστημονική υποστήριξη στην αντιμετώπιση των εχθρών της καλλιέργειας. Και αυτό γιατί διαπιστώνω ότι παρά τα διαρκή "σήματα" που στέλνει η

ίδια η παραγωγή και επισημαίνουν οι ειδικοί, δεν έχει συνειδητοποιηθεί η νέα πραγματικότητα. Πολύ περισσότερο σε μια εποχή κατά την οποία γίνεται όλο και περισσότερο φανερό ότι η ποιότητα του προϊόντος δεν είναι δεδομένη αλλά αποτέλεσμα συστηματικής καλλιέργειας. Και έχουν πολλά να μάθουν ακόμη εκείνοι που νομίζουν πως έχουμε “το καλύτερο λάδι” και πορεύονται με αυτό το μύθο. Χωρίς να συνειδητοποιούν τη νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια τόσο στην καλλιέργεια όσο και την αγορά του προϊόντος.

Πανάρχαιος εχθρός της ελιάς ο δάκος «έντομο δίπτερο, έχει περίπου τη μορφή της κοινής μύγας, αλλά είναι σε μέγεθος μισό από αυτή [...] Το σκουλήκι του τρώει τη σάρκα της ελιάς. Οι ελιές που προσβάλλονται από αυτό είναι εκείνες που συναντιούνται σκουληκοφαγώμενες. Οι μεγάλες ζημιές που προκαλούνται από το έντομο αυτό στην ελαιοπαραγωγή, τράβηξαν την προσοχή του ελαιοκόμου από τα αρχαία χρόνια. Ο Θεόφραστος λέει ότι τα σκουλήκια αυτά “κωλύονται υπό τω δέρματι (του καρπού), είναι ύδατος επί αρκτούρω (περί τας αρχάς Σεπτεμβρίου) γενομένου. Καταψυχόμενοι γαρ φεύγουσι”. Πράγματι έχει παρατηρηθεί πως όταν βρέχει τον Σεπτέμβριο, και ιδίως στις αρχές του μήνα αυτού, ο καρπός ακόμη των περισσότερων επιρρεπών στις προσβολές του δάκου ελαιώνων έχει προσβληθεί λιγότερο από το συνηθισμένο. Το έντομο αυτό είναι κοινό για όλες τις ελαιοπαραγωγικές χώρες, σε μερικά μέρη δε αποβαίνει πραγματική μάστιγα αφού καταστρέφει τη μισή, τα τρία τέταρτα ή και ολόκληρη σχεδόν την ελαιοπαραγωγή. Οι ελιές που προσβάλλονται από αυτό αποδίδουν όχι μόνο λιγότερο, αλλά κατώτερης ποιότητας λάδι».

Δύσκολη η αντιμετώπιση που απαιτούσε προσπάθεια καταπολέμησης υποχρεωτικά σε όλα τα κτήματα με μεθόδους που συνδυάζουν ζάχαρη και δηλητήριο: «Πάρα πολλά είναι τα μέσα που προτάθηκαν και δοκιμάστηκαν για την καταπολέμηση του δάκου. Όλα όμως απο-

δείχθηκαν άχρηστα ή γιατί είναι τέτοια ή γιατί για να γίνουν αποτελεσματικά θα πρέπει η εφαρμογή τους να είναι υποχρεωτική για όλα τα συνεχόμενα κτήματα της περιφέρειας η οποία έχει προσβληθεί. Ο δάκος στους ψυχρότερους ελαιοφόρους τόπους έχει συνήθως δύο γενιές το χρόνο, τρεις και μερικές φορές τέσσερις στους θερμότερους. Στην τέλεια μορφή του (δηλαδή στην κατάσταση μύγας) τρέφεται με σακχαρώδεις και κομμώδεις ρευστές ή ημίρρευστες ουσίες, τις οποίες βρίσκει στα άνθη και τα άλλα μέρη της ελιάς. Η κλίση αυτή του εντόμου στις γλυκές ουσίες έδωσε την ιδέα στον Γάλλο Μποναφώ το 1859, να τοποθετεί δοχεία που περιέχουν διάλυση μελιού και μικράς δόσεις κοβαλτίου. Αργότερα επανέλαβε το πείραμα άλλος Γάλλος, ο Ντεκώ, που αντικατέστησε το κοβάλτιο με αρσενικό».

Ο Γεννάδιος εξηγεί τη διαδικασία ψεκασμού ανά δεκαπενθήμερο από τις αρχές Μαΐου μέχρι τέλος Ιουλίου και τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο, συνιστώντας ως φθηνή γλυκιά ύλη το... πετιμέζι για την παρασκευή του αρσενικού διαλύματος και προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην ωφέλεια και τη ζημιά: «Η ωφέλεια που προκύπτει είναι μεγάλη γιατί σώζεται η σοδειά. Η εφαρμογή του μέσου αυτού έχει το μειονέκτημα ότι από τη μια πλευρά κάνει επικίνδυνη τη βόσκηση των ζώων κάτω από τα δέντρα και από την άλλη γίνεται πολύ επιζήμια για τη μελισσοκομία γιατί οι μέλισσες και μακρυά ακόμη από τον ελαιώνα που ρατίζεται αν βρίσκονται, ανακαλύπτουν πολύ γρήγορα το μελιτώδες υγρό που παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στις ελιές. Η ζημιά όμως που προκύπτει έτσι είναι ασήμαντη σε σύγκριση με την ωφέλεια που προκύπτει από την απαλλαγή της ελιάς από τη μάστιγα που αποδεκατίζει τον καρπό της».

Τότε όμως είχε αρχίσει να εφαρμόζεται μια άλλη μέθοδος... βιολογικής καταπολέμησης του Γάλλου Μπερλέζε με δοχείο που κρεμαζόταν από τα κλαδιά του δέντρου (στο κέντρο του κτήματος κάθε 5 στρέμματα) γεμάτο με 4 οκάδες από το γλυκό αρσενικούχο διάλυμα

στο οποίο εμβαπτιζόταν κομμάτι υφάσματος για να φθάσουν οι δάκοι πιο εύκολα στο υγρό. Υπάρχουν πολλές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες στο σύγγραμμα του Γεννάδιου που θυμίζουν σημερινά προβλήματα και πρακτικές αντιμετώπισης των εχθρών της ελιάς.

Ο δεύτερος εχθρός που αναφέρει ο Γεννάδιος είναι ο πυρηνωτρίτης έντομο μικρολεπιδόπτερο του οποίου η κάμπια είναι γνωστή από την αρχαιότητα. Σε αυτή αναφέρονται οι κάμπιες που μνημονεύονται από το Θεόφραστος και τρώνε “αι μεν τα φύλλα αι δε τα άνθη”, καθώς και τα σκουλήκια που τρώνε το εσωτερικό του πυρήνα. Ο συγγραφέας αφού περιγράφει όλη τη διαδικασία ανάπτυξης του εχθρού και προσβολής από αυτόν της ελιάς, θεωρεί ότι το αποτελεσματικότερο και ευρύτερα χρησιμοποιούμενο μέσο για την καταπολέμηση του εντόμου είναι η άμεση συλλογή και κατεργασία των ελιών που πέφτουν στο έδαφος μόνες τους ή με ελαφρά δόνηση των κλαδιών του δέντρου. Μέσο που συντελεί στην καταπολέμηση θεωρεί τη χρήση των φωτεινοπαγίδων. Τους μήνες Απρίλιο, Ιούνιο και Σεπτέμβριο και μια ώρα περίπου μετά τη δύση του ηλίου τοποθετούνται σε διάφορα σημεία του κτήματος ξύλινα κιβώτια ή τσίγκινα δοχεία (κενοί τενεκέδες πετρελαίου) που είναι χρησμένα στο εσωτερικό τους με κολλώδη ουσία (ρητινή ή υγρόπισσα) και τα οποία έχουν αναμμένο φανάρι. Το φως τραβάει τις πεταλούδες, πολλές από τις οποίες καταστρέφονται είτε επειδή καίγονται, είτε επειδή κολλούν στα τοιχώματα των δοχείων. Ο Γεννάδιος σημειώνει ακόμη ότι αποδείχθηκαν άκαρποι οι ψεκασμοί με εντομοκτόνα που προτάθηκαν, γιατί δεν είναι ταυτόχρονη η εναπόθεση στον καρπό όλων των αυγών των πεταλούδων.

Σοβαρός εχθρός της ελιάς και η ψωρίαση από τα κοκκοειδή που ο Γεννάδιος αναφέρει πως έχει συναντήσει πέντε είδη σε διάφορα μέρη της Ελλάδας και της Ανατολής, μεταξύ των οποίων και το λεκάνιο που το θεωρεί ως το περισσότερο συνηθισμένο τόσο στη χώρα μας όσο και αλλού. Και προσθέτει πως είναι

ασθένεια που θεραπεύεται δύσκολα. Σημειώνει μάλιστα ότι δεν συμβουλεύει να γίνει καταπολέμηση της ασθένειας με υδροκυανικό οξύ όπως γίνεται στις Ηνωμένες Πολιτείες γιατί είναι επικίνδυνη για τους εργάτες που την εφαρμόζουν και λόγω της ειδικής συσκευής που χρειάζεται. Αλλά ούτε και ψεκασμούς συνιστά γιατί είναι ασύμφοροι σε τέτοιες καλλιέργειες. Και συνιστά γενναίο κλάδεμα το οποίο άλλωστε συντελεί και στη μελλοντική αύξηση της καρποφορίας. Σχετικά με άλλους εχθρούς αναφέρει ορισμένα ξυλοφάγα έντομα και προτείνει επίκριση του κορμού και των κυριότερων κλάδων του δέντρου με πυκνή διάλυση ασβεστίου που προλαμβάνει την προσβολή. Αναφέρει ακόμη την ψύλλα, που είναι γνωστή ως βαμβακίαση, συνιστώντας το κόψιμο και το κάψιμο των πρώτων κλαδιών που εμφανίζεται και έχουν προσβληθεί για να μην μεταδοθεί σε άλλα μέρη του δέντρου. Όταν είναι πολύ διαδομένη πρέπει να γίνεται ψεκασμός με διάλυση λυσόλης ή αποβρέγματος καπνού ή ράντισμα με νερό και ισχυρή αντλία έτσι ώστε να φύγουν και τα έντομα και η βαμβακώδης ουσία. Καταγράφεται επίσης ο φλοιοτρίβης για τον οποίο συνιστά την αφαίρεση όλων των ξηρών ή ασθενικών μερών της ελιάς.

Μεταξύ των άλλων αναφέρεται στο κυκλοκόνιο που το χαρακτηρίζει μικρομύκητα που αναπτύσσεται στα φύλλα και σπάνια στους ποδίσκους του καρπού οπότε και είναι επιζήμιος. Θεωρεί ότι σπάνια αναπτύσσεται στην Ελλάδα και όταν συμβαίνει αυτό θα πρέπει να γίνεται ψεκασμός με βορδιγάλαιο πολτό. Αναφέρεται ακόμη στην καρκίνωση και πως το ασφαλέστερο μέτρο για την πρόληψη της διάδοσης είναι η αφαίρεση και καύση των μερών που έχουν προσβληθεί. Και τέλος γράφει για τον κράδο που οφείλεται στο κακό κλάδεμα και οι γυμνές επιφάνειες είναι πρόσφορες για την ανάπτυξη ξυλοφθόρων μυκήτων. Κάτι που αποφεύγεται όταν το κλάδεμα γίνει χειμώνα με τσεκούρι ή κλαδευτήρι, ενώ όταν γίνεται με πριόνι πρέπει να “γλυκαίνονται” οι τομές με κοφτερό όργανο

και μετά την κλάδευση να χρίζονται με μείγμα από ίσα μέρη αργίλου και κοπριάς βοδιών.

Κάπως έτσι είχαν τα πράγματα με τους εχθρούς και τις ασθένειες της ελιάς πριν από 100 περίπου χρόνια. Κανένας από αυτούς δεν... εξαφανίστηκε, αντιθέτως αναγνωρίστηκαν κι άλλοι. Και αν πριν από έναν αιώνα γινόταν

προσπάθεια για να βρεθούν τρόποι αντιμετώπισης, στη σημερινή εποχή θα πρέπει να εφαρμοστούν όλα εκείνα που η επιστήμη ορίζει και πολλές φορές άλλοι αγνοούν και άλλοι απηφούν...

20/11/2019

Μακρινές ιστορίες για ελιές και λάδια...

Καθώς το καλεί η εποχή συνεχίζουμε τα σημειώματα με ελιά και... ιστορία. Το θέμα έχει το δικό του ενδιαφέρον καθώς λανθασμένα πιστεύεται από ορισμένους πως η Μεσοπνία ήταν πάντα μεγάλη ελαιοπαραγωγική περιοχή.

Κυρίαρχη καλλιέργεια ήταν για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα η κορινθιακή σταφίδα και ακολουθούσαν τα σύκα σε μεγάλη κλίμακα. Η ελαιοκαλλιέργεια πήρε τη θέση τους μετά τη δεκαετία του 1950-1960 όταν πλέον τα προϊόντα αυτών των καλλιεργειών αντιμετώπιζαν προβλήματα διάθεσης.

Εκείνο το οποίο χαρακτήριζε όμως την καλλιέργεια στη Μεσοπνία ήταν η φυσική ποιότητα του προϊόντος. Το γεγονός αυτό τονίζονταν ήδη από την αυγή του 20ού αιώνα, με την επισήμανση όμως ότι αυτή τη φυσική προίκα δεν την αξιοποιούμε για την παραγωγή πραγματικά καλού ποιοτικά ελαιολάδου και την πώληση σε καλύτερες τιμές. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1900, μόλις είχε ιδρυθεί ο Γεωργικός Σύλλογος Καλαμών από εύπορους Καλαματιανούς, με πρόεδρο το φαρμακοποιό Θεμιστοκλή Κουτσομπτόπουλο και γραμματέα το χημικό Ιωάννη Σταματελάκη. Ο σύλλογος εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία τονίζονταν όσα προαναφέραμε. Έτσι διαβάζουμε στο "Θάρρος" στις 22/9/1900 από την ανακοίνωση: «Γνωστόν εις πάντας ότι το έλαιον είνε εις των κυριωτέρων παραγόντων του εθνικού μας πλούτου. Γνωστόν επίσης ότι μεταξύ των ελαιοφόρων επαρχιών κατέχομεν

ίσως την κορυφήν λόγω ποιότητος φυσικής, τα δευτερεία δε κατά ποσότητα. Αλλά καίτοι η ποιότης του ελαίου μας πρωτεύει μεταξύ των ελληνικών ελαίων, ως εκ της φύσεως του εδάφους και του κλίματος της Μεσοπνίας, πολύ υστερεί των ελαίων Ιταλικών και Γαλλικών τινων επαρχιών, αίτινες κατώρθωσαν διά της τέχνης να υποσκελίσωσι τα φυσικά πλεονεκτήματα. Διατί λοιπόν να μη επιμεληθώμεν και ημείς να υποβοηθήσωμεν την φύσιν, όπως απολαύσωμεν βαθμηδόν των τιμών, ας τινάς τα έλαια εκείνα απολαμβάνουν εις τους τόπους της καταναλώσεως; Τι δε χρειάζεται προς τούτο; Απλούστατα πράγματα. Επιμέλεια εις την συλλογήν και καθαριότης κατά την έκθλιψιν, είνε αι βάσεις της παρασκευής καλού ελαίου».

Στη συνέχεια της ανακοίνωσης ο σύλλογος δίνει οδηγίες τις οποίες σε παραλλαγή με βάση τις ριζικά διαφορετικές συνθήκες συναντούμε και σήμερα: «Η συλλογή δέον να εκτελείται αφ' ού ωριμάση ο καρπός όσον το δυνατόν καλλίτερον. Να απακαθαίρωνται αι ελαίαι από κώματα, φύλλα ελαιών και λοιπάς ακαθαρσίας, διότι τα τοιαύτα μεταδίδουσιν εις το έλαιον κακήν γεύσιν ή πράσινον ή σκούρον χρώμα, τα οποία πάντα ελαττώνουσι την αξίαν του ελαίου. Ούτω δε αποκαθαριζομένων των ελαιών, δέον η θλίψις να γίνεται εις ελαιοτριβεία καθαρά. Εκαστος λοιπόν ιδιοκτήτης προκειμένου να εκθλίψη τας ελαίας του ας επισκεφθή πρότερον όλα τα ελαιοτριβεία και όπου εύρη μεγαλύτεραν καθαριότητα εκεί ας κατεργασθή τον καρπόν του. Αι ακαθαρσίαι και αι βρώμαι

αίτινες θεωρούνται αναπόσπαστοι από τα ελαιοτριβεία πρέπει να εκλείψωσιν. Αι σκάφαι ιδίως, αίτινες εις πολλά ελαιοτριβεία είναι φρίκης αντικείμενα, δέον να καθαρίζονται και να εκκενούνται καθ' ημέραν και να πλύνονται διά πολλού καθαρού ύδατος, Οι ασκοί, τα κάβια και τα λοιπά αγγεία δέον να ήνε αμέμπτου καθαριότητος. Τέλος δε διά τον θερμόν πρέπει να λαμβάνηται ύδωρ φρεάτειον και όχι ποταμού, όπερ, προς ταις λοιπαίς ακατονομάστοις ακαθαρσίαις, έχει πάντοτε λεπτήν τινά αμμώδην ύλην πρόσμικτον παντοίαις οργανικαίς ουσίαις, αίτινες και γεύσιν κακήν προσδίδουσι εις το έλαιον και το χρώμα των αλλοιούσιν». Η ανακοίνωση επισημαίνει την ανάγκη να “επιμελούνται” οι ίδιοι οι παραγωγοί την έκθλιψη του ελαιολάδου, και αν δεν μπορούν, να πωλούν τον ελαιόκαρπο στους ελαιοτριβείς που τον αγόραζαν και προφανώς πρόσεχαν για την παραγωγή καλής ποιότητας δικού τους ελαιολάδου.

Υπενθυμίζοντας το γεγονός ότι η ανακοίνωση τόνιζε πως κρατούμε “τα δευτερεία δε κατά ποσότητα” πηγαίνουμε περίπου 40 χρόνια αργότερα όταν ο Ν. Αιβαλιωτάκης για λογαριασμό της Αγροτικής Τράπεζας εκπονεί τη μελέτη με τίτλο “Ο κάμπος της Μεσοπνίας και αι ορεινά λεκάναι αυτού”. Η εξαιρετικά αξιόλογη αυτή μελέτη με ένα πλήθος στοιχείων αφιερώνει μόνον μια σελίδα στην καλλιέργεια της ελιάς καθώς η καλλιέργεια είναι πολύ περιορισμένη και η σημασία στην τοπική οικονομία μικρή. Η παραγωγή στην τεράστια αυτή περιοχή (η μελέτη κάλυπτε και την περιοχή της Ανω Μεσοπνίας και τον Μεσοπνιακό Κάμπο και τις ορεινές περιοχές γύρω από αυτόν), έφθανε μόλις τους 3.400 τόννους: “Η ελαία καλλιεργείται καρποφορούσα κανονικώς μέχρι ύψους 600 μέτρων. Εις όλην την περιφέρειαν των ορεινών λεκανών ευρίσκονται περί τα 385.000 μεγάλα δένδρα και περί τα 118.000 μικρά με μέσνη ετήσιαν παραγωγήν 1.230.000 οκάδες ελαίου. Εις τον κάμπον ευρίσκονται περί τα 715.000 ελαιόδενδρα σχεδόν μεγάλα με μέσνη ετήσιαν παραγωγήν 1.406.000 οκάδων ελαίου”.

Οι ελιές φυτεύονταν κατά κανόνα εκεί που δεν μπορούσε να καλλιεργηθεί κάτι άλλο, οι καλλιεργητικές φροντίδες ήταν ανύπαρκτες και το κλάδεμα γινόταν μόνον για την εξασφάλιση καυσόξυλων και... τροφής για τα ζώα: “Την ελαίαν, επειδή δεν είναι απαιτητική, την φυτεύουν εις τα πλέον ξηρά και άγονα εδάφη, εννοείται όμως ότι κατέχει και πλούσια τοιαύτα εις τα πεδινά. Αι καλλιεργητικά φροντίδες που δίνονται εις την ελαίαν, είναι μηδαμινά. Ελάχιστοι ελαιώνες καλλιεργούνται κανονικώς διά μιάς ή δύο αρόσεων, συνήθως όμως καλλιεργούνται οσάκις σπείρονται διά σιτηρών ή ψυχανθών. Η ελαία κλαδεύεται συνήθως οσάκις πρόκειται να χρησιμοποιήσουν τους κλάδους της διά καύσιμον ύλην και διά τροφήν των ζώων. Κατά τα δύο τελευταία έτη έγινε κάποια προσπάθεια διά της ιδρύσεως συνεργείων υπό της γεωργικής υπηρεσίας προς κανονικόν κλάδεμα της ελαίας”.

Στην καλλιέργεια κυριαρχούσε η κορωνέικη, αλλά για την παραγωγή ελαιολάδου χρησιμοποιούσαν και την ματσολιά (από την οποία γίνονται οι σπαστές βρώσιμες ελιές) αλλά και την ελιά Καλαμών (εμφανίζεται και με το όνομα αετονύχι λόγω της ομοιότητας με τη ρώγα του ομώνυμου σταφυλιού). Ενώ οι εχθροί ήταν... πάντα οι ίδιοι: “Αι συναντώμεναι ποικιλίαι είναι κυρίως η λιανολιά και δευτερευόντως η ματσολιά, το αετονύχι, η καρυδολιά και η ελιά των Καλαμών. Η μέση απόδοσις κατά δένδρον ποικίλλει μεταξύ των 1-5 οκάδων ελαίου, κατά μέσον όρον 2,5 οκάδες. Η απόδοσις των ελαιών εις έλαιον ανέρχεται εις 15-25%. Εις έκαστον στρέμμα συνεχούς ελαιώνος υπάρχουν περί τα 15-18 ελαιόδενδρα. Οι σπουδαιότεροι εχθροί της ελαίας είναι ο δάκος και κατά δεύτερον λόγον ο ρυγχίτης, ο πυρηνωτήρης και οι μυκητολογικές ασθένειαι φυματίωσις ελαίας και κυκλοκόνιον”.

Όπως φαίνεται, λίγα χρόνια πριν τον πόλεμο είχε ξεκινήσει μια προσπάθεια επέκτασης της ελαιοκαλλιέργειας με πρώτη μέθοδο τον εμβολιασμό της αγριλιάς. Η οποία συνήθως χρησιμοποιόταν ως μέσο... οριοθέτησης των κτημάτων

από τα γειτονικά. Όμως υπήρχαν και χωριά που εξειδικεύονταν στην παραγωγή γροθαριών με πρώτο το Μήλα που εμφάνιζε σημαντικές ποσότητες κάθε χρόνο: “Κατά την τελευταίαν πενταετίαν επικρατεί μεγάλη τάσις προς εμβολιασμόν του αγριελαιοδένδρων και εις φύτευσιν μοσχευμάτων (γροθάρια), τα οποία προμηθεύονται εκ των ιδίων των κτημάτων ή τα αγοράζουσι από ωρισμένα χωρία, άτινα ασχολούνται εις την εργασίαν ταύτην. Εν από τα χωρία ταύτα είναι το Μήλα της επαρχίας Μεσσήνης το οποίον πωλεί κατ’ έτος περί τα 15 χιλιάδες δενδρύλια εις ολόκληρον τον νομόν Μεσσηνίας ή εις άλλους νομούς της Πελοποννήσου ακόμη και εις τας νήσους του Ιονίου. Τα δενδρύλια ταύτα είναι παραφυάδες, αι οποία προέρχονται από μοσχεύματα πάχους 0,10-0,20 μ. και μήκους 0,40-0,50 μ. τα οποία φυτεύουν πλαγίως εντός του εδάφους. Αι εκ τούτων προερχόμεναι

παραφυάδες παραμένουν επί μίαν 5ετίαν ή βετίαν και κατόπιν αποσπώνται δι’ αξίνης χωρίς να εμβωλιάζονται. Δενδρύλια επίσης πωλεί το χωρίον Βασιλικόν, Κλέσουρα, και από τα χωρία του κάμπου το Αριοχώρι, η Σκάλα, ο Αντικάλαμος και η Μεσσήνη, εις μικράν όμως κλίμακα”.

Φυσικά και δεν υπάρχουν συγκρίσεις με τα δεδομένα αυτών των μακρινών εποχών, τα οποία όμως με το δικό τους τρόπο επισημαίνουν την ανάγκη της φροντίδας για την παραγωγή υψηλής ποιότητας ελαιολάδου σε όλες τις φάσεις. Αφειρητά η αλλαγή στην αντίληψη των πραγμάτων: Οι ελιές καλλιεργούνται και δεν μαζεύονται απλώς μερικές φθινοπωρινές ή χειμωνιάτικες ημέρες. Με ό,τι συνεπάγεται αυτό σε χρόνο και κόστος...

27/11/2019

Ελαιόλαδο, ποιότητα και δάκος πριν από έναν αιώνα

περί ελαιολάδου συζήτηση θερμαίνεται καθώς η παραγωγή ξεκίνησε και θα ενταθεί αργότερα σε ολόκληρη τη Μεσσηνία.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται έντονη συζήτηση για την καλλιέργεια, την ποιότητα του προϊόντος και τους εχθρούς της. Και θα έχει ενδιαφέρον να γυρίσουμε έναν αιώνα πίσω για να δούμε τι γνώριζαν τότε για την ελαιοκαλλιέργεια. Αναφερόμαστε φυσικά στους επιστήμονες που προσπαθούσαν να μεταλαμπαδεύσουν τις γνώσεις τους στους αγρότες που καλλιεργούσαν όπως... τους βόλευε. Πολλές πληροφορίες έχουν δημοσιευτεί και παλαιότερα στη στήλη, έχουν όμως διαχρονική αξία.

“Βοηθός” μας στην αναδρομή, ένα παλιό σύγγραμμα μεγάλης ιστορικής αξίας, που περιλαμβάνει πολύτιμες πληροφορίες. Πρόκειται για το “Λεξικόν φυτολογικόν περιλαμβάνον τα ονόματα, την ιθαγένειαν και τον βίον υπερδεκασιχίλων φυτών, εν οίς και τα λόγω χρη-

σιμότητος ή κόσμου καλλιεργούμενα, των οποίων περιγράφονται και η ιστορία, καλλιέργεια, τα προϊόντα και αι νόσοι”. Είναι γραμμένο από τον Παναγιώτη Γ. Γεννάδιο, γεωπόνο με ειδικευση στην εντομολογία και με πλούσιο έργο. Κυκλοφόρησε πριν από έναν αιώνα (το 1914 για την ακρίβεια) και είχα την τύχη να το ανακαλύψω πριν από χρόνια στα ράφια της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας που αποτελεί “πνευματικό θησαυρό” για τη σπανιότητα των βιβλίων που φιλοξενεί. Γραμμένο στην αρχαϊζουσα το κείμενο, προσπάθησα πριν από αρκετά χρόνια να το αποδώσω στη δημοτική συμπληρωμένο με σχόλια για βασικά προϊόντα του νομού: ελιές, συκίες, αμπέλια. Σκαλίζοντας τα χαρτιά μου βρήκα μια εκτύπωση που διασώθηκε, καθώς χάθηκε η ηλεκτρονική του μορφή μέσα από τόσες αλλαγές και “χτυπήματα” των δίσκων.

Αρχαία η καλλιέργεια της ελιάς με χρήσεις διάφορες (με κυριότερες το φαγητό και το...

φωτισμό), “αλλά από τη γενίκευση της χρήσης του πετρελαίου, του φωταερίου και των άλλων φωτιστικών και βιομηχανικών ελαίων (και κυρίως του βαμβακελαίου και αραβοσιτελαίου) η βασιλεία της ελιάς άρχισε να κλονίζεται παντού και κυρίως γύρω από την Αθήνα, της οποίας ο ελαιώνας όχι μόνον σταμάτησε να επεκτείνεται, αλλά άρχισε να περιορίζεται. Αλλά την επέκταση και την ακεραιότητα του γηρασμένου ελαιώνα έκανε αδύνατη και άλλη αιτία. Όσο ο πληθυσμός αύξανε τόσο οι ασκεπείς εκτάσεις γύρω από την Αθήνα γίνονταν ανεπαρκείς για την παραγωγή κηπουρικών και σανών, των οποίων η παραγωγή γύρω από τα μεγάλα κέντρα είναι πάντα πολύ περισσότερο επικερδής, παρά αυτή του λαδιού και της ελιάς. Κόβονται λοιπόν και συνεχίζουν να κόβονται οι ελιές (από τα ξύλα και τα φύλλα της οποίας ο παραγωγός απολαμβάνει όχι ασήμαντο χρηματικό ποσό) για να χρησιμοποιηθούν τα κωράφια τους για την καλλιέργεια ειδών πολύ περισσότερο προσοδοφόρων”. Εδώ συναντάμε την πρώτη αναδιάρθρωση σε βάρος της ελιάς, με τη χρήση των προϊόντων κοπής ως καύσιμη ύλη (ξύλα) και τροφής των ζώων (φύλλα).

Ιστορικά “πριν το 1864 μεγάλο μέρος των ελαιώνων της Ελλάδας ανήκε στο Δημόσιο, το οποίο τους νοίκιαζε με πολυετή συμβόλαια. Από τότε όλα σχεδόν τα δημόσια αυτά κτήματα αφού εκποιήθηκαν, περιήλθαν στην κυριότητα ιδιωτών οι οποίοι τα μετέβαλαν σε κτήματα πραγματικά προσοδοφόρα”. Και ο Γεννάδιος προτείνει... αποχαρακτηρισμό δασών αγριελιών για την επέκταση της ελαιοκαλλιέργειας: “Το ίδιο μέτρο νομίζουμε ότι έπρεπε να ληφθεί, με ειδικούς όρους βέβαια, για εκείνα τα δημόσια κτήματα στα οποία φυτρώνουν πυκνά οι αγριελιές (πέντε τουλάχιστον κατά στρέμμα) και τα οποία ήδη χαρακτηριζόμενα ως δάση χωρίς να είναι στην πραγματικότητα, τίποτα ή ελάχιστα προσφέρουν στα κρατικά έσοδα”. Ενώ προσθέτει την ανάγκη παροχής κινήτρων γράφοντας: “Είναι ακόμη απαραίτητη η ενθάρρυνση της παραγωγής χρηματικών βραβείων σε όσους προμηθεύονται και χρησιμοποιούν για σειρά

ετών τελειότερα όργανα για το τρίψιμο και την έκθλιψη των ελιών και τη διήθηση και συντήρηση του ελαιολάδου”.

Παρά τους διαδεδομένους μύθους, η ποιότητα του προϊόντος δεν ήταν και η καλύτερη, καθώς “τα ελληνικά ελαιόλαδα είναι κατά γενικό κανόνα κατώτερης ποιότητας και για το λόγο αυτό επιτυγχάνονται τιμές χαμηλότερες από τα άλλα στην Ευρώπη. Σήμερα τα ελαιόλαδα που προτιμούνται παντού για φαγητό και για λίπανση μηχανών είναι αυτά που περιέχουν όσο το δυνατόν μικρότερη ποσότητα οξέων και μούργας και για άλλους λόγους και γιατί χωρίς κόπο και για μακρύ χρονικό διάστημα διατηρούνται αναλλοίωτα. Στο ευρωπαϊκό εμπόριο τα ελαιόλαδα που περιέχουν περισσότερο του 3% οξέα δεν θεωρούνται βρώσιμα ούτε κατάλληλα για τη λίπανση των μηχανών. Διακρίνονται όχι μόνο από τη γεύση τους, αλλά και από την παρουσία σε αυτά διαφόρων μικροοργανισμών, κυρίως μικρομυκήτων (αναφέρει μικρομύκητες που δημιουργούν πράσινη μούχλα και άλλα δυσάρεστα οπτικά και γευστικά προβλήματα). Τα παγκοσμίου φήμης ελαιόλαδα είναι τα εκλεκτότερα της κεντρικής Γαλλίας (ιδίως της Νίκαιας) και της Λούκας Ιταλίας. Αυτά ποτέ δεν έχουν περισσότερο από 1% οξέα”.

Ενδιαφέρον έχει η εμπειρική ποιοτική κατάταξη με βάση την “τελειότερη μέθοδο για την έκθλιψη των ελιών και την παραγωγή λαδιού κατά ποιότητες”: “Το προϊόν των ελιών που αλέσθηκε, με ή χωρίς πυρήνα, αποτελεί τη ζύμη η οποία τοποθετείται σε σπυρίδες (ζεμπίλια) ή διπλώνεται μέσα σε τετράπλευρα κομμάτια τρίκινου υφάσματος (χαράρια), για να πιεσθεί και να δώσει το λάδι που βρίσκεται σε αυτή. Δέκα μέχρι δέκα πέντε τέτοια ζεμπίλια ή χαράρια γεμάτα ζύμη τοποθετούμενα το ένα πάνω στο άλλο στο ελαιοπιεστήριο αποτελούν τη στήλη. Το πρώτο λάδι που βγαίνει από τη στήλη μόνο του χωρίς πίεση ή με πολύ ελαφρά πίεση είναι άριστο και ονομάζεται από τους Γάλλους παρθένο. Το λάδι που παράγεται από την πρώτη πίεση είναι το πρώτης ποιότητας.

Η δεύτερη πίεση που είναι ισχυρή δίνει το εκλεκτό λάδι. Μετά τη δεύτερη πίεση η στήλη διαλύεται και η ζύμη που έχει μεταβληθεί σε πίτα σε κάθε ζεμπίλι ή χαράρι κομματιάζεται, τρίβεται με τα χέρια και βρέχεται με ζεστό νερό για να πιεστεί δύο ακόμη φορές. Η πρώτη πίεση σε αυτή τη φάση δίνει το λεγόμενο κοινό λάδι και η δεύτερη το λάδι για φωτισμό ή για το λυχνάρι”.

Πανάρχαιος εχθρός της ελιάς ο δάκος “έντομο δίπτερο, έχει περίπου τη μορφή της κοινής μύγας, αλλά είναι σε μέγεθος μισό από αυτή [...] Το σκουλήκι του τρώει τη σάρκα της ελιάς. Οι ελιές που προσβάλλονται από αυτό είναι εκείνες που συναντιούνται σκουληκοφαγώμενες. Οι μεγάλες ζημιές που προκαλούνται από το έντομο αυτό στην ελαιοπαραγωγή, τράβηξαν την προσοχή του ελαιοκόμου από τα αρχαία χρόνια. Ο Θεόφραστος λέει ότι τα σκουλήκια αυτά «κωλύονται υπό τω δέρματι (του καρπού), είναι ύδατος επί αρκτούρω (περί τας αρχάς Σεπτεμβρίου) γενομένου. Καταψυχόμενοι γαρ φεύγουσι». Πράγματι έχει παρατηρηθεί πως όταν βρέχει τον Σεπτέμβριο, και ιδίως στις αρχές του μήνα αυτού, ο καρπός ακόμη των περισσότερων επιρρεπών στις προσβολές του δάκου ελαιώνων έχει προσβληθεί λιγότερο από το συνηθισμένο. Το έντομο αυτό είναι κοινό για όλες τις ελαιοπαραγωγικές χώρες, σε μερικά μέρη δε αποβαίνει πραγματική μάστιγα αφού καταστρέφει τη μισή, τα τρία τέταρτα ή και ολόκληρη σχεδόν την ελαιοπαραγωγή. Οι ελιές που προσβάλλονται από αυτό αποδίδουν όχι μόνο λιγότερο, αλλά κατώτερης ποιότητας λάδι”.

Δύσκολη η αντιμετώπιση που απαιτούσε προσπάθεια καταπολέμησης υποχρεωτικά σε όλα τα κτήματα με μεθόδους που συνδυάζουν ζάχαρη και δηλητήριο: “Πάρα πολλά είναι τα μέσα που προτάθηκαν και δοκιμάστηκαν για την καταπολέμηση του δάκου. Όλα όμως αποδείχθηκαν άχρηστα ή γιατί είναι τέτοια ή γιατί για να γίνουν αποτελεσματικά θα πρέπει η εφαρμογή τους να είναι υποχρεωτική για όλα τα συνεχόμενα κτήματα της περιφέρειας η

οποία έχει προσβληθεί. Ο δάκος στους ψυχρότερους ελαιοφόρους τόπους έχει συνήθως δύο γενιές το χρόνο, τρεις και μερικές φορές τέσσερις στους θερμότερους. Στην τέλεια μορφή του (δηλαδή στην κατάσταση μύγας) τρέφεται με σακχαρώδεις και κομμώδεις ρευστές ή ημίρρευστες ουσίες, τις οποίες βρίσκει στα άνθη και τα άλλα μέρη της ελιάς. Η κλίση αυτή του εντόμου στις γλυκές ουσίες έδωσε την ιδέα στον Γάλλο Μποναφώ το 1859, να τοποθετεί δοχεία που περιέχουν διάλυση μελιού και μικράς δόσεις κοβαλτίου. Αργότερα επανέλαβε το πείραμα άλλος Γάλλος, ο Ντεκώ, που αντικατέστησε το κοβάλτιο με αρσενικό”.

Ο Γεννάδιος εξηγεί τη διαδικασία ψεκασμού ανά δεκαπενθήμερο από τις αρχές Μαΐου μέχρι τέλος Ιουλίου και τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο, συνιστώντας ως φθηνή γλυκιά ύλη το... πετιμέζι για την παρασκευή του αρσενικού διαλύματος και προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην ωφέλεια και τη ζημιά: “Η ωφέλεια που προκύπτει είναι μεγάλη γιατί σώζεται η σοδειά. Η εφαρμογή του μέσου αυτού έχει το μειονέκτημα ότι από τη μια πλευρά κάνει επικίνδυνη τη βόσκηση των ζώων κάτω από τα δέντρα και από την άλλη γίνεται πολύ επιζήμια για τη μελισσοκομία γιατί οι μέλισσες και μακρυά ακόμη από τον ελαιώνα που ραντίζεται αν βρίσκονται, ανακαλύπτουν πολύ γρήγορα το μελιτώδες υγρό που παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στις ελιές. Η ζημιά όμως που προκύπτει έτσι είναι ασήμαντη σε σύγκριση με την ωφέλεια που προκύπτει από την απαλλαγή της ελιάς από τη μάστιγα που αποδεκατίζει τον καρπό της”.

Τότε όμως είχε αρχίσει να εφαρμόζεται μια άλλη μέθοδος... βιολογικής καταπολέμησης του Γάλλου Μπερλέζε με δοχείο που κρεμαζόταν από τα κλαδιά του δέντρου (στο κέντρο του κτήματος κάθε 5 στρέμματα) γεμάτο με 4 οκάδες από το γλυκό αρσενικούχο διάλυμα στο οποίο εμβαπτίζόταν κομμάτι υφάσματος για να φθάσουν οι δάκοι πιο εύκολα στο υγρό. Υπάρχουν πολλές και ενδιαφέρουσες πληρο-

φορίες στο σύγγραμμα του Γεννάδιου. Μετά από έναν αιώνα πολλά έχουν αλλάξει αλλά η συζήτηση γυρίζει γύρω από τα ίδια πράγματα αλλά σε άλλο επίπεδο. Η ποιότητα του ελαιολάδου και ως εκ τούτου όλη η διαδικασία παραγωγής, η καταπολέμηση των εχθρών της ελιάς και πολλά ακόμη θέματα απασχολούν και θα συνεχίσουν να απασχολούν επιστήμονες

και καλλιεργητές. Η παρακολούθηση των εξελίξεων, η γνώση για τα θέματα αυτά και η εφαρμογή επί εδάφους των οδηγιών που δίνονται από τους ειδικούς επιστήμονες είναι μέγιστης σημασίας για το μέλλον του πολύτιμου προϊόντος...

29/10/2020

Η ελιά στην αρχαιότητα

A

υτή την εποχή οι λέξεις “ελιές” και “ελαιόλαδο” κυριαρχούν στον τόπο μας. Όλος ο κόσμος άμεσα ή έμμεσα ασχολείται με αυτές και δικαιολογημένα.

Στις συζητήσεις φυσικά προτεραιότητα έχουν το μάζεμα και η τιμή, σε αυτή τη φάση προσωπικά θα ήθελα να συμβάλω λίγο με... ιστορία. Γιατί έχει και αυτή τη δική της σημασία στην κατανόηση για το ρόλο που έπαιξε και παίζει η ελιά σε αυτό τον τόπο από τα βάθη του χρόνου. Οδηγός ένα κείμενο που έγραψα πριν από 22 χρόνια και παρουσίασα σε ελαιοκομικό συνέδριο στην Καλαμάτα, οργανωμένο από το περιοδικό “Ελιά και ελαιόλαδο”:

Η ελιά έχει μακραίωνη ιστορία. Οι απαρχές της χάνονται στα βάθη του χρόνου. Σε αυτή την ιστορική διαδρομή σημάδεψε τη ζωή των λαών της Μεσογείου, περνώντας διαφορετικές φάσεις από την άποψη της χρήσης και της αξίας των προϊόντων και των παραπροϊόντων της. “Γεννήθηκε” αναπτύχθηκε και διαδόθηκε στη Μεσόγειο μέσα από την ανάπτυξη των πολιτισμών στις διάφορες περιοχές της. Πολιτισμοί που ήρθαν σε επαφή μεταξύ τους επηρεάζοντας ο ένας τον άλλον. Δεν υπάρχει πλέον καμία αμφιβολία πως η ιστορία της ελιάς αρχίζει πριν την ανακάλυψη της γραφής. Οπως επίσης δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως η ελιά ήταν γνωστή στο σύνολο των πολιτισμών που αναπτύχθηκαν αρχικά στην περιοχή. Οι θεωρίες για την προέλευση της ελιάς αλλά και τα αρχαιολογικά ευρήματα

μπορούν να υποστηρίξουν αυτή την αντίληψη, καθώς μάλιστα αναδεικνύονται όλο και πιο συγκεκριμένα στοιχεία μέσα από την αρχαιολογική έρευνα στην περιοχή. Πολλοί είναι εκείνοι που θεωρούν σαν πιθανό τρόπο προέλευσης της ελιάς την περιοχή της Συρίας και της Μικράς Ασίας πιστεύοντας ότι οι κατάφυτες με άγριες ελιές βουνοπλαγιές αποτελούν και την καλύτερη απόδειξη. Η ελιά από την περιοχή αυτή διαδόθηκε στα ελληνικά νησιά και στην υπόλοιπη Ελλάδα από τους Φωκαείς και γύρω στο 600 π. Χ. στην Ιταλία, τη Σικελία και τη Σαρδηνία και μετά στις υπόλοιπες μεσογειακές χώρες. Η άλλη εκδοχή θεωρεί ότι η ελιά προέρχεται από την Αβησσυνία και την Αίγυπτο. Αποδεδειγμένα καλλιεργήθηκε συστηματικά από τους σημιτικούς λαούς και διαδόθηκε στην Κύπρο και στα βόρεια παράλια της Αφρικής από τους Φοίνικες. Πηγές από την αιγυπτιακή βιβλιογραφία μαρτυρούν ότι στην Αίγυπτο εκκαλλιεργείτο η ελιά πριν από πολλά χρόνια. Γύρω στο 2000 π.Χ. όμως, οι ελαιώνες για άγνωστο λόγο εξαφανίστηκαν. Η μετακίνηση πληθυσμών προς τα παράλια της Κρήτης, ίσως έφερε μαζί της την ελιά και την καλλιέργειά της. Στην Ισπανία η ελιά έφθασε μέσα από δύο δρόμους: Τον ελληνορωμαϊκό και τον σημιτικό. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ορισμένες ποικιλίες ελιάς στη χώρα αυτή έχουν ονομασίες λατινικές και άλλες αραβικές. Στους Εβραίους η ελιά ήταν γνωστή πριν το 1500 π.Χ. αφού ανάμεσα στα αγαθά της γης Χαναάν που τους είχαν

υποσχεθεί ήταν και οι καρποί της ελιάς. Στα εβραϊκά η ελιά συμβολίζει την ειρήνη και την ευτυχία. Αιγύπτιοι, Εβραίοι, Φοίνικες και Έλληνες καλλιέργησαν συστηματικά την ελιά και αναγνωρίζοντας την αξία της στη ζωή και τον πολιτισμό, μεθοδικά φρόντισαν για την εξάπλωση του δέντρου σε νέες όλο και μεγαλύτερες εκτάσεις. Οι Ρωμαίοι θεωρούσαν βαρβάρους όλους εκείνους που χρησιμοποιούσαν ζωικά λίπη αντί ελαιολάδου στη διατροφή τους.

Ήδη έχουμε μια πρώτη εικόνα για τη σχέση των μεσογειακών λαών με την ελιά, η οποία τεκμηριώνει και την αντίληψη πως ο πολιτισμός της Μεσογείου είναι σύμφυτος με το δέντρο και τους καρπούς του. Οι πηγές για τις χρήσεις της ελιάς, των προϊόντων και των παραπροϊόντων της κατά την αρχαιότητα αναφέρονται στην Αρχαία Ελλάδα. Και θα πρέπει να θεωρείται αυτονόητο πως η αλληλεπίδραση των πολιτισμών της Μεσογείου είναι εκείνη που προσδιορίζει σε γενικές γραμμές και τις χρήσεις της στις υπόλοιπες περιοχές. Η ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου και οι πολιτισμοί που αναπτύχθηκαν σε αυτή αποτελούν και τους συνδετικούς κρίκους στη διάδοση της ελιάς και των χρήσεών της σε πολλές από τις σημερινές ευρωπαϊκές περιοχές. Στα πρώτα στάδια εκμετάλλευσης της ελιάς από τους κατοίκους του προϊστορικού Αιγαίου παραμένουν άγνωστα. Πιστεύεται όμως ότι από τη Νεολιθική τουλάχιστον εποχή, μαζί με τους βρώσιμους καρπούς διαφόρων δέντρων, θα γινόταν ευκαιριακά και η συλλογή του καρπού της ελιάς. Οι απαρχές της ελαιοκαλλιέργειας τοποθετούνται στο χρονικό ορίζοντα της πρώιμης Χαλκοκρατίας, δηλαδή την 3η χιλιετία π.Χ. Σε πινακίδες που βρέθηκαν στο ανάκτορο της Πύλου, υπάρχει και η παλαιότερη ρητή μαρτυρία για τη χρησιμοποίηση της ελιάς στις διαιτητικές συνήθειες της εποχής, καθώς διαβάζεται με βεβαιότητα το ιδεόγραμμα του ελαιοκάρπου “για βρώση”. Σε μια πινακίδα ακόμη διαβάζεται πως αποστέλλονται σχετικά μικρές ποσότητες ελιών μαζί με κριθάρι και σύκα σε

διάφορους παραλήπτες. Ο προορισμός τους βεβαίως δεν θα μπορούσε παρά να έχει σχέση με τη χρήση της ελιάς ως καρπού.

Περισσότερο διαφωτιστικά είναι τα υστερομινωικά παραδείγματα από την Κνωσσό, τις Αρχάνες και την Κάτω Ζάρκο, όπου μικρές ποσότητες ελαιοκάρπου βρέθηκαν μέσα σε αγγεία. Η χρήση του ελαιολάδου στη διατροφή –που είναι λογικό να δεχθούμε ότι γινόταν έστω και σε περιορισμένη κλίμακα– δεν πιστοποιείται όμως με σαφήνεια. Αντίθετα, στην πλειονότητα το καταχωριζόμενο στις πινακίδες ελαιολάδο είναι είτε αρωματικό ή προοριζόταν ως βάση για την παρασκευή αρωμάτων για τη φροντίδα του σώματος, ενδεχομένως και με θεραπευτικές ή άλλες συναφείς ιδιότητες. Η ανάλυση των πινακίδων σε συνδυασμό με στοιχεία από τους σύγχρονους αυλικούς πολιτισμούς της Αιγύπτου και της Ανατολής καθώς επίσης και από τους ιστορικούς χρόνους, οδηγεί στο συμπέρασμα πως το λάδι θα μπορούσε να έχει διάφορες βιοτεχνικές χρήσεις, όπως στη βυρσοδεψία και την υφαντική. Μια από τις πλέον διαδεδομένες χρήσεις του ελαιολάδου ήταν για φωτισμό. Απαντώνται πολυάριθμα λυχνάρια από τους προανακτορικούς χρόνους στην Κρήτη, οι οποίοι μάλιστα θεωρήθηκαν και ως έμμεσες ενδείξεις για το ύψος παραγωγής ελαιολάδου. Το ξύλο της ελιάς εκτιμάται πως θα γνώριζε διάφορες εφαρμογές στην οικοδομική τέχνη, στην κατασκευή τεχνημάτων και βέβαια θα εκρησιμοποιείτο ευκαιριακά ως καύσιμη ύλη όπως και οι ελαιοπυρήνες. Ενδείξεις θεωρούνται απανθρακωμένα κομμάτια ξύλου και πολυάριθμοι πυρήνες σε κεραμικό κλίβανο.

Τα διάφορα είδη αρωματικού ελαιολάδου που αναγνωρίστηκαν στις πινακίδες της Πύλου, τα μυρέψια στην Κρήτη και σε ολόκληρο το μυκηναϊκό κόσμο κυρίως το 13ο και το 14ο π.Χ. αιώνα οπότε και επεκτείνεται η παραγωγή και η θαλάσσια διάδοση των ψευδόστομων αμφορέων (που ήταν και το πλέον κατάλληλο αγγείο για τη μεταφορά ελαιολάδου), τα λίθινα ελαιοπιεστήρια της μινωικής Κρήτης (ανάλογα

με εγκαταστάσεις που έχουν βρεθεί σε Κύπρο και Συρία), τα ευρήματα στην οικία του Λαμπόρου στις Μυκίνες, η έντονη παρουσία της ελιάς στη μινωική τέχνη, είναι ορισμένα από τα στοιχεία τα οποία θεμελιώνουν το ρόλο της ελαιοκαλλιέργειας στον μινωικό και μυκηναϊκό πολιτισμό. Παρ' όλα αυτά φαίνεται πως η χρήση του ελαιολάδου μέχρι τον 6ο π.Χ. αιώνα στην Αρχαία Ελλάδα ήταν περιορισμένη. Στον Όμηρο το ελαιόλαδο αναφέρεται σαν πολυτέλεια. Το ελαιόλαδο και τα αρώματα συνδέονται με πρόσωπα πέρα από τα καθημερινά, όπως ήρωες ή θεοί. Κείμενα της αρχαϊκής περιόδου που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή, για παράδειγμα οι αγροτικές ασχολίες που περιγράφει ο Ησίοδος στο "Έργα και Ημέραι" δεν αναφέρονται στη χρήση του ελαιολάδου παρά μόνο ως υγρού για την ομορφιά των μαλλιών. Μετά τον 6ο π.Χ. αιώνα η ελαιοκαλλιέργεια επεκτείνεται και το ελαιόλαδο αποκτά μεγαλύτερη αξία.

Από το σύνολο των μαρτυριών, αυτές που αναφέρονται στην καθημερινή χρήση του ελαιολάδου στη μαγειρική και ως καυσίμου είναι ελάχιστες. Στα κείμενα του Θεόφραστου και αργότερα του Διοσκουρίδη καταγράφονται υλικά και συνταγές αρωματικού ελαιολάδου. Στον Ιπποκράτειο κώδικα συναντώνται πάνω από εξήντα φαρμακευτικές χρήσεις της ελιάς. Φαίνεται πως το ελαιόλαδο ήταν ιδιαίτερα ενδεδειγμένο για τα προβλήματα του δέρματος. Πέρα από τις φαρμακευτικές του ιδιότητες χρησίμευε και ως μέσο αντισύλληψης. Επίσης το αρωματικό ελαιόλαδο ήταν σημαντικό για την θεραπεία γυναικείων ασθενειών. Η εικονογραφία του 6ου και 5ου π.Χ. αιώνα υποδεικνύει πως το ελαιόλαδο ήταν μέσο καθα-

ρισμού, όπως σήμερα το σαπούνι. Παράλληλα ήταν και μέσο καλλωπισμού. Αξιο σημείωσης είναι το γεγονός πως από την Αθήνα δεν επιτρεπόταν η εξαγωγή ελαιολάδου, παρά μόνο από τους νικητές των Παναθηναίων, των οποίων το έπαθλο ήταν αμφορείς γεμάτοι ελαιόλαδο. Τέτοιοι αμφορείς –οι αποκαλούμενοι παναθηναϊκοί– έχουν βρεθεί σε όλη τη Μεσόγειο, από τη Μασσαλία και την Ετρουρία, μέχρι την Κριμαία και την Κυρηναική. Το γεγονός αυτό αποτελεί και μια έμμεση απόδειξη για τη σημασία του ελαιολάδου πέραν των ορίων της Αθήνας, καθώς φαίνεται μάλιστα ότι αποτελεί μέρος του εμπορίου "από δεύτερο χέρι". Κάπου στην ιστορική διαδρομή εμφανίζεται και το σαπούνι σαν παράγωγο του λαδιού και κατά πάσα πιθανότητα και του ελαιολάδου. Το σαπούνι ήταν γνωστό και στους χρόνους του Πλινίου, δηλαδή της 1ης π.Χ. εκατονταετίας. Αυτός αποδίδει την εφεύρεση στους Γάλλους οι οποίοι γυάλιζαν το μαλλί τους. Από τους Γαλάτες το πήραν οι Ρωμαίοι όπως απέδειξαν οι ανασκαφές στην Πομπηία, όπου βρέθηκαν εργαστήρια τα οποία περιείχαν ακόμη λιπαρές ουσίες που είχαν σαπωνοποιηθεί και διατηρηθεί. Χρησιμοποιήθηκε για πλύσιμο αλλά και για τη θεραπεία δερματικών παθήσεων.

Αυτή είναι μια "μεγάλη εικόνα" των απαρχών της καλλιέργειας, η οποία τα τελευταία χρόνια εμπλουτίζεται διαρκώς με νέες πληροφορίες. Από αυτές, για την περιοχή μας ξεχωρίζει η ανακάλυψη καταλοίπων ελαιοτριβείων στην Αρχαία Θουρία, από την δρ. Αρχαιολόγο Ξένη Αραπογιάννη.

2/12/2020

Η ελιά στα τέλη του 19ου αιώνα

Ελιές μαζεύουμε, λάδι μαρτυράμε, κατά παράφραση του γνωστού με τα... κουκιά, και από την αρχαιότητα πάμε στα νεότερα χρόνια και σε εποχές όπου η γεωγραφία στη Μεσόγειο ήταν διαφορετική. Αλλά η ελιά πάντα στη θέση της και με χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν και τη σημερινή πορεία.

Μετά τα τέλη του 18ου αιώνα η ανάπτυξη του εμπορίου, η συσσώρευση κεφαλαίων, η “γέννηση” και η εδραίωση της βιομηχανίας, η πολλαπλότητα πλέον των χρήσεων του ελαιολάδου, προσδίδουν στην ελιά και τα προϊόντα της πολύ μεγαλύτερη σημασία. Το ελαιόλαδο είτε για φαγητό, είτε για τη λίπανση των πρώτων μηχανών (για την οποία μάλιστα χρησιμοποιείτο ελαιόλαδο με μικρή οξύτητα), είτε για τη σαπωνοποιία, είτε για τη βαμβακουργία, έχει γίνει πλέον ένα σημαντικό προϊόν τόσο για τη ζωή των λαών της Μεσογείου όσο και για την ανάπτυξή τους. Και μια “λεπτομέρεια” που έχει τη δική της αξία: Τα λιοκόκκια μετά την ξήρανσή τους διαπιστώνεται ότι χρησιμοποιούνται για το “φούσκισμα” των ελαιοδένδρων”. Ετσι φθάνουμε στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όταν το ελαιόλαδο έχει αναδειχθεί ως ένα σημαντικότερο προϊόν το οποίο μάλιστα έχει περίοπτη θέση σε Παγκόσμιες Εκθέσεις Τροφίμων που οργανώνονται στο Λονδίνο και το Παρίσι. Εκδόσεις και στατιστικά συνοδεύουν αυτή τη δραστηριότητα και θα ήταν χρήσιμη μια πολύ περιληπτική αναφορά σε αυτά, μέσα από την οποία θα καταδειχθεί η θέση του ελαιολάδου στην οικονομία της εποχής.

Ελλάδα: “Η ελαιοφυτεία εξετάθη πολύ καθ’ όλον το κράτος. Εκτός δε της αναπλήρωσης των υπό των Οθωμανών δενδροτομηθέντων και πυρποληθέντων, οι κάτοικοι εξέτεινον τας φυτείας των και εις πολλά άλλα μέρη, όπου δεν υπήρχον πρότερον, εξημερώσαντες πλείστας όσας αγριελιάς, αίντες εν αφθονία φύονται εις τους δρυμώνας της και μεταχειρισθέντες

μέσα και τρόπους επισπευστικούς διά την πολλαπλασίασίν των, εις ην δεικνύουσι εξιδιασμένη ικανότητα. Εκτός του επιτοπίως καταναλισκόμενου ελαίου εξάγεται κατ’ έτος διά των λιμένων Καλαμών, Γυθείου, Σύρου και Πειραιώς εις το εξωτερικόν διά Τεργέστην, Ρωσίαν και Μασσαλίαν”.

Τουρκία: “Εν πολλαίς επαρχίαις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συγκομίζουσι μεγάλας ποσότητας ελαίου της ελιάς, ούτινος γίνεται σπουδαίον εμπόριον. Αι κυριώτεραι επαρχίαι, αίτινες χορηγούσιν έλαιον εις το εμπόριον, είναι η της Συρίας, της Προύσσης, της Ρουμελίας, της Αλβανίας, της Κρήτης, της Κύπρου, της Μυτιλήνης, της Σάμου και της Ρόδου. Δυστυχώς η γεύσις και η οσμή των ελαίων ούτων δεν επιτρέπουσι να γίνεται χρήσις αυτών εις τας μαγειρικής ανάγκας. Η κατωτέρα ποιότης των προέρχεται κυρίως εκ του ότι αφήνουσι τας ελιάς να ενζυμώνται επισωρευμένοι κατά την εποχήν της συλλογής τους. Οσον δε καταναλίσκεται ή δεν χρησιμοποιείται εν Τουρκία έλαιον, εξάγεται διά τα σαπωνοποιεία της Ευρώπης και ιδίως της Μασσαλίας”.

Ιταλία: “Η σπουδαιότης του ελαίου πρέπει να αποδοθή προ πάντων εις το μοναδικόν του προϊόντος και εις την ποιότηταν ελαίων ιταλικών, άτινα είναι ανώτερα, υφ’ όλας τας επόψεις, από τα έλαια άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Οι αγρονόμοι ορίζουσι την ζώνην της ελιάς από του 35 μέχρι του 45 βαθμού του γεωγραφικού πλάτους. Η εις πολλά μέρη της Ιταλίας γινομένη κατάχρησις του θερμού ύδατος ή της ενζυμώσεως της μάξης των ελαιών, προς ευχερεστέραν εκροήν του ελαίου, είναι μια των κυριωτέρων αιτίων της υποδεεστέρας ποιότητος του ελαίου, καθότι διά των τρόπων τούτων μεταδίδεται εις αυτό χρώμα πρασινωπόν και γεύσις ουχί ευάρεστος. Πρέπει δε να προσθέσωμεν, ότι εις πολλάς περιπτώσεις εξάγεται έλαιον, το οποίον δεν είναι εξαίρετον, ουχί διότι δεν καταβάλλεται η ανήκουσα πρόνοια προς επιτυχίαν καλού

αποτελέσματος, αλλά διότι πράγματι επιδιώκεται, όπως το έλαιον έχει ορισμένην τινά γεύσιν”.

Αυστρία: “Η καλλιέργεια της ελαίας είναι διά τους κατοίκους της Δαλματίας σπουδαίος κλάδος εισοδήματος. Ευρίσκονται εκεί μεγάλοι πεδιάδες ελαιών, αίτινες δίδουσι αξιόλογον έλαιον του οποίου το μεγαλύτερο μέρος εξάγεται εις το εξωτερικόν. Απαντώνται ωσαύτως ελαιοφυτεία εν Ιστρία, εν τω μεσημβρινώ Τυρόλω, εις τα πέριξ του Ρίβα και του Αρα”.

Γαλλία: “Η Γαλλία περιλαμβανομένης και της Αλγερίας, είναι μια των σημαντικωτέρων ελαιοφόρων επικρατειών, ερχομένη μετά την Ιταλίαν. Την παραγωγή της Γαλλίας καθιστά σπουδαιότεραν (από την Ελληνικήν) η επισταμένη κατασκευή καλού ελαίου και ως κε τούτου η υπερτέρα αυτού αγοραία τιμή”.

Ισπανία: “Η καλλιέργεια της ελαίας εν Ισπανία είναι πηγή μεγάλου πλούτου. Ευρίσκεται το πολύτιμον τούτο δένδρον εις όλας τας επαρχίας της Ισπανίας και συνίστησι την ευπορίαν και τον καλλωπισμόν των λεκανοπεδίων του Εβρου, του Γουαλδακιβίρ, του Γουδιάνα. Το έλαιον δίδει χώραν εις μέγα εμπόριον εν Ανδαλουσία, Αραγώγη, Καταλονία και εν ταις επαρχίαις της Μουρκίας, της Ναβάρας και των Βαλεαρίδων Νήσων”.

Πορτογαλία: “Είναι εκ των σημαντικωτέρων ελαιοφόρων επίκρατειών”.

Αλγερία: “Η ελαία φύεται αυτομάτως εν Αλγερία. Από πολλών ήδη αιώνων αναπτύσσεται μόνη της άνευ καλλιέργειας και χορηγεί αφθόνους καρπούς. Όταν είναι καλώς παρασκευασμένον το έλαιον του τόπου τούτου, εις ουδένα άλλο υποχωρεί κατά την ποιότητα των μεσημβρινών χωρών της Γαλλίας. Τα έλαια της Αλγερίας έχουσι γεύσιν εκλεκτήν και προτερήματα ένεκα των οποίων είναι περιζήτητα”.

Ο αριθμός των εκθετών στην Παγκόσμια Εκθεση του Παρισιού το 1878 δίνει και μια εικόνα της “δυναμικότητας” των χωρών της Μεσογείου στην παραγωγή και εξαγωγή ελαιολάδου: Γαλλία 333, Ισπανία 325, Πορτογαλία 210, Ιταλία 63, Ελλάδα 27, Αυστρία 22, Αλγερία 6, Μονακό 3, Τυνησία και Άγιος Μαρίνος από 1.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στην ίδια έκθεση πήραν μέρος 7 εκθέτες από την Αυστραλία και 1 από την Ουρουγουάη, χώρες στις οποίες είχε ήδη φθάσει η καλλιέργεια της ελαίας.

Στη συνέχεια υπάρχει μια αντιστροφή στην σημασία και τη χρησιμότητα του ελαιολάδου. Μια πρώτη γεύση αυτής της αντιστροφής παίρνουμε από τα συμπεράσματα αυτής της έκθεσης, στην οποία έκαναν την εμφάνισή τους για πρώτη φορά ίσως, τα σπορέλαια: “Της κερδοσκοπίας βοηθούσης διάφοροι σπότοι επιτήδειοι να δώσωσιν έλαια φαγώσιμα εδοκιμάσθησαν, εξητάσθησαν και εκαλλιεργήθησαν και είναι σήμερον το αντικείμενον βιομηχανίας, ήτις καθ’ εκάστην προάγεται. Αλλά τα νέα ταύτα έλαια, των οποίων την πρωτίστην αξίαν αποτελεί το αθέμιτον, όπερ επιτρέπει την ανάμειξιν των μετά των εκ της ελαίας ελαίων, δεν εναπληρούσι το της ελαίας έλαιον ούτινος η αξία μένει πάντοτε μεγάλη, αλλά συντελούσι μόνον κατά το μάλλον ή ήττον εις το να αναπληρώσωσι την έλλειψη των χωρών της ελαίας”.

Και η έκθεση ανταγωνιστικά καλεί για βελτίωση της ποιότητας του ελαιολάδου: “Η απλή καλύτερευσις των ελαίων των τόπων τούτων, των μάλλον ευνοηθέντων υπό της φύσεως, ήθελε τριπλασιάση ευκόλως και άνευ μεγάλων θυσιών την παραγωγή ελαίων αληθώς φαγωσίμων και καταστήση την τιμήν αυτών ταυτοχρόνως πλέον προσιτήν εις τους καταναλωτάς και πλέον αποζημιωτικήν διά τους ιδιοκτήτας των ελαιώνων. Είθαι αι επιτυχίαι των αντιζήλων βιομηχανικών να τους ανοίξωσι τους οφθαλμούς επί των αληθών αυτών συμφερόντων και τους εμπνεύσωσι την σωτήριον και την νόμιμον φιλοτιμίαν, όπως αυξήσωσι εν ταυτώ την τε ιδίαν περιουσίαν και την της χώρας αυτών”.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας των σπορελαίων αποτέλεσε και ανασταλτικό παράγοντα στην περαιτέρω αποφασιστική ανάπτυξη της ελαιοκαλλιέργειας. Το πετρέλαιο και η ανάπτυξη της παραγωγής συνθετικών ουσιών εκτόπισε το ελαιόλαδο από χρήσεις όπως η σαπωνοποιία, η βαμβακουργία, ο φωτισμός, ακόμη και από τη φαρμακευτική του χρήση. Για την Ελλάδα

και ιδιαιτέρως την Πελοπόννησο, η μονοκαλλιέργεια της κορινθιακής σταφίδας έβαλε την καλλιέργεια της ελιάς στο περιθώριο για ολόκληρες δεκαετίες, ακόμη και όταν το εμβληματικό προϊόν της περιοχής είχε περιέλθει σε βαθύτατη κρίση. Η σύγχρονη επιστημονική έρευνα, οι ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες καλύτερης ποιότητας ζωής, επαναφέρουν στο ελαιόλαδο και την κατανάλωσή του μια νέα δυναμική. Και θέτουν μια σειρά καινούργια ζητήματα,

τόσο στο πεδίο της παραγωγής όσο και σε αυτό της εμπορίας, από την αντιμετώπιση των οποίων θα κριθεί και το μέλλον της καλλιέργειας. Ειδικά στην Ελλάδα, όπου από μόνη της η εξαιρετική ποιότητα πλέον των ελαιολάδων βρίσκεται αντιμέτωπη με το υψηλό κόστος παραγωγής και την απουσία ισχυρού εμπορικού δικτύου εξαγωγών.

6/12/2020

Ζητήματα ελαιοκαλλιέργειας πριν από έναν αιώνα

“Κ

αρδιά” της γεωργικής παραγωγής και της τοπικής οικονομίας η ελαιοκαλλιέργεια, και θα είχε ενδιαφέρον να δούμε πώς

είχαν τα πράγματα πριν από έναν αιώνα περίπου.

Γιατί θα διαπιστώσουμε τι είναι εκείνο που αλλάζει και τι εκείνο που ανακυκλώνεται με τις νεότερες παραλλαγές του. Η Μεσσηνία δεν ήταν πάντα “ελαιοπαραγωγική”, η παραγωγικότητα και η ποιότητα ήταν πάντα ζητούμενο και οι... αντίπαλοι δύσκολοι. Την αναδρομή αυτή θα κάνουμε μέσα από 3 διαφορετικά κείμενα που έχουν δημοσιευτεί σχεδόν ταυτόχρονα το Σεπτέμβριο του 1927 στη “Σημαία”.

Παρά τα περί του αντιθέτου θρυλούμενα, στη Μεσσηνία η επέκταση της ελαιοκαλλιέργειας ήταν ζητούμενο και τα φυτώρια πανάκριβα: “Η μέχρι τούδε δράσις του Γεωργικού μας Επιμελητηρίου είναι αξία παντός επαίνου αλλά θα προσφέρουν οι διοικούντες αυτό την μεγίστην υπηρεσίαν εις την Μεσσηνιακήν γεωργίαν, αν ενισχύσουν διά καταλλήλων μέτρων την ελαιοφυτείαν. Καθ’ άπασαν την Μεσσηνίαν υπάρχουν μεγάλαι εδαφικάι εκτάσεις, εις τας οποίας είναι δυνατόν να φυτευτούν εκατοντάδες χιλιάδων ελαιοδένδρων. Αλλ’ η τιμή εκάστου ελαι-

οφυτωρίου έχει φθάσει εις τας δραχμάς 30, εις τρόπον ώστε ένας κτηματίας θέλων να φυτεύση 500 ελαιόδενδρα πλην των άλλων δαπανών έχει ανάγκη να δαπανήση πλέον των 15.000, ποσόν δήλα δη υπέρογκον. Διά τούτο θα έπρεπε το Επιμελητήριο να εκκαλιέργει εις ωρισμένα μέρη της Μεσσηνίας ελαιοφυτώρια και ει δυνατόν να τα παρέχη δωρεάν εις τους θέλοντας να φυτεύσουν. Η Τριφυλία αίφνης είναι δυνατόν να παράγη τεραστίας ποσότητας ελαίου, αν φυτευθούν δένδρα εις τας ασκεπείς εδαφικάς εκτάσεις. Ας κάμει τοιαύτην χειρονομίαν το Επιμελητήριο και εστέ βέβαιοι ότι θα προσφέρη μεγίστην υπηρεσίαν εις την Μεσσηνίαν”. Χρειάστηκαν δεκαετίες για να επεκταθεί η ελαιοκαλλιέργεια και δυστυχώς να μεταβληθεί σε μονοκαλλιέργεια η οποία γίνεται όλο και περισσότερο προβληματική.

Μπορεί οι ελιές να ήταν λίγες, η ανάγκη όμως γεωργικής εκπαίδευσης των αγροτών στην καλλιέργεια, την αντιμετώπιση των εχθρών και την παραγωγή ποιοτικού προϊόντος ήταν επιτακτική: “Ως γνωστόν τα προϊόντα της ελαίας είνε από τα κυριότερα εθνικά μας προϊόντα, μετά την σταφίδα και τον καπνόν και ενώ τοιαύτην σημασίαν έχει διά την εθνικήν μας οικονομίαν η ελαία, εν τούτοις ουδεμίαν προσοχήν έδωσε τόσο το κράτος όσο και η ιδιωτική πρωτοβουλία

προς αυτήν. Η καλλιέργεια της ελαίας, η λίπανση αυτής και κυρίως το κλάδεμα, δεν απέτελεσαν ουδέποτε θέματα συνεδρίων και εξετάσεων, προκειμένου να τονώσω τον ελαιοκαλλιεργητή μας και να τον καταστήσω ικανόν ίνα εισπράττη περισσότερα. Εκτός των άνω δεν εξησφαλίσθησαν εισέτι τα προϊόντα της ελαίας από τας φυτικές νόσους και έντομα και επιπλέον δεν εβελτιώσαμε την κατεργασία του ελαίου, διά συνεταιριστικών ελαιοτριβείων, και την παραγωγή εκλεκτών βρωσίμων ελαιών, διά καλλιτέρας συσκευής και εμπορίας.

Και εφόσον έχομεν το δεδομένον ότι τίποτε δεν εγένετο μέχρι σήμερα, πρέπει το Γεωργικόν μας Επιμελητήριον να επιληφθή των ζητημάτων αυτών το ταχύτερον και ερχόμενον εις επαφήν μετά των ειδικών ν' αρχίση μιαν συστηματικήν εργασίαν διά των τον πολλαπλασιασμόν και εξευγενισμόν της ελαίας, την καλλιέργειαν, λίπανσην και κλάδεμα αυτής, διά την καταπολέμησην των ασθενειών, διά την βελτίωσιν της ποιότητας του ελαίου και των βρωσίμων ελαιών.

Η ίδρυσις παρά του Γεωργικού Επιμελητηρίου μιας σχολής ελαιοκλαδευτών, προς το παρόν ενδείκνυται να γίνη αμέσως και να προσκαλέση νέους από διάφορα ελαιοπαραγωγικά κέντρα, κατόπιν υποδείξεως των Ταμείων Πρόνοιας Ελαιοπαραγωγής και των ελαιοφόρων Κοινοτήτων, τους οποίους να μορφώση θεωρητικώς και πρακτικώς εις το κλάδεμα των ελαιών, το οποίον παίζει τον σπουδαιότερον ρόλον εις την αύξησιν της παραγωγής του ελαίου μας. Κατά τη διάρκεια της εκπαιδεύσεως περί το κλάδεμα των νέων, θα γίνωνται και μαθήματα πρακτικά, διά την καλλιέργειαν, λίπανσην και καταπολέμησην των ασθενειών της ελαίας, εις τρόπον ώστε οι αποφοιτώντες μετά ένα εξάμηνον, ν' αποκομίσωσι τας απαιρητίτους εκείνας γνώσεις αίτιναι θα είναι ικαναί εφαρμοζόμεναι εις τα διάφορα ελαιοπαραγωγικά κέντρα, να μεταβάλλωσι το αρχέγονον σύστημα της καλλιέργειας γενικώς της ελαίας.

Υποτρόφους τοιούτους πρέπει ν' αποστείλωσι αι συνεταιριστικάί οργανώσεις, τα ταμεία πρόνοιας ελαιοπαραγωγής και αι ενδιαφερόμεναι για την ελαίαν Κοινοότητες.

Το ταμείον πρόνοιας ελαιοπαραγωγής Χαγίων και Ηρακλείου Κρήτης διέθεσαν ανά εκατό χιλιάδας δραχμάς έκαστον προς ίδρυσιν τοιαύτων σχολών και το παράδειγμα τούτων πρέπει να μιμηθώμεν και ημείς, εάν πράγματι θέλομεν να εξυπηρετήσωμεν το δένδρον της Αθηνάς, το οποίον σήμεραν κατέστη τόσο πολύτιμον". Και μπορεί να υπάρξει αφθονία μέσων και επιστημόνων, οι εχθροί όμως βοηθούσης της κλιματικής αλλαγής παραμένουν ισχυροί, πολλά εξαρτώνται από την... τύχη και φυσικά οι κλαδευτές λίγοι και οι καλοί... ακόμη λιγότεροι.

Λίγο το λάδι, το σπορέλαιο όμως εχθρός της κατανάλωσης και πηγή απάτης: "Η κυβέρνησις του ευρέως!!! Συνασπισμού παρέχουσα και άλλον έμπρακτον δείγμα του σεβασμού προς τον Ελληνικόν λαόν, δεν αρκείται μόνον να γδέρνη δι' αμειλίκτου και απηνούς φορολογίας, δεν αρκείται να καθιστά την ζωήν του μαρτυρικήν και ανυπόφορον, αλλά και τον αναγκάζει, ακόντα και αγνοούντα, να τρώγη όχι το συννηθισμένο του λάδι αλλά σπορέλαιον. Μάλιστα! Σπορέλαιον. Δηλαδή λάδι βγαλμένο από διαφόρους σπόρους βάμβακος, λιναριών και άλλων ειδών. Σημειωτέον δε ότι η βιομηχανία έχει σημειώσῃ τοιαύτας προόδους, ώστε κατορθώνει και δίδει εις το σπορέλαιον το χρώμα του ελαιολάδου ώστε ευκόλως ν' απατάται και ο ειδημονέστερος αγοραστής. Τοιουτοτρόπως ο λαός που ήτο συννηθισμένος να τρώγη το λαδάκι του μπόλικου μπόλικου από την ελαίαν και εύρισκεν εις αυτό κάποιαν παρηγορίαν, τώρα, συντρεχούσης και της Κυβερνήσεως, τρώγει σπορέλαιον. Και γέυεται το παράδοξον αυτό βιομηχανικόν προϊόν όχι η Ελλάς που στερείται ελαιοδένδρων αλλ' αι ελαιοπαραγωγικάί περιφέρειαι της χώρας μας.

Πρότινος χρόνου η 'Σημαία' πληροφορηθείσα εξ αρμοδίας πηγής τι εμέλετο η Κυ-

βέρνησις υπέρ της κεφαλαιοκρατίας και κατά των ελαιοπαραγωγών, έσχε την έμπνευσιν να διαμαρτυρηθή.

Αλλ' αι διαμαρτυρία της κατεπνίγησαν από τον κεφαλαιοκρατικόν όγκον που διαθέτουν οι βιομήχανοι σπορελαίου. Αι Αθηναϊκά σινάδελφοι καίπερ δυνάμενοι να γνωρίζουν την κατά των Ελλήνων ελαιοπαραγωγών σχεδιαζομένην επιβολήν όχι μόνον δεν ενετάχθησαν κατά του μέτρου τούτου, αλλά και διά της σιγής των υπεβοήθησαν τας ενόχους προσπαθείας των κεφαλαιοκρατών. Τι δ' εγένετο; Είναι ανάγκη να μάθη ο Μεσσηνιακός λαός, που ήτο συνηθισμένον να τρώγη καθαρό λάδι της ελίας. Οι ιδρυταί εργοστασίων προς παραγωγήν σπορελαίων κατώρθωσαν και επέτυχον την ατελή εισαγωγή όλων των σπόρων, εξ ων παράγεται το σπορέλαιον. Τοιουτοτρόπως υποβοηθούμενοι

υπό του Κράτους και αναλώμασι των Ελλήνων ελαιοπαραγωγών οι Ελληνες σπορελαιοβιομήχανοι κατώρθωσαν να παράγουν από έλαιον, όπερ δεν στοιχίζει πλέον των 10 ή 12 δραχμων κατ' οκάν. Τι δε πράττουν οι κύριοι ούτοι; Το αναμειγνύουν με ελαιόλαδον και πασάρουν εις την κατανάλωσιν ως έλαιον βρώσιμον.

Με αναλογίαν τεσσάρων μερών σπορελαίου και ενός μέρους ελαιολάδου μας φουρνίζουν λάδι προς 30 δραχμές την οκάν. Λάδι ψεύτικο, νοθευμένο, άγευστον, γελοίον. Οι ελαιοπαραγωγοί εγκαίρως διαμαρτυρηθέντες ηξίωσαν ίνα οι πωληταί αναμειγμένου με σπορέλαιον ελαίου σημειούν ότι το λάδι περιέχει και σπορέλαιον. Αλλά το Ελληνικόν Δημόσιον επισήμως υποβοηθούν την νοθείαν, την απάτην και την βαγαποντιάν ηρνήθη να ικανοποιήση την λογικήν και δικαίων τοιαύτην

αξίωσιν των ελαιοπαραγωγών. Και τώρα οι μεν ελαιοπαραγωγοί ζημιούνται διότι λόγω της διαδόσεως των σπορελαίων υποτιμάται το προϊόν των, οι δε Έλληνες καταναλωταί αγοράζουν και τρώγουν σπορέλαιον, καθ' όν χρόνον το ελαιόλαδον λαμβάνει την άγουσαν εις τας εξωτερικάς αγοράς, όπου οι άνθρωποι γνωρίζουν να τρώγουν, χωρίς να τρώγονται μεταξύ τους και χωρίς να τρώγονται υπό των σπορελαιοβιομηχανών.

Η 'Σημεία' καταγγέλλουσα την συμπράξει και ανοχή του Κράτους νοθείαν του γνησίου μας ελαιολάδου με σπορέλαια, αισθάνεται την ανάγκην να ρίξη άπαξ έτι φωνήν διαμαρτυρίας κατά της νέας αυτής επιβουλής των δικαιωμάτων του πενομένου και δυστυχούντος Ελληνικού λαού". Τα σπορέλαια

και σήμερα δεν είναι απλώς ανταγωνιστές, αλλά και μέσο νοθείας και εξαπάτησης με πιέσεις νομιμοποίησης των μειγμάτων.

Κάπως έτσι είχαν τα πράγματα πριν από έναν αιώνα. Το "όραμα" της επέκτασης πραγματοποιήθηκε αλλά πήρε μαζί όλα τα προβλήματα που εμφανίζονται σήμερα με διαφορετική μορφή. Είτε αφορούν τη γεωργική εκπαίδευση και την παραγωγή ποιοτικού προϊόντος, είτε τον σκληρό ανταγωνισμό των σπορελαίων και την αναβάθμιση – επέκταση της νοθείας και της απάτης. Η ελαϊκή πολιτική ήταν και παραμένει ζητούμενο, φυσικά σε άλλες συνθήκες και σε άλλο επίπεδο...

20/1/2021

Χωρίς αγροτική πολιτική στο άγνωστο

Αφετηρία των προβληματισμών για το σήμερα, δεν μπορεί παρά να είναι η αγροτική πολιτική. Για την ακρίβεια η ανυπαρξία αγροτικής πολιτικής, η απόλυτη πρόσδεση στις «πολιτικές Βρυξελλών», η απουσία πραγματικού ενδιαφέροντος για την ύπαιθρο και χρηματοδοτήσεων για κρίσιμες υποδομές. Οι πολιτικοί και οι αυτοδιοικητικοί παράγοντες «πουλάνε ενδιαφέρον» χωρίς αντίκρουσμα, πρακτικά δεν κάνουν

τίποτε για το τεράστιο ζήτημα της γεωργίας και της εντεινόμενης ερήμωσης της «μη τουριστικής» υπαίθρου. Τα κείμενα αρχίζουν από το τελευταίο (και... σημαδιακό) κείμενο που έγραψα πριν τη συνταξιοδότηση και αφορά την περίφημη «επιστροφή στο χωριό» που αναθερμάνθηκε προσφάτως από τον πρωθυπουργό σε μια συνέντευξη για την οποία σκέφτεσαι να βάλεις τα γέλια ή τα κλάματα.

Η επιστροφή στη γεωργία και οι αστικοί μύθοι

Στην αρχή επικράτησε ένας ενθουσιασμός: Η κρίση σηματοδοτεί επιστροφή στη γεωργία και τα πλήθη των ανέργων θα αρχίσουν να καταφθάνουν στα χωριά. Ο μύθος γρήγορα κατέρρευσε και όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία της Στατιστικής, δεν υπάρχει μετρήσιμη τάση αυτής της επιστροφής.

Βεβαίως υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων οι οποίοι πήραν το δρόμο για το χωριό, αλλά αυτό δεν μεταφράζεται σε αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων. Εκείνο το οποίο φαίνεται όμως είναι πως σταθεροποιήθηκε από το 2012 ο αριθμός των απασχολούμενων στη γεωργία. Πράγμα που σημαίνει ότι έχει ανακοπεί σημαντικά ο ρυθμός εγκατάλειψης του πρωτογενούς τομέα και οι όποιες διαφορές καλύπτονται από ένα μικρό αριθμό ανθρώπων που επέστρεψαν στην ενασχόληση με τη γη.

Το ερωτηματικό που υπάρχει είναι αν η μικρή αυτή διαφοροποίηση σε σχέση με το παρελθόν συνιστά την αρχή μίας πορείας ή απλώς ένα παράπλευρο αποτέλεσμα της μνημονιακής πολιτικής που έχει οδηγήσει τη χώρα σε βαθύτατη οικονομική κρίση. Δεν θα μπορούσε να απαντήσει κάποιος μετά βεβαιότητας. Το μόνο σίγουρο είναι ότι αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων που βλέπουν τη γεωργία ως έναν τρόπο αναπλήρωσης εισοδήματος, ειδικά αυτών που βρίσκονται κοντά στις ιδιοκτησίες τους και αυτή η δραστηριότητα είναι εφικτή χωρίς μεγάλο κόστος.

Και παλαιότερα έχουμε γράψει ότι η επιστροφή στο χωριό δεν είναι μια απλή μετακίνηση που λύνει τα ζητήματα, αντιθέτως τα περιπλέκει. Με τη μνημονιακή πολιτική ουσιαστικά έχει καταρρεύσει το "κοινωνικό κράτος", η ζωή στο χωριό δυσκολεύει όλο και περισσότερο για τον κόσμο της ανάγκης. Μια οικογένεια που θα μετακινηθεί για τέτοιους λόγους, καλείται να αντιμετωπίσει νέα προβλήματα και πολλές φορές από το μηδέν. Ουσιαστικά μέχρι σήμερα

εκείνοι που επιστρέφουν είτε είναι νέοι άνθρωποι που διαθέτουν περιουσία και αποφασίζουν να ασχοληθούν με αυτή, είτε συνταξιούχοι που δυσκολεύονται στα αστικά κέντρα, διαθέτουν σπίτι στο χωριό και τη δυνατότητα να ασχοληθούν με την οικιακή οικονομία περιορίζοντας το κόστος ζωής.

Η επιστροφή στο χωριό μόνο για λόγους επιβίωσης, ασφαλώς και δεν συνιστά αλλαγή στην ίδια τη γεωργία. Αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο ενδεχομένως ενταθεί όσο βαθιάει η κρίση και μεγαλώνουν τα αδιέξοδα, αλλά δεν αλλάζει τα πράγματα στη γεωργία και το χωριό γενικότερα. Από την άλλη πλευρά η εντονότερη ενασχόληση με τη γεωργία ανθρώπων που διαθέτουν περιουσία και την αξιοποιούν ως συμπληρωματικό εισόδημα, επίσης δεν συνιστά αλλαγή στον πρωτογενή τομέα.

Η ενασχόληση με τη γεωργία και την κτηνοτροφία από την αρχή απαιτεί ασφαλώς κεφάλαια και ρίσκο καθώς η κερδοφορία ούτε εξασφαλισμένη είναι, ούτε και σταθερή καθώς πολλά πράγματα εξαρτώνται τόσο από τον καιρό και τις συνθήκες καλλιέργειας όσο και από την κατάσταση που διαμορφώνεται κάθε φορά στην αγορά. Χωρίς καμία αμφιβολία υπάρχουν περιπτώσεις επιτυχημένης ενασχόλησης με τη γεωργία, αλλά αυτό δεν αποτελεί τον κανόνα. Η υπερπροβολή τέτοιων περιπτώσεων βοηθά στην ενθάρρυνση ορισμένων νέων ανθρώπων για την ενασχόληση με καινοτομικές δράσεις στο χώρο της γεωργίας, ταυτοχρόνως όμως δημιουργεί και πλασματική εικόνα αλλά και ψευδαισθήσεις σε εκείνους οι οποίοι δεν έχουν επίγνωση των πραγμάτων.

Με μια γρήγορη "επισκόπηση" κάποιων προγραμμάτων που μπορεί να έχουν σχέση με τη γεωργία εύκολα μπορεί να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να περιμένει κανένας πολλά από αυτά. Το ΕΣΠΑ για παράδειγμα απαιτεί ίδια συμμετοχή, το Ταμείο Αγροτικής

Επιχειρηματικότητα είναι στα ζητούμενα, το κεφάλαιο "νέοι αγρότες" δεν αφορά όλους.

Ως εκ τούτου η υπόθεση (επι)στροφή στη γεωργία αποτελεί κενό γράμμα εφόσον δεν υποστηρίζεται από ένα γενναία χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα ανασυγκρότησης της πρωτογενούς παραγωγής, ένα σχέδιο ενίσχυσης της οικογενειακής γεωργίας που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της ελληνικής (και όχι μόνο) γεωργίας και κίνητρα για την οργάνωση συνεταιρισμών σε όλα τα επίπεδα. Μόνο σε μια τέτοια κατεύθυνση μπορεί να υπάρξει ουσιαστική αύξηση της απασχόλησης στη γεωργία και στήριξη της κοινωνίας στην ύπαιθρο.

Στον αντίποδα μιας τέτοιας πολιτικής υπάρχει η "επιχειρηματική γεωργία". Το ενδιαφέρον τόσο των τραπεζών όσο και επενδυτών για τη γεωργία είναι κάτι παραπάνω από εμφανές σε τομείς που απαιτούν ένταση κεφαλαίου και διασφαλίζουν κέρδη μέσα από μεγάλες συμ-

φωνίες. Το ενδιαφέρον είναι εμφανές στον τομέα των θερμοκηπιακών καλλιεργειών μεγάλης κλίμακας, αν και εκφράζονται πολλές ενστάσεις από ειδικούς για το μέλλον τέτοιων εγχειρημάτων. Ενώ είναι βέβαιο ότι θα ενταθούν το ενδιαφέρον και οι πρωτοβουλίες για παραδοσιακά προϊόντα που μπορούν να "σταδιοδρομήσουν" στις διεθνείς αγορές, όπως είναι το ελαιόλαδο και οι ελιές.

Η συζήτηση είναι μόλις στην αρχή, το πρόβλημα είναι μεγάλο και πολύπλευρο, πέρα από τις διακηρύξεις και τις υποσχέσεις όλα θα κριθούν στην πράξη. Με κρίσιμο ζήτημα την ενεργοποίηση των αγροτών και των οργανώσεών τους, καθώς οι "από μηχανής θεοί" μάς έχουν τελειώσει και τίποτε δεν μπορεί πλέον να αφηθεί στην τύχη του. Γιατί τότε θα έχει τη χειρότερη.

23/11/2014

Ηρθε ο βουλευτής στο χωριό, βόλτες από εκεί και από δω...

“Η

ρθε ο βουλευτής στο χωριό, βόλτες από εκεί και από δω, μοιράζει υποσχέσεις στους αγρότες” διαλαλούσε το άσμα στις αγροτικές κινητοποιήσεις της δεκαετίας του 1970, αλλά φαίνεται ότι η χρονική απόσταση από τότε είναι μικρή. Το καταλάβαμε ακόμη μια φορά σε αυτή την προεκλογική περίοδο όταν το ενδιαφέρον ανέβηκε σε επίπεδο υπουργών και αρχηγών. Πέρασαν οι εκλογές και μπορούμε πλέον να κράζουμε ελευθέρως χωρίς να επηρεάζουμε το φρόνημα των ψηφοφόρων και να εξάπτουμε τα πάθη.

Πρώτος ήρθε ο φίλος μου Βαγγέλης Αποστόλου τον οποίο σε προσωπικό επίπεδο τιμώ και εκτιμώ. Πήγε στα Φιλιατρά και από εκεί κατά το ρεπορτάζ «ζήτησε τη στήριξη των πολιτών στο ΣΥΡΙΖΑ στις επικείμενες εκλογές, τονίζοντας

πως αν και η νέα συμφωνία δημιουργεί επώδυνες επιπτώσεις σε βάρος του αγροτικού χώρου, μέσα από τις δικές τους θέσεις έχουν προτάσεις με ισοδύναμα και αντισταθμιστικά, τα οποία θα απαλύνουν τη φορολογική επιβάρυνση. Παράλληλα υπογράμμισε ότι η στήριξη του αγροτοδιατροφικού συμπλέγματος είναι κυρίαρχη επιδίωξή του όπως και η προώθηση της ανταγωνιστικότητας μέσα από την προστιθέμενη αξία, λέγοντας πως ο αγροτικός χώρος μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας και είναι ζητούμενο η συμμετοχή των αγροτών σε αυτήν τη διαδικασία. Ο Β. Αποστόλου επισήμανε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δίνει μεγάλη βαρύτητα στον πρωτογενή τομέα, καθώς στο σχεδιασμό του είναι αυτός που θα συμβάλει στην ανάπτυξη της οικονομίας». Εδώ μιλάμε για την αποθέωση της ασάφειας, της θολούρας και τη υποσχεσιολογίας όταν στο

χωριό έρχεται θύελλα με τα μέτρα στα οποία έχει δεσμευτεί όλο το τόξο που αριθμεί σήμερα 248 έδρες στη Βουλή. Τώρα αν την κάνουν με ελαφρά πηδηματάκια και βγουν στα κάγκελα όταν ψηφίζονται τα προαπαιτούμενα για τους αγρότες, δεν θα μας κάνει καθόλου έκπληξη. Μέρος του παιχνιδιού είναι και η ουσία δεν αλλάζει.

Είθισται όταν έρχεται ο αρχηγός στην Καλαμάτα, να του πασάρουν και ένα χαρτί με το ενδιαφέρον του κόμματος για τα τοπικά ζητήματα. Τον πειρασμό αυτό δεν απέφυγε ούτε ο Αλέξης Τσίπρας. Δεν θα αναφερθώ στην υπόθεση του ΠΟΠ ελαιολάδου, καθώς ήδη έχει γράψει για το θέμα αυτό ο Θανάσης Λαγός και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη σοφία για να γίνει αντιληπτό ότι πρόκειται για προεκλογικό τρικ προσηκτικά διατυπωμένο. Θα καταγράψω τη συνέχεια της ομιλίας ως επιτομή της επαναλαμβανόμενης κενολογίας από όλους τους πολιτευόμενους: «Εχουμε όμως να κάνουμε ακόμη πολλά. Δεσμευόμαστε το επόμενο διάστημα, αμέσως μετά τις εκλογές να αναλάβουμε πρωτοβουλίες για: Τη στήριξη των τοπικών προϊόντων (σύκα, σταφίδα, ελιά Καλαμών) που παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον ακόμα και στην παγκόσμια αγορά. Την ενίσχυση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας ιδιαίτερα των νέων ομάδων παραγωγών, με την τυποποίηση των ντόπιων προϊόντων στον τόπο παραγωγής τους, έτσι ώστε να μένει στην περιοχή η προστιθέμενη αξία των προϊόντων». Και η «δέσμευση» συνεχίστηκε για «την ολοκλήρωση των έργων υποδομής για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα όπως είναι το φράγμα των Φιλιατρών και τα αρδευτικά δίκτυα», λες και μπορούσε να γίνει διαφορετικά από οποιονδήποτε για ένα έργο που «σέρνεται» χρόνια και χρόνια. Λόγια αχρεωστήτως διατυπωθέντα, κενά περιεχομένου που τα παίρνει ο άνεμος μαζί του το βράδυ των εκλογών.

Και μετά μας την έπεσε ο Αντώνης Σαμαράς. Ο οποίος πρωτοτύπησε αυτή τη φορά και έκανε αγροτική πολιτική σε εστιατόριο της μαρίνας. Μεταξύ τυρού και αχλαδιού, λοιπόν, διάβασα

ότι οι παριστάμενοι στο φαγοπότι αντάλλαξαν απόψεις για την επέκταση του ΠΟΠ ελαιολάδου σε όλη τη Μεσοπνία, καθώς γενικώς δίνεται η εντύπωση ότι πρόκειται για μαντζούνι που θα θεραπεύσει όλες τις πληγές της αγροτικής οικονομίας. Βεβαίως ζήτησαν και ισοδύναμα για να πληρώσουν άλλοι το μνημονιακό λογαριασμό που συνυπέγραψε η Νέα Δημοκρατία, αλλά στην πολιτική αυτά είναι λεπτομέρειες. Διάβασα και άλλα πολλά ωραία και εύπεπτα για τραπέζι: Κόστος παραγωγής, τεκνογνωσία, έρευνα, εισροές, συλλογικότητες και πάει λέγοντας. Κανονική διπλωματική αερολογίας δηλαδή για να περνάει η ώρα. Και για να μην σπεύσει κάποιος να σκεφθεί ότι γράφω κακίες για όλα αυτά τα σπουδαία κατά τα άλλα, θα σπεύσω να υπενθυμίσω ότι η Νέα Δημοκρατία έχει κυβερνήσει αυτό τον τόπο πολλές φορές τα τελευταία 41 χρόνια, ο κ. Σαμαράς εκλέγεται βουλευτής από το 1977 (με ένα μικρό διάστημα «ορφανός» από στασίδι με δική του πολιτική επιλογή) αλλά ακόμη είναι (συ)ζητούμενο η εθνική πολιτική στη γεωργία. Γιατί απλώς κανένας δεν ασχολήθηκε σοβαρά όλα αυτά τα χρόνια, έχοντας προσδέσει την τύχη της αγροτικής οικονομίας στην πολιτική που χαράζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Και δεν κατάφερε να σώσει ούτε την σταφίδα από τις σοβαρές περικοπές της επιδότησης, με κίνδυνο να οδηγηθεί στην εξαφάνιση το προϊόν.

Οχι, δεν θέλω το χαρτοφυλάκιο της γεωργίας. Σοβαρότητα, σχέδιο και στρατηγική ζητώ από τα κόμματα, ιδιαιτέρως εκείνα που ευλόγως λόγω μεγέθους διεκδικούν κάθε φορά να μας κυβερνήσουν. Δυστυχώς τέτοιο «πράγμα» ούτε είδαμε, ούτε πρόκειται να δούμε στο μέλλον. Αυτό δεν σημαίνει φυσικά πως δεν έγινε τίποτε εδώ και δεκαετίες. Εγιναν πολλά πλην όμως αυτά δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιου κεντρικού σχεδιασμού, αλλά φιλότιμης δράσης επιστημόνων γεωτεχνικών (και μάλιστα δημοσίων υπαλλήλων), πρωτοβουλιών αγροτών που ρισκάρισαν κάποια πράγματα και έπεσαν σε αχαρτογράφητα νερά, με αποτέλεσμα να αξιοποιηθούν παραγωγικά διαθέσιμοι πόροι. Κατά

τα άλλα διαλύθηκε το συνεταιριστικό κίνημα, την ώρα που η ανάγκη συλλογικών οργανώσεων είναι κάτι παραπάνω από σοβαρή και σε όλη την Ευρώπη δίνεται ιδιαίτερο βάρος για την ενίσχυση αυτών των δραστηριοτήτων. Απαξιώθηκε στα μάτια των παραγωγών γιατί χρησιμοποιήθηκε σαν «αγελάδα» που την άρμεγαν όλοι, αλλά κάποια στιγμή όχι μόνον δεν έχει να δώσει κάτι ακόμη, αλλά δεν μπορεί πλέον να σταθεί ούτε στα πόδια της. Το ενδιαφέρον για τους αγρότες και την αγροτική οι-

κονομία περιορίζεται στην προεκλογική περίοδο. Τώρα όμως αρχίζουν τα πολύ δύσκολα για μικρούς και μεσαίους παραγωγούς και τα κόμματα οφείλουν να αφήσουν τα λόγια και να αντιμετωπίσουν στα σοβαρά την υπόθεση του μέλλοντος για την αγροτική οικονομία. Χωρίς υποσχέσεις, ωραιοποιήσεις και προσμονή για θαύματα. Αλλά με πολιτικές εφαρμόσιμες επί εδάφους, μεταφορικά και κυριολεκτικά.

23/9/2015

Σχολικοί κήποι και γεωργική εκπαίδευση

Οι σχολικοί κήποι είναι μια παλιά ξεχασμένη ιστορία. Τους θυμήθηκα πιτσιρικάς στο χωριό, όταν ο δάσκαλος σε ένα μικρό χώρο -σε μένα τότε φαινόταν τεράστιος- προσπαθούσε να μάθει στα παιδιά τα ονόματα των φυτών και ταυτοχρόνως να τους δείξει την τεχνική καλλιέργειας.

Είχε πολλά δέντρα που δεν καλλιεργούνταν στο χωριό, αλλά θα έπρεπε οι μαθητές να τα γνωρίσουν. Δεν είμαι απολύτως βέβαιος αν αυτό είναι παιδική μυθοπλασία ή ένα άκουσμα εκείνης της εποχής: Είχε και ένα κασιόδεντρο για να το δείχνει στους μικρούς ώστε να το γνωρίζουν και να μην ανακατεύονται με αυτό. Και του στοίχισε με απομάκρυνση από το σχολείο στη δικτατορία, καθόσον αριστερών "πολιτικών φρονημάτων" που διέθετε δενδρύλλιο προς καλλιέργειαν.

Μερικές φορές η μνήμη είναι διδακτική και μπορεί να γίνει αιτία δημιουργικής σκέψης. Την ιστορία που προανέφερα την θυμάμαι πολύ καλά, πλην όμως η αιτία που την επαναφέρω δεν είναι αυτή. Αλλά μια συζήτηση που ανακυκλώνεται εδώ και χρόνια με διάφορες μορφές. Άλλοτε αφορά την επιστροφή στο χωριό, άλλοτε την έλλειψη χεριών στις αγροτικές καλλιέργειες και άλλοτε προσφιλή θέματα συμποσούμενα στην έκφραση για "τεμπέληδες ανέργους". Ο μύλος... όλα τα αλέθει και από τη συζήτηση χάνεται το κύριο. Είναι εκείνο που έχει να κάνει

με την αντίληψη της κοινωνίας σχετικά με το επάγγελμα του αγρότη, με την απαξίωση της παραγωγικής διαδικασίας και την αποθέωση του τομέα των υπηρεσιών, με την ίδια την εκπαίδευση, τον προσανατολισμό και ως εκ τούτου το περιεχόμενό της. Είναι μια συζήτηση η οποία άλλοτε δεν γίνεται και άλλοτε, όταν γίνεται, σηματοδοτεί έναν κοινωνικό αρνητισμό και χρησιμοποιείται ως επένδυση κοινωνικής και πολιτικής απαξίας. Ταυτοχρόνως όμως είναι μια συζήτηση η οποία θα πρέπει να ανοίξει σε ουσιαστική βάση και να οδηγήσει σε αλλαγές που μπορούν να αναδείξουν τις πραγματικές ανάγκες και δυνατότητες της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας. Δεν αρκεί να εκθειάζουν κάποιοι την πρωτογενή παραγωγή και τον αγροτικό τομέα προς άγραν ψήφων. Χρειάζεται σχεδιασμένη και ουσιαστική προσπάθεια ώστε να αναδειχθεί αυτός σε παράγοντα ανάκαμψης της οικονομίας του τόπου.

Από το 1929 στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, ιδρύονται σχολικοί κήποι στα δημοτικά σχολεία με σκοπό την εκμάθηση των φυσιογνωστικών μαθημάτων και την απόκτηση δεξιοτήτων καλλιέργειας της γης. Ουσιαστικά με τη μεταρρύθμιση αυτή επιχειρείται η εισαγωγή της επαγγελματικής και πρακτικής εκπαίδευσης σε μια περίοδο βαθιάς οικονομικής κρίσης που στην Ελλάδα έχει ακόμη μεγαλύτερο αντίκτυπο εξ αιτίας των πολυετών πολέμων και της Μικρασιατικής Καταστροφής. Στη Μεσσηνία αυτή

η υπόθεση έχει ακόμη μεγαλύτερη αξία καθώς η γεωργική παραγωγή είναι περιορισμένη στην σταφίδα, σε μια ορισμένη έκταση στα σύκα, ελάχιστο ελαιόλαδο και δημητριακά για οικογενειακή χρήση. Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στον γεωργικό τομέα σηματοδοτείται και από την ίδρυση της Γεωργικής και Συνεταιριστικής Σχολής κάπου το 1925, η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και στη συνέχεια. Το περιοδικό "Αγροτική Αυγή" που εκδίδεται κάθε μήνα τη δεκαετία του 1920-1930, αλλά και τα αλληπάλληλα "συνέδρια" επιμορφωτικού χαρακτήρα στα χωριά, δίνουν μια εικόνα της προσπάθειας που γίνεται για την "επανεκκίνηση" της τοπικής οικονομίας μέσα από δυσκολίες, αντιφάσεις, προβλήματα και συγκρούσεις ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες αγροτικών παραγόντων.

Στο Μεσοπόλεμο ιδρύθηκαν ακόμη οι μέσες γεωπονικές σχολές (όπως στη Λάρισα και την Πάτρα) που επιχειρούν να καλύψουν την ανάγκη "παραγωγής" μεσαίων στελεχών για την ανάπτυξη της γεωργίας. Και είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι οι απόφοιτοι αυτών των σχολών αναγνωρίζονταν τυπικά και ουσιαστικά ως γεωπόνοι από την άποψη επαγγελματικών, μισθολογικών και άλλων εργασιακών δικαιωμάτων. Αθροιστικά όλα αυτά εκ των πραγμάτων αλλάζουν το χαρακτήρα της ελληνικής γεωργίας και τη διάρθρωσή της, πλην όμως για πολλούς και διαφορετικούς λόγους (πόλεμος, εμφύλιος, διωγμοί, μετανάστευση κ.ά.) η ύπαιθρος σταδιακά ερημώνει, ο πληθυσμός συγκεντρώνεται στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα και ο χαρακτήρας της οικονομίας αλλάζει ριζικά. Από την ύπαιθρο χάνονται οι νέοι και ως εκ τούτου η δυναμική προσαρμογής του τομέα στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται, η ενασχόληση με τη γεωργία θεωρείται κάτι το "παρακατιανό", οι δυσκολίες της ζωής στην ύπαιθρο πολλαπλασιάζουν τα προβλήματα και εμποδίζουν τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό του τομέα. Οι αγρότες θεωρούνται ως δεξαμενή ψήφων για τους εκάστοτε πολιτευόμενους και η πολιτική ταυτίζεται με την ψηφοθηρία, συνδέεται με τον αυτόματο

πιλότο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και ουδείς ασχολείται με τη χάραξη μιας εθνικής στρατηγικής για τον τομέα.

Και τώρα πάμε... από το μηδέν. Αν και εφόσον πιστεύουμε ότι η ελληνική γεωργία έχει μέλλον και μπορεί να αποτελέσει "ατμομηχανή" για την πανταχόθεν... ψαλλόμενη οικονομική ανάπτυξη, δεν μπορεί παρά να ξεκινήσουμε από την γεωργική εκπαίδευση. Οι σχολικοί κήποι ήταν ένα "εισαγωγικό σχήμα". Τα νεότερα χρόνια τα προαύλια γέμισαν τοιμέντο σε μια προσπάθεια παραγωγής... αθλητών (μπάσκετ και βόλεϊ κυρίως) καθώς αυτό είναι το τηλεοπτικό πρότυπο για τους νέους. Οσοι άρχισαν να λειτουργούν πάλι είναι στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, απόλυτα αναγκαία πλέον για τα παιδιά που μεγαλώνουν μακριά από τη φύση. Το ζήτημα της γεωργικής εκπαίδευσης είναι σήμερα περισσότερο από ποτέ επίκαιρο, πολύπλοκο και πολυσχιδές. Είναι αδιανόητο να μην υπάρχουν σήμερα γεωργικά σχολεία στις περιοχές της υπαίθρου που θα έχουν σκοπό να εκπαιδεύσουν τους νέους που θέλουν να μείνουν και να δημιουργήσουν στην ύπαιθρο. Το ίδιο αδιανόητο είναι να μην αποτελούν τα ΤΕΙ και οι σχολές γεωργικής κατεύθυνσης χώρο υποδοχής των παιδιών που θέλουν να σπουδάσουν για να επιστρέψουν στη γη με τα κατάλληλα επιστημονικά εφόδια, με μια διαδικασία έξω από τις μυλόπετρες των πανελληνίων εξετάσεων αλλά και με συγκεκριμένα κριτήρια που θα πρέπει να αναζητηθούν μέσα από μια δημόσια και ουσιαστική συζήτηση. Η γεωργία έχει δυναμική και μπορεί να αποτελέσει τον τομέα που θα ανοίξει το δρόμο της ανάπτυξης. Προϋπόθεση όμως είναι τόσο η εκπαίδευση, όσο και η αλλαγή των κοινωνικών αντιλήψεων. Από εκεί και ύστερα φυσικά υπάρχουν τα ζητήματα πολιτικής, αλλά για να φθάσουμε σε αυτά θα πρέπει να αντιμετωπισθούν τα προηγούμενα. Είναι πρόθυμοι κοινωνία, πολιτική και οργανώσεις να ανοίξουν συντεταγμένα μια τέτοια συζήτηση;

18/11/2015

Από το Δασολόγιο στις ελιές και το... Λόγγωμα

Στα λόγια όλοι επενδύουν στη δυναμική της γεωργίας. Όσο θα πλησιάζουμε στις εκλογές το ενδιαφέρον των πολιτικών θα κορυφώνεται, καθόσον το “άρμεγμα” ψήφων είναι από τις παλαιότερες των τεχνών, αλλά τα προβλήματα θα παραμένουν βαλτωμένα. Ενώ νέα θα σκάνε μύτη και μάλιστα απρόβλεπτα καθώς όλοι ξυπνάνε όταν φθάνει ο κόμπος στο χτένι...

Οι δασικοί χάρτες στην επικαιρότητα και θέμα συζήτησης σε όλο το νομό. Ασφαλώς πρόκειται για ένα σύνθετο και σοβαρό ζήτημα, έρχεται και εξελίσσεται από το 2007 και “σκάει” σήμερα σε μια ιδιαίτερα δύσκολη συγκυρία. Ο χορός των αντιδράσεων έχει ανοίξει για τα καλά και πέρα από εκείνους που ψάχνουν το δίκιο τους (και θα πληρώσουν πάλι τα κρατικά ταμεία με την ελπίδα ότι θα το βρουν) υπάρχουν και εκείνοι που επιχειρούν την πολιτική κεφαλαιοποίηση. Σύνθησε άλλωστε στην πολιτική, κανένας δεν πληρώνει τίποτε γι' αυτά που λέει. Όσο βέβαιο είναι πως υπάρχει πολύ μεγάλο πρόβλημα και για τους κατόχους γης και για την τοπική οικονομία, άλλο τόσο βέβαιο είναι ότι χρειάζεται Δασολόγιο. Με ρεαλιστική προσέγγιση των πραγμάτων και της διαμορφωμένης κατάστασης μέχρι ενός σημείου. Από ιδρύσεως του νεοελληνικού κράτους, η γεωργία αναπτύχθηκε στο έδαφος των εκχερσώσεων καθώς οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ήταν σχετικά μικρές και δεν χωρούσαν τη δυναμική που δημιουργούσε η απελευθέρωση (... και των εδαφών). Δεν πρόκειται για καινούργιο φαινόμενο αλλά κάποτε θα πρέπει να σταματήσει. Και αυτό δεν μπορεί να γίνει με αεροφωτογραφίες του 1945. Σιγά μην τους έκοφτε το Δασολόγιο εκείνη την εποχή, για τον Εμφύλιο ετοιμαζόταν η άρχουσα τάξη και “σκανάριζε” βουνά και λόγγους. Οι οποίοι είχαν θεριέψει μετά από χρόνια εγκατάλειψης στη διάρκεια της Κατοχής. Ούτε με αεροφωτογραφίες του

1960, όταν η ύπαιθρος εγκαταλείποταν καθώς οι άνθρωποι αναζητούσαν καλύτερη ζωή στο Λεκανοπέδιο και το εξωτερικό.

Αυτό δεν σημαίνει βεβαίως υποχρεωτικά ότι όλες οι εκτάσεις ήταν καλλιεργημένες και εγκαταλείφθηκαν, η κοινωνική πραγματικότητα όμως εκ των πραγμάτων θέτει υπό αμφισβήτηση τους καθολικούς χαρακτηρισμούς. Σε κάθε περίπτωση, η υπόθεση χρήζει πολύ προσεκτικής αντιμετώπισης και αυτό θα πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους εκείνους οι οποίοι εμπλέκονται με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, αυτοδικαίως ή... αυτοκλήτως. Υπάρχουν οι συνταγματικές δεσμεύσεις, υπάρχει και μια ολόκληρη συζήτηση που έγινε στην αναθεώρηση του 2006 σχετικά με τον κρίσιμο χρόνο έναρξης των χαρακτηρισμών με βάση τις αεροφωτογραφίες, καθώς είχε προταθεί ο χρόνος ψήφισης των διατάξεων, δηλαδή το 1975. Βεβαίως αυτές τις συζητήσεις ελάχιστοι τις παρακολούθησαν και οι περισσότεροι βρίσκονται σήμερα προ εκπλήξεων. Μόνον όσοι χρειάστηκαν χαρακτηρισμούς αντιλήφθηκαν τις συνέπειες των νέων διατάξεων, αλλά τώρα η υπόθεση παίρνει καθολικό χαρακτήρα. Το βέβαιο είναι πως η υπόθεση δεν μπορεί να κλείσει στις προθεσμίες οι οποίες μπορεί να χαρακτηριστούν και ως ασφυκτικές, καθώς η υπόθεση αφορά σε χιλιάδες κατόχους γης, πολλοί από τους οποίους δεν είναι ενημερωμένοι καθώς ζουν μακριά. Δεν μπορεί να κλείσει γιατί θα πρέπει να εντοπιστούν προβλήματα και ενδεχομένως η αναγκαιότητα νομοθετικών ρυθμίσεων ώστε να αρθούν αυτά. Και βεβαίως θα πρέπει να ανακληθούν μέτρα εισπρακτικού χαρακτήρα καθώς συνιστούν μια ακόμη επιβάρυνση των πολιτών οι οποίοι σε πάρα πολλές περιπτώσεις εκτός από τα παράβολα θα πρέπει να πληρώσουν και για τη σύνταξη των ενστάσεων. Η εντύπωση ότι το Δασολόγιο αποτελεί “εισπρακτικό μέτρο” θα αποτελούσε το μεγαλύτερο πλήγμα γι' αυτό.

Και επειδή κάθε κίνηση είναι πολιτικά αξιο-

ποιήσιμη τοπικά, εκείνο το οποίο θα περίμενε κανένας είναι η επίσημη κεντρική θέση των κομμάτων. Το παιχνίδι με τους τοπικούς παράγοντες και οργανώσεις καλά κρατεί, αλλά εδώ δεν πρόκειται για ένα τοπικό θέμα αλλά για ζήτημα εθνικής σημασίας το οποίο σταδιακά θα παρουσιαστεί στο σύνολο των νομών της χώρας. Η εύκολη λύση είναι να κρύβεται κανένας πίσω από τους τοπικούς εκπροσώπους του. Το δύσκολο είναι κεντρικά να αναλάβουν όλοι τις ευθύνες τους και να αναζητήσουν πεδίο συνεννόησης, αν και εφόσον διαπιστωθεί ότι υπάρχει κάτι τέτοιο. Η υπόθεση έχει παρελθόν, τα κόμματα είχαν πάρει θέση για κρίσιμα ζητήματα όπως αυτό με τις αεροφωτογραφίες του 1945 και το 2008 είχαν γίνει μάχες για το θέμα αυτό. Απλώς θυμίζω μια ανακοίνωση του ΠΑΣΟΚ στη διαμάχη με τον Γ. Σουφλιά, η οποία έλεγε: “Καλούμε την κυβέρνηση να δώσει ένα ξεκάθαρο στίγμα για τη μηδενική ανοχή που πρέπει να δείξει απέναντι σε κάθε προσπάθεια αποκατασκευής δασικής έκτασης. Πιστεύουμε ότι πρέπει να χρησιμοποιηθεί σαν βάση η αεροφωτογράφιση του 1945, ενώ για τις περιοχές που μπορεί να τεκμηριωθεί η νομιμότητα αλλαγής χρήσης, από δασική σε άλλη, να γίνουν ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, που να επιτρέψουν την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας μια για πάντα”. Σε κάθε περίπτωση, η ώρα της εφαρμογής είναι η ώρα της αποκάλυψης των προβλημάτων και ως εκ τούτου της ρεαλιστικής προσέγγισης. Και χρειάζεται τα κόμματα κεντρικά να αναζητήσουν την καλύτερη λύση για τα πραγματικά προβλήματα που εντοπίζονται από τη διαδικασία έτσι ώστε να αναζητηθεί η “χρυσή τομή” ανάμεσα στην πρόθεση του νομοθέτη να προστατεύσει τις δασικές εκτάσεις και στη διαμορφωμένη κατάσταση στην αγροτική οικονομία. Εξ άλλου γι’ αυτό συζητούμε και όχι για τους μικρούς ή μεγάλους οικοπεδοφάγους.

Η ανάγκη αντιμετώπισης ανάλογων ζητημάτων σε εθνικό επίπεδο, διαφαίνεται με τον πλέον καθαρό τρόπο στην υπόθεση ΠΟΠ ελιάς Καλαμάτας. Αυτό που γίνεται το τελευταίο δί-

μηνο είναι το αποκορύφωμα μιας διαμάχης που έχει τοπικά αλλά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Οι βουλευτές παρεμβαίνουν για να επηρεάσουν τις αποφάσεις ανάλογα με τον τόπο που εκλέγονται, ενώ ανάλογη είναι η στάση τοπικών οργανώσεων των κομμάτων. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ο ΣΥΡΙΖΑ Αιτωλοακαρνανίας έκανε πανηγυρική ανακοίνωση “δικαίωσης” των προσπαθειών του, που επρόκειτο να ανοίξουν το δρόμο για κατάργηση ουσιαστικά της υπάρχουσας ΠΟΠ. Αλλά την ίδια ώρα το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης ανακοίνωνε την απόσυρση της ελιάς Καλαμάτας από τον εθνικό κατάλογο και ως εκ τούτου την ακύρωση αυτής της προοπτικής. Ο βουλευτής Φθιώτιδας της Νέας Δημοκρατίας Χρ. Σταϊκούρας επιτέθηκε στην κυβέρνηση επειδή αφαιρέθηκε η ελιά από τον εθνικό κατάλογο. Το ίδιο έκαναν και οι βουλευτές του Ποταμιού Γιώργος Μαυρωτάς και Σπύρος Δανέλλης καταγγέλλοντας ότι η υπόθεση της ανάκλησης στοιχίζει δεκάδες εκατομμύρια. Εννοείται βεβαίως ότι οι αγροτικές οργανώσεις σε κάθε νομό προωθούν τη θέση που τους βολεύει, οι τυποποιητές τη δική τους και πάει λέγοντας. Κανένα κόμμα όμως δεν έχει εκφράσει κεντρική θέση για το τι ακριβώς πρέπει να γίνει με αυτή την υπόθεση, που σέρνεται χρόνια και θα σέρνεται όσο η πολιτική καθορίζεται από τους τοπικούς παράγοντες. Τους οποίους ενσυνείδητα και για μικροκομματικούς λόγους αφήνουν τα κόμματα να υποστηρίξουν όποια θέση φέρνει... ψήφους.

Συνοψίζοντας: Από την ώρα που έφθασε στο πεδίο της εφαρμογής, το Δασολόγιο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με σοβαρότητα, ψυχραιμία και κεντρικές πολιτικές αποφάσεις σε ένα ελάχιστο συνεννόησης που θα παντρεύει την προστασία με την κατάσταση της γεωργίας και των ανθρώπων που ζουν από εκεί. Δύσκολη υπόθεση, σοβαροί οι περιορισμοί, ακόμη σοβαρότερος όμως ο κίνδυνος να λογγώσει για τα καλά αυτή τη φορά η ύπαιθρος...

25/1/2017

Εκλογές, προγραμματικός λόγος και γεωργία

Αν γνωρίζουμε ποιοι και πόσο ανεβάζουν στροφές στην προοπτική των δημοτικών εκλογών καθώς λίγες μέρες μέχρι τότε, εκείνο το οποίο γνωρίζουμε είναι πως ελάχιστοι (δεν υπάρχει άλλη λέξη για το ολιγοστόν) ενδιαφέρονται για τη συγκρότηση προγραμματικού λόγου.

Γιατί απλώς κατά πώς φαίνεται αυτές οι “καλλιγραφίες” δεν φέρνουν ψήφους.

Μπορεί η προοπτική διεξαγωγής των αυτοδιοικητικών εκλογών να απελευθερώνει δυνάμεις και να γεννά φυγόκεντρες σε πολιτικούς και δημοτικούς σχηματισμούς. Μπορεί οι δημοσκοπήσεις να δείχνουν μια απαξία για κόμματα και παρατάξεις ή και να ενισχύουν με τον τρόπο τους αυτή την τάση που καταγράφεται στο κοινωνικό σώμα. Μπορεί εν γνώσει αυτού να είναι όλοι... ανεξάρτητοι διακηρυκτικά επιδιώκοντας και τα σχετικά ανοίγματα. Όμως είναι κάτι περισσότερο από φανερό ότι τα κόμματα και οι μηχανισμοί έπαιζαν και θα παίξουν το δικό τους αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του τελικού σκηνικού αλλά και το αποτέλεσμα. Όπως και τα πρόσωπα εντός των συνδυασμών, ειδικά όταν αυτοί με διάφορους τρόπους και για διάφορους λόγους απευθύνονται σε ευρύ ακροατήριο που τείνει ευήκοοι. Με δεδομένα όλα αυτά φαντάζει λογικό να έρχεται σε τελευταία μοίρα ο προγραμματικός λόγος καθώς ελάχιστα επηρεάζει την απόφαση των ψηφοφόρων. Οι πολίτες συνήθως στις αυτοδιοικητικές εκλογές... εξαφανίζονται, το αντίθετο κινείται στη σφαίρα των... θαυμάτων.

Υπάρχει όμως και ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο ουδείς ασχολείται με προγράμματα και θέσεις. Είναι το γεγονός ότι κανένα από αυτά δεν υλοποιείται σε ποσοστό αξιολογήσιμο, αν δεν συμβαίνει πολλές φορές το αντίθετο. Ενώ η πενία επεξεργασιών για τα ζητήματα των ευρύτερων δήμων οδηγεί σε ταυτώσιμες θέσεις και διακηρύξεις, με αποτέλεσμα να αυ-

τοακυρώνονται οι επί χάρτου διακηρύξεις αφού ή ο ένας εκλεγεί ή ο άλλος ή ο παράλλος, όλοι τα ίδια πάνω κάτω υπόσχονται. Ως εκ τούτου νόημα θα είχε μια απολύτως διακριτή προγραμματική διακήρυξη υποστηριζόμενη από μια κοινωνική (συλλογική ή ατομική) παρουσία που θα μπορούσε να εγγυηθεί τουλάχιστον την προσπάθεια υλοποίησης υποσχέσεων και οραμάτων.

Είναι πλίου φαινότερον πως τα μεγέθη των δήμων πλέον και με την υιοθέτηση από την κυβέρνηση της χωροταξικής οργάνωσης του “Καλλικράτη” ορίζουν και διαφορετικό εύρος αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων. Οι οποίες απορρέουν είτε από το νομοθετικό πλαίσιο, είτε από την εγγύτητα στον πολίτη και τις πολιτικές-κοινωνικές υποχρεώσεις οι οποίες απορρέουν από αυτή. Φυσικά και οι δήμοι θα πρέπει να ασχολούνται με την καθημερινότητα του πολίτη και τα όσα πρέπει να κάνουν για τη βελτίωσή της αλλά και με πρωτοβουλίες στήριξης και ικανοποίησης κοινωνικών-πολιτιστικών αναγκών των πολιτών. Αφήνοντας στην άκρη την εκτίμηση για το αν και το πώς κάνουν κάτι τέτοιο (άλλωστε αυτό είναι εκ των αντικειμένων της μελλοντικής εκλογικής αντιπαράθεσης), θα πρέπει για μια ακόμη φορά να τονίσω πως θεωρώ αδιανόητο να μην ασχολούνται οι τεραστίως σε έκταση δήμοι με την οικονομία της περιοχής ευθύνης τους. Η γεωγραφική έκταση και οι αρμοδιότητες, η σχέση με την κεντρική εξουσία προσδιορίζουν στην πραγματικότητα τους δήμους ως την κατώτερη βαθμίδα διοίκησης. Και τους επιφορτίζουν με το καθήκον να καταστούν αυτοδιοίκηση αναλαμβάνοντας τοπικές πρωτοβουλίες και σε αυτό το επίπεδο.

Αυτό που βλέπουμε μέχρι τώρα είναι η λεκτική και ακατάπαυστη ενασχόληση με τον “τουρισμό” για τον οποίο δεν βλέπω πουθενά άποψη κάποιου τοπικού παράγοντα σχετικά με το ποια είναι η επιδίωξη, τις είδους τουρισμό θέλει και με ποια μέσα το υποστηρίζει. Κάτι σαν “φέρτε

κόσμο” το βλέπω και όταν αυτός έρχεται... δεν τους κάνει γιατί δεν σκορπίζει χρήμα. Προσωπικά θα το χαρακτήριζα ως το αδιέξοδο ενός μοντέλου στο οποίο έχουν επενδυθεί πολύ περισσότερα από αυτά που μπορεί να φέρει και να προσφέρει στην τοπική οικονομία. Αλλά αυτό είναι μια άλλη συζήτηση, στο χρόνο που πρέπει ώστε να υπάρχουν και τα τελικά συμπεράσματα της φετινής καλοκαιρινής χρονιάς.

Είτε αρέσει, είτε δεν αρέσει σε κάποιους όμως, η καρδιά της τοπικής οικονομίας είναι η γεωργία. Και είναι αδιανόητο να μην ασχολείται με αυτό το θέμα η αυτοδιοίκηση. Με εξαίρεση το Δήμο Καλαμάτας (ο οποίος φυσικά δεν εξαιρείται από την υποχρέωση), στην υπόλοιπη Μεσσηνία η γεωργία παίζει μοναδικό και καθοριστικό ρόλο ανάμεσα στους κατοίκους και των ημιαστικών κέντρων. Με δεδομένη την αποδυνάμωση και το κλείσιμο των δημοσίων υπηρεσιών και τον δραστικό περιορισμό της εμπορικής δραστηριότητας και κίνησης, αυτός ο ρόλος έχει καταστεί ακόμη μεγαλύτερος. Η άλλη πλευρά είναι η πλήρης εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από τη γεωργική παραγωγή καθώς μάλιστα τα έσοδα διαχέονται σε διάφορες κατευθύνσεις. Μέχρι τώρα η ενασχόληση των δήμων περιορίζεται σε... ψηφίσματα διαμαρτυρίας όταν κάποια πράγματα φθάνουν στο χτένι όπως οι επιδρομές του δάκου και οι φυσικές καταστροφές.

Το γεγονός αυτό είναι η απτή απόδειξη πως οι δήμοι δεν έχουν τέτοιο προσανατολισμό. Οι λόγοι είναι πολλοί και ο πρώτος είναι πως η ιστορία είναι μπελάς. Προτιμούν αντί για ενδεχόμενες προστριβές με τους ψηφοφόρους σε περίπτωση που κάτι πάει στραβά, να στρέφουν τις διαμαρτυρίες τους στην (εκάστοτε) κεντρική εξουσία. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο για παράδειγμα κανένας δήμος δεν αποφάσισε να πάρει το ρίσκο και να ζητήσει την αρμοδιότητα οργάνωσης και εκτέλεσης της δακοκτονίας. Μια άλλη πλευρά είναι πως η απόδοση μιας πολιτικής στη γεωργία απαιτεί βάθος χρόνου και οι τοπικοί παράγοντες χρειάζονται άμεσα αποτελέσματα για την επανεκλογή. Και φυσικά

υπάρχει... το άγνωστο: Κανένας δεν γνωρίζει από πού πρέπει να αρχίσει και προς τα πού να κινηθεί καθώς κανένας δεν έχει μελετήσει το θέμα κινητοποιώντας τους ειδικούς που θα μπορούσαν να έχουν άποψη και να την καταθέσουν.

Και αυτό είναι ένα το κρατούμενο ενόψει και της συγκρότησης προγραμμάτων και ψηφοδελτίων. Οι δήμοι χρειάζονται ανθρώπους με αποδεδειγμένη γνώση και άποψη για τα ζητήματα της αγροτικής οικονομίας, ανθρώπους με ιδέες για τις συνέργειες και την παραγωγή, ανθρώπους που μπορούν να εκπροσωπήσουν τις αγωνίες χιλιάδων πολιτών που ζουν στην περιοχή ευθύνης τους. Από εκεί και πέρα βεβαίως το πρόβλημα είναι η... εκλογή τέτοιων ανθρώπων και κανένας δεν μπορεί να το εγγυηθεί, εκτός και αν το πάρουν πάνω τους και εν γνώσει τους οι συνδυασμοί και επικεφαλής. Αλλά και οι ψηφοφόροι, που κάποια στιγμή θα πρέπει να αντιληφθούν πως το ζήτημα δεν είναι να εκλεγεί ο συγγενής ή ο γείτονας ή ο κομματικός φίλος, αλλά οι άνθρωποι που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της ζωής στην περιφέρεια του δήμου. Γιατί μετά την απομάκρυνση εκ του ταμείου ουδέν λάθος αναγνωρίζεται.

Οι ψηφοφόροι έχουν μια ακόμη ευθύνη: Να απαιτήσουν από τους συνδυασμούς να παρουσιάσουν πρόγραμμα και πρόσωπα που μπορούν να ασχοληθούν με τα ζητήματα οργάνωσης της παρέμβασης στον αγροτικό χώρο. Η λέξη “ψηφοφόροι” έχει και συλλογική πλευρά καθώς απευθύνεται στην τοπική κοινωνία. Και αφορά κάθε αγροτική συλλογικότητα που ενδιαφέρεται και βλέπει την ανάγκη συνεργειών στην τοπική οικονομία για την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων ανάπτυξης. Εκτός από το αναγκαίο πολιτικό προσωπικό, οι δήμοι για να παρέμβουν θα πρέπει να έχουν επαρκή υπηρεσιακή υποστήριξη που θα εδράζεται σε εξειδικευμένο και πρόθυμο να εργαστεί συστηματικά προσωπικό. Η παράμετρος αυτή αποτελεί μια ακόμη αναγκαία προγραμματική δέσμευση. Θα μπορούσε κάποιος να απαριθμήσει μια σειρά κατευθύνσεις, το ζήτημα είναι να αναλάβουν πρωτοβουλίες

οι ίδιοι οι συνδυασμοί. Και να ζητήσουν την ειλικρινή συνδρομή όλων των ανθρώπων που μοχθούν και δημιουργούν στο χωράφι, στο συνεταιρισμό, στην ομάδα παραγωγών, στο χωριό.

Η ύπαιθρος χρειάζεται νέα πνοή, οι άνθρωποι πρέπει να οργανωθούν και να διεκδικήσουν

λύσεις, οι δήμοι οφείλουν να υποστηρίξουν τις δραστηριότητες στην αγροτική οικονομία σε όλο το φάσμα της. Να πιστέψουν όλοι ότι η γεωργία είναι το μέλλον και η τελευταία ελπίδα του τόπου.

22/8/2018

Αυτοδιοίκηση και γεωργία

Mερικές φορές γινόμαστε κουραστικοί θέτοντας προς συζήτηση ορισμένα πράγματα για πολλοστή φορά. Η επιμονή δεν έχει να κάνει με την έλλειψη... ιδεών για να γεμίσει η στήλη, αλλά με τη σοβαρότητα κάθε φορά του θέματος. Φέτος υπάρχει και ένας επιπλέον λόγος καθώς υπάρχουν νέα πρόσωπα και παρατάξεις στην αυτοδιοίκηση. Ως εκ τούτου θα κριθούν (και) με βάση τα ζητήματα που θα τεθούν.

Την ατζέντα ενδιαφερόντων της αυτοδιοίκησης την εμπεδώσαμε τα προηγούμενα χρόνια. Είναι τα “ευκολάκια”: Εγχρωμες νύχτες, καρναβάλια, τραπεζοκαθίσματα ως ανάπτυξη και πολλά ακόμη στο όνομα του τουρισμού. Ο οποίος όλο και έρχεται χωρίς ακόμη να φανεί, έτσι όπως τον επαγγέλλονται ως την επί γης σωτηρία κάθε είδους παράγοντες. Έτσι και αλλιώς οι αυτοδιοικητικοί δεν έχουν να κάνουν και τίποτε. “Την και ύδωρ” χρειάζεται να δώσουν για την ικανοποίηση (υπαρκτών και ανύπαρκτων) επενδυτών. Μέσω της τουριστικής προβολής θα κάνουν και τα ταξιδάκια τους. Και θα κάνουν παιχνίδι με τις υποδομές ανάλογα με το ποιος είναι στην κυβέρνηση για να μην πάει χαμένη και η κομματική ταυτότητα. Τσάμπα πράγμα δηλαδή στην κατηγορία εκείνου που λέει “δεν χρειάζεται τρόπο αλλά κόλπο”. Και το έχουν μάθει καλά όλα αυτά τα χρόνια εκπαιδευόμενοι στην αερολογία και υποστηρίζοντας την κενολογία της “προσέλκυσης” επισκεπτών. Χωρίς οι ίδιοι να κάνουν τίποτε έτσι ώστε οι

προορισμοί να γίνουν πραγματικά ελκυστικοί, αρκεί που υπάρχει η προίκα της φύσης και των... αρχαίων. Ως εκ τούτου αναπτυξιακό κριτήριο έχει καταλήξει η πληρότητα των... τραπεζοκαθισμάτων και της ομπρελοξαπλώστρας, πίσω από την οποία κρύβονται τα πραγματικά προβλήματα. Της οικονομίας, του τόπου, της πολιτικής για τον τουρισμό σε τελευταία ανάλυση. Η οποία περιορίζεται σε γονατογραφήματα της τελευταίας στιγμής προκειμένου “να έχουμε να λέμε” ότι υπάρχει πρόγραμμα και κάποια στιγμή θα δούμε φως στην άκρη του τούνελ. Εύκολα πράγματα, κανένας δεν “χρεώνεται” με τίποτε καθώς δεν υπάρχουν μετρήσιμοι δείκτες και τα λόγια είναι “έπεα πτερόεντα”. Ενώ η προσδοκία παραμένει προσδοκία με την ελπίδα πως του χρόνου θα είναι... καλύτερα. Με έναν ολόκληρο κόσμο προσανατολισμένο σε αυτό και απογοητευμένο κατά κανόνα μετά τη λήξη της σεζόν όταν εκ των πραγμάτων καλείται να κάνει ταμείο.

Και ενώ αναμένεται το “μάννα εξ ουρανού”, οι φορείς της αυτοδιοίκησης (αλλά και η μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών) έχουν ξεχάσει ότι υπάρχει ένα τεράστιο παραγωγικό δυναμικό που περιμένει φροντίδα και αξιοποίηση. Οτι υπάρχει ένας κόσμος που παλεύει με νύχια και με δόντια να κρατηθεί όρθιος καλλιεργώντας τη γη. Είναι εκείνος ο κόσμος που κατά βάση παράγει και τροφοδοτεί με οξυγόνο την τοπική οικονομία. Ξεχασμένος από το κράτος και την αυτοδιοίκηση, με τις πολιτικές συνδεδεμένος με τον αυτόματο πιλότο αυτών της Ευρωπαϊκής

Ενωσης, χωρίς φροντίδα και σχέδιο από εκείνους που οφείλουν να τα έχουν. Ενας κόσμος που αντιμετωπίζεται σχεδόν περιφρονητικά από τους αναπτυξιολόγους, μια δραστηριότητα την οποία όλο και περισσότεροι αποφεύγουν, ακόμη και εκείνοι που δεν έχουν σάλιο όπως λέει η λαϊκή σοφία. Και “τρελαίνεται” κανένας όταν σκέφτεται ότι αμέτρητοι άνθρωποι μένουν με σταυρωμένα τα χέρια περιμένοντας την “ευκαιρία” που τους υπόσχονται οι ταγοί αλλά δεν φαίνεται πουθενά. Και όπου φανεί γίνεται συνώνυμη της κακοπληρωμένης και ανασφάλιστης εργασίας για τους πολλούς. Η αλήθεια είναι πως η δουλειά στο χωράφι είναι σκληρή αλλά το πρόβλημα δεν βρίσκεται εκεί. Βρίσκεται στις δυσκολίες της ζωής στο χωριό, στα ελάχιστα που απομένουν κάθε χρονιά για επιβίωση και κυρίως στην απαξία που καλλιεργείται (άθελα θα έλεγα) για την ενασχόληση με τη γη. Και για να μην πάμε μακριά, όταν οι φορείς της αυτοδιοίκησης θυμούνται ότι υπάρχει παραγωγικό δυναμικό στην περιφέρειά τους όταν γίνεται καμιά πλημμύρα ή περνάει κανένα χαλάζι και χρειάζονται αποζημιώσεις, βγάζουν κανένα ψήφισμα, στέλνουν τηλεγραφήματα στους αρμοδίους και απλώς δηλώνουν αναρμόδιοι για οτιδήποτε έχει να κάνει με τη γη και την καλλιέργειά της.

Αν μετρήσει κάποιος τις αναφορές των αυτοδιοικητικών παραγόντων στον τουρισμό και τις αναφορές στην αγροτική οικονομία, θα πεισθεί ότι το ενδιαφέρον για τη γη και τους ανθρώπους της είναι σχεδόν μηδενικό. Δεν είμαι από εκείνους που υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να ασχολούνται με τον τουρισμό. Αντιθέτως πιστεύω ότι πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία ενδιαφέροντος και ενασχόλησης και μια προσπάθεια συνέργειας αυτών των τομέων οικονομικής δραστηριότητας. Κάτι που μπορεί να επιτευχθεί μόνον στη βάση ενός σχεδίου ολοκληρωμένης παρέμβασης που θα αναδεικνύει και θα αξιοποιεί τις πραγματικές δυνατότητες του τόπου, θα υποστηρίζει την ανάπτυξη τόσο της γεωργίας όσο και του τουρισμού, θα αναζητεί τρόπους με τους οποίους ο ένας τομέας θα

τροφοδοτεί τον άλλον. Και για να επιστρέψω στους αρχικούς προβληματισμούς, με τον τουρισμό τα πράγματα είναι εύκολα και κανένας δεν ζητάει ρέστα γιατί έγινε το ένα ή δεν έγινε το άλλο. Ενώ υπάρχουν γεγονότα τα οποία με τον κατάλληλο... φωτισμό μεγεθύνονται και αξιοποιούνται από την τοπική και περιφερειακή εξουσία. Ενα συνέδριο πάνω στο οποίο θα στραφούν τα φώτα της δημοσιότητας μπορεί να αποτελέσει γεγονός αξιοποιήσιμο, ο εξουτελισμός των τιμών του ελαιολάδου μόνον φθοροποιός μπορεί να είναι για εκείνους που ασχολούνται με το θέμα. Η ενασχόληση με την αγροτική οικονομία απαιτεί συστηματική προσπάθεια εκ μέρους των αυτοδιοικητικών φορέων, οι οποίοι εκ των πραγμάτων και λόγω της μεγέθυνσης που επέβλεπε τις διαδοχικές συγχωνεύσεις πρέπει να παίξουν εντελώς διαφορετικό ρόλο. Ενα ρόλο ο οποίος χρειάζεται οργάνωση, υπομονή, γνώση, συστηματική ενασχόληση και στροφή του ενδιαφέροντος σε ό,τι αφορά στις υποδομές. Στοιχεία που δυστυχώς δεν χαρακτηρίζουν εκείνους που φιλοδοξούν να... σώσουν τον τόπο.

Και για να γίνω περισσότερο σαφής σε σχέση με τα ζητήματα αυτά: Όταν συζητούμε για οργάνωση ξεκινάμε από το “άλφα” που λείπει σήμερα. Δεν νοείται δήμος και περιφέρεια που να μην στηρίζουν την πολιτική τους σε μια καλά στελεχωμένη Υπηρεσία Αγροτικής Ανάπτυξης. Η οποία θα μελετά και θα υποστηρίζει τη γεωργία της κάθε περιοχής, θα συνεργάζεται με τις όμορες ή ομοειδείς και θα υποδεικνύει μέτρα και θα τεκμηριώνει διεκδικήσεις για υποδομές. Θα υποστηρίζει τις συνέργειες και τις πρωτοβουλίες προώθησης και προβολής των προϊόντων, θα αναλαμβάνει και θα προωθεί τέτοιες. Ασφαλώς πάντοτε σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του κεντρικού κράτους, με μια κατανομή ρόλων μεταξύ τους και με κριτήριο πάντα την εγγύτητα στον πολίτη. Εκ των πραγμάτων πιστεύω ότι υπάρχει αναγκαιότητα αλλαγής στον τρόπο οργάνωσης της δημόσιας παρέμβασης στο χώρο της γεωργίας και φυσικά στην άσκηση πολιτικής. Γιατί προ-

φανώς το ζήτημα της γεωργίας δεν είναι απλώς οργανωτικό ή τεχνοκρατικό αλλά στο βάθος πολιτικό. Δήμοι και Περιφέρειες οφείλουν να αναδείξουν αυτήν την ανάγκη, οργανώνοντας τις δικές τους υπηρεσίες που θα τους “δεσμεύουν” κατά έναν τρόπο στον απαιτούμενο προσανατολισμό δραστηριότητας προς την αγροτική οικονομία. Πριν τις εκλογές θα έλεγα πως αυτό προϋποθέτει την ανάδειξη στα αυτοδιοικητικά όργανα ανθρώπων με γνώση από το χώρο της γεωργίας. Αλλά επειδή η λαϊκή σοφία διδάσκει ότι “απίδια φαγωμένα κάτσε μέτρα τις ουρές τους” θα έλεγα να το κρατήσουμε (για μια ακόμη φορά) υπό σημείωση για τις επόμενες εκλογές. Μέχρι τότε ας το “σπρώξουν” οι δήμοι και οι Περιφέρειες με τη χρέωση αρμοδιοτήτων σε πολιτικό επίπεδο και την οργά-

νωση γραφείου σε υπηρεσιακό επίπεδο, ώστε αρχικά να ανιχνεύσουν δυνατότητες και προβλήματα. Ας συνειδητοποιήσουν επιτέλους όλοι ότι αν κάτι δεν αλλάξει στην αγροτική οικονομία, δεν υπάρχει μέλλον για τον τόπο.

Υ.Γ: Είναι δυνατόν οι Δήμοι Καλαμάτας, Μεσσήνης και Οιχαλίας (και φυσικά η Περιφέρεια Πελοποννήσου) να μην βλέπουν έναν κάμπο που κάποτε ήταν πηγή ζωής για τον τόπο και τη χώρα, να κινδυνεύει να καταλήξει σε κρανίου τόπο σε λίγο καιρό καθώς δεν έχει μείνει τίποτε όρθιο από υποδομές και καλλιέργειες; Είναι δυνατόν να αδιαφορούν και να ασχολούνται με πλακοστρώσεις και κάθε είδους καρναβάλια; Η απάντηση είναι δυστυχώς “ναι”!

29/1/2020

«Ανάπτυξη», «μικροπεριφέρεια» και «άρχοντες»...

Είναι τραγικό να σου μιλάνε για “ανάπτυξη” και να βλέπεις τον μεσοπνιακό κάμπο σε εγκατάλειψη. Είναι τραγικό να βρίσκεσαι μπροστά σε διατροφική κρίση και να βλέπεις την “καλλίκαρπο” χωρίς... καρπούς. Είναι τραγικό να υπάρχει η ανάγκη και η δυνατότητα να αλλάξει ο τόπος και οι άρχοντες να ασχολούνται με αναπλάσεις, πανηγύρια και σέλφι αυτοπροβολής. Δεν είναι κάτι που διαπιστώνω “εκ των υστέρων” και όταν οι συσσωρευμένες κρίσεις δημιουργούν μια κατάσταση η οποία, για εκείνους που έχουν επαφή με την κοινωνία και αντιλαμβάνονται τι συμβαίνει, μοιάζει να είναι χειρότερη και από την πρώτη εποχή των μνημονίων. Πριν από 4 χρόνια έγραφα από αυτή τη θέση για το σχεδιασμό της “μικροπεριφέρειας” που ορίζει ο μεσοπνιακός κάμπος και ίσως θα είχε ενδιαφέρον να δούμε και να σκεφτούμε τι έχει αλλάξει από τότε.

Ιανουάριος 2018: «Από τη θέση αυτή πολλές φορές έχει ασκηθεί κριτική στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι τοπικοί παράγοντες τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με όσα πε-

ρικλείονται (ή έπρεπε να περικλείονται) στην έννοια “ανάπτυξη”. Μια έννοια που λέει πολύ περισσότερα από μια λέξη η οποία έχει γίνει καραμέλα για... πολιτική κατανάλωση. Πριν κάποιες δεκαετίες είχε “παίξει” πολύ ο όρος “περιφερειακή ανάπτυξη” και είχαν αναπτυχθεί ενδιαφέρουσες θεωρητικές προσεγγίσεις. Επρόκειτο για μια εποχή κατά την οποία έγινε προσπάθεια να καλυφθούν οι θεωρητικές και πρακτικές υστερήσεις στην επιστημονική αναζήτηση για την αυτοδιοίκηση, την αποκέντρωση, το χωρικό σχεδιασμό, τις σχέσεις αστικής και αγροτικής ανάπτυξης, τις χρήσεις γης με νέα μέτρο την τουριστική ανάπτυξη, την περιβαλλοντική προστασία. Τα διάφορα σχέδια που εκπονήθηκαν έμειναν στη μέση, καθώς από κυβέρνηση σε κυβέρνηση και από υπουργό σε υπουργό άλλαζαν οι αντιλήψεις σχετικά με τα θέματα αυτά. Μεγάλα ποσά δαπανήθηκαν για μελέτες, οι περισσότερες των οποίων έμειναν στο συρτάρι. Κάποιες είχαν να αναδείξουν πράγματα, κάποιες άλλες ήταν δουλειές ρουτίνας. Ακόμη και εκεί που τυπικά θεσμοθετήθηκαν, παραβιάστηκαν στη συνέχεια όταν δεν εξυπ-

ρετούσαν πολιτικούς και οικονομικούς σχεδιασμούς “παραγόντων” και “επενδυτών”. Σε όλη αυτή τη διαδικασία οι άνθρωποι της αυτοδιοίκησης στη μεγάλη τους πλειοψηφία όχι μόνο δεν συμμετείχαν ενεργά, αλλά σε πολλές περιπτώσεις αδιαφόρησαν και άλλοτε υπέκυψαν σε πιέσεις από ομάδες συμφερόντων. Με ακραίες περιπτώσεις βεβαίως τα χωροταξικά και τα σχέδια πόλης, όπου το δημόσιο συμφέρον ακουμπά το ιδιωτικό. Και εκεί... νικάνε οι ομάδες πίεσης, ακόμη και οι έχοντες... δόντι στα διάφορα επίπεδα εξουσίας. Το έχουμε ζήσει σε διάφορες περιπτώσεις και φυσικά θα συνεχίσουμε να το ζούμε εφόσον οι επιλογές και η στάση των τοπικών παραγόντων έχουν ως κριτήριο το πολιτικό όφελος και κατά κανόνα οι μειοψηφίες ανταγωνίζονται σε “ενδιαφέρον” τις πλειοψηφίες. Οι ελάχιστες εξαιρέσεις που έρχονται να επιβεβαιώσουν τον κανόνα, πολλές φορές δεν έχουν εκείνη τη δυναμική που θα μπορούσε να αλλάξει τα πράγματα. Και ως εκ τούτου αναζητείται μια νέα γενιά ανθρώπων που θα θελήσουν να πάρουν την υπόθεση του μέλλοντος στα χέρια τους, μια γενιά αποφασισμένη να συγκρουσθεί με αντιλήψεις μικροπολιτικής διαχείρισης του σχεδιασμού.

Ο σχεδιασμός βεβαίως άλλοτε είναι υποχρεωτικός, όπως στις περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν, και άλλοτε επαφίεται στην καλή διάθεση και την επάρκεια των διαχειριστών της τοπικής εξουσίας. Και εδώ πλέον τείνει να γίνει είδος εν ανεπαρκεία, καθώς κυριαρχεί το τυχαίο και το ευκαιριακό. Ο ερασιτεχνισμός βασιλεύει με φόντο επεμβάσεις οι οποίες δίνουν την εικόνα της αλλαγής και του εκσυγχρονισμού. Αλλά τελικά δεν είναι τίποτε περισσότερο από κατασπατάληση πόρων. Χωρίς συνοχή μεταξύ τους, με απογοητευτική επανάληψη “μοτίβων” της “βιομηχανίας αναπλάσεων”, με έλλειψη βασικών μέσων υποδομής και με τη σφραγίδα της χαμηλής αισθητικής διάχυτη και συμβατή με τα πολιτισμικά μοντέλα που παράγει η μιντιακή εξουσία. Και ορισμένες φορές με την παραβίαση βασικών κανόνων ακόμη και της κοινής λογικής. Όταν δεν υπάρχει σχεδιασμός

φυσικά δεν υπάρχουν και ιεραρχήσεις. Για τις οποίες έχει γίνει κανόνας το εύκολο και εντυπωσιακό και όχι το δύσκολο αλλά κοινωνικά ωφέλιμο. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες το ενδιαφέρον περιορίζεται κατά κανόνα στη διαχείριση ζητημάτων του αστικού ή ημιαστικού κέντρου, γύρω από το οποίο αναπτύσσεται η χωρική περιφέρεια του δήμου, όταν αυτό δίνει τον τόνο και δεν υπάρχουν ισχυρά ανταγωνιστικά κέντρα οπότε αναγκαστικά το ενδιαφέρον... μοιράζεται. Και το ενδιαφέρον έχει πάντα να κάνει με το δομημένο χώρο, οι τοπικοί παράγοντες δίνουν την εντύπωση ότι η περιφέρειά τους αποτελείται από οικιστικές νησίδες στις οποίες απλώς... μένουν άνθρωποι. Οι οποίοι από εκεί και πέρα... ας κόψουν το λαιμό τους να αντιμετωπίσουν τα όσα τους ενδιαφέρουν και σχετίζονται με τη ζωή τους, που ασφαλώς δεν αποτελείται από πεζοδρόμια και πλακόστρωτα, άντε και κανένα πανηγύρι για λόγους ευθυμίας.

Και εδώ επανερχόμαστε στην αφετηρία αφού περιδιαβήκαμε το σχεδιασμό (ή μη σχεδιασμό), όπως γίνεται αντιληπτός από τους τοπικούς παράγοντες. Οι οποίοι όταν μιλάνε για “ανάπτυξη” δεν βλέπουν τίποτε περισσότερο από... τουρίστες και ξενοδοχεία, άντε και κανέναν δρόμο να τους εξυπηρετεί. Όταν εφαρμόστηκαν τα σχέδια μεγέθυνσης των μονάδων της αυτοδιοίκησης και με τον “Καποδίστρια” και με τον “Καλλικράτη”, προβλήθηκε έντονα η αλλαγή του ρόλου της αυτοδιοίκησης και η αναπτυξιακή διάσταση των δραστηριοτήτων της. Αυτό που τελικά έγινε απέχει πόρρω από τις διακηρύξεις και επιβεβαιώνει τις εκτιμήσεις ότι τελικά ο μοναδικός στόχος ήταν η συγκέντρωση των υπηρεσιών και ο ευχερέστερος έλεγχος της αυτοδιοίκησης. Η οποία όχι μόνο παραμένει μακριά, αλλά όλο και περισσότερο απομακρύνεται από τον πολίτη και τις ανάγκες του, αδυνατώντας (ή και αδιαφορώντας) να παίξει ρόλο στην οικονομία του τόπου. Την ενίσχυση της οποίας περιορίζει σε κάθε είδους “πανηγύρια” που μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες τριημέρων. Εύκολες και “πιασάρικες” δουλειές που ενισχύουν τη λογική της φούσκας που

μπορεί να σκάσει και μάλιστα σε χρόνο απρόβλεπτο – οι προειδοποιήσεις κάθε χρόνο άλλωστε γίνονται όλο και περισσότερο έντονες. Ειδικά μάλιστα όταν δεν δημιουργούνται και οι αναγκαίες αστικές ή ημιαστικές υποδομές που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την επισκεψιμότητα. Σχετικά με το υπό εξέταση θέμα, έχει νομίζω ιδιαίτερο ενδιαφέρον το εξής: Ποτέ και σε κανένα δημοτικό συμβούλιο για παράδειγμα δεν έχει γίνει μια ολοκληρωμένη συζήτηση για την περιφέρειά του. Να εξετάσουν δηλαδή οι άνθρωποι ποια είναι η οικονομία και η κοινωνία της περιφέρειας, τι προβλήματα αντιμετωπίζει, τι λύσεις μπορούν να δοθούν, ποιο είναι το συλλογικό όραμα για το μέλλον. Επιφανειακά και μεμονωμένα συζητούνται κάποια θέματα, αν σκάσει κάτι το έκτακτο που συγκινεί την τοπική κοινωνία, για το οποίο εκδίδεται ένα ψήφισμα... στην εξουσία και μετά σιωπή και επιστροφή σε αναπλάσεις και τραπεζοκαθίσματα.

Βεβαίως οικονομία και κοινωνία δεν τεμαχίζονται στα όρια ενός δήμου τα οποία χαρακτήριζαν με βάση κριτήρια και σκοπιμότητες. Και πρακτικά η αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων και σε όλα τα επίπεδα δεν μπορεί παρά να γίνει σε ευρύτερες ενότητες με κοινά χαρακτηριστικά ή ενδιαφέροντα. Με βάση αυτή τη διαπίστωση οδηγούμαστε στην ανάγκη του “μικροπεριφερειακού προγραμματισμού” στη βάση μιας αναγνωρίσιμης πραγματικότητας που προσδιορίζεται από γεωγραφικούς, παραγωγικούς, οικιστικούς και περιβαλλοντικούς όρους. Οι δήμοι μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο και να στηρίξουν την τοπική οικονομία, όταν αντιληφθούν πως χρειάζονται μεγάλης κλίμακας συνέργειες και ένα ολοκληρωμένο σχέδιο σε επίπεδο “μικροπεριφέρειας”. Κλασική περίπτωση μικροπεριφέρειας αποτελεί η περιοχή του μεσοσηνακού κάμπου, όπου συναντιούνται οι Δήμοι Καλαμάτας, Μεσσήνης και Οικαλίας. Μια τεράστια παραγωγική βάση περιμένει να εκδηλωθεί το ενδιαφέρον και η συνεργασία αυτών των δήμων, προκειμένου να αναπνεύσει και να αναπτυχθεί στηρίζοντας την τοπική οικονομία και τους ανθρώπους της. Η χωρική μικροπε-

ριφέρεια δεν ορίζεται απλώς με βάση τη γεωργική γη, αλλά έχοντας ως βάση τη γεωργική γη επεκτείνεται σε όλες τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτήν, από την καλλιέργεια μέχρι τον τουρισμό και τη βιομηχανία, τις υποδομές από την άρδευση μέχρι το αεροδρόμιο, το περιβάλλον από τον Πάμισο μέχρι τα πυρηνελαιουργεία. Δεν πρόκειται να γίνουν σοβαρά πράγματα σε αυτή την περιοχή αν δεν υπάρξουν συνεργασία, μελέτη, σχέδιο και κοινή υποστήριξη για την υλοποίησή του. Και φυσικά δεν είναι η μόνη περιοχή η οποία μπορεί και πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μικροπεριφέρεια. Η Δυτική Μεσσηνία και τμήμα της Ηλείας με κοινή παράδοση, επιρροές και οικονομικές δραστηριότητες, είναι επίσης μια τυπική μικροπεριφέρεια. Ολόκληρη η Μάνη επίσης είναι μια μικροπεριφέρεια με πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Σε κάθε περίπτωση οι δήμοι πρέπει να ξεφύγουν από τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τις υποθέσεις της τοπικής κοινωνίας. Χρειάζονται μια άλλη αντίληψη και ανθρώπους που θα μπορούσαν να την υπηρετήσουν, με ανοιχτό ορίζοντα και όραμα, σε ρήξη με τις πρακτικές που παγιώθηκαν την εποχή της γιγάντωσης και των υπερεξουσιών των δημάρχων. Και αυτό είναι υπόθεση των νέων ανθρώπων που έχουν το μέλλον μπροστά τους, αλλά και της κοινωνίας που δεν μπορεί να περιμένει θαύματα αλλά... οφείλει να τα κάνει».

Απρίλιος 2022: “Εις ώτα μη ακουόντων” όλα αυτά, παρά το γεγονός ότι άλλαξε ριζικά η ανθρωπογεωγραφία στην αυτοδιοίκηση και των δύο επιπέδων. Γιατί κανένας δεν ενδιαφέρεται να δει την κοινωνία και τις ανάγκες της, αρκούν οι δημόσιες σχέσεις, οι αναπλάσεις, τα πανηγύρια και η αποκάλυπτη νομή της εξουσίας για την επανεκλογή. Οι άρχοντες ούτε θέλουν ούτε και μπορούν να αλλάξουν τον τόπο. Το καράβι μπάζει προ πολλού νερά και πάει ακυβέρνητο στα βράχια. Αλλά μην παραπονηθούμε καθόσον “τοιούτοι έπρεπαν ημίν αρχιερείς”»...

Η απογραφή και η ύπαιθρος

Τα αποτελέσματα της απογραφής είναι γνωστά και για τη Μεσοπνία δυσάρεστα: Μέσα σε μια δεκαετία (2011-2021) ο πληθυσμός μειώθηκε κατά 9,4%, με το Δήμο Καλαμάτας να παρουσιάζει μικρή αύξηση και όλους τους άλλους σημαντική μείωση.

Η “ανάγνωση” των αριθμών είναι πάντα πρόβλημα αλλά και πρόκληση, για να γίνει αντιληπτό εκείνο που μας δείχνουν στο βάθος. Η πρώτη ανάγνωση δηλώνει ότι “χάνονται” κάτοικοι, η ύπαιθρος ερημώνει όλο και περισσότερο σε αντίθεση με την πρωτεύουσα που “εισπράττει” μέρος της απώλειας. Είναι η συνέχεια της “κινητικότητας” που παρατηρήθηκε και τις προηγούμενες δεκαετίες. Και η οποία γίνεται όλο και περισσότερο “καταστροφική” για το μέλλον του τόπου.

Στην αρχή της κρίσης που γέννησαν τα μνημόνια πριν από 10+ χρόνια, ήταν πολλοί εκείνοι οι οποίοι μίλησαν για “επιστροφή στο χωριό”. Ακριβώς πριν από 8 χρόνια, λίγες ημέρες πριν τη συνταξιοδότηση, έγραφα τότε στην... πρόγονο στήλη “Καλημέρα Περιφέρεια” ένα κείμενο γι’ αυτό ακριβώς το θέμα, τα εξής: “Στην αρχή επικράτησε ένας ενθουσιασμός: Η κρίση σηματοδοτεί επιστροφή στη γεωργία και τα πλήθη των ανέργων θα αρχίσουν να καταφθάνουν στα χωριά. Ο μύθος γρήγορα κατέρρευσε και όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία της Στατιστικής, δεν υπάρχει μετρήσιμη τάση αυτής της επιστροφής. Βεβαίως υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων οι οποίοι πήραν το δρόμο για το χωριό, αλλά αυτό δεν μεταφράζεται σε αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων. Εκείνο το οποίο φαίνεται όμως είναι πως σταθεροποιήθηκε από το 2012 ο αριθμός των απασχολούμενων στη γεωργία. Πράγμα που σημαίνει ότι έχει ανακοπεί σημαντικά ο ρυθμός εγκατάλειψης του πρωτογενούς τομέα και οι όποιες διαφορές καλύπτονται από έναν μικρό αριθμό ανθρώπων που επέστρεψε στην ενασχόληση με τη γη. Το

ερωτηματικό που υπάρχει είναι αν η μικρή αυτή διαφοροποίηση σε σχέση με το παρελθόν συνιστά την αρχή μιας πορείας ή απλώς ένα παράπλευρο αποτέλεσμα της μνημονιακής πολιτικής που έχει οδηγήσει τη χώρα σε βαθύτατη οικονομική κρίση. Δεν θα μπορούσε να απαιτήσει κάποιος μετά βεβαιότητας. Το μόνο σίγουρο είναι ότι αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων που βλέπουν τη γεωργία ως έναν τρόπο αναπλήρωσης εισοδήματος, ειδικά αυτών που βρίσκονται κοντά στις ιδιοκτησίες τους και αυτή η δραστηριότητα είναι εφικτή χωρίς μεγάλο κόστος.

Και παλαιότερα έχουμε γράψει ότι η επιστροφή στο χωριό δεν είναι μια απλή μετακίνηση που λύνει τα ζητήματα, αντιθέτως τα περιπλέκει. Με τη μνημονιακή πολιτική ουσιαστικά έχει καταρρεύσει το “κοινωνικό κράτος”, η ζωή στο χωριό δυσκολεύει όλο και περισσότερο για τον κόσμο της ανάγκης. Μια οικογένεια που θα μετακινηθεί για τέτοιους λόγους, καλείται να αντιμετωπίσει νέα προβλήματα και πολλές φορές από το μηδέν. Ουσιαστικά μέχρι σήμερα εκείνοι που επιστρέφουν είτε είναι νέοι άνθρωποι που διαθέτουν περιουσία και αποφασίζουν να ασχοληθούν με αυτή, είτε συνταξιούχοι που δυσκολεύονται στα αστικά κέντρα, διαθέτουν σπίτι στο χωριό και τη δυνατότητα να ασχοληθούν με την οικιακή οικονομία περιορίζοντας το κόστος ζωής. Η επιστροφή στο χωριό μόνο για λόγους επιβίωσης ασφαλώς και δεν συνιστά αλλαγή στην ίδια τη γεωργία. Αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο ενδεχομένως ενταθεί όσο βαθιάει η κρίση και μεγαλώνουν τα αδιέξοδα, αλλά δεν αλλάζει τα πράγματα στη γεωργία και το χωριό γενικότερα. Από την άλλη πλευρά, η εντονότερη ενασχόληση με τη γεωργία ανθρώπων που διαθέτουν περιουσία και την αξιοποιούν ως συμπληρωματικό εισόδημα, επίσης δεν συνιστά αλλαγή στον πρωτογενή τομέα.

Η ενασχόληση με τη γεωργία και την κτηνο-

τροφία από την αρχή απαιτεί ασφαλώς κεφάλαια και ρίσκο, καθώς η κερδοφορία ούτε εξασφαλισμένη είναι ούτε και σταθερή, καθώς πολλά πράγματα εξαρτώνται τόσο από τον καιρό και τις συνθήκες καλλιέργειας όσο και από την κατάσταση που διαμορφώνεται κάθε φορά στην αγορά. Χωρίς καμία αμφιβολία υπάρχουν περιπτώσεις επιτυχημένης ενασχόλησης με τη γεωργία, αλλά αυτό δεν αποτελεί τον κανόνα. Η υπερπροβολή τέτοιων περιπτώσεων βοηθά στην ενθάρρυνση ορισμένων νέων ανθρώπων για την ενασχόληση με καινοτόμες δράσεις στο χώρο της γεωργίας, ταυτόχρονα όμως δημιουργεί και πλασματική εικόνα αλλά και ψευδαισθήσεις σε εκείνους οι οποίοι δεν έχουν επίγνωση των πραγμάτων. Με μια γρήγορη "επισκόπηση" κάποιων προγραμμάτων που μπορεί να έχουν σχέση με τη γεωργία εύκολα μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να περιμένει κανένας πολλά από αυτά. Το ΕΣΠΑ για παράδειγμα απαιτεί ίδια συμμετοχή, το Ταμείο Αγροτικής Επιχειρηματικότητας είναι στα ζητούμενα, το κεφάλαιο "νέοι αγρότες" δεν αφορά όλους. Ως εκ τούτου η υπόθεση (επι)στροφή στη γεωργία αποτελεί κενό γράμμα εφόσον δεν υποστηρίζεται από ένα γενναία χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα ανασυγκρότησης της πρωτογενούς παραγωγής, ένα σχέδιο ενίσχυσης της οικογενειακής γεωργίας που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της ελληνικής (και όχι μόνο) γεωργίας και κίνητρα για την οργάνωση συνεταιρισμών σε όλα τα επίπεδα. Μόνο σε μια τέτοια κατεύθυνση μπορεί να υπάρξει ουσιαστική αύξηση της απασχόλησης στη γεωργία και στήριξη της κοινωνίας στην ύπαιθρο.

Στον αντίποδα μιας τέτοιας πολιτικής υπάρχει η "επιχειρηματική γεωργία". Το ενδιαφέρον τόσο των τραπεζών όσο και επενδυτών για τη γεωργία είναι κάτι παραπάνω από εμφανές σε τομείς που απαιτούν ένταση κεφαλαίου και διασφαλίζουν κέρδη μέσα από μεγάλες συμφωνίες. Το ενδιαφέρον είναι εμφανές στον τομέα των θερμοκηπιακών καλλιεργειών μεγάλης κλίμακας, αν και εκφράζονται πολλές ενστάσεις από ειδικούς για το μέλλον τέτοιων

εγχειρημάτων. Ενώ είναι βέβαιο ότι θα ενταθούν το ενδιαφέρον και οι πρωτοβουλίες για παραδοσιακά προϊόντα που μπορούν να "σταδιοδρομήσουν" στις διεθνείς αγορές, όπως είναι το ελαιόλαδο και οι ελιές. Η συζήτηση είναι μόλις στην αρχή, το πρόβλημα είναι μεγάλο και πολύπλευρο, πέρα από τις διακρούξεις και τις υποσχέσεις όλα θα κριθούν στην πράξη. Με κρίσιμο ζήτημα την ενεργοποίηση των αγροτών και των οργανώσεών τους, καθώς οι "από μηχανής θεοί" μάς έχουν τελειώσει και τίποτε δεν μπορεί πλέον να αφεθεί στην τύχη του. Γιατί τότε θα έχει τη χειρότερη".

Μετά από 8 χρόνια μπορούμε να διαπιστώσουμε πλέον ότι ούτε η επιστροφή έγινε, ούτε μέτρα χάραξης εθνικής πολιτικής λήφθηκαν, ούτε και το επιχειρηματικό ενδιαφέρον εκδηλώθηκε. Και το αποτέλεσμα αποτυπώνεται με πολύ καθαρό τρόπο στην τελευταία απογραφή. Περισσότερο όμως από τους αριθμούς μιλάει η πραγματικότητα, που δείχνει ότι η κατάσταση στον αγροτικό χώρο χειροτερεύει διαρκώς. Υψηλό κόστος παραγωγής, καθήλωση των τιμών, ανεπάρκεια μέτρων πολιτικής στον αγροτικό τομέα, υποβαθμισμένη ποιότητα ζωής, υποτυπώδεις κοινωνικές πολιτικές, διάλυση και χρεοκοπία αγροτικών συλλογικοτήτων. Το κεντρικό κράτος έχει εναποθέσει το μέλλον της αγροτικής οικονομίας στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απουσιάζει η εθνική πολιτική σε κρίσιμους τομείς, η αυτοδιοίκηση "περί άλλα τυρβάζει" περιμένοντας τα... κύματα τουριστών για την "ανάπτυξη" που δεν φαίνονται στον ορίζοντα. Οι βουλευτές κόβουν βόλτες μοιράζοντας υποσχέσεις και... μαζεύοντας ψήφους, αλλά δεν υπάρχουν πλέον ούτε εργάτες για να μαζέψουν τις ελιές. Δυστυχώς φοβάμαι ότι είμαστε μόνο στην αρχή της πλήρους αποδιοργάνωσης της αγροτικής παραγωγής. Το κόστος πλέον έχει εκτιναχθεί, ένας καλλιεργητής "συνεπής" με τις οδηγίες δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα οικονομικά, τα αδιέξοδα πολλαπλά στην ύπαιθρο. Το σκέφτεται να λιπάνει, το σκέφτεται να μετακινηθεί, το σκέφτεται να καλλιεργήσει σε ορισμένες περιπτώσεις. Στο χωριό δεν μένουν

πλέον ούτε τα παιδιά των οικονομικών μεταναστών γιατί βλέπουν ότι δεν υπάρχει μέλλον, κτήματα και καλλιέργειες σταδιακά θα εγκαταλειφθούν και δεν υπάρχουν ούτε ενδιαφερόμενοι να μπουν στην παραγωγή.

Η αυτοδιοίκηση μπορεί να έχει τη μικρότερη ευθύνη, έχει όμως τη μεγαλύτερη υποχρέωση να αφυπνιστεί και να αφυπνίσει. Με πλακοστρώσεις, με έγχρωμες νύχτες, με δεκάρικους με το κιλό, με έρωτες για τη μονοκαλλιέργεια του τουρισμού, με “ευτυχημένες” φωτογραφίες σε κάθε ευκαιρία, με πολιτικά φληναφήματα και εξυπνακισμούς, με άφθονη “διαφήμιση” για το ενδιαφέρον και το ελάχιστης αξίας “έργο” στην επόμενη απογραφή θα καταγράψουμε ακόμη μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού. Και ο αριθμός δεν είναι το πραγματικό πρόβλημα αλλά η ζωή των ανθρώπων. Αν οι αντιδράσεις που σημειώθηκαν για την ιστορία της ΠΟΠ Καλαμάτας αντανάκλουν το πραγματικό ενδιαφέρον και όχι την ενασχόληση με ένα “πιασάρικο” θέμα, θα έπρεπε να έχουν γυρίσει τον τόπο ανάποδα βάζοντας το θέμα της αγροτικής οικονομίας στην κορυφή του ενδιαφέροντος στη δημοτική και περιφερειακή δραστηριότητα. Ο ακαλλιέργητος ουσιαστικά μεσσηνιακός κά-

μπος είναι μια ηχηρή απόδειξη της απουσίας ενδιαφέροντος από δήμους και Περιφέρεια. Η απουσία δραστηρίων και αποτελεσματικών Γραφείων Αγροτικής Ανάπτυξης στους δήμους με εξειδικευμένο προσωπικό και μελέτες για τη γεωργία στην περιοχή τους, μιλάει από μόνη της για την απουσία ενδιαφέροντος. Η θεματολογία των συζητήσεων στα βουλευόμενα έργα σπανίως περιλαμβάνει προβλήματα των αγροτών. Όταν αυτά συμβαίνουν σε μια περιοχή στην οποία η αγροτική οικονομία είναι ουσιαστικά η μόνη παραγωγική δραστηριότητα, όταν σε αυτό τον τομέα απασχολείται ο μεγάλος όγκος του παραγωγικού δυναμικού, όταν οι... ψηφοφόροι είναι στη μεγάλη πλειοψηφία αγρότες, τότε μπορούμε να μιλάμε για παράδοξο. Και μάλιστα επικίνδυνο για το μέλλον του τόπου.

Ο τόπος “αναπνέει” χάρη στην αγροτική οικονομία, τα περιθώρια στενεύουν όλο και περισσότερο, οι εκλογές πλησιάζουν και οι υποψήφιοι θα πάνε στο χωριό, κάποτε θα πρέπει να ξεκινήσει μια σοβαρή συζήτηση ως αφετηρία για να αναστραφεί μια κατάσταση, η οποία παίρνει όλο και πιο δραματικά χαρακτηριστικά.

27/10/2022

Η γεωργία στον αστερισμό της εγκατάλειψης

Εποχή της ελιάς και η φετινή χρονιά έχει τα δικά της χαρακτηριστικά: Σημαντικά υψηλότερη τιμή (μέχρι τώρα) σε σύγκριση με προηγούμενες χρονιές, εκτίναξη του κόστους καλλιέργειας και συγκομιδής, τραγική σε έκταση και ένταση απουσία εργατικών χεριών. Η καλλιέργεια έχει μπει σε τροχιά εγκατάλειψης και πολύ δύσκολα όπως φαίνεται μπορεί να υπάρξει αναστροφή.

Δεν χρησιμοποίησα τη λέξη “καλλιέργεια” τυχαία αντί της “ελαιοκαλλιέργειας”. Γιατί τα προβλήματα με την ελιά είναι η “κορυφή του παγόβουνου” -πίσω από αυτά βρίσκεται ένα δομικό πρόβλημα της ελληνικής γεωργίας που

εντείνεται στο πέρασμα του χρόνου. Και έχει να κάνει με την εγκατάλειψη και ερήμωση της υπαίθρου αλλά και με την ταυτόχρονη επαγγελματική διαφοροποίηση ενός σημαντικού τμήματος νέων ανθρώπων. Οι αιτίες του φαινομένου είναι πολλές, οικονομικές και κοινωνικές. Από τη μια πλευρά η γεωργία με όλα τα χαρακτηριστικά της, παρουσιάζει σοβαρές δυσκολίες. Ο μικρός κλήρος γίνεται ακόμη μικρότερος, καθώς κατακερματίζεται κληρονομικά από γενιά σε γενιά και η αντίστροφη διαδικασία της συγκέντρωσης από απασχολούμενους με τη γεωργία είναι περιορισμένη και στα όρια των δυνατοτήτων διαχείρισης της οικογενειακής ιδιοκτησίας. Οι συνεταιριστικές μορφές δράσης

έχουν περιοριστεί στο ελάχιστο ως αποτέλεσμα της διαχείρισης των τελευταίων δεκαετιών, αλλά και ιδεολογικής ήττας της έννοιας συλλογικής δράσης. Η αύξηση του κόστους παραγωγής είναι αλματώδης και μάλιστα έχει αρχίσει πολύ προ του πολέμου, τα λιπάσματα για παράδειγμα έχουν γίνει απλυσίαστα. Περί “αγροτικής πίστης” δεν συζητάμε και όλα αυτά με καθλωμένες τιμές ή στις συμπληγάδες των διαδοχικών κρίσεων που είναι εν τέλει οικονομικές και πλήττουν εισόδημα αλλά και αγοραστική δυνατότητα.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες οι νέοι άνθρωποι εγκαταλείπουν την ύπαιθρο, ο πληθυσμός μειώνεται δραματικά, όπως δείχνουν οι απογραφές, καθώς πέρα από την απομάκρυνση η σχέση γεννήσεων και θανάτων είναι συντριπτικά σε βάρος της “ανανέωσης” του πληθυσμού. Σε ορισμένα χωριά είναι πιο συχνά τα... πανηγύρια από τα γλέντια του γάμου, η χαρά περιορίζεται στη νοσταλγία προηγούμενων εποχών που μπορεί να κρύψει τη θλίψη για το μέλλον, που και σε αυτό διαφαίνεται “ημερομηνία λήξης”. Και αν το φαινόμενο αυτό αφορούσε μέχρι πριν λίγα χρόνια τον ντόπιο πληθυσμό, τώρα επεκτείνεται και μεταξύ των μεταναστών. Πολλοί μετανάστες που έμειναν στο χωριό μετράνε πολλές φορές μέχρι και 30 χρόνια, τα παιδιά τους πήγαν σχολείο και φυσικά δεν θέλουν να μείνουν στο χωριό και ακολουθούν το δρόμο των άλλων παιδιών. Επιλέγουν να σπουδάσουν, πολλές φορές με επιτυχία, να αναζητήσουν απασχόληση στην πόλη που δίνει άλλες δυνατότητες.

Η εγκατάλειψη του χωριού επιτείνεται από τη συρρίκνωση της κοινωνικής υποστήριξης της ζωής, είτε ως αποτέλεσμα συνειδητών πολιτικών είτε ως αποτέλεσμα της ίδιας της... εγκατάλειψης. Όταν για παράδειγμα κλείνει το σχολείο, ως αποτέλεσμα της μείωσης του μαθητικού πληθυσμού και της πολιτικής μείωσης του κόστους της εκπαίδευσης καθώς οι νέοι φεύγουν, η επόμενη κίνηση είναι να φύγουν και οι οικογένειες με μαθητές για να βρεθούν αυτά σε περιβάλλον με καλύτερες και

ασφαλέστερες συνθήκες φοίτησης. Το ίδιο ισχύει με ζητήματα τα οποία έχουν να κάνουν με την υγεία, την πρόνοια, τον πολιτισμό, ακόμη και τη διασκέδαση. Τελικά η ζωή στο χωριό γίνεται όλο και περισσότερο δύσκολη, οι νέοι απομακρύνονται και ο ενεργός πληθυσμός με δεξιότητες στην καλλιέργεια μειώνεται διαρκώς, καθώς ανανεώνεται δυσανάλογα με τις απώλειες είτε λόγω ηλικίας είτε λόγω απομάκρυνσης. Αυτό σημαίνει όλο και μικρότερη δυνατότητα καλλιέργειας της γης που είναι η μόνη η οποία... δεν μπορεί να μεταναστεύσει σε άλλους τόπους.

Κάπως έτσι η ιδιοκτησία της γης περνάει όλο και περισσότερο σε ετεροαπασχολούμενους ή συνταξιούχους των πόλεων. Ορισμένοι από αυτούς έχοντας ζήσει πιο έντονα την αγροτική ζωή ακόμη και την εποχή που βρίσκονταν μακριά από το χωριό, τα καταφέρνουν ακόμη, καθώς και δεξιότητες έχουν αλλά και πιο κοντά βρίσκονται στο χωριό. Υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι μπορούν να εξασφαλίσουν τα εργατικά χέρια που χρειάζονται για την καλλιέργεια και τη συγκομιδή, διαθέτουν τον κατάλληλο εξοπλισμό και έχουν την... ηλικία που τους επιτρέπει να ασχολούνται ενεργά και... επί εδάφους. Όσο περνάει ο καιρός η αναλογία ετεροαπασχολούμενων και συνταξιούχων της πόλης γέρνει όλο και περισσότερο προς τους δεύτερους, που ετοιμάζουν μια νέα γενιά διαδοχής στη γη. Πολύ μεγάλο μέρος της γενιάς που έρχεται στην ιδιοκτησιακή διαδοχή, όχι μόνο είναι παντελώς άσχετη με την αγροτική καλλιέργεια, αλλά και πολλοί δεν γνωρίζουν ούτε πού βρίσκονται τα κτήματα. Και όταν φύγει η γενιά που τα διαχειρίζεται σήμερα ή τέλος πάντων ασχολείται για διαφορετικούς λόγους κάθε φορά, η επόμενη θα τα αφήσει να... λογγώσουν.

Η ζωή “κατεδάφισε” και τις προσδοκίες “επιστροφής στο χωριό” λόγω της κρίσης αλλά και τις αυταπάτες ότι μια ζωή θα υπάρχουν μετανάστες, οι οποίοι ζώντας σε άθλιες συνθήκες και μέσα από χίλιες δυσκολίες θα έρχονται από την πατρίδα τους να... μαζέψουν τις ελιές

μας και να κερδίσουν τελικά λίγες εκατοντάδες ευρώ. “Επιστροφή στο χωριό” δεν μπορεί να υπάρχει όταν σε αυτό συμβαίνουν όλα όσα προαναφέρθηκαν και επιπλέον δεν υπάρχουν ούτε αγροτικές δεξιότητες αλλά ούτε και χρήματα για “εκκίνηση” της νέας ζωής. Και οι μετανάστες πλέον προτιμούν “άλλη γη και άλλα μέρη” όπου και οι συνθήκες ζωής αλλά και οι αμοιβές είναι μεγαλύτερες. Αρκεί να έχει κάποιος επαφές με μετανάστες που μένουν μόνιμα στην περιοχή, για να αντιληφθεί ότι πλέον οι Αλβανοί μετανάστες προτιμούν την Ιταλία, τη Γερμανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες που μπορούν να φτάσουν. Εγινε ακριβώς το ίδιο με τους Έλληνες εργάτες γης που έρχονταν μέχρι και τη δεκαετία του 1980 από ορεινά χωριά της Ηπείρου και της Θεσσαλίας για να μαζέψουν ελιές κάτω από απαράδεκτες συνθήκες πολλές φορές. Το “κενό” πλέον επιχειρούν να καλύψουν δούλεμποροι που εκμεταλλεύονται μετανάστες εργάτες ασιατικής καταγωγής και τους μεταφέρουν δεξιά -αριστερά για να δουλέψουν εποχικά.

Αυτή είναι η εικόνα της “υπαιθρου που σβήνει” σε μια πορεία δρομολογημένης εξέλιξης, καθώς ουδέποτε έχει απασχολήσει επί της ουσίας τους πολιτικούς σχηματισμούς η πραγματική κατάσταση στην ύπαιθρο και η συγκρότηση πολιτικής διεξόδου. Ούτε τα “γυαλιά Βρυξελλών” ούτε οι επαγγελίες “παραδείσων” ούτε οι βόλτες και οι υποσχέσεις των πολιτευομένων μπορούν να αποτελέσουν απάντηση στη βαθιά δομική κρίση που σοβεί στην ύπαιθρο. Και αφού όλοι έχουν το μαγικό ραβδί που θα λύσει αυτομάτως τα προβλήματα όταν τους ψηφίσει το πόπολο, είναι λογικό να μην γίνεται καμία συζήτηση στην ελληνική κοινωνία, να μην υπάρχει κανένα σχέδιο παραγωγικής ανασυγκρότησης της υπαίθρου. Η “ανασυγκρότηση” προχωράει μόνη της και στην τύχη, αλλά μόνο παραγωγική δεν είναι. Γιατί υπάρχει και η “παραλιακή ύπαιθρος” η οποία έχει άλλους ρυθμούς και άλλους προσανατολισμούς. Η ύπαιθρος που είναι προσανατολισμένη στον τουρισμό με όλη την επισφάλεια της “μονοκαλλιέργειας” η οποία κρύβεται επιμελώς πίσω

από τη βιτρίνα της γενικευμένης “ευμάρειας”. Αν γινόταν μια μελέτη για τη μεταβολή του πληθυσμού με βάση το... υψόμετρο, θα γινόταν προφανές ότι το κέντρο βάρους του πληθυσμού μετακινείται όλο και περισσότερο προς τα πεδινά και τη θάλασσα. Είχε γίνει παλαιότερα όταν είχε αρχίσει να παρατηρείται ως τάση, σήμερα θα είναι πολύ χειρότερα. Πέρα από το γεγονός που προαναφέρθηκε, ούτε εκεί τα πράγματα είναι τόσο “ρόδινα” όσο μπορεί να πιστεύουν κάποιοι, υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι σε ευνοϊκές συνθήκες κερδίζουν, αλλά υπάρχουν και οι πολλοί που απασχολούνται εποχικά, υπάρχουν και πολλοί που δεν έχουν καμία σχέση με το “τουριστικό προϊόν” και παλεύουν να τα φέρουν βόλτα με την καλλιέργεια.

Και φυσικά υπάρχουν οι εξαιρέσεις στον γενικό κανόνα της πορείας εγκατάλειψης της γεωργίας από το παραγωγικό δυναμικό. Υπάρχουν καλλιέργειες που αναπτύχθηκαν με επιστημονική και οικονομική στήριξη κυρίως στην Τριφυλία, σε ένα “επενδυτικό μικρόκλιμα” με τα δικά τους χαρακτηριστικά αλλά και διαφορετικά ζητήματα. Υπάρχουν νέοι άνθρωποι, οι οποίοι κάνοντας εξαιρετική δουλειά καλλιεργούν και καθετοποιούν την παραγωγή τους σε μια προσπάθεια να “πιάσουν” ρίζες στην αγορά. Υπάρχουν επιχειρήσεις που τυποποιούν τοπικά προϊόντα και παράγουν εξαιρετική ποιότητα. Όλα αυτά όμως έχουν μια πεπερασμένη δυναμική σε σχέση με το κεντρικό πρόβλημα μιας γεωργίας, η οποία τα επόμενα χρόνια θα περάσει σε φάση... αγρανάπαισης αν δεν υπάρξει ένα σχέδιο αντιμετώπισης της ρίζας των προβλημάτων. Και κάτι τέτοιο δεν μπορεί παρά να είναι υποχρέωση εκείνων που ζητούν κάθε φορά την ψήφο και αναλαμβάνουν να διαφεντέψουν τις τύχες του τόπου. Η Πολιτεία οφείλει να δρομολογήσει το “τρένο” εξόδου από την κρίση και να αναζητήσει νέους “επιβάτες” στο ταξίδι για το μέλλον. Διαφορετικά θα δασώσει ο τόπος αν δεν το προλάβει η... ξηρασία με τις δραματικές της συνέπειες.

21/11/2022

Όλο και πιο δύσκολη, δαπανηρή και περίπλοκη η καλλιέργεια

Μια φορά και έναν καιρό η καλλιέργεια είχε τη δική της «ρουτίνα». Λίγο λίπασμα ή κοπριά, ο δάκος κατά καιρούς και έχει ο... καιρός. Ο καιρός πέρασε, η καλλιέργεια γίνεται όλο και πιο δύσκολη γιατί πρέπει να αντιμετωπιστούν εχθροί που επανεμφανίστηκαν, η εντεινόμενη ξηρασία, η κλιματική αλλαγή και οι «χειροπιαστές»

πλέον συνέπειές της. Όλο και περισσότερο δαπανηρή με λιπάσματα και φυτοφάρμακα να «βαραίνουν» το κόστος και η ελαιοσυλλογή πανάκριβη αν χρειαστεί συνεργείο. Αλλά και περίπλοκη με την έννοια της ανάγκης συνδυαστικών επεμβάσεων σε διάφορες φάσεις του κύκλου της ελιάς.

Το ΠΟΠ Καλαμάτα δεν είναι πανάκεια

Ο καιρός της συγκομιδής έφτασε και όπως είναι φυσιολογικό, οι συζητήσεις στο χωριό (αλλά και την πόλη) περιστρέφονται γύρω από τη σοδειά και την τιμή, τις επιδοτήσεις και μια σειρά πράγματα που αλλάζουν με το "ονοματεπώνυμο" του ελαιολάδου, τη φορολογία αλλά και το μέλλον της καλλιέργειας. Σε λίγο σε όλη τη Μεσσηνία θα αντιλαλούν οι φωνές των ανθρώπων και οι ήχοι από τις μηχανές που αντικατέστησαν πριόνια και ραβδιά. Με την ελπίδα ότι η φετινή χρονιά θα είναι πάει καλά και ο καιρός πρίμα. Υπάρχει βλέπετε και αυτός ο μπελάς που δημιουργεί πλείστα όσα προβλήματα.

Ελαιόλαδο με ονοματεπώνυμο (Προστατευόμενης Ονομασίας Προελεύσεως ή ΠΟΠ δηλαδή) σε ολόκληρη τη Μεσσηνία για πρώτη φορά και οι προσδοκίες που έχουν καλλιεργηθεί είναι μεγάλες. Τολμώ να γράψω πολύ μεγαλύτερες από εκείνες που θα έπρεπε να υπάρχουν. Θα πρέπει να είναι αφελής κάποιος για να πιστεύει ότι οι καταναλωτές αναζητούσαν ΠΟΠ Καλαμάτα και... δεν έβρισκαν, οπότε τώρα θα τρέξουν στα ράφια να αγοράσουν. Στην ουσία αίρεται μια κατάσταση που είχε δημιουργηθεί από λανθασμένους αρχικά σχεδιασμούς. Οι οποίοι ήθελαν περισσότερα ελαιόλαδα με ονοματεπώνυμο και τελικά το μόνο που επιτεύχθηκε ήταν το "Καλαμάτα" και η γεωγραφική ζώνη που προσδιοριζόταν με αυτό το όνομα στην αρχική πρόταση. Από τότε που συνειδητοποιήθηκε το αδιέξοδο, χρειάστηκαν χρόνια και χρόνια, μελέτες, αναζήτηση στοιχείων τεκμηρίωσης, διαβουλεύσεις και υπερνίκηση των εμποδίων που έθεταν στην επέκταση τα συμφέροντα ομάδων παραγωγών αλλά και επιχειρηματιών των οποίων θίγονταν συμφέροντα. Ένα λάθος διορθώνεται δύσκολα όταν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί η αυστηρή ευρωπαϊκή γραφειοκρατία

η οποία εν προκειμένω ουσιαστικά παρακάμφθηκε πολιτικά και διαπραγματευτικά στη βάση μιας σοβαρής προσπάθειας τεκμηρίωσης του... ατεκμηρίωτου. Κομματάκι δύσκολο η ονομασία προέλευσης να ταυτίζεται με τα όρια του νομού. Τα οποία άλλωστε ιστορικά ήταν... μεταβλητά.

Η μεγάλη αλλαγή που προκύπτει με την επέκταση του ΠΟΠ σε όλη τη Μεσσηνία είναι ότι το παιχνίδι μοιράζεται σε περισσότερους παίκτες. Και θα κερδηθεί από τους παραγωγούς μόνον εφόσον ιδιώτες, συνεταιρισμοί και ομάδες παραγωγών το ανοίξουν για να κερδίσουν νέες αγορές και όχι για την ανακατανομή αυτών που υπάρχουν. Μόνον έτσι θα καταστεί επωφελής η επέκταση για τους παραγωγούς, των οποίων το κέρδος θα είναι ανάλογο του εδάφους που θα κερδίσει το ελαιόλαδο αυτής της κατηγορίας. Βεβαίως θεωρώ πως έχει συνειδητοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό το γεγονός ότι το ελαιόλαδο με το ονοματεπώνυμο τυπικά έχει και αυστηρούς περιορισμούς που προϋποθέτουν αντίστοιχο σύστημα ελέγχων. Και το ερώτημα εδώ είναι αν αυτό το σύστημα είναι επαρκές (πέρα από τις χημικές αναλύσεις) για να προστατέψει το προϊόν αυτής της κατηγορίας ή άλλοι θα παιδεύονται για το προϊόν και άλλοι θα εκμεταλλεύονται τη δυνατότητα να... διαφύγουν. Στη θεωρία όλα είναι σωστά, στην πράξη όμως τα πράγματα αλλάζουν. Θα ήταν ευχής έργον η παράβαση να φαίνεται μέσα από τη σωρεία δεικτών που μετρούν την οργανοληπτική δοκιμασία, εφόσον η διαδικασία τηρείται με αυστηρότητα. Θα ήταν απείρως καλύτερη όμως μια συστηματική προσπάθεια κατανόησης από τους παραγωγούς της ανάγκης από τη δική τους πλευρά και ανεξαρτήτως ονομασίας προέλευσης, να παίρνονται όλα τα μέτρα για παραγωγή υψηλής ποιότητας ελαιολάδου. Γιατί ποιοτικό πρέπει να είναι και το κοινό ελαιόλαδο, άλλωστε αυτό έχει και τη

μεγαλύτερη κατανάλωση παγκοσμίως και από αυτό πρέπει να κερδηθούν (πολύ μεγαλύτερες) αγορές.

Είναι αλήθεια ότι τα τελευταία χρόνια -και τοπικά- εξελίσσονται ενδιαφέρουσες πρωτοβουλίες νέων ανθρώπων για την παραγωγή και προώθηση ποιοτικού ελαιολάδου και μάλιστα με αποτελέσματα. Πρόκειται κατά βάση για μικρούς παραγωγούς-τυποποιητές που "βρίσκουν άκρες" σε ειδικές κατηγορίες καταναλωτών και ειδικά καταστήματα, μερικές φορές και σε αλυσίδες. Πέρα από την ανάγκη προβολής και υποστήριξης, όπου χρειάζεται, τέτοιων πρωτοβουλιών, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το κύριο ζήτημα είναι η τύχη του μεγάλου όγκου της παραγωγής που κρίνει το εισόδημα και τη ζωή στην ύπαιθρο. Σε αυτό τον τομέα γίνονται ελάχιστα πράγματα, ένα πλήθος επιχειρήσεων δραστηριοποιείται -πολλές φορές επιτυχώς- στον τομέα των εξαγωγών κερδίζοντας θέσεις σε αγορές, αλλά τα περιθώρια που αφήνουν οι πολυεθνικές που δραστηριοποιούνται με έδρα την Ιταλία και την Ισπανία είναι πολύ στενά για να "χωρέσουν" την ελληνική παραγωγή. Η οποία τελικά εξαρτάται κάθε φορά από τις διεθνείς συγκυρίες, καθώς οι τιμές προσδιορίζονται ουσιαστικά από τη ζήτηση χύμα ελαιολάδου από την πλευρά των Ιταλών κυρίως. Με δεδομένο το άνοιγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες της Βόρειας Αφρικής με την χαλάρωση των δασμολογικών και εισαγωγικών επιβαρύνσεων στο ελαιόλαδο, αλλά και την είσοδο νέων χωρών - παραγωγών στη διεθνή αγορά τόσο από τη Μεσόγειο όσο και από τη Λατινική Αμερική, είναι φανερό ότι οι δυσκολίες θα μεγαλώσουν και οι πιέσεις θα αυξηθούν.

Δεδομένων τούτων επανέρχεται αναγκαστικά στη συζήτηση η υπόθεση μιας εθνικής στρατηγικής για τον τομέα του ελαιολάδου, που αποτελεί ένα από τα δυναμικότερα στοιχεία της ελληνικής παραγωγής. Είναι αφελές να πιστεύει κάποιος ότι χωρίς σχέδιο, συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων και σοβαρή στήριξη της Πολιτείας, θα βρεθούν κάποιοι έχοντες το "μαγικό ραβδάκι" και θα μεταμορφώσουν τον κλάδο υπερνικώντας διαρθρωτικά προβλήματα, επιχειρηματικούς προσανατολισμούς και τους "γίγαντες" του κλάδου που τροποποιούν διαρκώς και με βάση τις εξελίξεις την στρατηγική τους. Και για να ξεκινήσουμε από τα πιο γνωστά και σχετικά απλά, πρώτος στόχος δεν μπορεί παρά να είναι η εσωτερική αγορά που κινδυνεύει να χαθεί εξ αιτίας των αλλαγών στην κοινωνία, τις διατροφικές συνήθειες και την κρίση. Αλλά και εξ αιτίας του εκτεταμένου δικτύου νοθείας που αποδεικνύεται Λερναία Ύδρα εξ αιτίας της αδυναμίας της Πολιτείας να εκμηδενίσει τη δράση των κερδοσκόπων, οι οποίοι σε τελευταία ανάλυση δεν χρησιμοποιούν και τίποτε... περίπλοκες μεθόδους για να μην μπορούν να αποκαλυφθούν. Είναι πολλά εκείνα τα οποία θα πρέπει να συζητηθούν και όχι ακαδημαϊκά, αλλά για να εφαρμοστούν στην πράξη. Όταν οι Ισπανοί τρέχουν προγράμματα στα σχολεία για εξοικείωση των παιδιών με το ελαιόλαδο, οι Ιταλοί ασχολούνται συστηματικά με τη μαφία της νοθείας και οι Νοτιοαμερικανοί κερδίζουν διαρκώς αγορές, εμείς δεν μπορεί να κοιμόμαστε τον ύπνο του δικαίου όντας βέβαιοι ότι παράγουμε το καλύτερο λάδι...

11/11/2015

Η εισαγωγή λαδιού από την Τυνησία

“Π” ανηγύρι” στα λιοπερίβολα με τους παραγωγούς να προσπαθούν να εκμεταλλευτούν κάθε ημέρα που επιτρέπει το μάζεμα. Και πάντα τέτοιο καιρό φουρνώνουν οι συζητήσεις, φυσικά με πρώτο θέμα τις τιμές και την προοπτική της παραγωγής. Πάντα υπό την προϋπόθεση -που κρατά σε αγωνία τους παραγωγούς- ότι δεν θα συμβεί κάτι στραβό και καθεί ο καρπός ή ένα ποσοστό του.

Φέτος τα πράγματα... αγρίεψαν ενωρίς με επίκεντρο την υπόθεση των εισαγωγών από την Τυνησία και την πτώση των τιμών με την εκκίνηση της νέας παραγωγής. Συνιστώντας ψυχραιμία -όπως κάθε χρόνο τέτοια εποχή- θα ήταν χρήσιμο να προσεγγίσουμε νηφάλια -και- αυτή την ιστορία ώστε να εξαχθούν και τα αναγκαία συμπεράσματα.

Από αυτή τη στήλη στις 11 Νοεμβρίου και με αφορμή την επέκταση της ονομασίας προέλευσης "Καλαμάτα" για όλη τη Μεσοπνία, έγραφα ότι "το κύριο ζήτημα είναι η τύχη του μεγάλου όγκου της παραγωγής που κρίνει το εισόδημα και τη ζωή στην ύπαιθρο. Σε αυτό τον τομέα γίνονται ελάχιστα πράγματα, ένα πλήθος επιχειρήσεων δραστηριοποιείται -πολλές φορές επιτυχώς- στον τομέα των εξαγωγών κερδίζοντας θέσεις σε αγορές, αλλά τα περιθώρια που αφήνουν οι πολυεθνικές που δραστηριοποιούνται με έδρα την Ιταλία και την Ισπανία είναι πολύ στενά για να "χωρέσουν" την ελληνική παραγωγή. Η οποία τελικά εξαρτάται κάθε φορά από τις διεθνείς συγκυρίες, καθώς οι τιμές προσδιορίζονται ουσιαστικά από τη ζήτηση χύμα ελαιολάδου από την πλευρά των Ιταλών κυρίως. Με δεδομένο το άνοιγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες της Βόρειας Αφρικής με την χαλάρωση των δασμολογικών και εισαγωγικών επιβαρύνσεων στο ελαιόλαδο, αλλά και την είσοδο

νέων χωρών - παραγωγών στη διεθνή αγορά τόσο από τη Μεσόγειο όσο και από τη Λατινική Αμερική, είναι φανερό ότι οι δυσκολίες θα μεγαλώσουν και οι πιέσεις θα αυξηθούν". Από το απόσπασμα αυτό προκύπτει ότι το ζήτημα των εισαγωγών από τις χώρες της Βόρειας Αφρικής -και ειδικότερα από την Τυνησία- είναι ένα από τα πολλά σημεία του πολυσύνθετου τοπίου που καθορίζει το μέλλον της ελαιοπαραγωγής.

Παρ' όλα αυτά αποτελεί ένα θέμα αιχμής το οποίο καθυστερημένα ανέβηκε στην επιφάνεια και μάλιστα με οξύτητα. Ήδη από τις 20 Ιουλίου είχε δημοσιευτεί η είδηση ότι σε κοινή συνέντευξη Τύπου η επικεφαλής της ευρωπαϊκής διπλωματίας Φεντερίκα Μογκερίνι και ο πρωθυπουργός της Τυνησίας Χαμπίμπι Εσίντ ανακοίνωσαν ότι η ετήσια ποσοστωση εξαγωγών ελαιολάδου αυξάνεται (προσωρινά αλλά ουδέν μονιμότερον ως γνωστόν) κατά 25.000 τόνους και καταργούνται οι μηνιαίες ποσοστώσεις στην εισαγωγή (μέχρι τώρα οι ετήσιες εισαγωγές έχουν όριο τους 56.700 τόνους). Κατά συνέπεια οι όποιες παρεμβάσεις από τα κράτη - μέλη θα έπρεπε να έχουν εκδηλωθεί αμέσως μετά την ανακοίνωση για την οποία πρέπει να σημειωθεί ότι κανένας δεν είχε ενημερωθεί. Τα υπόλοιπα είναι δικαιολογίες ακολουθούμενες με "διπλωματική αβρότητα" που αφήνουν ανοιχτά όλα τα ενδεχόμενα και παρέχουν δικαιολογητική βάση για αποφάσεις οι οποίες θεωρούνται ήδη δεδομένες. Το μόνο που άλλαξε το Σεπτέμβριο ήταν το ύψος της αύξησης που έφθασε τους 35.000 τόνους. Και για να μην υπάρχουν παρανοήσεις θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι πάντα αναφερόμαστε σε αδασολόγητες ποσοότητες οι οποίες εισάγονται σε τιμές χαμηλότερες της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς.

Η δικαιολογία για την απόφαση αυτή είναι ανθρωπιστικοί λόγοι λόγω της καταστροφής που υπέστη η τυνησιακή οικονομία από την

βομβιστική επίθεση των τζικαντιστών που επέφερε μεγάλο πλήγμα στον τουρισμό της χώρας. Η οποία όμως συμπίπτει με την χρόνια επιδίωξη της βιομηχανίας ελαιολάδου (ιδιαίτερα στην Ιταλία) που αναζητά φθηνότερη πρώτη ύλη την οποία πολλές φορές βαφτίζει μέχρι και ονομασίας προέλευσης. Οι ανακοινώσεις αυτές συνέβαλαν και στην πτώση της τιμής του ελαιολάδου (χωρίς να είναι ο μοναδικός παράγοντας) καθώς είναι φανερό ότι αυξάνεται σημαντικά η προσφορά στην αγορά, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι καταργούνται και οι μηνιαίες ποσοστώσεις πράγμα που σημαίνει ότι μπορούν να γίνουν μαζικές εισαγωγές σε κρίσιμη χρονικά περίοδο για τη διαμόρφωση των τιμών. Ας δούμε τι γράφει ένας σημαντικός άνθρωπος του τομέα του ελαιολάδου, ο Νίκος Μιχελάκης διευθυντής του Συνδέσμου Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης: "Η βοήθεια αυτή για να δείχνει ότι έχει πράγματι ανθρωπιστικά κίνητρα θα έπρεπε να είναι μια καθαρά οικονομική ενίσχυση της χώρας και όχι η αδασμολόγητη εξαγωγή ελαιολάδου, που σίγουρα, ενώ ωφελεί τις βιομηχανίες τυποποίησης της ΕΕ και κυρίως της Ιταλίας και Ισπανίας, είναι φανερό ότι θίγει σημαντικά τους ελαιοπαραγωγούς των ευρωπαϊκών χώρων, οι όποιοι ήδη βλέπουν τις τιμές του προϊόντος τους να μειώνονται!

Επομένως, η ορθότητα και ειλικρίνεια των επιχειρημάτων της πράξης, είναι αμφισβητήσιμη!. Υπάρχουν όμως στην Ελλάδα πολιτικοί και συνδικαλιστικοί φορείς να ασχοληθούν με το θέμα!".

Και ας μην ξεχνάμε ότι υπάρχει η "ενεργητική τελειοποίηση". Δηλαδή η εισαγωγή χωρίς δασμούς ελαιολάδου από την Τυνησία (και άλλες χώρες), εφόσον αυτό προορίζεται για εξαγωγή εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάτι το οποίο κάνει κατά κόρον η ιταλική βιομηχανία, παραβιάζοντας και το σχετικό κανονισμό. Πού νομίζει κανένας ότι πήγαν οι 286.000 τόνοι (και βάλε) των εξαγωγών του τυνησιακού

ελαιολάδου την ελαιοκομική περίοδο που έκλεισε;

Οι αντιδράσεις φυσικά και δεν αποτελούν "ιδεολόγημα" κάποιων που σκέφτονται παρωχημένα, αλλά μια πραγματικότητα που αγκαλιάζει τον Ευρωπαϊκό Νότο και εκφράζεται μέσα από την κορυφαία συνεταιριστική οργάνωση, την Copa Cogeca. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ του olivepress: "Η Ιταλική αγροτική Οργάνωση Confagricultura εκφράζει την δυσαρέσκειά της απέναντι στην απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αυξήσουν τις εξαγωγές ελαιολάδου από την Τυνησία, καταγγέλλοντας ότι για μια ακόμη φορά η γεωργία τίθεται στις υπηρεσίες της πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θυσιάζει τους Ευρωπαίους αγρότες με σκοπό να επιδείξει τις καλές της προθέσεις. Τονίζει επίσης ότι δεν είναι η πρώτη φορά που εφαρμόζονται μέτρα με πολιτική βάση, φέρνοντας ως παράδειγμα το ρωσικό εμπάργκο και τις πρόσθετες παραχωρήσεις στο Μαρόκο.

Από την άλλη πλευρά ο ισπανικός συνεταιριστικός τομέας εξέφρασε την έκπληξή του για το πόσο γρήγορα τίθεται σε εφαρμογή από την Επιτροπή αυτός ο κανονισμός, τη στιγμή που εκκρεμούν σημαντικότερες αποφάσεις, όπως το πώς θα είναι το μέλλον της ιδιωτικής αποθεματοποίησης ελαιολάδου ή πώς θα συντονίσουν τις μελλοντικές οργανώσεις παραγωγών. Δύο θέματα που έχουν προτεραιότητα στον τομέα του ελαιολάδου".

Υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα που μπορούν να γραφτούν αλλά εκείνο που προέχει είναι η ψυχραιμία των παραγωγών και η δημιουργία ενός υπεύθυνου οργάνου πληροφόρησης για την κατάσταση της αγοράς ελαιολάδου. Όλα τα άλλα θα έπρεπε να συζητούνται στο πλαίσιο διαμόρφωσης εθνικής πολιτικής, κάτι που παραμένει ζητούμενο για δεκαετίες.

3/12/2015

Στρατηγική για το λάδι

Αάδι έχει και σήμερα το θέμα μας. Απολύτως φυσιολογικά βεβαίως αφού είναι η περίοδος κατά την οποία απασχολεί την τοπική κοινωνία περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Μόνο που σήμερα θα έχει περισσότερο ενημερωτικό χαρακτήρα, καθώς οι ειδήσεις "τρέχουν" και ασφαλώς η διάχυσή τους είναι αναγκαία προκειμένου ο καθένας να σχηματίζει τη δική του άποψη για το σήμερα και το αύριο του προϊόντος. Από αυτή την πλευρά το Διαδίκτυο είναι εξαιρετικά χρήσιμο στη συλλογή πληροφοριών. Ο δικός μας ρόλος είναι του... διαμεσολαβητή ώστε να περάσουν στην έντυπη μορφή και του σχολιαστή όπου χρειάζεται. Δεν χρειάζεται να γράψουμε ότι οι αθηναϊκές εφημερίδες ασχολούνται μόνον περιστασιακά με τα αγροτικά θέματα και όποτε κρίνουν πως αυτά προσφέρονται για να εξυπηρετήσουν τους στόχους τους ή είναι πιασάρικα.

Εγγραφα και την προηγούμενη εβδομάδα για το γεγονός ότι ελαιόλαδο τρίτων χωρών μέσω της διαδικασίας ενεργητικής τελειοποίησης (ατελής εισαγωγή σε χαμηλή τιμή φυσικά, επεξεργασία και εξαγωγή) βαφτίζονται ιταλικά και προωθούνται στις αγορές. Το νέο λοιπόν είναι ότι πριν από λίγες ημέρες στο Μπάρι και το Πρίντεζι η ειδική υπηρεσία που έχει συστήσει η Ιταλία, ανακάλυψε 7.000 τόνους ελαιολάδου οι οποίοι προωθούνταν στην εγχώρια αγορά, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία ως "100% ιταλικό προϊόν" ήταν ελαιόλαδο που είχε εισαχθεί από Συρία, Τουρκία, Μαρόκο και Τυνησία. Κάπου 12 επιχειρήσεις και ένα εργαστήριο πιστοποίησης στην Απουλία συμμετείχαν στο μεγάλο κόλπο και οι οποίες κέρδιζαν δεκάδες εκατομμύρια ευρώ από αυτή την κομπίνα. Οι υποψίες των ιταλικών αρχών ξεκίνησαν από το 2014 όταν σημειώθηκε μικρή παραγωγή στην περιοχή και το έδαφος ήταν πρόσφορο για απάτη. Αυτή τη φορά την απάτη αποκάλυψε η επιστήμη: Τα στελέχη της ειδικής υπηρεσίας για την κα-

ταπολέμηση της απάτης στο ελαιόλαδο συνεργάστηκαν με το Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου της Περούτζια το οποίο έχει αναπτύξει μέθοδο προσδιορισμού της γεωγραφικής προέλευσης των ελαιολάδων μέσω μοριακής ανάλυσης που γίνεται δυνατή με μια καινοτόμο τεχνική εκκύλισης του DNA. Στην επιχείρηση και στα διάφορα στάδιά της συμμετείχαν 100 περίπου αξιωματικοί και ερευνητές. Η είδηση έχει πολλαπλή σημασία. Οχι μόνον γιατί αποκαλύπτει το τεράστιο πρόβλημα που δημιουργεί η ενεργητική τελειοποίηση στις τιμές του ελαιολάδου. Αλλά και γιατί οι Ιταλοί βαφτίζουν ως δικό τους μεγάλο τμήμα των εισαγωγών από την Ελλάδα, πράγμα που σημαίνει ότι κάποια στιγμή μπορεί να δημιουργηθούν σοβαρά προβλήματα και στις δικές μας εξαγωγές με αυτή τη μέθοδο ταυτοποίησης.

Περί... Τυνησίας ο λόγος και ασφαλώς κάποιος θα έχετε ακούσει ή διαβάσει ότι ο νέος εκτελεστικός διευθυντής του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου είναι Τυνησίος. Ο οποίος κέρδισε την εκλογή παρά το γεγονός ότι διεκδικούσαν τη θέση οι Ισπανοί (για ελληνική υποψηφιότητα μην το συζητούμε καλύτερα). Αν αυτό σας κάνει εντύπωση όμως, θα πρέπει να γνωρίζετε ότι Τυνησίος εκτελεστικός διευθυντής στο Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου έχει υπάρξει και πριν από λίγα χρόνια. Πρόκειται για το σημερινό πρωθυπουργό της Τυνησίας Χαμπίμπ Εσίντ, ο οποίος θήτευσε σε αυτή τη θέση από το 2004 μέχρι το 2010 και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ειδικών έδωσε ώθηση στην παγκόσμια αυτή οργάνωση. Ως εκ τούτου, μόνον... κεραυνός εν αιθρία δεν είναι η στροφή της Τυνησίας προς το ελαιόλαδο και ουσιαστικά παραπλεύρως συνδέεται με την υπόθεση των επιθέσεων τζιχαντιστών στον τουρισμό της χώρας. Πρόκειται για μια στρατηγική επιδίωξη καθώς στο τιμόνι της χώρας υπάρχει ο κατάλληλος άνθρωπος για να υποστηρίξει ένα τέτοιο εγχείρημα. Ασφαλώς και αποτελεί επιτυχία του η πρόθεση (ου-

σιαστικά απόφαση) της Κομισιόν για αύξηση των αδασολόγητων εισαγωγών κατά 35.000 τόνους με κατάργηση των μηνιαίων ορίων εισαγωγής. Η οποία θέτει τις βάσεις για ακόμη μεγαλύτερο άνοιγμα της ευρωπαϊκής αγοράς, γεγονός που ενθαρρύνει το σχέδιο ανάδειξης

της Τυνησίας σε ισχυρό παίκτη της παγκόσμιας αγοράς. Έτσι πριν λίγες ημέρες ο υπουργός Γεωργίας της χώρας εξήγγειλε πρόγραμμα φύτευσης 5.000.000 ελαιοδένδρων την επόμενη πενταετία με εντατικό και υπερεντατικό σύστημα στις βόρειες επαρχίες της χώρας και σε έκταση

500.000 στρεμμάτων. Ενώ ταυτόχρονα εφαρμόζεται σχέδιο ανανέωσης των παλιών ελαιώνων στην υποσαχάρια περιοχή.

Τα νέα δεν... σταματούν εδώ, καθώς τα επόμενα χρόνια λόγω του χαμηλού κόστους παραγωγής αναμένεται να αυξηθεί η καλλιέργεια της ελιάς, είτε μέσω ιδίων κεφαλαίων, είτε ξένων, σε Μαρόκο, Τυνησία και Τουρκία. Αυτό είναι το συμπέρασμα μελέτης η οποία εκπονήθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου. Σύμφωνα με δημοσίευμα του olivepress, στο πλαίσιο της μελέτης αναλύθηκαν στοιχεία προερχόμενα από 15 κύριες ελαιοπαραγωγές χώρες-μέλη του IOC, ανάμεσα σε ελαιώνες 7 συστημάτων καλλιέργειας, -4 παραδοσιακοί και 3 εντατικοί- ξηροί και αρδευόμενοι, μεγάλης και μέτριας κλίσης, και ανάλογα την πυκνότητα φύτευσης μελέτησαν το κόστος παραγωγής για κάθε ένα από τα παραπάνω. Η έκθεση τονίζει ότι το 74% της παγκόσμιας έκτασης ελαιώνων καλλιεργείται με παραδοσιακό τρόπο και το 26% με εντατικά συστήματα. Ενα από τα κύρια συμπεράσματα είναι ότι ο μέσος όρος των τιμών του ελαιοπαραγωγού στον κόσμο ανέρχεται σε 2,78 ευρώ /κιλό ελαιολάδου. Αν ληφθεί υπόψη η επιφάνεια των ελαιώνων των χωρών που συμμετείχαν στη μελέτη, τότε το κόστος καταλήγει στα 2,63 ευρώ/κιλό, εκ των οποίων τα 2,33 αντιστοιχούν σε έξοδα καλλιέργειας και τα 0,45 ευρώ σε έξοδα μεταφοράς και άλεσης. Η μελέτη εντόπισε μεγάλες διαφορές στο κόστος καλλιέργειας. Οι χώρες με το μέσο σταθμισμένο κόστος σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο είναι, κατά σειρά, το Ιράν, ο Λίβανος, η Αλγερία, η Ουρουγουάη, η Ιταλία και το Ισραήλ, ενώ αντίθετα οι χώρες κάτω του μέσου όρου είναι το Μαρόκο, η Τυνησία και η Τουρκία. Η διαφορά κόστους μεταξύ των χωρών είναι πολύ υψηλή, όντας η υψηλότερη μέση τιμή στο Ιράν (ευρώ 6,26 ανά κιλό) και η χαμηλότερη στην Τουρκία (1,93 ευρώ το κιλό).

Και ενώ όλα αυτά συμβαίνουν στον κόσμο,

εδώ στην Ελλάδα δεν φαίνεται να υπάρχει και ιδιαίτερη ανησυχία μεταξύ των κάθε είδους αρμοδίων. Δεν πρόκειται ασφαλώς για καινούργιο φαινόμενο. Απλώς επισημαίνουμε ότι συνεχίζει να σέρνεται μια ιστορία δεκαετιών, να περιστρέφεται η συζήτηση γύρω από τις τιμές με ύφος και τόνο που αλλάζει αναλόγως της εποχής. Όταν το λάδι παίρνει την ανηφόρα είναι όλα μέλι-γάλα, αλλά όταν αρχίζει η κατηφόρα "βράζει ο τόπος" από την πολιτική και κοινωνική αντιπαράθεση. Όσο και να μην αρέσει, εκείνο που θα κρίνει τα επόμενα χρόνια την υπόθεση είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό το κόστος παραγωγής. Δεν πρόκειται για καινούργιο στοιχείο, αλλά αποκτά σήμερα πολύ μεγαλύτερη αξία καθώς πολλαπλασιάζονται οι εντατικές ανά τον κόσμο καλλιέργειες και μπαίνουν στο παιχνίδι νέες δυνάμεις. Η όλη συζήτηση περιστρέφεται γύρω από τα γνωστά: Το ελληνικό ελαιόλαδο φεύγει στον κύριο όγκο του χύμα στην Ιταλία, της οποίας η βιομηχανία καρπώνεται την προστιθέμενη αξία. Είναι κάτι το οποίο γνωρίζουν όλοι και επαναλαμβάνεται με κάθε ευκαιρία. Πλην όμως ούτε κάτι αλλάζει, αλλά ούτε και φαίνεται κάτι στον ορίζοντα σχετικά με πρωτοβουλίες οι οποίες θα μπορούσαν να αλλάξουν αυτή την κατάσταση. Πολύ περισσότερο δεν φαίνονται και προτάσεις με τις οποίες μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο προς όφελος των παραγωγών. Άλλο επιθυμία, άλλο στρατηγική εν προκειμένω για το ελαιόλαδο. Επιθυμίες μπορούμε να εκφράζουμε άπαντες και μάλιστα οι δημοσιολογούντες. Πολιτική και στρατηγική όμως δεν μπορεί παρά να αποτελούν αντικείμενα ενός οργανισμού που θα ασχοληθεί σοβαρά με αυτή την ιστορία. Η Διεπαγγελματική εκ του αποτελέσματος έχει αποτύχει παταγωδώς. Αλλά η εθνική πολιτική για τον τομέα του ελαιολάδου γίνεται όλο και περισσότερο αναγκαία καθώς τα πράγματα στον κόσμο αλλάζουν δραματικά.

9/12/2015

Εθνικό σχέδιο για το ελαιόλαδο

Το ελαιόλαδο πλημμυρίζει τα... μέσα ενημέρωσης με διάφορους τρόπους, παρακολουθώντας ένα πλήθος πρωτοβουλιών και πληροφοριών που έχουν πολλές φορές εξαιρετικό ενδιαφέρον. Δεν είναι στην αρμοδιότητα ενός δημοσιογράφου να τις αξιολογήσει, πλην όμως οφείλω να επισημάνω κάποια πράγματα που χρειάζονται προσοχή: Από τη μια πλευρά υπάρχει ο κίνδυνος... του χάους, καθώς πολλοί δεν μπορούν να επεξεργαστούν το πλήθος των πληροφοριών οι οποίες μερικές φορές είναι και αντιφατικές.

Και από την άλλη εμφανίζεται ένα φαινόμενο που μπορεί να βάλει πολλούς σε μπελάδες, καθώς με την υπερπροβολή νομίζουν ότι αιφνιδίως μπορούν να γίνουν επιχειρηματίες με 4-5 τόνους ελαιόλαδο και κάποιες γνωριμίες. Επισημάνσεις που παίρνουν πολλή συζήτηση, η οποία κάποια στιγμή θα πρέπει να ανοίξει ώστε να υπάρξουν και οι ανάλογες... προσεγώσεις.

Εδώ και χρόνια από τις στήλες της εφημερίδας αλλά και μέσα από παρεμβάσεις σε διάφορες εκδηλώσεις, επισημαίνω σταθερά την ανάγκη χάραξης εθνικής πολιτικής για το ελαιόλαδο. Και μάλιστα όχι μόνον ως “ανάγκη” αλλά και ως απάντηση στην αποσπασματικότητα και την ευκολία με την οποία κάποιοι συνάγουν συμπεράσματα και καλλιεργούν αυταπάτες. Εξ αρχής θα χρειαστεί να διευκρινίσω ότι η εθνική πολιτική δεν είναι ασύμβατη με τους ευρωπαϊκούς κανόνες και ως εκ τούτου μπορεί να είναι κατ' αρχήν εφαρμόσιμη. Και πολύ περισσότερο πως αυτή δεν έχει να κάνει με λογικές “επανεθνικοποίησης” της γεωργίας που μπορεί να έρχονται από διάφορες κατευθύνσεις. Αυτό δεν σημαίνει ασφαλώς ότι στα όποια μέτρα μπορεί να καταλήξει κάποιος μέσα από την συγκρότηση μιας τέτοιας πολιτικής, δεν μπορεί να προκαλέσουν τριβές ή και συγκρούσεις. Είναι κάτι

το οποίο δεν μπορούμε να προκαθορίσουμε καθώς το ευρωπαϊκό περιβάλλον (και όχι μόνον), είναι άκρως ανταγωνιστικό όπως και τα συμφέροντα των παραγωγών διαφορετικών χωρών σε ορισμένες περιπτώσεις. Μπορεί να αναρωτηθεί κάποιος ότι αφού έτσι έχουν τα πράγματα, γιατί τόσα χρόνια δεν πάρθηκε μια σοβαρή πρωτοβουλία σε αυτή την κατεύθυνση. Δεν είμαι βέβαιος για την απάντηση. Θεωρώ όμως ότι σε αυτό έχουν σίγουρα συντελέσει δύο πράγματα. Το πρώτο έχει να κάνει με την προχειρότητα με την οποία αντιμετωπίζονται τα κρίσιμα ζητήματα από κυβερνήσεις και επαγγελματικές οργανώσεις. Και το δεύτερο με το γεγονός ότι ουδείς ενδιαφέρεται για μια τέτοια πολιτική η οποία ενδεχομένως από κάποιους κρίνεται και ως ενοχλητική.

Προς ενίσχυση των όσων προανέφερα, θα πρέπει να τονίσω ότι εθνική πολιτική στον τομέα χαράζουν όλο και περισσότερες χώρες και μάλιστα με την εισαγωγή στοιχείων και μεθόδων που δημιουργούν νέα δεδομένα στην αγορά. Οι έλεγχοι και τα πρότυπα που καθιερώνουν χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αυστραλία για να προστατεύσουν τη δική τους παραγωγή, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Πέραν τούτου, η ιστορία με την εισαγωγή ελαιολάδου από την Τυνησία στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποδεικνύεται απλώς ως η κορυφή του παγόβουνου. Καθώς αποδεικνύει από τη μια πλευρά ότι τίποτε δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο σε ό,τι έχει να κάνει με την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από την άλλη ότι η Τυνησία κινείται στη βάση ενός εθνικού σχεδίου μετατροπής της ελαιοκομίας σε μοχλό οικονομικής ανάπτυξης για τη χώρα. Περιττό βεβαίως να αναφέρω ότι η Ισπανία δεν έγινε υπερδύναμη στο ελαιόλαδο τυχαία, αλλά στη βάση ενός σχεδίου το οποίο είχε θεαματικά αποτελέσματα τόσο στον όγκο και την ποιότητα της παραγωγής,

όσο και στη διείσδυση των εξαγωγών σε δύο-σκόλες αγορές. Και αν πάμε λίγο μακρύτερα, θα διαπιστώσουμε ότι εκεί που δεν γνώριζαν το ελαιόλαδο, χώρες της Λατινικής Αμερικής όχι μόνον παράγουν πλέον αλλά και πλασάρονται σε υψηλές θέσεις διεθνών διαγωνισμών (με όλες τις επιφυλάξεις για το τι μπορεί να παίζεται σε κάποιους τουλάχιστον από αυτούς). Παντού και πάντα υπάρχει ένα σχέδιο το οποίο εφαρμόζεται με μικρότερη ή μεγαλύτερη επιτυχία και όλα αθροιζόμενα αλλάζουν τα δεδομένα διεθνώς.

Πέραν τούτων όμως υπάρχει και μια εξέλιξη η οποία οφείλει να ξυπνήσει τους αρμοδίους κάθε επιπέδου και τους εμπλεκόμενους στον τομέα. Όπως έγινε γνωστό, πριν λίγες ημέρες στην Ιταλία ανακοινώθηκε η συγκρότηση εθνικού σχεδίου για την αναδιάρθρωση του ελαιοκομικού τομέα. Σύμφωνα με ρεπορτάζ που είδαν το φως της δημοσιότητας (agrotypus.gr), συνολικά 32 εκατ. ευρώ μέσω περιφερειακών κεφαλαίων από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης θα επενδυθούν έως το 2017 ώστε να οργανωθεί από την αρχή ο τομέας, δήλωσε ο Ιταλός υπουργός Γεωργίας, Μαουρίτσιο Μαρτίνα. Στο σχέδιο που θα τεθεί σε εφαρμογή από τα τέλη καλοκαιριού, στόχος είναι η αύξηση της εγχώριας παραγωγής έξτρα παρθένου ελαιολάδου και ελιών, η προώθηση ελαιοκομικών προϊόντων και η οργάνωση της εθνικής εφοδιαστικής αλυσίδας για τον κλάδο. “Ξεκινάμε να ορίζουμε την παραγωγική στρατηγική που έλειπε εδώ και χρόνια από την Ιταλία”, είπε ο Μαρτίνα και πρόσθεσε ότι: “Στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας. Αποφασίσαμε την αναδιοργάνωση του τομέα. Η δουλειά μας δεν θα σταματήσει εκεί. Κοιτάμε το μέλλον του τομέα και τις νέες ευκαιρίες σε διεθνές επίπεδο”. Σημειώνεται ακόμη ότι δεν ήταν τυχαία η ανακοίνωση του εθνικού σχεδίου στην ελαιοκομία, καθώς ο τομέας έχει να αντιμετωπίσει αρκετές δυσκολίες, “όπως είναι τα μέτρα υπέρ των αυξημένων εισαγωγών तुνησιακού ελαιολάδου στην ΕΕ και τα κρούσματα της επι-

κίνδυνης επιδημίας *Xylella fastidiosa*”, τόνισε ο Λεονάρντο Ντι Τζιόια, από την Περιφέρεια της Απουλίας και συντονιστής της Επιτροπής Γεωργίας στη Διάσκεψη των Περιφερειών. «Αυτή η σημαντική κίνηση είναι χρήσιμη για μια σειρά από δράσεις που θα ενισχύσουν το ιταλικό ελαιόλαδο και θα εστιάσουν στο μέλλον της γεωργίας», προσθέτει ο ίδιος. “Τώρα έχουμε τη δυνατότητα να επανεκκινήσουμε τη βιομηχανία και να δώσουμε νέα ζωή στην οικονομία του τομέα” ανέφερε ο Ντέιβιντ Γκρανιέρι πρόεδρος της ιταλικής ελαιοκομικής κοινοπραξίας Unaprol.

Σύμφωνα με το olivenews.gr, στο σχέδιο προβλέπονται τα εξής μέτρα: Αύξηση της εθνικής παραγωγής ελιάς και έξτρα παρθένου ελαιολάδου, χωρίς εξάντληση των φυσικών, κυρίως των υδάτινων πόρων, μέσω του εξορθολογισμού της καλλιέργειας των παραδοσιακών ελαιώνων, της ανακαίνισης των εγκαταστάσεων και της εισαγωγής νέων συστημάτων καλλιέργειας, ικανών να συνδέσουν την περιβαλλοντική με την οικονομική βιωσιμότητα. Προώθηση της έρευνας για αύξηση της παραγωγής και βελτίωση της ποιότητας του ελαιολάδου. Ανάκτηση και προστασία των παραδοσιακών ποικιλιών επιτραπέζιας ελιάς με εκμεταλλεύσεις εξ ολοκλήρου μηχανοποιημένες. Προώθηση και υποστήριξη της οργάνωσης του τομέα μέσω συμφωνιών που θα ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ παραγωγών και ελαιοτριβέων.

Το γεγονός ότι οι Ιταλοί σπεύδουν να πάρουν μέτρα σε όλα τα επίπεδα για την προστασία της παραγωγής τους δείχνει ότι τίποτε δεν μπορεί να κινείται τυχαία σε έναν κλάδο που ο ανταγωνισμός και τα προβλήματα εντείνονται διαρκώς μαζί με τις δυνατότητες ανάπτυξης. Δικαιώνουν εκείνους που πιστεύουν ότι το κράτος οφείλει να παίξει το ρυθμιστικό του ρόλο και να βάλει στο παιχνίδι τόσο τις αγροτικές και επαγγελματικές οργανώσεις αλλά και την αυτοδιοίκηση. Φυσικά τα ζητήματα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε εμείς είναι (και) διαφορετικά σε σχέση

με αυτά που περιλαμβάνει το πακέτο του εθνικού σχεδίου των Ιταλών. Αν ξεκινήσει μια σοβαρή προσπάθεια σε υψηλό επίπεδο, μπορούν να προσδιοριστούν τα κεντρικά ζητήματα, να εξεταστούν τα σενάρια ενεργειών και να χρηματοδοτηθεί ένα φιλόδοξο σχέδιο προστασίας της παραγωγής και ανάδειξης

του ελαιοκομικού τομέα ως σημαντικού παράγοντα της οικονομίας μας. Δεν ζητάμε από κανέναν να αλλάξει πολιτική. Να... αποκτήσει πολιτική η χώρα σε έναν κρίσιμο τομέα ζητάμε.

5/4/2016

Η ελπίδα της βροχής και οι παγκόσμιες αλλαγές

ε την ελπίδα της βροχής ζούσαν εδώ και καιρό οι παραγωγοί ελαιολάδου καθώς ο κίνδυνος μιας νέας καταστροφικής χρονιάς είναι ορατός.

Δεν είμαι σε θέση να εκτιμήσω τι θα αλλάξει από το τελευταίο... ουράνιο πότισμα και σε πόσες περιοχές έγινε, εκείνο όμως που φαίνεται είναι ότι πάει χαμένη μια χρονιά που μέχρι τον Αύγουστο έδειχνε πως θα είναι από τις καλύτερες όσον αφορά στην παραγωγή.

Για πρώτη φορά εδώ και πολλά χρόνια βιώνουμε με αυτό τον τρόπο τις συνέπειες της ξηρασίας. Έχει προηγηθεί η Ισπανία με τεράστιες αποκλίσεις στην παραγωγή της καθώς εκεί τα φαινόμενα είναι περισσότερο έντονα και μεγαλύτερης έκτασης. Η ξηρασία είναι ένας εχθρός που δεν αφορά μόνον στην ελαιοπαραγωγή ασφαλώς. Και για να είμαστε ειλικρινείς, άμεσος τρόπος αντιμετώπισης δεν υπάρχει. Τον τελευταίο καιρό και με αφορμή την απελπιστική κατάσταση που έχει πλέον δημιουργηθεί, ήρθαν στην επιφάνεια και τέθηκαν στη συζήτηση θέματα που εκκρεμούν πολλά χρόνια και αφορούν στις υποδομές άρδευσης σε ένα νομό που είναι κοντά στη "ζώνη ξηρασίας". Φράγματα και λιμνοδεξαμενές είναι μια πονεμένη ιστορία που κατά καιρούς και με αφορμή "έκτακτα περιστατικά" έρχεται στην επιφάνεια. Ασφαλώς και είναι αναγκαία αλλά αν σκεφθεί κανένας πόσα χρόνια έχει ξεκινήσει η υπόθεση κατασκευής του Φιλιππινού φράγματος για το οποίο ακόμη δεν

υπάρχει χρηματοδότηση για τα δίκτυα, καταλαβαίνει πόσες δεκαετίες θα χρειαστούν για να υλοποιηθούν τέτοια έργα με την τρέχουσα πολιτική. Το... δίδυμο χρονολογικά Μπναγέικο είναι ακόμη στα χαρτιά, οι λιμνοδεξαμενές λιγυστες και μάλλον προβληματικές, ενώ η "αποθήκευση" και αξιοποίηση του νερού που χάνεται μοιάζει με ιστορία "επιστημονικής φαντασίας". Και φυσικά θα ήταν αδιανόητο να συζητούμε για νέες γεωτρήσεις που θα ρουφήξουν τον υδροφόρο και θα σπρώξουν την υφαλμύρωση πιο βαθιά στις καλλιεργούμενες παραθαλάσσιες περιοχές που δεν είναι και λίγες.

Εκ των πραγμάτων η κλιματική αλλαγή χτυπάει την πόρτα μας εκκωφαντικά και ο... απόηχος θα πρέπει να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία και τους πολίτες που θεωρούσαν (και θεωρούν, ενδεχομένως) "γραφικούς" εκείνους που προειδοποιούν για τα μεγάλα προβλήματα του μέλλοντος και απαιτούν άλλες πολιτικές σε σύγκρουση με εκείνες των βιομηχανικών-ενεργειακών μονοπωλίων.

Ο καιρός δεν έκανε σε εμάς τη χάρη, την έκανε όμως στην Τυνησία, ας διαβάσουμε προσεκτικά την είδηση από την ιστοσελίδα olive news: "Η Τυνησία έχει ως στόχο να εξαγάγει 200.000 τόνους ελαιολάδου, εκ των οποίων πάνω από 25.000 εμφιαλωμένο προϊόν, σύμφωνα με τις προβλέψεις για την περίοδο 2017/2018, γεγονός που θα την οδηγήσει στη δεύτερη θέση μεταξύ των χωρών εξαγωγής ελαιόλαδου. Την ανακοίνωση έκανε ο γενικός διευθυντής του Εθνικού Γραφείου Ελαιολάδου

Τυννσίας, Chokri Bayoudh, σημειώνοντας ότι η περίοδος 2017/2018 είναι πολλά υποσχόμενη χάρη στις άφθονες βροχοπτώσεις που καταγράφηκαν κατά τον μήνα Σεπτέμβριο, μετά από δύο περιόδους με χαμηλή παραγωγή λόγω της ξηρασίας (100.000 τόνους το 2016/2017 και 140.000 το 2015/2016). Η συγκομιδή της ελιάς θα ξεκινήσει στην Τυννσία στις αρχές Νοεμβρίου, ενώ οι εξαγωγές θα συνεχιστούν μέχρι και τον Οκτώβριο του 2018. Το τυννσιακό ελαιόλαδο εξάγεται σε 54 χώρες του κόσμου, ιδιαίτερα στην Ευρώπη (56.000 τόνοι) και τις ΗΠΑ (35.000 τόνοι, εκ των οποίων 7.000 εμφιαλωμένο προϊόν), αλλά τα τελευταία χρόνια και σε νέες αγορές, όπως στη Ρωσία, την Ινδία, την Ιαπωνία και διάφορες αφρικανικές χώρες”.

Φυσικά και δεν καταχώρησα τυχαία όλη την είδηση: Η Τυννσία αποτελεί ανερχόμενη δύναμη στην παραγωγή και εξαγωγή ελαιολάδου και πολύ γρήγορα λόγω των ειδικών συνθηκών της χώρας αλλά και των επιδιώξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για διείσδυση στις χώρες του Μαγκρέπ (Τυννσία, Μαρόκο, Αλγερία), θα αποτελέσει βασικό ανταγωνιστή μας σε ένα προϊόν το οποίο πριν από λίγα χρόνια παρήγαγε σε μικρές ποσότητες. Ο σημερινός πρωθυπουργός της κ. Habib Essid διετέλεσε εκτελεστικός διευθυντής του ΔΣΕ την περίοδο 2004-2007. Υπάρχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης της ελαιοκαλλιέργειας που υπηρετείται με συνέπεια και αποδίδει καρπούς.

Αλλαγές δεν συντελούνται μόνον στην Τυννσία αλλά και στην ίδια την Ευρώπη. Σε μια πρόσφατη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι αυτή “περιγράφει επίσης μερικές από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας της ελιάς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημειώνει ότι ενώ οι διαδικασίες παραγωγής παραμένουν σε μεγάλο βαθμό παραδοσιακές, στην Ισπανία και την Πορτογαλία υπάρχει μια τάση αύξησης του μεγέθους των φυτειών και της εισαγωγής μηχανικής καλλιέργειας. Μια ισπανική ερευ-

νητική μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτή η προσέγγιση δεν είναι μια “ενιαία λύση για όλους” και προτείνει ότι οι φυτείες θα μπορούσαν να αυξήσουν τα κέρδη και να αποφύγουν την αστάθεια της αγοράς εστιάζοντας σε καινοτόμες λύσεις συγκομιδής, νέες ποικιλίες και διαχείριση επιβλαβών οργανισμών. Οι διακυμάνσεις της αγοράς λόγω της μη προβλεψιμότητας των αποδόσεων, των ακραίων καιρικών συνθηκών και των ασθενειών ήταν μερικές από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετώπισαν τα τελευταία χρόνια οι ελαιοπαραγωγικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης”.

Λίγες λέξεις, πολλά τα ζητήματα που ανοίγουν κυρίως στην Ισπανία, όπου η ελαιοκαλλιέργεια αντιμετωπίζεται ως περιοχή μεγάλου οικονομικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος. Χαράζονται πολιτικές, διεξάγονται έρευνες, με λίγα λόγια η ελαιοκαλλιέργεια έχει γίνει εθνική υπόθεση. Δικαιολογημένα αφού το 35% των αγροτών εργάζεται σε ελαιώνες καθώς στην Ισπανία η έκταση με ελαιόδεντρα είναι περισσότερο από τη μισή του συνόλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παράγει το 74% της συνολικής ποσότητας σε αυτή. Και υπάρχει η προσδοκία αύξησης κατά 10% της παραγωγής μέσα στην επόμενη δεκαετία. Αν σε αυτό προστεθεί το γεγονός ότι έχει γίνει η μεγαλύτερη εξαγωγική χώρα προς την Ιταλία αντιλαμβάνεται ο καθένας το ρόλο και τη δυναμική της ελαιοκαλλιέργειας στη Ισπανία.

Θα μπορούσε κάποιος να απαριθμήσει πολλά ακόμη ζητήματα όπως η είσοδος νέων παικτών στη διεθνή αγορά, τόσο από τη γειτονιά μας όσο και από τη Λατινική Αμερική. Ίσως με μια άλλη ευκαιρία - το συμπέρασμα όμως που προκύπτει αβίαστα είναι ότι στον κόσμο συντελούνται μεγάλες αλλαγές στην ελαιοκαλλιέργεια αλλά στην Ελλάδα τα πάντα κινούνται με βάση τη... συνήθεια. Πολιτική δεν φαίνεται πουθενά και είναι ένα “αίτημα” που τίθεται με επιμονή από τον υπογραφόμενο εδώ και 25 τουλάχιστον χρόνια και με κάθε ευκαιρία. Η ζωή αποδεικνύει ότι οι χώρες

που κέρδισαν έδαφος στις διεθνείς αγορές στηρίχτηκαν ακριβώς στη χάραξη πολιτικής, στην αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα που ανακύπτουν, στην έρευνα και στην με κάθε τρόπο στήριξη της παραγωγής.

Στη χώρα μας το τυχαίο ζει και βασιλεύει, το επίσημο ενδιαφέρον από πρακτική άποψη κινείται περί το μηδέν. Ολοι βολεύονται “γιατί παράγουμε το καλύτερο λάδι” κατά πώς έχουν πείσει εαυτούς και αλλήλους. Και οι περισσότεροι “κλαίγονται” γιατί δεν μπορούμε να εξαγάγουμε μεγάλες ποσότητες τυποποιημένου προϊόντος. Δίνοντας την εντύπωση πως αυτό είναι το... απλούστερο πράγμα αλλά φταίμε εμείς γιατί δεν το κάνουμε. Το πλοίο δεν μπορεί να πηγαίνει για πολύ ακόμη ακυβέρνητο, αργά ή γρήγορα θα βρει σε υφάλους που ξεφυτρώνουν διαδοχικά. Επιτέλους θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η υπόθεση θέλει “διακυβέρνηση” και αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελαιοπαραγωγή. Και πέρυσι με το δάκο και φέτος με την ξηρασία, οι παραγωγοί βομβαρδίζονται με

πληροφορίες από το διαδίκτυο γι' αυτά που πρέπει να κάνουν - και θα πρέπει να έχει αναπτύξει κάποιος “ανθεκτικότητα” στο ράδιο-αρθύλα για να μην κάνει βιαστικές και λανθασμένες κινήσεις. Αλλά δεν υπάρχει κανένας οργανισμός που θα βάλει τα πράγματα σε σειρά και θα δώσει τις απαραίτητες οδηγίες.

Συμπερασματικά: Τα προβλήματα της ελαιοπαραγωγής είναι πολύ μεγαλύτερα από αυτά που φαίνονται. Η καλλιέργεια έχει μέλλον αλλά και την ανάγκη ολοκληρωμένης και συστηματικής πολιτικής. Χόρτασε ο κόσμος από “ενδιαφέρον” θεσμικών αξιωματούχων, κάποια ώρα πρέπει οι ίδιοι οι παραγωγοί να πάρουν πρωτοβουλίες και να απαιτήσουν μέτρα πολιτικής από τις υποδομές μέχρι τις εξαγωγές. Οντας βέβαιοι ότι τίποτε δεν είναι μόνιμο και τίποτε δεν πάει μπροστά χωρίς την κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού...

25/10/2017

Κανένας δεν ανησυχεί για την ελαιοκαλλιέργεια;

Εποχή συγκομιδής για τον ελαιόκαρπο και παραγωγής ελαιολάδου, μια διαφορετική χρονιά από την περυσινή καταστροφική, όχι όμως και χωρίς προβλήματα. Εκείνα που γέννησε η παρατεταμένη ανομβρία η οποία έφθασε σε σημείο “ασφυξίας” την καλλιέργεια στις περισσότερες περιοχές της Μεσοπνίας.

Αλλά και καιρικά φαινόμενα που υποδηλώνουν το υψηλό ρίσκο ενασχόλησης με τη γεωργία, όπως αυτό με τις έντονες καλαζοπτώσεις σε διάφορα σημεία.

Η ανομβρία ως αποτέλεσμα και της κλιματικής αλλαγής προκάλεσε συζητήσεις σχετικά με το μέλλον της καλλιέργειας, θα έλεγα με το μέλλον των καλλιεργειών. Και έθεσε επί τάπητος ορισμένα μακροπρόθεσμα ζητήματα σε σχέση με

την άρδευση και την εξοικονόμηση νερού. Είναι γεγονός ότι σε ορισμένες πεδινές περιοχές οι ελαιώνες είναι αρδευόμενοι μέσα από ένα δίκτυο γεωτρήσεων που αναπτύχθηκε με ανορθολογικό τρόπο και με συνέπειες στην κατάσταση του υδροφόρου ορίζοντα. Ασφαλώς και δεν θα μπορούσε κάποιος να συζητά σήμερα την ανάπτυξη αυτής της πρακτικής, εξ άλλου οι περιορισμοί που έχουν τεθεί δεν το επιτρέπουν καθώς η υπεράντληση μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά και βεβαίως στις παραλιακές περιοχές υφαλμύρωση, ένα σοβαρό περιβαλλοντικό πρόβλημα. Ως εκ τούτου ο περιορισμός της επίδρασης τέτοιων προβλημάτων στο μέλλον προϋποθέτει εξοικονόμηση και αποθήκευση νερού που δεν μπορεί να γίνει παρά μόνον με την κατασκευή φραγμάτων και υδατοδεξαμενών. Πρόκειται για μια “πονεμένη”

ιστορία που την έχουμε ζήσει όσοι παρακολουθούμε τα δημόσια πράγματα εδώ και δεκαετίες, πολύ περισσότερο εκείνοι οι οποίοι ενδιαφέρονται για τέτοιου είδους έργα υποδομής ως δυνάμει επωφελούμενοι. Έχουν περάσει προγράμματα και προγράμματα, έχουν σκορπιστεί τεράστια ποσά σε ασήμαντα έως και έργα βιτρίνας. Ποτέ όμως δεν υπήρχε σχεδιασμός, μελέτη και πρόγραμμα υλοποίησης έργων άρδευσης στη γεωργία. Πέρα από κάθε αμφιβολία δεν συζητούμε για την κατασκευή ενός επαρχιακού δρόμου αλλά για πολύ πιο σύνθετα τεχνικά έργα με μεγαλύτερο χρόνο ωρίμανσης και κατασκευής, αν σκεφθεί κάποιος ότι απαιτείται πέραν των άλλων και η κατασκευή των δικτύων διανομής σε μεγάλες εκτάσεις. Αυτός όμως είναι και ο λόγος για τον οποίο θα έπρεπε να έχει δοθεί προτεραιότητα την εποχή που μπορούσε να γίνει. Αλλά παρά τα προβλήματα που συνειδητοποιούνται πλέον από όλους, ούτε και σήμερα υπάρχει ένας προσανατολισμός ωρίμανσης τέτοιων έργων στη βάση κάποιου σχεδίου. Και το ζήτημα δεν έχει να κάνει μόνον με την ελαοκαλλιέργεια αλλά και με την γεωργική αξιοποίηση εκτάσεων και με την αναγκαία “απελευθέρωση” από τη μονοκαλλιέργεια που μπορεί στο τέλος να αποδειχθεί καταστροφική. Ένα σχέδιο εξοικονόμησης νερού γίνεται ακόμη περισσότερο επιτακτικό καθώς η κλιματική αλλαγή απειλή με ξηρασία τις νοτιότερες περιοχές της χώρας. Και δεν εννοούμε βεβαίως ως σχέδιο τη διαρκή επανάληψη υποσχέσεων αλλά την υλοποίηση μελετών σε επίπεδο μικροπεριφερειών σε πρώτη φάση και την αναζήτηση χρηματοδοτικών πόρων σε δεύτερη. Και η εξοικονόμηση νερού περιλαμβάνει όχι μόνον την κατασκευή φραγμάτων και υδατοδεξαμενών, αλλά και την αξιοποίηση των απίστευτων ποσοτήτων νερού που φθάνουν στη θάλασσα μέσα από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού όπως γίνεται στην Καλαμάτα και άλλες περιοχές που έχουν ή προγραμματίζεται να κατασκευάσουν τέτοια δίκτυα. Είναι κάτι το οποίο γίνεται σε άλλες χώρες αλλά προϋποθέτει και προσανατολισμό, και πρόσθετες υποδομές και “δίκτυο

επιστροφής” για άρδευση ή εμπλουτισμό του υδροφόρου ορίζοντα. Και να μην ξεχνάμε βεβαίως το κατεστραμμένο δίκτυο του ΓΟΕΒ, που ανταποκρίνεται όλο και λιγότερο στην αρχική του αποστολή.

Όλα αυτά χωρίς αμφιβολία φαντάζουν... μεγαλεπήβολα και πράγματι είναι, αλλά γι' αυτό έχουν και μεγάλη σημασία. Η γεωργία δεν αναπτύσσεται στα λόγια, ούτε και με τις υποσχέσεις των πολιτευτών που περιτρέχουν την ύπαιθρο υποσχόμενοι κοσμογονία αν και όταν εκλεγούν. Και δυστυχώς από πουθενά δεν φαίνεται ότι κάτι μπορεί να αλλάξει τα επόμενα χρόνια, δεν μπορείς να διακρίνεις πουθενά μια σοβαρή προσέγγιση των μεγάλων ζητημάτων της γεωργίας.

Η φετινή ανομβρία έδωσε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε την απουσία εκείνων των θεσμικών φορέων που θα μπορούσαν να διαχειριστούν επιστημονικά μια τέτοια κρίση και να δώσουν τις κατάλληλες οδηγίες ενεργειών στον κατάλληλο χρόνο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το... θρίαμβο του Διαδικτύου. Μέσα από το οποίο κυκλοφόρησαν οι πλέον απίστευτες “επιστημονικές” πληροφορίες με αποτέλεσμα να πανικοβληθεί ο κόσμος και να είναι έτοιμος να μαζέψει ελιές ακόμη και πριν αρχίσουν οι βροχές για να μη χαλάσει το ελαιόλαδο. Και από στόμα σε στόμα η επιστημονικοφάνεια μετατράπηκε σε... ράδιο αρβύλα με τερατολογίες. Οι βροχές που ήρθαν κάποια στιγμή ανέκοψαν τον πανικό, αλλά δεν είναι και τώρα λίγοι εκείνοι που ανησυχούν μην τους χαλάσει το ελαιόλαδο. Από όλα αυτά οι περισσότεροι που δεν έχουν λόγο να ασχολούνται με το ελαιόλαδο, δεν έχουν αντιληφθεί τίποτε. Αν κάποιος όμως αρχίσει να συζητά το θέμα με εκείνους που έχουν άμεσο συμφέρον, θα διαγνώσει πίσω από τα λεγόμενα την επίδραση διαδικτυακών δημοσιεύσεων ιδιωτών που εμφανίζονται ως “ειδικοί” και παρεμβαίνουν δίνοντας οδηγίες με “υποθέσεις εργασίας” και ασφαλιστικές δικλίδες ώστε να μην εκτεθούν.

Βεβαίως τα πρώτα ελαιόλαδα που παράγονται, σύμφωνα με όλες τις πληροφορίες, είναι εξαι-

ρετικής ποιότητας καθώς οι προσβολές από εχθρούς είναι από αμελητέες έως ελάχιστες. Με αποδόσεις που κυμαίνονται ανάλογα με την εποχή και το στάδιο ελαιοποίησης του καρπού. Από μια άποψη ευτυχώς που υπάρχουν οι γεωπόνοι που ασχολούνται με το θέμα ως υπάλληλοι ή ιδιώτες και αρκετοί παραγωγούς τους συμβουλεύονται με εμπιστοσύνη. Με αποτέλεσμα να περιορίζεται ο πανικός από φήμες και διαδόσεις οι οποίες δεν πέφτουν από τον ουρανό αλλά ξεκινούν από κάπου. Και βεβαίως αν οι προφητείες... δεν εκπληρωθούν, ούτε γάτα ούτε ζημιά. Απλώς θα ξεχαστούν, άλλωστε οι πολλοί τις έχουν ακούσει από τρίτους, το “από στόμα σε στόμα” είναι πιο αποτελεσματικό από οποιοδήποτε άλλο μέσο.

Όλα αυτά αναδεικνύουν μια άλλη πλευρά πολύ σημαντική, η οποία έχει επισημανθεί αμέτρητες φορές αλλά κανένας δεν την παίρνει υπόψη του. Είναι η ανάγκη δημιουργίας ενός εθνικού φορέα για όλα τα ζητήματα που αφορούν την καλλιέργεια της ελιάς και την παραγωγή του ελαιολάδου. Που θα συνδέεται με πανεπιστημιακά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα τα οποία θα ασχολούνται συστηματικά με την αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων από τους εχθρούς της ελιάς και τις μεθόδους καλλιέργειας μέχρι και την κατάσταση της παγκόσμιας αγοράς, τις τάσεις και τις αλλαγές που συντελούνται. Όσοι ερασιτεχνικά ή επαγγελματικά παρακολουθούν τις εξελίξεις και συγκεντρώνουν πλη-

ροφορίες, δεν μπορεί παρά να είναι ανήσυχτοι για το μέλλον της καλλιέργειας στη χώρα μας. Οχι μόνον γιατί νέοι παίκτες μπαίνουν δυναμικά στο παιχνίδι, αλλά και γιατί μπορεί εύκολα κάποιος να διαπιστώσει ότι σε άλλες χώρες γίνονται σοβαρά πράγματα σε εθνικό επίπεδο σε ζητήματα έρευνας και αντιμετώπισης προβλημάτων της ελαιοκαλλιέργειας. Με πρωτοβουλίες εθνικών θεσμικών φορέων, πανεπιστημίων, συλλογικών οργανώσεων παραγωγών και απ’ ευθείας σύνδεση με... το χωράφι. Δραστηριότητα που είναι ιδιαίτερα έντονη σε Ισπανία και Τυνησία, γεγονός που πιστοποιεί ότι η θέση που κατέχουν πλέον στον παγκόσμιο χάρτη μόνον τυχαία δεν είναι. Σε διαφορετικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες η ελαιοκαλλιέργεια βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος ως σημαντικός συντελεστής της εθνικής οικονομίας. Κατέχοντας πλέον την πρώτη και τη δεύτερη θέση ανάμεσα στις ελαιοπαραγωγικές χώρες αποδεικνύουν ότι αυτή η εξέλιξη δεν είναι καθόλου τυχαία.

Και έρχεται η ώρα να αναρωτηθούμε: Μα κανένας σε υπουργεία και κόμματα δεν ασχολείται με τα θέματα αυτά, δεν παρακολουθεί, δεν διαβάζει, δεν ανησυχεί για την “επόμενη μέρα” στον παραγωγικό αυτό τομέα της οικονομίας που είναι από τους πλέον σημαντικούς της χώρας;

29/11/2017

Του λαδιού τα βάσανα και των παραγωγών η αγωνία

M

ε... φρεναρίσματα από τον καιρό, η παραγωγή ελαιολάδου συνεχίζεται με την ελπίδα πως όλα θα πάνε καλά μέχρι τέλους. Ετσι ώστε να μιλάμε για μια “καλή χρονιά” ως μέσο όρο τουλάχιστον για την περιοχή μας.

Η οποία δεν μπορεί να αναπληρώσει τις περυσινές απώλειες αλλά σίγουρα θα είναι πολύ καλύτερη. Η παραγωγή σε εξέλιξη και ευκαιρία

να δούμε πάλι κάποια ζητήματα.

Το προηγούμενο διάστημα από αυτήν εδώ τη στήλη είχα επισημάνει το γεγονός ότι διάφοροι παριστάνοντες τους ειδικούς με άρθρα και άλλες παρεμβάσεις κατάφεραν αρχικά να δημιουργήσουν έναν πανικό με αφορμή την ανομβρία. Η βροχή ευτυχώς έφτασε μια περίοδο κατά την οποία όχι μόνον υπήρξε ευεργετική από την άποψη της παραγωγής, αλλά πρόλαβε τις ζημιές από τις “επιστημονικοφανείς” προ-

φπτείες. Ουκ ολίγοι ήταν έτοιμοι να μαζέψουν τις ελιές-σκάγια για να μπν... καλάσει το ελαιόλαδο. Εδώ το ράδιο-αρβύλα είχε κάνει καλή δουλειά, άκουγες κόσμο να αναπαράγει πράγματα γραμμένα αρχικά στο Διαδίκτυο, έτοιμο να εξορμήσει από τον... Οκτώβριο για λιομάζεμα. Ευτυχώς πρυτάνευσε η λογική με τη βοήθεια των πρώτων βροχών που άρχισαν να... φουσκώνουν τις ελιές. Οι οποίες χωρίς να έχουν φθάσει στο σύνθετες επίπεδο ανάπτυξης, δίνουν εξαιρετικής ποιότητας ελαιόλαδο και πολλές φορές σε ικανοποιητικές αποδόσεις.

Αυτά βεβαίως ως γενική εκτίμηση, γιατί όπως κάθε χρόνο, η παραγωγή και η απόδοση κυμαίνονται για πολλούς και διαφορετικούς λόγους. Με δεδομένο μάλιστα το γεγονός ότι η ανομβρία δεν είχε την ίδια ένταση παντού, ενώ τα εδάφη ανάλογα με τη θέση και τη σύνθεση κρατούν διαφορετική υγρασία. Η πρώτη επισήμανση είναι απαραίτητη για να κρατηθεί από τους παραγωγούς ως “δίδαγμα” κατά του πανικού και διαφόρων “προφητών” οι οποίοι... δεν πληρώνουν και τίποτε αν δεν επαληθευτούν οι προφητείες τους. Υπάρχει ένα πλήθος γεωπόνων τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα οι οποίοι μπορούν να συμβουλευθούν υπεύθυνα τους παραγωγούς. Πολύ περισσότερο καθώς ήδη υπάρχει μια σοβαρή εμπειρία και περισσότερο επιστημονική προσέγγιση της καλλιέργειας. Κάτι που γίνεται εμφανές τα τελευταία χρόνια με το δίκτυο των υπηρεσιών να απλώνεται σε ολόκληρο το νομό και πιο κοντά στην παραγωγή.

Εκεί όμως που η... προφητεία πάει σύννεφο είναι οι τιμές του ελαιολάδου. Δεν είναι καινούργιο φαινόμενο, άλλωστε υπήρξαν χρονιές καταστρεπτικές και για παραγωγούς και για εμπορευόμενους, όταν είχαν πιστέψει ότι μπορεί να “πλουτίσει” κανένας από τη συγκυρία. Το καινούργιο στην υπόθεση είναι πως πλέον αυτά δεν συζητιούνται ανεύθυνα σε γραφεία και καφεενεία, αλλά γράφονται και αναπαράγονται. Πολλές φορές με την επίκληση στοιχείων και πληροφοριών που πολλές φορές αποδεικνύονται λανθασμένα. Βεβαίως αυτός που τα

γράφει βρίσκει τρόπο να “διορθώσει” προκειμένου να προστατεύσει το “όνομα” όταν αποτυγχάνει η πρόβλεψη, η ζημιά στον παραγωγό όμως δεν διορθώνεται. Και εδώ τίθεται ένα ερώτημα: Μπορεί να υπάρχει πρόβλεψη στη διακύμανση των τιμών; Αν σκεφθεί κάποιος ότι και οι... προβλέψεις διαμορφώνουν τις τιμές με την έννοια ότι επηρεάζουν την προσφορά, μπορεί να δώσει μόνος του την απάντηση στο ερώτημα.

Υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που μπορεί να “υποψιάσουν”, όπως είναι οι εκτιμήσεις για την παραγωγή, που μπορούν να ανατραπούν όμως για πάρα πολλούς λόγους στην πορεία του χρόνου. Όπως είναι οι εκτιμήσεις για την παγκόσμια κατανάλωση οι οποίες όμως επηρεάζεται και από τις τιμές. Όπως οι τιμές των μελλοντικών συμβολαίων πίσω από τα οποία πολλές φορές κρύβονται στρατηγικές και χρηματιστηριακός τζόγος. Όλοι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να προσδιορίσουν τα επίπεδα τιμών και τη γενική τάση με διαφορετικό τρόπο κάθε φορά. Δεν μπορούν όμως να αποτελέσουν πρώτη ύλη για “προφητείες” οι οποίες από μόνες τους μπορούν να ανατρέψουν και την τάση. Σε κάθε περίπτωση τα στοιχεία παραγωγής, κατανάλωσης, τρεχουσών τιμών και διακύμανσης είναι πολύτιμα για όσους μπορούν να τα “διαβάσουν”, δηλαδή να πάνε παραπέρα από τους αριθμούς. Μπορούν να δημιουργήσουν μεγάλα προβλήματα σε όλους όμως όταν χρησιμοποιούνται επιλεκτικά και ανεύθυνα για “προφητείες”.

Περί προφητειών ο λόγος και δεν θα αποτολμούσα να κάνω πρόβλεψη για την τύχη του μέτρου σχετικά με την διάθεση ελαιολάδου στα καταστήματα εστίασης σε μη επαναγεμιζόμενες συσκευασίες. Αίτημα ετών που ισχύει από τη νέα χρονιά και προς το παρόν άνευ αντιδράσεων. Ολίγον περίεργο το πράγμα καθώς σε άλλες χώρες υπήρχαν και υπάρχουν ακόμη αντιστάσεις, αλλά μένει να δούμε και εδώ τι μπορεί να συμβεί στην πράξη. Ως μέτρο το έχω υποστηρίξει... από αρχαιοτάτων χρόνων καθώς αποτελεί ένα σημαντικό μέτρο προστα-

σίας και προώθησης του έξτρα παρθένου ελαιολάδου, αλλά... αν. Κατ' αρχήν το "αν" έχει να κάνει με την έκταση υλοποίησης του μέτρου, που δεν είναι δεδομένη ως "καθολική", παρά το γεγονός ότι προβλέπεται διοικητικό πρόστιμο στους παραβάτες ύψους 500 ευρώ. Αν σκεφθεί κάποιος ότι τα πρόστιμα σε φορολογικές παραβάσεις είναι σοβαρότερα και οι μηχανισμοί ελέγχου πολύ μεγαλύτεροι αλλά ανθεί η φοροδιαφυγή, τότε δεν μπορεί να είναι αισιόδοξος μόνον λόγω... προστίμου. Σε δεύτερη ανάγνωση το "αν" έχει να κάνει με το κατά πόσον η συσκευασία θα περιέχει "έξτρα παρθένο ελαιόλαδο" ή και εδώ θα δράσουν οι μηχανισμοί νοθείας. Το προϊόν της οποίας έχει ξεφύγει από τη συσκευασία του "τενεκέ" που αναθεματίζουν ειδικοί εντός και εκτός εισαγωγικών, και έχει περάσει σε πολύ πιο... περιποιημένες συσκευασίες. Η νοθεία ως γνωστόν προηγείται των μεθόδων αποκάλυψης και ως εκ τούτου θα πρέπει οι μηχανισμοί να... στήσουν καρτέρι στην εφαρμογή του νέου μέτρου. Αλλά χρειάζονται και "όπλα" τα οποία απουσιάζουν, όπως είναι η ιχνηλασιμότητα, τα μπτρώα τυποποιητών, οι κανόνες εμπορίας και ό,τι συνοδεύει το "λιπαρόν" μέχρι τον καταναλωτή. Με την υπενθύμιση βεβαίως ότι νοθεία δεν υπάρχει μόνον στην Ελλάδα ή το ελαιόλαδο, αλλά παντού, και σε προϊόντα που είναι τεχνικά εύκολη, έχουν μεγάλη κατανάλωση και ο ανταγωνισμός είναι στα ύψη.

Και η νοθεία ανθεί είτε σε μορφές σχετικά πρωτόγονες όπως στην Ελλάδα, είτε σε πιο εξελιγμένες σε άλλες χώρες. Η διαφορά είναι στους εμπλεκόμενους, στη μορφή των μεθόδων και στο μέγεθος του οικονομικού οφέλους. Αλλά και στα μέτρα για την αντιμετώπισή της. Στην Ιταλία τα πράγματα είναι περίπλοκα και το σύστημα ελέγχων πολύ πιο εξελιγμένο καθώς στην υπόθεση εμπλέκεται ακόμη και η μαφία, κάτι που έχει γίνει αντικείμενο συστημικών ελέγχων και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ετσι υπάρχουν ειδικές υπηρεσίες, εξειδικευμένα εργαστήρια και εντατικοί έλεγχοι καθώς τα πλοκάμια είναι πολλά: Ιταλοποίησης εισαγο-

μένων, ενεργητική τελειοποίηση που... λοξοδρομεί, τυπική νοθεία έξτρα παρθένο με κατώτερης ποιότητας, νοθεία ελαιολάδου με σπορέλαια και ποιος ξέρει τι άλλο. Στην Ελλάδα η νοθεία είναι "ερασιτεχνική" σε σχέση με την Ιταλία αλλά εξαιρετικά μεγάλη σε έκταση, ιδιαίτερα στη Βόρεια Ελλάδα όπου γίνεται με σχετικά χονδροειδή τρόπο όπως αποδεικνύεται από τα συνεχή πανομοιότυπα περιστατικά τα τελευταία χρόνια. Οπως προανέφερα η υπόθεση πλέον έχει ξεφύγει από τον "δαιμονοποιημένο" τενεκέ και έχει προχωρήσει σε... ελκυστικές συσκευασίες με φανταχτερές φίρμες που παραπέμπουν σε ελαιοπαραγωγικές περιοχές και αντίστοιχα ονόματα.

Είναι ηλίου φαινότορον πως το σύστημα ελέγχου είναι ανεπαρκές και ότι χρειάζεται η ριζική αναμόρφωσή του, μετά από αναλυτική συζήτηση μεταξύ των εμπλεκόμενων που διαθέτουν και την ανάλογη τεχνογνωσία. Οπως και η συνεργασία με άλλες ελαιοπαραγωγικές χώρες για την ανταλλαγή εμπειριών σχετικά με το θέμα. Δεν είναι απλά θέματα, η χημεία της νοθείας προηγείται της χημείας αποκάλυψης. Και με την προϋπόθεση πως έχουν κλείσει άλλα θέματα όπως είναι αυτό της ιχνηλασιμότητας και του μπτρώου τυποποιητών, οι οποίοι θα υπόκεινται σε συστηματικούς και η διακίνηση ελαιολάδου θα γίνεται με βάση τα σχετικά πιστοποιητικά.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ανοίξει η συζήτηση και να διαμορφωθεί ένα νέο, πιο αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου της νοθείας.

Υ.Γ.: Η ελαιοκαλλιέργεια προσφέρει πολλά, μπορεί να προσφέρει περισσότερα, αλλά χρειάζεται και πολύ περισσότερα από το "ενδιαφέρον" πολιτικών και θεσμικών παραγόντων. Χρειάζεται πρωταγωνιστές τους παραγωγούς, που θα πρέπει να αναζητήσουν πλέον τις μορφές συλλογικής οργάνωσης που χρειάζονται για τη στήριξη των προσπαθειών τους. Στο δικό τους χέρι είναι...

Δάκος, το δράμα σε νέα έκδοση

Καιρός μεγάλης αγωνίας για τη Μεσοπνία, καθώς όλοι τρέχουν να μαζέψουν το ελαιόλαδο πριν... τρυγήσει τις ελιές ο δάκος. Δυστυχώς φέτος επαναλαμβάνεται και με πολύ πιο μεγάλη ένταση το πρόβλημα της δακοπροσβολής που έπληξε πριν δύο χρόνια την παραγωγή στη Μεσοπνία.

Τότε είχα γράψει ένα κείμενο σχετικά με το θέμα και βλέποντας αυτό που συμβαίνει θεωρώ χρήσιμο να δημοσιευτεί και πάλι. Γιατί με τον δικό του τρόπο υπογραμμίζει ότι κανένας δεν διδάχτηκε από αυτό το οποίο συνέβη, με αποτέλεσμα φέτος τα πράγματα να είναι ήδη σε κατάσταση απελπιστική.

Εγγραφα λοιπόν στις 7 Δεκεμβρίου 2016: “Ελιές μαζεύουμε, για ελιές θα... μολογήσουμε, κατά παράφραση της γνωστής λαϊκής έκφρασης. Είναι η εποχή κατά την οποία όλη η Μεσοπνία συζητά για το θέμα αυτό, η φετινή συζήτηση όμως είναι εντελώς διαφορετική: Κυριαρχεί η σοβαρή ζημιά την οποία έχει υποστεί η παραγωγή και σε ποσότητα και σε ποιότητα. Με τον “κόφτη” της “καλής” τιμής στο 0,5 η ζημιά γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, αλλά θα πρέπει να ολοκληρωθεί η παραγωγή για να υπάρχουν πραγματικές εκτιμήσεις για το τελικό αποτέλεσμα.

Ο... ένοχος της ζημιάς είναι γνωστός από πολύ παλιά, αλλά θα χρειαστεί να επιμείνει κανένας σε αυτό γιατί σε εποχές ανορθολογισμού και διαδικτυακής ασυδοσίας γράφονται και ακούγονται τα πιο απίθανα πράγματα. Η καταστροφή προέρχεται από τη μεγάλη δακοπροσβολή και οι ευθύνες γι' αυτό επιμερίζονται σε περισσότερους του ενός παράγοντες. Την πρώτη ευθύνη έχει ο... καιρός: Σχετικά ζεστός χειμώνας, βροχές τον Ιούνιο (και στη συνέχεια), σταθερά υψηλές θερμοκρασίες το καλοκαίρι (χωρίς καύσωνα). Ως εκ τούτου οι συνθήκες ήταν ιδανικές για τη θεαματική αύξηση των δακοπληθυσμών και τον πρωτοφανώς μεγάλο

αριθμό γενεών, σύμφωνα με τα όσα αναφέρουν όσοι ασχολούνται σοβαρά με το θέμα. Όπως μου έλεγε φίλος γεωπόνος “φέτος θυμηθήκαμε τα κλασικά για τον δάκο” με την έννοια των παραγόντων που συμβάλλουν στην εμφάνιση αλλά και την αντιμετώπισή του. Ο ίδιος από επιστημονική περιέργεια ερευνώντας τον καρπό σε διάφορες περιοχές κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σε πολύ λίγες υπάρχει γλοιοσπόριο, στις περισσότερες περιπτώσεις οφείλεται στα τσιμπήματα του δάκου. Αλλά και το γλοιοσπόριο (και άλλοι μύκητες) όπου εμφανίζεται, είναι αποτέλεσμα της δακοπροσβολής, καθώς “κάνεται” στις τρύπες που κάνει ο δάκος και κάνει τη δουλειά του. Σε αυτά τα συμπεράσματα φαίνεται πως καταλήγουν πολλοί από εκείνους που ασχολούνται με το θέμα και δεν ψάχνουν να βρουν δικαιολογίες για τη φετινή καταστροφή. Γιατί δυστυχώς η περί δακοκτονίας συζήτηση εξελίσσεται σε δακομαχία μεταξύ των εμπλεκόμενων αμέσως ή εμμέσως.

Ο δάκος υπήρχε και θα υπάρχει όσο υπάρχουν ελιές. Οι πληθυσμοί του θα μεταβάλλονται αναλόγως των συνθηκών. Και η έκταση των ζημιών που προκαλεί θα εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τα μέτρα πρόληψης που παίρνονται. Αυτά τα μέτρα όμως είναι στην ευθύνη των συντεταγμένων θεσμών της Πολιτείας. Από τους οποίους καθώς φαίνεται δεν ευθύνεται κανένας, καθώς η ανάληψη ευθυνών είναι άγνωστη έννοια στην πολιτική σκηνή. Και ως εκ τούτου το μπαλάκι πάει και έρχεται. Αλλά τα πράγματα είναι απλά και ακριβώς αντίστροφα: Όλοι έχουν ευθύνες και επιμερίζονται αναλόγως. Η κυβέρνηση, για τα μειωμένα κονδύλια που οδηγούν σε περικοπές προσωπικού και μέσων που είναι κρίσιμοι παράγοντες για την αποτελεσματικότητα της καταπολέμησης του δάκου. Ασφαλώς δεν αποτελεί δικαιολογία η σύγκριση με την περσινή χρονιά, τα κονδύλια για τη δακοκτονία έχουν πέσει θύμα της “δημοσιονομικής προσαρμογής” από το πρώτο

μνημόνιο (έχουν μειωθεί στο μισό από τότε). Και αυτό είχε υποσχεθεί πως θα άλλαζε και γι' αυτό κέρδισε τις εκλογές. Ευθύνες έχει η Περιφέρεια για την οργάνωση της δακοκτονίας, οι καθυστερήσεις φωνάζουν από μακριά και δεν είναι πρωτάρηδες οι περιφερειακοί παράγοντες, ώστε να έχουν δικαιολογία για τα όσα συμβαίνουν με τους διαγωνισμούς δακοκτονίας. Από εκεί και ύστερα ακούγονται πολλά και διάφορα για τις εργολαβίες και την απουσία ελέγχων -βάσιμα ή όχι, κανένας δεν μπορεί να γνωρίζει. Επιπλέον δε, το μπαλάκι ευθυνών και από εκεί πάει... προς τα πάνω και σε εκείνους που "σχεδιάζουν" την καταπολέμηση. Το βέβαιο όμως είναι ότι υπάρχει πλήρης απαξίωση του συστήματος δακοκτονίας στην κοινή συνείδηση των αγροτών.

Δικαιολογημένη η αντίληψη αλλά και επικίνδυνη, καθώς κερδίζει έδαφος η αντίληψη κατάργησης εισφοράς δακοκτονίας και η κατά μόνας αντιμετώπιση του προβλήματος. Επικίνδυνη φυσικά για τους ίδιους τους παραγωγούς γιατί η δακοκτονία δεν μπορεί παρά να γίνεται οργανωμένα και ομαδικά. Θα ήταν ιδανικό ασφαλώς να υπάρχουν συνεταιρισμοί ή ομάδες παραγωγών κατά περιφέρειες που θα έπαιρναν πάνω τους την υπόθεση αυτή. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχουν, και στις συγκεκριμένες συνθήκες με την ιδεολογική κυριαρχία του "εγώ" και την απαξίωση των συλλογικοτήτων, πολύ δύσκολα θα δημιουργηθούν και θα δράσουν με επιτυχία. Η δακοκτονία χρειάζεται ριζική αναδιοργάνωση πέρα από κάθε αμφισβήτηση και αυτό δεν μπορεί παρά να γίνει με την ανάληψη της διοικητικής ευθύνης από τις εγγύτερες στους παραγωγούς θεσμικές οργανώσεις. Και φυσικά αυτές δεν μπορεί παρά να είναι οι δήμοι, η διοίκηση των οποίων εξαρτάται άμεσα από τους παραγωγούς. Και ως εκ τούτου έχουν κάθε λόγο το έργο να εκτελείται επιτυχώς, διαφορετικά η διοίκησή του θα έρθει αντιμέτωπη με το θυμό των παραγωγών σε περίπτωση ανεπαρκούς κάλυψης. Χθες έπρεπε να έχει αρχίσει μια τέτοια συζήτηση με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων, έτσι ώστε να εντοπι-

στούν τάχιιστα όλα τα προβλήματα και να ληφθούν μέτρα ριζικής αντιμετώπισης. Με καρτοπόλεμο, προσπάθεια απόκρυψης ευθυνών και "κατάρες" για τους υπεύθυνους και του χρόνου ο δάκος θα κάνει θραύση αν τον ενοήσουν οι συνθήκες.

Η υπόθεση της καταστροφής από τους εχθρούς της ελιάς δεν αφορά ατομικά μόνο τον κάθε παραγωγό, αλλά την ίδια την εθνική μας οικονομία. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα προϊόντα, βρίσκεται στην κορυφή των εξαγωγών και στηρίζει σε σημαντικό βαθμό την περιφερειακή Ελλάδα. Μόνο αν αντιμετωπιστεί ως τέτοιο πρόβλημα από την Πολιτεία μπορεί να δοθούν ριζικές λύσεις. Χρειάζεται ευαισθησία, έρευνα, οργάνωση και επαρκή χρηματοδότηση έτσι ώστε η προστασία να πάρει καθολικό και αποτελεσματικό χαρακτήρα. Ναι, είναι τα αυτονόητα για την κοινή λογική, τα οποία όμως δεν γίνονται. Δυστυχώς κανένας δεν παραδειγματίζεται με τη σοβαρή προσπάθεια που γίνεται στις άλλες ελαιοπαραγωγικές χώρες και η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις έχει θεαματικά αποτελέσματα. Ιδρύματα, οργανισμοί, πανεπιστήμια ασχολούνται με όλο το φάσμα των θεμάτων που υπάρχουν γύρω από το ελαιόλαδο, καινοτομούν, προσπαθούν να δώσουν λύσεις. Δυστυχώς στην Ελλάδα όχι μόνο δεν γίνεται ουσιαστική έρευνα για αντίστοιχα ζητήματα, αλλά επιχειρείται να κλείσουν και οι τελευταίοι φορείς που θα μπορούσαν να προσφέρουν. Αμέτρητες φορές έχουμε γράψει σχετικά με την αναγκαιότητα χάραξης εθνικής πολιτικής για το ελαιόλαδο αλλά το πολιτικό προσωπικό αγρόν αγοράζει και αναλώνεται σε υποσχέσεις προς άγραν ψήφων. Τα καμπανάκια βράνε εδώ και χρόνια, κάποια στιγμή θα πρέπει να αφυπνισθούν άπαντες γιατί μετά θα είναι αργά για όλους. Και πρώτοι απ' όλους οι αγρότες που θα πρέπει να αναζητήσουν τρόπους και μορφές οργάνωσης για αποτελεσματική διεκδίκηση λύσεων στα ζητήματα που απασχολούν την παραγωγή τους".

Δυο χρόνια μετά, αδικώς ο φίλος μου έλεγε

“φέτος θυμηθήκαμε τα κλασικά για τον δάκο”. Γιατί μπορεί να τα θυμήθηκαν όσοι ασχολούνται αλλά όχι και οι πάσης φύσεως και επιπέδου “αρμόδιοι”. Κατάφεραν να ξεκινήσουν κατόπιν εορτής τη δακοκτονία, τους ξέφυγε ο δάκος και μετά... άντε να τον πιάσεις. Ιδανικές για την ανάπτυξή του μέχρι και τώρα οι συνθήκες και από πίσω το γλοιοσπόριο. Ουκ ολίγοι ραντίζουν και ξαναραντίζουν (με όποιους κινδύνους κρύβει αυτό), αλλά ο δάκος караδοκεί. Ο κόσμος τρέχει πανικόβλητος να μαζέψει, συ-

νεργεία δεν υπάρχουν, οι οξύτερες είναι ήδη μεγάλες και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τι θα γίνει. Η κλιματική αλλαγή είναι εμφανής, το κλίμα στη Μεσοπνία ρέπει προς το ξηροθερμικό με τάση να μονιμοποιηθεί με απρόβλεπτες συνέπειες για τους παραγωγούς και την οικονομία του τόπου. Η Πολιτεία και οι συντεταγμένοι θεσμοί της δεν έχουν ακούσει ακόμη τις καμπάνες...

7/11/2018

Τα προβλήματα ήρθαν για να μείνουν

Επιστροφή μετά το λιομάζωμα και τις γιορτές, με το θέμα που εκ των πραγμάτων κυριαρχεί και απασχολεί τη Μεσοπνία. Και αυτό δεν είναι τίποτε άλλο από το παρόν και το μέλλον του ελαιόλαδου, με τις εκτιμήσεις να μην είναι καθόλου ενθαρρυντικές.

Αρχικά θα χρειαστεί να δούμε την πραγματική διάσταση του ζητήματος σε σχέση με την οικονομία του νομού. Όσες θεωρίες και αν κάνει κάποιος από το γραφείο του, πρακτικά το ελαιόλαδο είναι εκείνο το οποίο κρατάει ακόμη “ζωντανή” την οικονομία της Μεσοπνίας και την κοινωνική συνοχή στην ύπαιθρο. Αποτελεί βασικό εισόδημα για χιλιάδες οικογένειες και συμπληρωματικό για ανάλογο αριθμό. Ένα εισόδημα που κινείται και αναδιανέμεται στο νομό συμβάλλοντας στη “ζωή” και άλλων κλάδων. Πέρυσι ζήσαμε τις συνέπειες της κακής χρονιάς από τα πλήγματα του δάκου και του γλοιοσπόριου και η επίδραση στην τοπική οικονομία ήταν εμφανής. Παράλληλα εμφανίστηκε και το πρόβλημα των τιμών με το παράδοξο να έχουμε ελάχιστο ελαιόλαδο εξαιρετικής ποιότητας και η τιμή να είναι χαμηλότερη από τις προτέρσινες. Και ήρθε η φετινή χρονιά να επιβεβαιώσει ότι δεν επρόκειτο για τυχαίο γεγονός, αλλά για αποτέλεσμα μιας κατάστασης

η οποία διαμορφώνεται στην παγκόσμια αγορά. Και πλήττει κυρίως τη δική μας παραγωγή για λόγους που έχουν να κάνουν με τα μεγέθη: Υψηλό και αυξανόμενο κόστος παραγωγής, μικρές σχετικά καλλιέργειες, παραδοσιακός τρόπος ελαιοσυγκομιδής. Δεν πρόκειται ούτε για καινούργια πράγματα ούτε για πρόσφατες ανακαλύψεις. Είναι προειδοποιήσεις που έρχονται από το (μακρινό θα έλεγα) παρελθόν, οι οποίες για συγκυριακούς λόγους δεν είχαν εμφανιστεί μέχρι σήμερα. Οι ζημιές στην παραγωγή διαφόρων χωρών και κυρίως της Ισπανίας (ξηρασίες), σε πολλούς έδιναν την εντύπωση ότι πρόκειται για πάγιες καταστάσεις. Οι ψευδαισθήσεις όμως τελείωσαν από τη στιγμή που άρχισαν να σχηματίζονται “λίμνες λαδιού” στην Ισπανία και να αποδεικνύονται πλήρως αναποτελεσματικά τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δυστυχώς και το πρόβλημα των τιμών και το πρόβλημα των ασθενειών και εχθρών της ελιάς ήρθε για να μείνει και αυτό κάνει ακόμη πιο δύσκολα τα πράγματα.

Από την άποψη της παγκόσμιας παραγωγής, η Ισπανία (και μαζί οι ελαιοπαραγωγοί των άλλων χωρών) πληρώνει το τίμημα της “λαίμαργης” επέκτασης της ελαιοκαλλιέργειας. Σε μια εποχή κρίσης κατά την οποία στην ίδια την Ισπανία η κατανάλωση ελαιόλαδου μειώθηκε κατά 100.000 τόνους και εσπευσμένα

η Διεπαγγελματική ελαιόλαδου της χώρας αυτής αναπτύσσει καμπάνια ελπίζοντας να ανακτήσει το χαμένο έδαφος. Αν προστεθούν και τα σοβαρά εμπόδια που “σπκώθηκαν” στις εξαγωγές κυρίως ισπανικών ελαιόλαδων στις Ηνωμένες Πολιτείες, ίσως γίνει αντιληπτό το μέγεθος των προβλημάτων. Δεν είναι όμως μόνον η ισπανική παραγωγή, είναι και η ταχέως αναπτυσσόμενη άλλων χωρών όπως της Τυνησίας όπου έχουν δημιουργηθεί μεγάλοι ελαιώνες υπερεντατικής καλλιέργειας (ορισμένες συμπερόντων ξένων εταιριών). Όταν σε χώρες όπως η Ιταλία και η Ισπανία επιτρέπεται η εισαγωγή τυνησιακών ελαιόλαδων για ενεργητική τελειοποίηση (δηλαδή για επεξεργασία και υποχρεωτική επανεξαγωγή), είναι φανερό ότι “κλείνουν” με αυτό τον τρόπο όλο και περισσότερες αγορές στις άλλες χώρες. Φτηνά και αδασιολόγητα ελαιόλαδα, με τους συνδέσμους των Ελλήνων βιομηχάνων να ζητούν να επιτραπεί και εδώ η ενεργητική τελειοποίηση. Αίτημα που εφόσον υλοποιηθεί θα δυσκολέψει ακόμη περισσότερο τις εξαγωγές ελληνικών ελαιόλαδων. Και βεβαίως ο παγκόσμιος ανταγωνισμός δεν περιορίζεται ανάμεσα στις χώρες που... βρέχονται από τη Μεσόγειο, αλλά έχουν ήδη μπει δυναμικά στην αγορά και οι χώρες της Λατινικής Αμερικής με μεγάλες μηχανοποιημένες καλλιέργειες. Εμφανίζονται σε διεθνείς διαγωνισμούς κερδίζοντας βραβεία ποιότητας και βεβαίως προσφέρουν φρέσκο ελαιόλαδο το... καλοκαίρι δεδομένων των κλιματολογικών συνθηκών στο νότιο ημισφαίριο. Οι ρυθμοί αύξησης της κατανάλωσης είναι μικρότεροι αυτών αύξησης της παραγωγής και το θέμα των χαμηλών τιμών στον παραγωγό έρχεται ως φυσικό επακόλουθο.

Ανέφερα προηγουμένως ότι μαζί με το θέμα των τιμών ήρθε να μείνει και το πρόβλημα των εχθρών και ασθενειών της ελιάς. Με απολήξεις στην κλιματική αλλαγή και τις συνέπειές της, η περυσινή χρονιά ήταν ένα ισχυρό προειδοποιητικό μήνυμα. Η κεντρική ιδέα είναι ότι πλέον δεν “μαζεύουμε” ελιές όπως γινόταν για πολλά χρόνια, αλλά “καλλιεργούμε” ελιές

για να μαζέψουμε τελικά. Αυτό σημαίνει ότι ο παραγωγός (είτε το έχει ως κύριο είτε ως συμπληρωματικό εισόδημα) είναι πάνω από τα κτήματα, παρακολουθεί, ελέγχει και εφαρμόζει πλήρως το “πρωτόκολλο” προστασίας από εχθρούς και ασθένειες. Αν κάποιος το θεωρούν αυτονόητο, δυστυχώς δεν είναι. Οδηγούμαι σε αυτό το συμπέρασμα από τις συζητήσεις με πολλούς παραγωγούς οι οποίοι φέτος δεν πήραν κανένα προληπτικό μέτρο προστασίας, θεωρώντας ότι το γλοισπόριο μια... ίωση ήταν και έφυγε. Και αναφέρομαι μόνον σε αυτό επειδή πέρυσι έκανε τη μεγάλη ζημιά, υπάρχει ένα πλήθος όμως εχθρών που χρειάζονται αντιμετώπιση. Αυτό κάνει πιο επιτακτική την ανάγκη δημόσιων και διαρκών υπομνήσεων των αρμόδιων υπηρεσιών. Πολύ περισσότερο καθώς η απροθυμία πολλών παραγωγών να “συμμορφωθούν” με τις υποδείξεις προέρχεται από το γεγονός πως ανεβαίνει σημαντικά το κόστος παραγωγής και προσπαθούν με κάθε τρόπο να το κρατήσουν χαμηλά. Θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί όμως ότι το κόστος μιας καταστροφής είναι πολύ μεγαλύτερο και ως εκ τούτου ο παραγωγός ρισκάρει με τον καιρό, τους μύκητες και τα έντομα.

Δεδομένων τούτων επανέρχεται στην επικαιρότητα το μεγάλο θέμα της “εθνικής ελαιικής πολιτικής”. Πρόκειται για μια υπόθεση που επισημαίνεται από διάφορες πλευρές εδώ και πολλά χρόνια, αλλά το πολιτικό σύστημα περί άλλα τυρβάζει. Έχει αφήσει το θέμα στον αυτόματο πιλότο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, αυτοϊκανοποιείται με ερωτήσεις, επερωτήσεις και ανακοινώσεις... ενδιαφέροντος. Κανένας δεν παραδειγματίζεται από τον τρόπο που διαχειρίστηκαν την υπόθεση εδώ και δεκαετίες οι Ισπανοί. Κανένας δεν αναρωτιέται πώς γίνεται στην Τυνησία να σημειώνεται αυτή η εκπληκτική ανάπτυξη της παραγωγής ελαιόλαδου, ποιος ήταν ο σχεδιασμός. Κανένας δεν αναρωτιέται πώς γίνεται η Ελλάδα να μην παίζει κανένα ρόλο ουσιαστικά στο Διεθνές Συμβούλιο Ελαιόλαδου και η Τουρκία όχι μόνον να κατέχει θέσεις αλλά να διεκδικεί ακόμη και τη μετακί-

νηση της έδρας στην Αγκυρα.

Το ελαιόλαδο είναι “εθνικό προϊόν” με... τα όλα του: Ογκος παραγωγής, σημασία στις εξαγωγές, ρόλος στη συνοχή της υπαίθρου. Είναι αδιανόητο να φθάνουν οι τιμές στον πάτο και να μην ενεργοποιείται ούτε το ένστικτο της... αυτοσυντήρησης των πολιτικών δυνάμεων που έχουν την υποχρέωση να χαράξουν “πολιτική ελαιόλαδου”. Με επίκεντρο τον παραγωγό και τη δυνατότητα να ζήσει και να καλλιεργήσει. Κάτι το οποίο οι εξελίξεις θέτουν όλο και περισσότερο υπό αμφισβήτηση...

ΥΓ 1: Συνήθως βεβαίως το κόστος παραγωγής συναρτάται με το μεροκάματο. Ο χαμηλός βαθμός εκμηχάνισης της ελαιουσυκομιδής, παρά τα βήματα που έχουν γίνει, αυξάνει το κόστος παραγωγής. Με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι να θεωρούν ότι τα μεροκάματα είναι υψηλά και να βλέπουν ως “εχθρό” τον... αναγκαστικά συνεργάτη. Γνωρίζω πως θα στεναχωρήσω πολλούς, γνωστούς και φίλους, αλλά τα μεροκάματα δεν είναι ψηλά, οι τιμές του

ελαιόλαδου είναι χαμηλές. Ήδη το πρόβλημα της έλλειψης εργατικών χεριών στην ελαιουσυκομιδή είναι πολύ μεγάλο, ούτε με... μέσον δεν τα φέρνει κανένας βόλτα. Το γεγονός αυτό γεννάει προβλήματα, δημιουργεί δυσάρεστες καταστάσεις, και όσο ζορίζουν τα πράγματα μπορεί να εμφανιστούν δύσκολα διαχειρίσιμα προβλήματα.

ΥΓ 2: Στο παρά πέντε κυριολεκτικά δεν πληρώσαμε φέτος βαρύ τίμημα λόγω της ανομβρίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι γλυτώσαμε... μια και καλή. Πέρυσι είχαμε “ξεσπκωμό” με αιτήματα και προτάσεις, φέτος όλα αυτά ξεχάστηκαν, είχαν περάσει και οι εκλογές. Μέχρι να έρθει καμία άλλη καταστροφή...

ΥΓ 3: Ασφαλώς και γίνονται παιχνίδια στην εμπορία ελαιόλαδου, στην οικονομία του κέρδους ζούμε, αυτό όμως δεν είναι το κύριο στη διαμόρφωση των τιμών ελαιόλαδου όσον αφορά την “τάξη μεγέθους”. Επισήμανση απαραίτητη, για να ψάξουμε το βάθος της υπόθεσης.

9/1/2020

Η «χρονιά του δάκου» έχει μέλλον

Στην αρχή της ελαιοκομικής περιόδου η αισιοδοξία «ξεχείλιζε»: Οι τιμές είχαν πάρει την ανηφόρα και ο καρπός αφθονούσε στις περισσότερες περιοχές. Υπήρχε όμως και μια παράμετρος που «καιροφυλακτούσε» για να εισαχθεί στην εξίσωση: Η κλιματική αλλαγή παρουσίασε τις συνέπειές της με τρόπο δραματικό για τους ανθρώπους του μόχθου. Δεν είναι πλέον μια «απειλή» που έρχεται από μακριά και... μπορεί να αλλάξει δρόμο, αλλά είναι παρούσα και η φετινή χρονιά είναι μόνο η προειδοποίηση.

Η διαμόρφωση των τιμών σε υψηλό σχετικά με άλλες χρονιές επίπεδο που γέννησε αισιοδοξία, ήταν αποτέλεσμα τόσο της προβλεπόμενης μειωμένης παραγωγής σε άλλες ελαιοπαραγωγικές χώρες όσο και του πολέμου στην Ου-

κρανία που είχε άμεση συνέπεια τόσο στην επάρκεια όσο και στις τιμές του πλιέλαιου στην παγκόσμια αγορά. Από το καλοκαίρι ήδη άρχισαν να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια αυτής της τάσης, οι τιμές με τις οποίες ξεκίνησε η νέα παραγωγή ήταν υψηλότερη από τις προσδοκίες και γρήγορα έφτασε σε επίπεδα που θα φάνταζαν αδιανόητα πριν από λίγους μήνες. Παρά τα προβλήματα και τα μπρος – πίσω οι τιμές σε σύγκριση με άλλες χρονιές βρίσκονται σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα και η εξέλιξή τους θα είναι αποτέλεσμα διαφόρων παραγόντων. Γιατί από τη μια πλευρά οι καταστροφές περιορίζουν τις ποσότητες έξτρα παρθένου ελαιολάδου και δίνουν μεγάλες συγκριτικά ποσότητες «παρθένου» ελαιολάδου αλλά και υψηλότερων βαθμών. Αυτό το γεγονός με τη λογική της «αγοράς» οδηγεί σε άνοδο των τιμών αλλά

εκείνο που δεν μπορεί να παραβλέψει κάποιος είναι πως η «αγορά» χειραγωγείται από τις δυνάμεις που κυριαρχούν σε αυτή και δεν είναι τόσο... «ελεύθερη» όσο κάποιοι νομίζουν. Από την άλλη πλευρά όμως η άνοδος των τιμών ελαιολάδου μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της κατανάλωσης στο ράφι, δεδομένης μάλιστα και της τεράστιας διαφοράς από το χωράφι στο ράφι, πράγμα που στη συνέχεια θα έχει αρνητική επίδραση στη διαμόρφωση των τιμών.

Η αρχική «αισιοδοξία» ήταν «συγκρατημένη» γιατί υπήρχε και ο παράγοντας της συγκομιδής. Για να «πάσεις» τιμή θα πρέπει... να τις μαζέψεις και η έλλειψη εργατικών χεριών είχε αρχίσει να ανησυχεί τους ελαιοπαραγωγούς ήδη από το καλοκαίρι. Είναι ένα θέμα «κομβικό» για το μέλλον της ελαιοκαλλιέργειας και η διαχείριση τόσο από την Πολιτεία όσο και από την κοινωνία γίνεται με το χειρότερο τρόπο. Είναι ένα θέμα για το οποίο έχω αναφερθεί αναλυτικά σε προηγούμενες αναρτήσεις και σίγουρα θα μας απασχολήσει πολύ πιο έντονα στο μέλλον. Τα μέτρα που υποτίθεται ότι λαμβάνονται για να ενισχυθεί η «ροή» μεταναστών εργατών γης την περίοδο της συγκομιδής αποδεικνύονται αναποτελεσματικά. Και αυτό γιατί δεν είναι «γειωμένα» στην πραγματικότητα, δεν είναι απαλλαγμένα από προκαταλήψεις και συμπεριφορές. Και γιατί οι μετανάστες έχουν βρει άλλες εργασιακές διεξόδους τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες με πολύ καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, καλύτερες αμοιβές και δυνατότητα μεγαλύτερου χρόνου παραμονής. Από την πλευρά εκείνων που παίρνουν και εισπνούνται τα μέτρα υπάρχει προχειρότητα και απουσία ενδιαφέροντος για να μελετηθεί σε όλη του την έκταση το πρόβλημα ώστε να δοθούν λύσεις. Φέτος είμαστε από τους «τυχερούς» της υπόθεσης καθώς υπήρξε εξαιρετικό συνεργείο στις κρίσιμες στιγμές της συγκομιδής. Όταν στο τέλος ρώτησα τους εργάτες αν θα έρθουν και του χρόνου, η απάντηση ήταν «μπορεί αν δεν βρούμε τίποτα καλύτερο». Μια απλή απάντηση που υποδηλώνει ότι η ελαιοσυγκο-

μιδή είναι η τελευταία επιλογή των εργατών γης από γειτονικές χώρες.

Η απουσία εργατικών χεριών είχε δύο άμεσες συνέπειες: Η πρώτη είναι το κόστος παραγωγής που «σκαρφάλωσε» στα ύψη γιατί η σημαντική αύξηση του μεροκάματου ήρθε να προστεθεί στις αντίστοιχες αυξήσεις όλων των συντελεστών του κόστους παραγωγής. Με περυσινές τιμές στο ελαιόλαδο, πολλοί θα μάζευαν μόνο το λάδι τους και θα άφηναν τις υπόλοιπες για τα... κοτσύφια. Η δεύτερη ήταν η σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού συγκομιδής, οι μάχες για την εξασφάλιση συνεργείου και η αδυναμία παρέμβασης την κατάλληλη στιγμή. Παλαιότερα η περίοδος περί τα Χριστούγεννα ήταν «πριζήτητα» καθώς συνδυάζονταν άδειες, διακοπές, γιορτές και γίνονταν μάχες για τα συνεργεία. Φέτος αυτή η ανάγκη εμφανίστηκε το πρώτο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου για εντελώς διαφορετικό λόγο: Οι συνεχείς βροχοπτώσεις, η υψηλή για την εποχή θερμοκρασία και η διαρκής πλιοφάνεια προκάλεσαν τη γέννηση διαδοχικών γενεών δάκου και μεγάλες προσβολές από γλοιοσπόριο. Με απίστευτη ταχύτητα, μέρα με την ημέρα η κατάσταση χειροτέρευε (κάτι που συνεχίζεται ακόμη) και ήταν πρακτικά αδύνατο να αντιδράσει κάποιος αν δεν είχε την τύχη να «πέσει» πάνω σε συνεργείο. Τα προσηλιακά μέρη των δέντρων έπαθαν πανωλεθρία ακόμη και σε κτήματα που είχαν γίνει ψεκασμοί και πέραν εκείνων που έκαναν οι υπηρεσίες. Δεν ήταν απρόσμενο αλλά δεν υπήρχε και τρόπος αντιμετώπισης αφού οι γενιές του δάκου διαδέχονταν η μια την άλλη και ο καιρός ήταν αποτρεπτικός ακόμη και για ραντισμούς. Τώρα ακόμη τα έντομα του δάκου κάνουν ελεύθερες πτήσεις στα κτήματα.

Δυστυχώς λόγω των παραγόντων που προαναφέρθηκαν η καταστροφή είναι μεγάλη και συνεχίζεται. Για μια ακόμη φορά τίθεται επιτακτικά το ζήτημα της ενδελχούς μελέτης των φαινομένων που παρουσιάστηκαν την φετινή περίοδο για να εξαχθούν τα αναγκαία συμπεράσματα. Και αυτό δεν μπορεί παρά να είναι αντικείμενο των «καθ' ύλην αρμοδίων» που

θα πρέπει να ενθαρρυνθούν σε αυτή την κατεύθυνση ώστε να δοθούν και οι κατάλληλες οδηγίες. Η ελαιοκαλλιέργεια έχει μπει πλέον σε περιπέτεια και για να αντέξει τις δοκιμασίες θα χρειαστεί τη στήριξη της Πολιτείας, την επιστημονική φροντίδα και την προσοχή των ελαιοκαλλιεργητών. Αν πριν από 6 χρόνια σε πολλούς φαίνονταν «επιστημονική φαντασία» και δεν έδιναν σημασία στις παρατηρήσεις που γίνονταν με αφορμή την «έφοδο» του δάκου και του γλοιοσπορίου σε καταστροφική έκταση, τώρα θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να αναθεωρηθούν ριζικά οι κρατούσες αντιλήψεις. Και το ζήτημα δεν είναι να κοιτάζουμε μόνον πίσω, αλλά και μπροστά: Αυτά που ζήσαμε και ζούμε φέτος είναι η αρχή, η συνέχεια ενδεχομένως θα είναι πολύ πιο δυσάρεστη. Η «καλοκαιρία» στην πραγματικότητα είναι «κακοκαιρία», η «χαρά των τραπεζοκαθισμάτων» αποτελεί κίνδυνο για το μέλλον. Και όχι μόνον φυσικά για την ελαιοκαλλιέργεια,

αλλά αφού συζητάμε για αυτή θα πρέπει αρχικά να τονίσουμε πως την επόμενη περίοδο μπορεί να αντιμετωπίσουμε σοβαρά προβλήματα μιας και ο καιρός έχει ανατρέψει πλήρως τη «φυσιολογία» της ελιάς. Και η ξηρασία φαίνεται να έρχεται καλπάζοντας ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής.

Κλείνοντας θα έλεγα «ιδού πεδίο δόξης λαμπρόν» για όλους: Πολιτικούς, επιστήμονες, πολίτες. Με... φθίνουσα ακολουθία ευθύνης αλλά με την υπογράμμιση ότι όλοι πρέπει να τεθούν σε εγρήγορση, η ελαιοκαλλιέργεια για την περιοχή μας είναι αυτή που κρατάει όρθια την ύπαιθρο ενδοχώρα. Και θα χρειαστεί να επανέλθουμε πέρα από την «περιγραφή» μιας κατάστασης με ειδικότερες αναφορές για την «εξειδίκευση» αυτής της ευθύνης για ένα θέμα που αφορά τον τόπο και τους ανθρώπους του, αλλά και την εθνική οικονομία.

9/1/2023

Οι τιμές, η ξηρασία και το μέλλον

Σε πολύ υψηλά συγκριτικά επίπεδα φέτος οι τιμές του ελαιολάδου προκαλούν... ρίγη χαράς σε όσους είχαν παραγωγή και δεν βιάστηκαν να το δώσουν "από το λιμπί" όπως λέμε. Αντί για πανηγυρισμούς όμως μάλλον θα έπρεπε να μας έχουν καταλάβει "μαύρες" σκέψεις. Φαινομενικά υπάρχει μια αντίφαση, όμως τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Θα έπρεπε να χαιρόμαστε εφόσον αυξανόταν η παγκόσμια ζήτηση ελαιολάδου και στο πλαίσιο αυτό "σκαρφάλωναν" οι τιμές. Όμως δεν συμβαίνει αυτό. Οι τιμές πήραν την ανηφόρα (και κρατιούνται ακόμη πολύ υψηλά συγκριτικά με άλλες χρονιές) εξαιτίας της μειωμένης παραγωγής ελαιολάδου της Ισπανίας.

Τώρα θα μου πείτε να... ανησυχούμε για τη μείωση της παραγωγής της Ισπανίας που μας συμφέρει, πάλι στις αντιφάσεις... πέφτει. Σπ-

μασία έχει η αιτία για την οποία εμφανίζεται μειωμένη παραγωγή στην Ισπανία. Και η αιτία δεν είναι άλλη από την ξηρασία. Ένα φαινόμενο, το οποίο οφείλεται στη διαπιστωμένη κλιματική αλλαγή και απειλεί με καταστροφή σημαντικά τμήματα της Μεσογείου, ειδικά στις περιοχές της Νότιας Ευρώπης που θα αισθανθεί πολύ έντονα τις συνέπειες στα χρόνια που έρχονται. Θυμίζω ότι πριν από 5 χρόνια αντιμετωπίσαμε πολύ έντονο πρόβλημα, το οποίο τότε από την ίδια στήλη είχα συμπεκνώσει ως εξής: «Φέτος νομίζω πως όλοι κατάλαβαν ότι η απειλή για τον τόπο από φαινόμενα ξηρασίας είναι τεράστια και ότι αυτά που θεωρούσαν οι περισσότεροι τα προηγούμενα χρόνια ως υπερβολές επιστημόνων, οικολόγων και οικολογούντων είναι υπαρκτή απειλή. Η ξηρασία... δεν προειδοποιεί πότε θα εμφανιστεί. Δεν υπάρχουν αξιόπιστα μοντέλα μακροπρόθεσμης πρόγνωσης του και-

ρού, καθώς οι παράγοντες είναι πολλοί και ευμετάβλητοι. Ετσι όλοι φέτος τρίβαμε τα χέρια μας για μια εντυπωσιακά καλή παραγωγή ελαιολάδου και ξαφνικά έπεσε πανικός: Η ανομβρία έφερε σε οριακό σημείο τα περισσότερα ελαιοπερίβολα (εκτός από τις φωλιές που... ευλόγησαν οι τοπικές βροχές), κάποιιοι έσπευσαν να μαζέψουν ελιές όπως-όπως με τη βοήθεια... ειδικών της καταστροφής. Και πάνω που είπαμε ότι είμαστε μπροστά στη μεγαλύτερη καταστροφή που θα μπορούσαμε να σκεφτούμε, άρχισαν κάτι βροχές, πήραν πάνω τους αρκετές ελιές και η καταστροφή αποφεύχθηκε, όχι όμως και οι ζημιές. Από εκεί και ύστερα η βροχή το γύρισε στο... τσάμικο, άρχισε να βρέχει ακατάπαυστα, τρομάξαμε να μαζέψουμε τις ελιές με πρωτοφανή καθυστέρηση».

Τότε όλοι οι «παράγοντες είχαν ξεσηκωθεί διαπιστώνοντας ότι θα έπρεπε να ποτίζονται οι ελιές. Και άρχισε ένας διαγκωνισμός ιδεών για τον τρόπο με τον οποίο θα γίνεται το πότισμα, νέα φράγματα με τα παλιά να μην λειτουργούν, (κρυφές) σκέψεις για γεωτρήσεις όταν ήδη έχουμε... ξεζουμίσει τον υδροφόρο ορίζοντα, πλειοδοσία ενδιαφέροντος». Μετά από 2 χρόνια, επανερχόμενος στο θέμα έγραφα: «Θα ήταν χρήσιμο ο καθένας να γυρίσει πίσω στα αρχεία του και να διαβάσει πάλι τι έλεγε εκείνη την εποχή. Να εξετάσει όχι μόνο τι έγινε, αλλά και τι έκανε ο ίδιος για να υλοποιηθούν όλα αυτά τα... ωραία που διατυπώνονταν τότε. Δεν θα δυσκολευτεί να διαπιστώσει ότι όλα αυτά συμποούνται στην έκφραση “μια τρύπα στο νερό”. Όταν πέρασε η “φούρια” του ενδιαφέροντος καθώς μας ξέχασε για λίγο η ξηρασία, όλοι επέστρεψαν στην καθημερινή ρουτίνα της έκδοσης ανακοινώσεων επί παντός επιστητού και με κάθε ευκαιρία, ρίχνοντας λάδι στη φωτιά της αναξιπιστίας του πολιτικού συστήματος. Θα μου πείτε, τι θα μπορούσε να γίνει; Το πρώτο και αναγκαίο που θα έπρεπε να γίνει ήταν ένα σχέδιο διαχείρισης της ανομβρίας ως συνεπακόλουθο της ξηρασίας, ώστε να προετοιμαστούν δράσεις αντιμετώπισης όταν επαναληφθεί το ίδιο φαινόμενο. Χωρίς νερό παρα-

γωγή δεν υπάρχει, χωρίς παραγωγή ζωή δεν υπάρχει: Χωριά και πόλεις θα “πεινάσουν” γιατί η γεωργική παραγωγή είναι εκείνη που τροφοδοτεί μεγάλο μέρος της δραστηριότητας στις πόλεις, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που υποτιμούν τη σημασία της παραγωγής και προσπαθούν να την περιορίσουν στρέφοντας την προσοχή σε άλλες δραστηριότητες, με πρώτη φυσικά αυτή του τουρισμού. Μια άλλη “πνευμένη” ιστορία, αντικείμενο άλλης συζήτησης αλλά με μια μικρή αλλά τεράστιας σημασίας παρατήρηση: Τουρισμός χωρίς νερό δεν υπάρχει και ο υδροφόρος σταδιακά αδειάζει, οι πηγές στερεύουν και κανένας δεν γνωρίζει αν θα υπάρχει... νερό για να διοχετευθεί στους νέους μεγάλους αγωγούς.

Η πιο απλή και... επικίνδυνη λύση είναι φυσικά οι γεωτρήσεις. Λύνεις πρόσκαιρα το πρόβλημα αλλά εξαντλείς τον υδροφόρο ορίζοντα, η διαδικασία συνιστά έναν φαύλο κύκλο που οδηγεί και στην εξάντληση των υπόγειων αποθεμάτων, τα οποία έτσι και αλλιώς μειώνονται δραματικά λόγω της ξηρασίας. Αυτό σημαίνει ότι ο οποιοσδήποτε σχεδιασμός πρέπει να είναι προσεκτικός και ισορροπημένος, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικός. Το πρώτο ζήτημα που θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί είναι η “αποταμίευση” του νερού που πέφτει κατά καιρούς και χάνεται... ροβολώντας κατά τη θάλασσα. Η κατασκευή φραγμάτων δεν μπορεί παρά να είναι μια λύση που απαιτεί μελέτη όλων των παραμέτρων κατά περίπτωση, ώστε να ζυγιστούν κέρδη και προβλήματα σε κάθε επέμβαση.

Αντίθετα πιστεύω ότι οι λιμνοδεξαμενές θα μπορούσαν να αποτελούν για ορισμένες περιοχές λύση που συνδυάζει αποταμίευση και αξιοποίηση των υδάτινων πόρων με τον εμπλουτισμό του οικοσυστήματος. Λύση θα μπορούσαν να είναι και οι μικρότερες δεξαμενές (ατομικές ή συλλογικές) που θα μπορούσαν να αποθηκεύουν το ετήσιο νερό της βροχής, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί τις εποχές της ξηρασίας. Ο εμπλουτισμός του υδροφόρου ορίζοντα θα μπορούσε να γίνει με διάφορους τρόπους, με τη χρήση των τεράστιων ποσοτήτων οικιακού νε-

ρού που χάνεται στη θάλασσα και το οποίο με τριτοβάθμια επεξεργασία των βιολογικών καθαρισμών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για άρδευση. Όπως επίσης και με τα νερά των ποταμών και χειμάρρων που χάνονται την εποχή των μεγάλων βροχών.

Όλα αυτά βεβαίως δεν αποτελούν παρά μόνο ιδέες και μάλιστα μη ειδικού. Οι “άρχοντες” του τόπου θα έπρεπε να αντιληφθούν ότι το μέλλον του εξαρτάται από την παραγωγή και όχι από τις πλακοστρώσεις. Ας στρέψουν λοιπόν την προσοχή τους σε αυτή την κατεύθυνση, αναζητώντας και δίνοντας λύσεις στην εξοικονόμηση του νερού. Είναι η απόλυτη προτεραιότητα την εποχή που η ξηρασία μάς χτυπάει επίμονα την πόρτα και προειδοποιεί για καταστάσεις που δεν μπορούμε να φανταστούμε...».

Ο κίνδυνος όμως όχι μόνο δεν πέρασε, αλλά αντιθέτως οι ειδικοί προειδοποιούν πως τα χειρότερα έρχονται. Μέχρι τώρα καλά μας πήγε ο καιρός με τις βροχούλες του και ας παραπονούνται -ουκ ολίγοι είναι αλήθεια- ότι “δεν κάνει καλό καιρό”. Μια χαρά καιρό κάνει για τον τόπο και την παραγωγή μας, το πρόβλημα δεν είναι ούτε τα... κοντομάνικα που είναι ακόμη στις ντουλάπες, ούτε ότι δεν ξεκίνησαν τα... μπάνια του λαού. Όμως το καλοκαίρι έρχεται απειλητικό, ήδη πολλοί μιλούν επισήμως και με βάση την επιστημονική τους ιδιότητα ότι θα είναι το περισσότερο θερμό εδώ και πολλά χρόνια (μιλάνε και για... τρελές θερμο-

κρασίες). Όλα αυτά όμως θα πρέπει πραγματικά να ανησυχήσουν εκείνους που έχουν την ευθύνη για τις τύχες του τόπου. Να αφήσουν στην άκρη τους πολιτικούς εξυπνακισμούς και να ασχοληθούν με τα πραγματικά προβλήματα του τόπου, όπως διαγράφονται από τις εξελίξεις και να σχεδιάσουν πραγματικά μέτρα αντιμετώπισης ενός κινδύνου ο οποίος είναι κάτι παραπάνω από ορατός. Με την υπενθύμιση ότι το πρόβλημα δεν το έχουν μόνο οι... ελιές και οι παραγωγοί τους, αλλά όλοι οι άνθρωποι που ζουν στον τόπο, καθώς πολύ απλά “νερό σημαίνει ζωή”. Το πρόβλημα της ύδρευσης είναι το πρώτο που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν οι τοπικοί άρχοντες, ειδικά στις περιοχές που ο πληθυσμός περιστασιακά εκτινάσσεται λόγω του τουριστικού ρεύματος. Η κλιματική αλλαγή μάς αφορά, η ξηρασία μάς αφορά, οι πολιτικές αντιμετώπισης μας ενδιαφέρουν και τα έργα πολύ περισσότερο. Υποσχέσεις, διαφημίσεις, σποτάκια, χαμόγελα, χαιρετούρες ποτέ δεν ήταν πολιτική και φυσικά ποτέ δεν συνιστούσαν λύσεις. Το αυτό η απάθεια και η αδιαφορία των πολιτών που δεν μπορούν να υπογράψουν εν λευκώ επιταγές, οι οποίες διαρκώς αποκαλύπτονται ακάλυπτες, χωρίς συνέπειες για τους... εκδότες τους, οι οποίοι φροντίζουν κατά καιρούς να τους αλλάζουν χρώμα αλλά να είναι πάντα ακάλυπτες...

15/5/2023

Του λαδιού τα βάσανα

Ελιές μαζέψαμε, ελιές θα... μολογήσουμε και έχουν μαζευτεί πολλά και διαφορετικά φέτος. Πάμε λοιπόν με την δική μας παραγωγή η οποία φέτος βρέθηκε στο 58% της περυσινής. Και είναι κάτι το οποίο δεν οφείλεται στην παρενυποφορία, ούτε στο επίπεδο φροντίδας καθώς η καλλιέργεια στοίχισε περισσότερο από κάθε άλλη χρονιά. Με δεδομένο το γεγονός ότι δεν είμαστε η εξαίρεση καθώς στη συντριπτική

πλειοψηφία των παραγωγών σημειώνεται μεγάλη μείωση, δεν μπορεί παρά να προσφύγουμε στην αιτιολόγηση λόγω των κλιματικών συνθηκών.

Μια «ακτινογραφία» της χρονιάς

Πολλές φορές έχω γράψει ότι τελείωσε η εποχή κατά την οποία οι παραγωγοί πήγαιναν στις ελιές όταν... ερχόταν η εποχή να τις μαζέψουν. Χρειάζονται διαρκής παρακολούθηση του κτήματος και των ανακοινώσεων, πληροφορίες για

την περιφέρεια, συνεργασία με τους ειδικούς στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Και έγκαιρες επεμβάσεις για την αποτροπή της προσβολής από εχθρούς και ασθένειες. Η ξηρασία με την έννοια των μειωμένων βροχοπτώσεων είναι ένας ανησυχητικός παράγοντας που θα συναντάμε όλο και πιο συχνά τα επόμενα χρόνια. Αυτή όμως είναι η μια πλευρά των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Η αλλαγή του κλίματος των εποχών αναδεικνύεται σε σημαντικότερη πηγή προβλημάτων. Μέσα στο καταχείμωνο λιαζόμαστε και ουκ ολίγοι πανηγυρίζουν γιατί... απλώνουν οι αλκυονίδες, ενώ άλλοι ανακουφίζονται από το κόστος της ενέργειας που έχει ένας «ψυχρός» χειμώνας. Αυτός ο καιρός όμως προκαλεί σοβαρότατα προβλήματα στην ανθοφορία και αυτό συνέβη φέτος με την πρωτοφανή έκταση που πήρε το πρόβλημα, σε ολόκληρα κτήματα και περιοχές τα δέντρα δεν άνθισαν. Και πάνω στη μειωμένη ανθοφορία ήρθε ένας Μάιος από εκείνους που λένε «στον καταραμένο τόπο Μάη μήνα βρέχει». Ετσι προστέθηκε και η μειωμένη καρπώδωση των ήδη μειωμένων πληθυσμών ανθών με αποτέλεσμα η χρονιά να ξεκινάει με μείωση από χέρι. Βροχές θέλουμε αλλά τον κατάλληλο χρόνο, και η κλιματική αλλαγή έχει τροποποιήσει πλέον τις συνθήκες. Στα «συν» της χρονιάς η βελτιωμένη σε όλα τα επίπεδα δακοκτονία και η συγκράτηση των πληθυσμών του εντόμου, που ήθελε και θέλει πάντα την συμπληρωματική φροντίδα των παραγωγών. Ενώ όσοι έκαναν προληπτικούς ψεκασμούς για το γλοιοσπόριο με τις βροχές του Οκτώβρη διασφάλισαν την παραγωγή τους με τη βοήθεια του... καιρού πλέον. Λίγο αν κρατούσε ο φθινοπωρινός... Αύγουστος όπως το μετράνε κάποιοι, θα είχαμε έξαρση καθώς σε διάφορες περιοχές είχε ήδη «χτυπήσει». Κάπως έτσι «μακροσκοπικά» θα μπορούσα να περιγράψω εκ πείρας τη χρονιά και το ερώτημα είναι σε ποια φάση θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη επέμβαση της επιστήμης και με τι κόστος.

Κόστος και τιμή

Όσοι καλλιεργούν βάζουν χαρτί και μολύβι

για να δουν τι στοιχίζει η συστηματική καλλιέργεια και η φροντίδα του κτήματος, για τους περισσότερους δε που δεν είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες υπάρχει και το κόστος παραγωγής. Γενικώς «εκτόξευση» και μάλιστα σε μια χρονιά με μειωμένη παραγωγή και κλιματολογικές συνθήκες που δεν δημιουργούν «πανικό» να μαζευτούν άρον-άρον οι ελιές και ως εκ τούτου απόλυτα επιτακτική εξεύρεση συνεργείου «τώρα». Η αύξηση της τιμής ασφαλώς καθορίζεται από την παραγωγή του προϊόντος που εμφανίζεται μεν σημαντικά μειωμένη στις παλιές ελαιοπαραγωγικές χώρες, στην αγορά όμως μπαίνουν και νέοι «παίκτες» και ως εκ τούτου νέοι παράμετροι. Όμως αυτή η αύξηση δεν αντικατοπτρίζει και το πραγματικό εισόδημα του παραγωγού. Πέρυσι τέτοια εποχή οι παραγωγοί πουλούσαν με 5 ευρώ στο ελαιοτριβείο και φέτος με 7,5 ευρώ. Με τη σοβαρότατη μείωση της παραγωγής και την αύξηση των συντελεστών του κόστους, το εισόδημα των καλλιεργητών στις περισσότερες ίσως περιπτώσεις είναι μικρότερο από το περσινό. Αναγκαία επισήμανση για την από κάθε άποψη απαράδεκτη αντιμετώπιση του ζητήματος από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που βρήκαν «πιασάρικο» θέμα και άφησαν στην άκρη το πάρτι των τιμών της βιομηχανίας που σε κάνει να... φοβάσαι να μπεις στο σούπερ μάρκετ. Φόρτωσαν λοιπόν στο λάδι τις «αμαρτίες» της ακρίβειας και έστειψαν τα πυρά της κοινής γνώμης στους παραγωγούς και όχι στη βιομηχανία τροφίμων με τις τιμές να κάνουν ράλι. Όταν όμως πρόπερσι το λάδι είχε 3 και 3,5 ευρώ με τον κόσμο να αγκομαχάει και να προβληματίζεται αν θα μαζέψει ή όχι, οι κονδυλοφόροι του πληκτρολογίου σφύριζαν αδιάφορα. Ναι, το κόστος κατανάλωσης του ελαιολάδου έχει αυξηθεί, όχι οι παραγωγοί δεν κονομάνε, οι μόνοι που έχουν σίγουρα κέρδη είναι αυτοί που καθορίζουν τελικά τις τιμές στο ράφι.

Από όλους αυτούς τους άσχετους με το λάδι που δεν γνωρίζουν τι συμβαίνει στην πραγματικότητα, δίνεται πλέον η εντύπωση ότι το λάδι έγινε «χρυσός», κάτι που αναπαράγεται με τη μέγιστη ευκολία από την κοινωνική δικτύωση.

Και επειδή είναι χρυσός. Εμφανίστηκαν... στρατιές χρυσοθήρων οι οποίες εξορμούν και δεν αφήνουν τίποτα από δέντρα μέχρι αποθήκες με λάδι. Αυτό το «καλαμπούρι» πρέπει επιτέλους να τελειώνει. Κλοπές είχαμε κάθε χρόνο, αυξάνονται με το πέρασμα του χρόνου γιατί εκτός από τους κλέφτες υπάρχουν και οι κλεπταποδόχοι, αλλά και η καλύτερη τιμή αυξάνει το ενδιαφέρον για... απαλλοτριώσεις καρπού και λαδιού. Όμως αυτό που γίνεται με τις υπερβολές και την τηλεοπτική τρομοκρατία, ξεπερνάει κάθε λογική. Σε λίγο θα βγάλουν τον κόσμο με... τσάγκρες στα χωράφια για να μην τους κλέψουν ακόμη και τα... ελαιόδεντρα. Αν αφήνεις τα σακιά με τις ελιές σε προσβάσιμο από άποψη θέσης κτήμα το βράδυ, όλο και κάποιο... περίπολο θα τις εντοπίσει και θα τις κλέψει πηδώντας από την περίφραξη. Αμα βρουν μπόσιμη αποθήκη θα πάρουν και το λάδι και τα χαλκώματα. Τελικά δημιουργείται η απίστευτα προκλητική άποψη ότι το λάδι είναι "χρυσός" και γιαυτό είναι στο στόχαστρο των κλεφτών. Και αυτό "σπρώχνει" ακόμη περισσότερο στην αναζήτηση... θύματος. Όσοι ασχολούνται με την καλλιέργεια γνωρίζουν να φυλάγονται όταν και όπου πρέπει. Δεν αφήνουν τα μηχανήματα και τα σακιά στο κτήμα, αλλά αφήνουν πανιά, άδεια σακιά και χειροκίνητες δέμπλες. Δεν αφήνουν πολύτιμα πράγματα σε ξώσπιτα γιατί θα τα βρουν παραβιασμένα. Και φυσικά φροντίζουν να "ασφαλίζουν" το αποθηκευμένο λάδι τους όπως ασφαλίζουν τα υπόλοιπα υπάρχοντά τους. Όλα αυτά δεν αποκλείουν την κλοπή αλλά μειώνουν σημαντικά τις πιθανότητες. Και είναι απίστευτο το γεγονός με πόση ευκολία γενικεύουν μεμονωμένα περιστατικά σε μια επικράτεια που δραστηριοποιούνται ίσως και εκατοντάδες χιλιάδες ελαιοπαραγωγοί (κατά κύριο επάγγελμα, ειδικού καθεστώτος και... απλοί παραγωγοί).

Τώρα τι γίνεται;

Πριν την έναρξη της ελαιοσυγκομιδής, πήγαινε το... τζογάρισμα σύννεφο για την τιμή του λαδιού που την έφταναν μέχρι τα 10 ευρώ. Τώρα τα πράγματα στέκονται κάπου στα 7,5 ευρώ αλλά

οι πράξεις είναι συγκριτικά πολύ λίγες. Οι έμποροι δεν «πιέζουν» για αγορές έχοντας πολλοί εξασφαλίσει τις ποσότητες που χρειάζονται για ένα διάστημα, οι παραγωγοί δεν πουλάνε για να μην την ξαναπατήσουν όπως πέρυσι. Εδωσαν το λάδι στην αρχή με 5 ευρώ, η τιμή φάνηκε καλή σε σχέση με τα 3,5 ευρώ της προηγούμενης χρονιάς, και μετά από πολύ λίγο χρονικό διάστημα η τιμή εκτοξεύτηκε στα 7 ευρώ και έφτασε μέχρι και τα 8 ευρώ. Αν λοιπόν φέτος δεν υπάρχει σε κάποιον ανάγκη να πουλήσει, το κρατάει περιμένοντας να ανέβει η τιμή στα ύψη. Ο καθένας προσπαθεί να διαφυλάξει τα δικά του συμφέροντα, και βάζει το δικό του «στοίχημα» με την τιμή.

Εκ του αποτελέσματος θα κριθεί και η ορθότητα των επιλογών, δεν μπορεί κανένας να παριστάνει το «μάντη» έχοντας άγνοια του «επιχειρηματικού παρασκηνίου» και του τρόπου που παίζεται το παιχνίδι. Σε εκείνο που μπορούμε να καταλήξουμε είναι ότι τα πράγματα γενικά δεν είναι όπως παρουσιάζονται, ο πανικός δημιουργεί «περίεργες» καταστάσεις. Εκείνο μάλιστα που αντιλαμβάνομαι είναι ότι πολλοί εγκαταλείπουν τον ντενεκέ γιατί δεν βγαίνει πλέον αλλά πολλοί επίσης αγωνιώντας για την έλλειψη και το σάλτο των τιμών στο ράφι κάνουν αγωνιώδεις προσπάθειες να βρουν αξιόπιστο παραγωγό για να προμηθευτούν λάδι. Ετσι είναι και η διάρθωση της κοινωνίας, δεν είναι όλοι στο ίδιο καζάνι.

Και τα «χέρια»

Ακροτελεύτιο αλλά όχι τελευταίο θέμα, η υπόθεση των εργατικών χεριών. Χρήζει αναλυτικής προσέγγισης αλλά εκείνο που διαπιστώνω και μπορώ να υπογραμμίσω μετά βεβαιότητας, είναι το γεγονός ότι εκείνοι που χαράζουν πολιτική για τα θέματα της απασχόλησης των γεωργικό τομέα, έχουν μαύρα μεσάνυχτα σχετικά με το τι ακριβώς συμβαίνει. Και σκαρφίζονται ως «λύση» απίστευτα πράγματα χωρίς αντίκρισμα στο τελικό αποτέλεσμα. Κάποια άλλη φορά περισσότερα...

27/11/2023

Καταστροφή τη λαδοχρονιά

Πολύ σοβαρές οι ζημιές στην ελαιοκαλλιέργεια σε πολλές περιοχές, σε ορισμένες η κατάσταση στο όριο της καταστροφής ακόμη και του φυτικού κεφαλαίου με τεράστιες επιπτώσεις στη ζωή της υπαίθρου. Λαδοχρονιά η φετινή, τα δέντρα τσακιστά και πολλοί όταν το επιβεβαίωσε η ανοιξιότικη καρπόδεση, πίστεψαν ότι θα είναι η χρονιά μας. Και όμως σε ορισμένες περιοχές είχε να βρέξει από τότε, τη βροχερή άνοιξη διαδέχθηκε ένα θερμοξερικό καλοκαίρι. Ψόφπησε ο δάκος, αλλά έπαθαν συφορά τα δέντρα. Για εκείνους που δεν το έχουν συνειδητοποιήσει ακόμη, το γεγονός ότι τον Ιούνιο δεν είχαμε σταγόνα βροχή θα έχει σοβαρές επιπτώσεις στην παραγωγή της νέας χρονιάς (που δεν είναι και η «καλή» μας). Αυτό προκύπτει από τη φυσιολογία της ελιάς και τεκμηριώνεται επιστημονικά με βάση τις σύγχρονες αντιλήψεις. Οι επιπτώσεις της ξηρασίας δεν είναι ομοιόμορφες, στις αρδευόμενες καλλιέργειες για παράδειγμα (κυρίως Τριφυλία) θα υπάρχει σημαντική αύξηση. Και στις ξηρικές καλλιέργειες θα είναι επίσης ανομοιόμορφες οι επιπτώσεις ανάμεσα σε εκείνες που είχε να βρέξει από την άνοιξη και εκείνες που στάθηκε το σύννεφο πάνω τους και έβρεξε από τέλη Αυγούστου μέχρι τέλη Σεπτεμβρίου (και πάλι ανομοιόμορφα). Η προσοχή μας δεν μπορεί παρά να είναι στραμμένη στους παραγωγούς που καταστρέφονται από την ξηρασία και σε εκείνους που έχουν πάθει σοβαρές ζημιές. Πέρα από κανονισμούς και άλλα τερτίπια, το ταμείο του ΕΛΓΑ ίσα που τη βγάζει για να... λειτουργεί. Τα περιβόητα ΠΣΣΕΑ στην καλύτερη περίπτωση (ειδικά αν φαίνονται εκλογές στον ορίζοντα) δίνουν ψύχουλα. Εκ των πραγμάτων και επειδή δεν ζούμε σε κόσμους φανταστικούς, η πιθανότητα να υπάρχουν κάποιες αποζημιώσεις είναι να χρηματοδοτηθούν από πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ξη-

ρασία. Κάτι τέτοιο όμως απαιτεί επιστημονική τεκμηρίωση και υπάρχει το δυναμικό τόσο στον ΕΛΓΑ όσο και στις ΔΑΟΚ έτσι ώστε να υποβληθεί ένα αίτημα με πιθανότητες να γίνει αποδεκτό όπως έγινε αντίστοιχο άλλων χωρών, διαφορετικά “θα κλαίμε τα μερινά μας” κατά τη λαϊκή έκφραση.

Δυστυχώς η φετινή κατάσταση δικαιώνει την ανάρτηση που είχα κάνει το Μάιο με αναφορά σε παλαιότερες. Την αναδημοσιεύω με την ελπίδα ότι θα συνειδητοποιηθεί η ανάγκη να πάρουν οι αγρότες την υπόθεση στα χέρια τους αφού οι “άρχοντες” ενδιαφέρονται μόνο για πλακοστρώσεις και... τουρίστες: «Σε πολύ υψηλά συγκριτικά επίπεδα φέτος οι τιμές του ελαιολάδου προκαλούν... ρίγη χαράς σε όσους είχαν παραγωγή και δεν βιάστηκαν να το δώσουν “από το λιμπί” όπως λέμε. Αντί για πανηγυρισμούς όμως μάλλον θα έπρεπε να μας έχουν καταλάβει “μαύρες” σκέψεις. Φαινομενικά υπάρχει μια αντίφαση, όμως τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Θα έπρεπε να χαιρόμαστε εφόσον αυξανόταν η παγκόσμια ζήτηση ελαιολάδου και στο πλαίσιο αυτό “σκαρφάλωναν” οι τιμές. Όμως δεν συμβαίνει αυτό. Οι τιμές πήραν την ανηφόρα (και κρατιούνται ακόμη πολύ υψηλά συγκριτικά με άλλες χρονιές) εξαιτίας της μειωμένης παραγωγής ελαιολάδου της Ισπανίας.

Τώρα θα μου πείτε να... ανησυχούμε για τη μείωση της παραγωγής της Ισπανίας που μας συμφέρει, πάλι στις αντιφάσεις... πέφτεις. Σημασία έχει η αιτία για την οποία εμφανίζεται μειωμένη παραγωγή στην Ισπανία. Και η αιτία δεν είναι άλλη από την ξηρασία. Ένα φαινόμενο, το οποίο οφείλεται στη διαπιστωμένη κλιματική αλλαγή και απειλεί με καταστροφή σημαντικά τμήματα της Μεσογείου, ειδικά στις περιοχές της Νότιας Ευρώπης που θα αισθανθεί πολύ έντονα τις συνέπειες στα χρόνια που έρχονται. Θυμίζω ότι πριν από 5 χρόνια αντιμετωπίσαμε πολύ έντονο πρόβλημα,

το οποίο τότε από την ίδια στήλη είχα συμπεκνώσει ως εξής: «Φέτος νομίζω πως όλοι κατάλαβαν ότι η απειλή για τον τόπο από φαινόμενα ξηρασίας είναι τεράστια και ότι αυτά που θεωρούσαν οι περισσότεροι τα προηγούμενα χρόνια ως υπερβολές επιστημόνων, οικολόγων και οικολογούντων είναι υπαρκτή απειλή. Η ξηρασία... δεν προειδοποιεί πότε θα εμφανιστεί. Δεν υπάρχουν αξιόπιστα μοντέλα μακροπρόθεσμης πρόγνωσης του καιρού, καθώς οι παράγοντες είναι πολλοί και ευμετάβλητοι. Ετσι όλοι φέτος τρίβαμε τα χέρια μας για μια εντυπωσιακά καλή παραγωγή ελαιολάδου και ξαφνικά έπεσε πανικός: Η ανομβρία έφερε σε οριακό σημείο τα περισσότερα ελαιοπερίβολα (εκτός από τις φωλιές που... ευλόγησαν οι τοπικές βροχές), κάποιιοι έσπευσαν να μαζέψουν ελιές όπως-όπως με τη βοήθεια... ειδικών της καταστροφής. Και πάνω που είπαμε ότι είμαστε μπροστά στη μεγαλύτερη καταστροφή που θα μπορούσαμε να σκεφτούμε, άρχισαν κάτι βροχές, πήραν πάνω τους αρκετές ελιές και η καταστροφή αποφεύχθηκε, όχι όμως και οι ζημιές. Από εκεί και ύστερα η βροχή το γύρισε στο... τσάμικο, άρχισε να βρέχει ακατάπαυστα, τρομάξαμε να μαζέψουμε τις ελιές με πρωτοφανή καθυστέρηση».

Τότε όλοι οι «παράγοντες είχαν ξεσπκωθεί διαπιστώνοντας ότι θα έπρεπε να ποτίζονται οι ελιές. Και άρχισε ένας διαγκωνισμός ιδεών για τον τρόπο με τον οποίο θα γίνεται το πότισμα, νέα φράγματα με τα παλιά να μην λειτουργούν, (κρυφές) σκέψεις για γεωτρήσεις όταν ήδη έχουμε... ξεζουμίσει τον υδροφόρο ορίζοντα, πλειοδοσία ενδιαφέροντος». Μετά από 2 χρόνια, επανερχόμενος στο θέμα έγραφα: «Θα ήταν χρήσιμο ο καθένας να γυρίσει πίσω στα αρχεία του και να διαβάσει πάλι τι έλεγε εκείνη την εποχή. Να εξετάσει όχι μόνο τι έγινε, αλλά και τι έκανε ο ίδιος για να υλοποιηθούν όλα αυτά τα... ωραία που διατυπώνονταν τότε. Δεν θα δυσκολευτεί να διαπισώσει ότι όλα αυτά συμποσούνται στην έκφραση “μια τρύπα στο νερό”. Όταν πέρασε η “φούρια” του ενδιαφέροντος καθώς μας ξέχασε για λίγο

η ξηρασία, όλοι επέστρεψαν στην καθημερινή ρουτίνα της έκδοσης ανακοινώσεων επί παντός επιστητού και με κάθε ευκαιρία, ρίχνοντας λάδι στη φωτιά της αναξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος. Θα μου πείτε, τι θα μπορούσε να γίνει;

Το πρώτο και αναγκαίο που θα έπρεπε να γίνει ήταν ένα σχέδιο διαχείρισης της ανομβρίας ως συνεπακόλουθο της ξηρασίας, ώστε να προετοιμαστούν δράσεις αντιμετώπισης όταν επαναληφθεί το ίδιο φαινόμενο. Χωρίς νερό παραγωγή δεν υπάρχει, χωρίς παραγωγή ζωή δεν υπάρχει: Χωριά και πόλεις θα “πεινάσουν” γιατί η γεωργική παραγωγή είναι εκείνη που τροφοδοτεί μεγάλο μέρος της δραστηριότητας στις πόλεις, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που υποτιμούν τη σημασία της παραγωγής και προσπαθούν να την περιορίσουν στρέφοντας την προσοχή σε άλλες δραστηριότητες, με πρώτη φυσικά αυτή του τουρισμού. Μια άλλη “πονεμένη” ιστορία, αντικείμενο άλλης συζήτησης αλλά με μια μικρή αλλά τεράστιας σημασίας παρατήρηση: Τουρισμός χωρίς νερό δεν υπάρχει και ο υδροφόρος σταδιακά αδειάζει, οι πηγές στερεύουν και κανένας δεν γνωρίζει αν θα υπάρχει... νερό για να διοχετευθεί στους νέους μεγάλους αγωγούς.

Η πιο απλή και... επικίνδυνη λύση είναι φυσικά οι γεωτρήσεις. Λύνεις πρόσκαιρα το πρόβλημα αλλά εξαντλείς τον υδροφόρο ορίζοντα, η διαδικασία συνιστά έναν φαύλο κύκλο που οδηγεί και στην εξάντληση των υπόγειων αποθεμάτων, τα οποία έτσι και αλλιώς μειώνονται δραματικά λόγω της ξηρασίας. Αυτό σημαίνει ότι ο οποιοσδήποτε σχεδιασμός πρέπει να είναι προσεκτικός και ισορροπημένος, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικός. Το πρώτο ζήτημα που θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί είναι η “αποταμίευση” του νερού που πέφτει κατά καιρούς και χάνεται... ροβολώντας κατά τη θάλασσα. Η

κατασκευή φραγμάτων δεν μπορεί παρά να είναι μια λύση που απαιτεί μελέτη όλων των παραμέτρων κατά περίπτωση, ώστε να

ζυγιστούν κέρδη και προβλήματα σε κάθε επέμβαση.

Αντίθετα πιστεύω ότι οι λιμνοδεξαμενές θα μπορούσαν να αποτελούν για ορισμένες περιοχές λύση που συνδυάζει αποταμίευση και αξιοποίηση των υδάτινων πόρων με τον εμπλουτισμό του οικοσυστήματος. Λύση θα μπορούσαν να είναι και οι μικρότερες δεξαμενές (ατομικές ή συλλογικές) που θα μπορούσαν να αποθηκεύουν το ετήσιο νερό της βροχής, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί τις εποχές της ξηρασίας. Ο εμπλουτισμός του υδροφόρου ορίζοντα θα μπορούσε να γίνει με διάφορους τρόπους, με τη χρήση των τεράστιων ποσοτήτων οικιακού νερού που χάνεται στη θάλασσα και το οποίο με τριτοβάθμια επεξεργασία των βιολογικών καθαρισμών θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για άρδευση. Όπως επίσης και με τα νερά των ποταμών και χειμάρρων που χάνονται την εποχή των μεγάλων βροχών.

Όλα αυτά βεβαίως δεν αποτελούν παρά μόνο ιδέες και μάλιστα μη ειδικού. Οι “άρχοντες” του τόπου θα έπρεπε να αντιληφθούν ότι το μέλλον του εξαρτάται από την παραγωγή και όχι από τις πλακοστρώσεις. Ας στρέψουν λοιπόν την προσοχή τους σε αυτή την κατεύθυνση, αναζητώντας και δίνοντας λύσεις στην εξοικονόμηση του νερού. Είναι η απόλυτη προτεραιότητα την εποχή που η ξηρασία μάς χτυπάει επίμονα την πόρτα και προειδοποιεί για καταστάσεις που δεν μπορούμε να φανταστούμε...».

Ο κίνδυνος όμως όχι μόνο δεν πέρασε, αλλά αντιθέτως οι ειδικοί προειδοποιούν πως τα χειρότερα έρχονται. Μέχρι τώρα καλά μας πήγε ο καιρός με τις βροχούλες του και ας παραπονιούνται -ουκ ολίγοι είναι αλήθεια- ότι “δεν κάνει καλό καιρό”. Μια χαρά καιρό κάνει για τον τόπο και την παραγωγή μας, το πρόβλημα δεν είναι ούτε τα... κοντομάνικα που είναι ακόμη στις ντουλάπες, ούτε ότι δεν ξεκίνησαν τα... μπάνια του λαού. Όμως το καλοκαίρι έρχεται απειλητικό, ήδη πολλοί μιλούν επισήμως και με βάση την επιστημονική τους ιδιότητα ότι θα είναι το περισσότερο θερμό

εδώ και πολλά χρόνια (μιλάνε και για... τρελές θερμοκρασίες). Όλα αυτά όμως θα πρέπει πραγματικά να ανησυχήσουν εκείνους που έχουν την ευθύνη για τις τύχες του τόπου. Να αφήσουν στην άκρη τους πολιτικούς εξυπνακισμούς και να ασχοληθούν με τα πραγματικά προβλήματα του τόπου, όπως διαγράφονται από τις εξελίξεις και να σχεδιάσουν πραγματικά μέτρα αντιμετώπισης ενός κινδύνου ο οποίος είναι κάτι παραπάνω από ορατός.

Με την υπενθύμιση ότι το πρόβλημα δεν το έχουν μόνο οι... ελιές και οι παραγωγοί τους, αλλά όλοι οι άνθρωποι που ζουν στον τόπο, καθώς πολύ απλά “νερό σημαίνει ζωή”. Το πρόβλημα της ύδρευσης είναι το πρώτο που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν οι τοπικοί άρχοντες, ειδικά στις περιοχές που ο πληθυσμός περιστασιακά εκτινάσσεται λόγω του τουριστικού ρεύματος.

Η κλιματική αλλαγή μάς αφορά, η ξηρασία μάς αφορά, οι πολιτικές αντιμετώπισης μας ενδιαφέρουν και τα έργα πολύ περισσότερο. Υποσχέσεις, διαφημίσεις, σποτάκια, χαμόγελα, χαιρετούρες ποτέ δεν ήταν πολιτική και φυσικά ποτέ δεν συνιστούσαν λύσεις. Το αυτό η απάθεια και η αδιαφορία των πολιτών που δεν μπορούν να υπογράψουν εν λευκώ επιταγές, οι οποίες διαρκώς αποκαλύπτονται ακάλυπτες, χωρίς συνέπειες για τους... εκδότες τους, οι οποίοι φροντίζουν κατά καιρούς να τους αλλάζουν χρώμα αλλά να είναι πάντα ακάλυπτες...».

Δυστυχώς οι άρχοντες βλέπουν μόνο την επανεκλογή και ως εκ τούτου πλακοστρώσεις, καρναβάλια και... τουρίστες για τους “ευτυχείς της αυταπάτης”. Τους πέφτει κομμάτι δύσκολο να καταλάβουν ότι χωρίς παραγωγή θα καταρρεύσει ο “χαχαουχισμός” που δυστυχώς έχει γίνει «ιδεολογία» “καρεκλοκατάληψης” από μωροφιλόδοξους εκλεκτούς της κομματικής επιλογής. Αλλά το «βασιλείο των τραπεζοκαθισμάτων» και των «ευρωγκαρσονιών» δεν μπορεί να είναι το μέλλον της κοινωνίας.

18/11/2024

Όταν λείπουν τα εργατικά χέρια

Εδώ και πολλές δεκαετίες η ελαιοσυλλογή απαιτούσε «εργατικές εφεδρείες». Μέχρι και τη δεκαετία του 1980 σε διάφορες περιοχές της Μεσσηνίας κατέφθαναν εργάτες από τις ορεινές περιοχές της Ηπείρου και της Θεσσαλίας, πολλές φορές μαζί με τις οικογένειές τους. Τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν δεν εί-

χαν και μεγάλη διαφορά από αυτά των μεταναστών που ακολούθησαν. Η πρώτη εμπειρία ήταν στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν σε ρεπορτάζ για λογαριασμό του «Ριζοσπάστη», συνάντησα οικογένειες εργατών γης να ζουν και να κοιμούνται στο παγωμένο τσιμέντο του Εργατικού Κέντρου Κυπαρισσίας...

Καλλιέργεια και γεωργική εκπαίδευση

Ελιές μαζεύω... για λάδι θα γράψω. Όλη η Μεσσηνία επί ποδός, με διαφορετικούς ρυθμούς και χρόνους καθώς η ελαιοποίηση προχωρεί διαφορετικά ανάλογα με την περιοχή και το... νεράκι που έχουν πια τα δέντρα.

Οι συζητήσεις πάνε και έρχονται για το πότε πρέπει να μαζευτούν οι ελιές, για τις αποδόσεις, για τις τιμές και πάει λέγοντας.

Αφορμή για το σημείωμα αυτό μια τυχαία συνάντηση με ένα νεαρό ζευγάρι σε γειτονικό κτήμα. Μεσημεριανή διακοπή και εκείνη την ώρα ήρθαν για να δουν το κτήμα τους. Πιάσαμε τη κουβέντα και κατά πώς μας είπαν, μένουν στην Αθήνα αλλά αποφάσισαν να μετακομίσουν στην Καλαμάτα και να ασχοληθούν με την πρωτογενή παραγωγή. Είχαν κάποια οικογενειακά κτήματα, αγόρασαν και ένα ακόμη με αρκετές ελιές και θέλουν να ασχοληθούν συστηματικά. Κάπως έτσι συνοπτικά ήταν η συζήτηση διανθισμένη με πληροφορίες που είχαν πάρει για το πότε πρέπει να μαζέψουν, γενικώς ήταν έκδηλο το ενδιαφέρον για αυτό που θέλουν να ξεκινήσουν. Αυτή η συνάντηση και η συζήτηση με πήγε λίγα χρόνια πίσω, όταν όλοι έβλεπαν επιστροφή στο χωριό λόγω της κρίσης και εξέφραζα τις αμφιβολίες για τις εξ Αθηνών απλουστεύσεις σχετικά με τέτοια ζητήματα. Που υποδήλωναν άγνοια της πραγματικότητας και των δυσκολιών τις οποίες εμφανίζει μια τέτοια απόφαση. Στο πέρασμα του χρόνου διαπιστώθηκε πως δεν υπήρξε “κύμα” επιστροφής στο χωριό αλλά μεμονωμένες περιπτώσεις. Ενώ κατά πώς φαίνεται σε τέτοιες αποφάσεις δεν κυριαρχεί η ανάγκη, αλλά η επιλογή κυρίως νέων ανθρώπων να ασχοληθούν με την πρωτογενή παραγωγή, και οι οποίοι έχουν την οικονομική δυνατότητα να επιχειρήσουν κάτι τέτοιο. Η επιλογή έχει διαφορετικές αφετηρίες και η απόφαση για “αποκέντρωση” δεν μπορεί παρά

να είναι κάτι που προκαλεί το ενδιαφέρον. Και σε αυτές τις περιπτώσεις η απόφαση για ενασχόληση με την αγροτική παραγωγή δεν σημαίνει και... επιστροφή στο χωριό. Αλλά εγκατάσταση στην πόλη από την οποία μπορούν να μετακινούνται στο χωριό για την καλλιεργητική φροντίδα. Η Καλαμάτα με εγγύτητα τόσο προς το χωριό όσο και προς το “κλεινόν άστυ”, αποτελεί έναν θελκτικό τόπο εγκατάστασης καθώς διαθέτει τη ζωντάνια που αναζητούν οι νέοι άνθρωποι.

Βεβαίως η απόφαση για επαγγελματική δραστηριοποίηση στον αγροτικό τομέα δεν είναι χωρίς προβλήματα, και αυτό είναι ένας παράγοντας που “φρενάρει” εκείνους που θα ήθελαν και θα είχαν την δυνατότητα να το επιχειρήσουν. Η καλλιέργεια απαιτεί τεχνογνωσία η οποία φυσικά δεν αποκτάται με... επιφοίτηση. Εφόσον δεν υπάρχει υπόβαθρο (σπουδές ή συναφής ασχολία) θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα εκπαίδευσης σε ζητήματα που αφορούν τη γεωργία. Και αναφερόμαστε βεβαίως στις περιπτώσεις που θέλουν να ασχοληθούν οι ίδιοι με τα χωράφια, γιατί υπάρχουν και περιπτώσεις ανθρώπων που έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν γεωργική γη και να αναθέσουν σε συνεργεία την καλλιέργειά της. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση όμως η γνώση είναι απαραίτητη, η γη δεν είναι... διαμέρισμα που το νοικιάζεις και παίρνεις το τίμημα. Θέλει φροντίδα και παρακολούθηση, ως εκ τούτου γνώση. Και η γνώση δεν μπορεί παρά να δίνεται οργανωμένα. Και αυτό ενδιαφέρει και τους ιδιοκτήτες αλλά και εκείνους που θέλουν να εργαστούν στη γεωργία σε εποχές που η ανεργία “θερίζει” ιδιαίτερα στους νέους. Θυμάμαι έναν φίλο μου μεγαλωμένο, που ασχολιόταν για δεκαετίες με την καλλιέργεια της πορτοκαλιάς. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 παραπονιόταν γιατί δεν υπήρχαν νέοι άνθρωποι που θα μπορούσαν να κλαδεύουν τα εσπεριδοειδή. Και αναρω-

τιόταν αν ήταν τόσο δύσκολο να ασχοληθούν κάποιοι και να βρουν νέα παιδιά που θα ήθελαν να μάθουν αυτή τη δουλειά και θα ήταν... περιζήτητα. Οι εποχές βεβαίως άλλαξαν και οι πορτοκαλιές απαξιώθηκαν, μένει όμως ο “τυρήνας” εκείνης της ανησυχίας: οι νέοι άνθρωποι που θα μπορούσαν να απασχοληθούν στη γεωργία με την κατάλληλη εκπαίδευση, και μάλιστα εκεί όπου η έλλειψη εργατικών χεριών είναι κάτι παραπάνω από εμφανές, στην ελαιοκαλλιέργεια.

Ορισμένοι έχουν την εντύπωση ότι η Μεσοσπνία ήταν πάντα μια ελαιοπαραγωγικής περιοχής. Ασφαλώς πρόκειται για λάθος. Μπορεί η ελαιοκαλλιέργεια στη Μεσοσπνία να φθάνει πολύ βαθιά όπως αποκάλυψαν οι πινακίδες της γραμμικής Β που βρέθηκαν στο παλάτι του Νέστορα στον Εγκλιανό. Μπορεί να γινόταν εμπόριο την εποχή της Ενετοκρατίας. Μπορεί να έκαψε ελιές ο Ιμπραήμ. Στη Μεσοσπνία όμως η προσπάθεια για συστηματική καλλιέργεια ξεκίνησε την περίοδο του μεσοπολέμου και πήρε καθολική έκταση μεταπολεμικά, παράλληλα με την εκρίζωση σταφιδοφυτειών και καλλιεργείων συκιάς. Στο μεσοπόλεμο μάλιστα ιδρύθηκαν τα ελαιοταμεία τα οποία σε συνεργασία με την (ιδιωτική) Γεωργική Σχολή που λειτουργούσε, οργάνωσαν σε διάφορες περιοχές τις μεταβατικές σχολές ελαιοκλαδευτών, μετακαλώντας μάλιστα και Ιταλούς τεχνικούς για να διδάξουν και να “δημιουργήσουν” τους ντόπιους ελαιοκλαδευτές. Μπορεί τα χρόνια να έχουν περάσει και να έχουν αλλάξει πολλά. Εκείνο όμως το οποίο δεν έχει αλλάξει είναι η ανάγκη της γεωργικής εκπαίδευσης. Η έλλειψη είναι κραυγαλέα και αποτυπώνεται στο ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα. Υπάρχουν τεχνικές - επαγγελματικές σχολές, δημόσια ΙΕΚ και άλλες σχολές που διαθέτουν ειδικότητες για μαγείρους, ψυκτικούς, ηλεκτρολόγους, ειδικούς υπολογιστών, λογιστών και ό,τι άλλο μπορεί να φαντασθεί κάποιος. Δεν υπάρχουν όμως σχολεία και σχολές με γεωργικό προσανατολισμό, είναι σαν να λέει το κράτος “φύγετε

από τα χωράφια”. Μπορεί η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα να βρίσκεται στη χειρότερη κατάσταση και να θεωρείται “κατώτερη” ή και αποθήκη παιδιών σε ορισμένες περιπτώσεις. Και όμως η αναβάθμισή της είναι απολύτως αναγκαία και μάλιστα σε μια εποχή που τα τυπικά λύκεια τα τελειώνουν δεκάδες χιλιάδες μαθητές χωρίς καμία δεξιότητα. Και η αναβάθμιση δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει και ειδικότητες σχετικά με την καλλιέργεια της γης.

Αυτό γίνεται ακόμη πιο επιτακτικό καθώς σήμερα πλέον έχει ξεπεραστεί ο εμπειρισμός και δεν φθάνει η κατοχή της γης και εργαλείων για να ασχοληθεί κάποιος με την αγροτική παραγωγή, ακόμη και αν υπάρχει οικογενειακή παράδοση. Η καλλιέργεια σήμερα γίνεται όλο και περισσότερο σύνθετη, όπως αντιλαμβάνεται ο καθένας καθημερινά, καθώς όλο και περισσότερο γίνεται φανερό η ανάγκη ορθολογικής παρέμβασης στο χωράφι και γνώσεων γύρω από θέματα που ξεκινούν από τα λιπάσματα και το νερό, και φθάνουν μέχρι τη χρήση... ντρώουν. Το γράφω αυτό γιατί μόλις την προηγούμενη εβδομάδα δημοσιεύτηκε η πληροφορία ότι στην Ισπανία οι νέοι ελαιοκαλλιεργητές όχι μόνον εκπαιδεύονται στη χρήση τους αλλά παίρνουν και... δίπλωμα πιλότου. Για να πετούν πάνω από τα κτήματα και να συγκεντρώνουν πληροφορίες για την κατάσταση των ελαιώνων με βάση τον προγραμματισμό που έχει γίνει σχετικά με τις υπό συλλογή πληροφορίες.

Ο κόσμος της γνώσης και της τεχνολογίας αλλάζει διαρκώς και δυστυχώς στην Ελλάδα η γεωργική εκπαίδευση και μετεκπαίδευση βρίσκεται σε σημαντική υστέρηση. Οι μεμονωμένες αξιοπρόσεκτες πρωτοβουλίες δεν αλλάζουν την πραγματικότητα γιατί η γεωργική εκπαίδευση απαιτεί καθολική αντιμετώπιση και ενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα. Μπορεί στα ΤΕΙ να φοιτούν αμέτρητα παιδιά, αλλά θα πρέπει να αναρωτηθούμε, για πόσα από αυτά οι συγκεκριμένες σπουδές είναι επιλογή για να ασχοληθούν τα ίδια με

την πρωτογενή παραγωγή, και πόσα τα πήγε εκεί η βαθμολογία. Πολύ περισσότερο καθώς η προσδοκία πολλές φορές δεν έχει να κάνει με την καλλιέργεια αλλά με την πιθανή επαγγελματική αποκατάσταση στο χώρο της εμπορίας των εισροών στην αγροτική οικονομία.

Καυτά θέματα της πρωτογενούς παραγωγής

που δεν τολμάει κανένας να ακουμπήσει. Και αλλαγές χωρίς να ταραξείς τα νερά και να εμπνεύσεις τα νέα παιδιά με την αγάπη στη γη, δεν γίνονται όσο καλή διάθεση και να έχουν ορισμένοι.

6/12/2017

Η γεωργία, η εργασία και το μέλλον

Για πολύ καιρό “σε θέση μάχης” η Μεσοπνία ζώντας την αγωνία της παραγωγής ελαιολάδου. Ανομβρία και μετά βροχή ασταμάτητη, δυσκολίες στη συλλογή και καταστάσεις που δημιουργούν ανησυχία για το μέλλον. Το γεγονός ότι υπάρχει ακόμη πίσω ένα σημαντικό ποσοστό της παραγωγής, υποδηλώνει περισσότερα από όσα θα μπορούσε να σκεφτεί κάποιος.

Χωρίς περιστροφές εξ αρχής θα έλεγα ότι με τις συνθήκες που δημιουργούνται μάλλον θα πρέπει να θεωρείται αβέβαιο το μέλλον της παραγωγής. Εδώ και πολλά χρόνια μεγαλώνει σταθερά το ποσοστό των ανθρώπων που είναι ιδιοκτήτες, αλλά μένουν μακριά από το χωριό και μικρή σχέση έχουν με την καλλιέργεια. Είναι η φυσική εξέλιξη της μετακίνησης των πληθυσμών προς τα αστικά κέντρα αλλά και το εξωτερικό σε αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ζωής. Οσο περνάει ο καιρός όμως, τόσο περισσότερο “αποξενώνεται” ο ιδιοκτήτης από την ιδιοκτησία. Και αυτό γιατί πρακτικά δεν είναι σε θέση να καλλιεργήσει και πολύ περισσότερο να μαζέψει τις ελιές. Η δουλειά θέλει γνώση και χέρια, συστηματική και από κοντά παρακολούθηση και συμμετοχή σε όλη τη διαδικασία. Τα χέρια όμως λιγοστεύουν όλο και περισσότερο, όπως και η αποτελεσματικότητα. Παρά το γεγονός ότι η παραγωγικότητα βελτιώνεται και η τεχνολογία ελαιοσυλλογής κάνει βήματα, ο άνθρωπος παράγοντας παραμένει και θα παραμένει αναντικατάστατος. Η καλλιέργεια δεν είναι για ερασιτέχνες και

απλώς... ιδιοκτήτες, γίνεται όλο και περισσότερο απαιτητική για κάποιον που θέλει να είναι και παραγωγική. Χωρίς κλαδευτές και συνεργεία εξειδικευμένα και παραγωγικά, η ελαιοκαλλιέργεια δεν έχει μέλλον. Αν σήμερα διαπιστώνουμε πολύ περισσότερες δυσκολίες σε σχέση με το παρελθόν, μπορείτε να σκεφθείτε τι θα γίνει όταν οι ιδιοκτησίες περάσουν στην επόμενη γενιά. Η οποία όχι μόνο έχει σχεδόν μηδενική σχέση με τη γη, αλλά αισθάνεται “ξένη” προς αυτήν. Πολλοί δεν γνωρίζουν όχι μόνο τα όρια αλλά και το... κατά πού πέφτουν τα κτήματα. Και φυσικά δεν έχουν κανένα σκοπό να επιστρέψουν στο χωριό, με το οποίο οι δεσμοί είναι πλέον ελαχιστότατοι. Εννοείται πως υπάρχουν εξαιρέσεις, αλλά αυτές δεν μπορούν να αλλάξουν τη γενική τάση.

Όλη αυτή την ιστορία μπορεί να την αντιληφθεί κανείς παρακολουθώντας τα όσα συμβαίνουν αυτή την εποχή στα κτήματα και τα ελαιοτριβεία. Όταν βλέπει πλέον όχι απλώς μεγαλωμένους αλλά γέροντες να καταφθάνουν στο χωριό, προσπαθώντας να οργανώσουν την επιχείρηση “ελαιοσυλλογή” και να κρατήσουν “με τα δόντια” την παραγωγή τους. Και η πραγματικότητα που διαμορφώνεται αποκαλύπτεται μια χρονιά κατά την οποία οι έντονες βροχοπτώσεις δείχνουν και τη σημασία που έχει για την αγροτική παραγωγή ο άνθρωπος παράγοντας, η εκπαίδευση και η εξειδίκευση εκείνων που μπορούν να απασχοληθούν στη γεωργία. Είναι εύκολο να εντοπίσει κάποιος τέτοιου είδους ζητήματα, το δύσκολο είναι να δοθούν λύσεις σε αυτά. Γιατί οι λύσεις δεν μπορεί

παρά να είναι αντικείμενο μελέτης και ενασχόλησης με το θέμα, κάτι που είναι ζήτημα ενασχόλησης των θεσμικών και συλλογικών φορέων της Πολιτείας και των αγροτών. Το πρόβλημα δεν βρίσκεται στην “αριθμητική” έλλειψη εργατικών χεριών, αλλά στην έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού για την ελαιοκαλλιέργεια. Και οργανωμένων συνεργείων που θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικά. Βεβαίως υπάρχουν τέτοια σε κάθε χωριό και περιοχή, πλην όμως είναι... περιζήτητα και πολλές φορές οι πελάτες περιμένουν... στην ουρά για να έρθει η σειρά τους. Βεβαίως θα ήταν παράλογο να περιμένει κανένας σε πέντε ημέρες να μαζευτούν όλες οι ελιές ή να έχει...

στην τσέπη του ο καθένας συνεργείο όποτε θελήσει. Αυτό αποτελεί την άλλη άκρη και αιτία για εντάσεις σε πολλές περιπτώσεις. Πολλές φορές και εν γνώσει της αδυναμίας τους, οι ιδιοκτήτες οδηγούνται στη λύση των “μισιακών”. Ετσι όπως πάνε τα πράγματα όμως, στο τέλος δεν θα υπάρχουν ενδιαφερόμενοι να πάρουν μισιακά. Γιατί δεν ξέρουν τι να πρωτομαζέψουν, ειδικά όταν οι ιδιοκτήτες πιέζουν να μαζευτούν τα... δικά τους μισιακά.

Το πηγαίνω από εδώ, το πηγαίνω από εκεί, για να καταλήξω στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν “θέσεις εργασίας” στην πρωτογενή παραγωγή και θα δημιουργούνται όλο και περισσότερες όσο περνούν τα χρόνια και οι ιδιοκτήτες βρί-

σκονται σε αδυναμία να καλλιεργήσουν και να συγκομίσουν. Φυσικά δεν είναι... μόνιμες, είναι όμως σημαντικές ως χρόνος εργασίας, καθώς δεν περιορίζονται μόνο στη συγκομιδή αλλά επεκτείνονται όλο το χρόνο και καλύπτουν το σύνολο της καλλιεργητικής φροντίδας. Με δεδομένο το γεγονός ότι η ανεργία έχει χτυπήσει ταβάνι στη χώρα μας, δεν μπορεί παρά να επισημανθεί η οφθαλμοφανής αντίφαση. Εννοείται πως θα ήταν πέρα από τη ζωή και την πραγματικότητα οι απλουστεύσεις, γιατί και οι άνεργοι δεν είναι κάτι το ομοιογενές και η χειρωνακτική εργασία δεν είναι κάτι που μπορούν να κάνουν όλοι και οι αποστάσεις από τα αστικά κέντρα αποτελούν εμπόδιο σε πολλές περιπτώσεις. Συνυπολογιζομένων όμως όλων αυτών, υπάρχουν (για την ακρίβεια θα έπρεπε να υπάρχουν) άνεργοι που θα μπορούσαν με την κατάλληλη εκπαίδευση και οργάνωση να απασχοληθούν σε καλλιεργητικές εργασίες με αμοιβαία ωφέλεια. Δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όμως όταν ευρωπαϊκή γραφειοκρατία και πολιτικοί παράγοντες επιδοτούν και χρησιμοποιούν τις ελαστικές μορφές εργασίας για να έχουν στο αγκίστρι τους ανέργους και φθινό επιστημονικό-εργατικό δυναμικό στους τομείς που τους ενδιαφέρουν. Δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όταν επιδεικνύεται τέτοια αδιαφορία για το μέλλον της γεωργίας και υποδότη θεωρείται η απασχόληση σε αυτό τον τομέα ως κάτι το “παρακατιανό”, για το οποίο η ζωή έχει επιλέξει τους μετανάστες. Ορισμένοι από τους οποίους έχουν ενσωματωθεί στις τοπικές κοινωνίες και ζουν τις οικογένειές τους από την αγροτική εργασία, περιζήτητοι πολλές φορές. Ενώ οι πολλοί στήνονται στις πιάτσες περιμένοντας κανέναν ξεμεινέμενο να τους πάρει για ένα μεροκάματο πολύ μικρότερο του συνήθους.

Οι επισημάνσεις αυτές δεν έχουν παρά μόνο εφαιπτομενική σχέση με την περίφημη “επιστροφή στο χωριό”. Η οποία δεν έγινε ποτέ μαζικά και δεν θα γίνει για λόγους οι οποίοι “κρύβονται” στα όσα έχουν προαναφερθεί. Αν κάτι είναι κοινό “φρένο” και στις δύο περιπτώ-

σεις, είναι η απουσία γεωργικής εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια διαπίστωση που γίνεται συνεχώς από τη στήλη αυτή, αλλά οι παράγοντες διαφόρων επιπέδων βολεύονται με αυτό που υπάρχει και το θεωρούν γεωργική εκπαίδευση. Τη στιγμή που η επαγγελματική εκπαίδευση θεωρείται κάτι σαν “αποθήκη μαθητών” που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να ακολουθήσουν τα γενικά λύκεια και οι περισσότεροι των συντελεστών σκοτώνουν την ώρα και το χρόνο τους. Τη στιγμή που στα ΤΕΙ γεωργικής κατεύθυνσης η εισαγωγή γίνεται κατά κανόνα από σπόντα γιατί ο βαθμός δεν έβγαλε σε κάτι “καλύτερο”. Και ελάχιστοι το επιλέγουν ως επαγγελματική προοπτική και ακόμη λιγότεροι ως εφόδιο για την καλλιέργεια. Πέραν τούτων φυσικά δεν υπάρχει από όσο φαίνεται ούτε σκέψη για την εκπαίδευση ανέργων (ή ενδιαφερομένων να επιστρέψουν) στη γεωργία, τη στιγμή που τα πάσης φύσεως κέντρα κατάρτισης παράγουν μαζικά ανέργους διαφόρων ειδικοτήτων. Η γεωργία έχει μέλλον, μπορεί να δώσει απασχόληση, αλλά θα πρέπει να αλλάξουν πολλά. Θα πρέπει να αλλάξουν αντιλήψεις για τη σχέση με τη γη και την καλλιέργειά της. Θα πρέπει να αλλάξει συνολικά το σύστημα γεωργικής εκπαίδευσης. Θα πρέπει να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει ο πολιτικός κόσμος τη γεωργία. Η οποία μπορεί να πάει μπροστά αλλά χρειάζεται νέους ανθρώπους, νέες δεξιότητες και νέα αντίληψη για τη διαχείριση της γης. Δεν είναι και τόσο “θεωρητικά” όλα αυτά. Το βλέπουμε εμπειρικά να γίνεται σε κάποιες περιπτώσεις, αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο. Και θα μπορούσε να γίνει στοιχείο πολιτικής για μια γεωργία με μέλλον. Τα κλειδιά της είναι στα χέρια εκείνων που διευθύνουν τις τύχες του τόπου από διάφορα επίπεδα. Οι οποίοι δεν έχουν μόνο τα κλειδιά αλλά και την ευθύνη να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να καταλάβουν ότι πέρασε ανεπιστρεπτή η εποχή του “ήρθε ο βουλευτής στο χωριό”...

24/1/2018

Πως γίνεται «να μην υπάρχουν χέρια»;

Για μια ακόμη χρονιά όλοι βιαζόμαστε να μαζέψουμε τις ελιές, μήπως και αποφύγουμε την παραγωγή... γράσου, αλλά η μεγάλη πλειοψηφία αδυνατεί να προχωρήσει καθώς τα συνεργεία που μπορούν να κάνουν λιγότερο ή περισσότερο τη δουλειά είναι "είδος εν ανεπαρκεία".

Πέρυσι ήταν οι βροχές που δυσκόλεψαν τα πράγματα στην ελαιοσυλλογή, φέτος είναι ο δάκος. Επειδή δεν έχει νόημα κάθε φορά να προσπαθείς να πεις τα... ίδια πράγματα με άλλα λόγια, προσφεύγω για μια ακόμη φορά στην επανάληψη. Ένα άρθρο λοιπόν γραμμένο πέρυσι στο τέλος της χρονιάς, αναφερόμενο στο ίδιο πρόβλημα, σε άλλες συνθήκες αλλά με τις ίδιες παραμέτρους:

«Χωρίς περιστροφές εξ αρχής θα έλεγα ότι με τις συνθήκες που δημιουργούνται μάλλον θα πρέπει να θεωρείται αβέβαιο το μέλλον της παραγωγής. Εδώ και πολλά χρόνια μεγαλώνει σταθερά το ποσοστό των ανθρώπων που είναι ιδιοκτήτες, αλλά μένουν μακριά από το χωριό και μικρή σχέση έχουν με την καλλιέργεια. Είναι η φυσική εξέλιξη της μετακίνησης των πληθυσμών προς τα αστικά κέντρα αλλά και το εξωτερικό σε αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ζωής. Οσο περνάει ο καιρός όμως, τόσο περισσότερο "αποξενώνεται" ο ιδιοκτήτης από την ιδιοκτησία. Και αυτό γιατί πρακτικά δεν είναι σε θέση να καλλιεργήσει και πολύ περισσότερο να μαζέψει τις ελιές. Η δουλειά θέλει γνώση και χέρια, συστηματική και από κοντά παρακολούθηση και συμμετοχή σε όλη τη διαδικασία. Τα χέρια όμως λιγοστεύουν όλο και περισσότερο, όπως και η αποτελεσματικότητα. Παρά το γεγονός ότι η παραγωγικότητα βελτιώνεται και η τεχνολογία ελαιοσυλλογής κάνει βήματα, ο ανθρώπινος παράγοντας παραμένει και θα παραμένει αναντικατάστατος. Η καλλιέργεια δεν είναι για ερασιτέχνες και απλώς... ιδιοκτήτες, γίνεται όλο και περισσότερο

απαιτητική για κάποιον που θέλει να είναι και παραγωγική. Χωρίς κλαδευτές και συνεργεία εξειδικευμένα και παραγωγικά, η ελαιοκαλλιέργεια δεν έχει μέλλον. Αν σήμερα διαπιστώνουμε πολύ περισσότερες δυσκολίες σε σχέση με το παρελθόν, μπορείτε να σκεφθείτε τι θα γίνει όταν οι ιδιοκτήσιες περάσουν στην επόμενη γενιά. Η οποία όχι μόνο έχει σχεδόν μηδενική σχέση με τη γη, αλλά αισθάνεται "ξένη" προς αυτήν. Πολλοί δεν γνωρίζουν όχι μόνο τα όρια αλλά και το... κατά πού πέφτουν τα κτήματα. Και φυσικά δεν έχουν κανένα σκοπό να επιστρέψουν στο χωριό, με το οποίο οι δεσμοί είναι πλέον ελαχιστότατοι. Εννοείται πως υπάρχουν εξαιρέσεις, αλλά αυτές δεν μπορούν να αλλάξουν τη γενική τάση.

Όλη αυτή την ιστορία μπορεί να την αντιληφθεί κανείς παρακολουθώντας τα όσα συμβαίνουν αυτή την εποχή στα κτήματα και τα ελαιοτριβεία. Όταν βλέπει πλέον όχι απλώς μεγάλωμένους αλλά γέροντες να καταφθάνουν στο χωριό, προσπαθώντας να οργανώσουν την επιχείρηση "ελαιοσυλλογή" και να κρατήσουν "με τα δόντια" την παραγωγή τους. Και η πραγματικότητα που διαμορφώνεται αποκαλύπτεται μια χρονιά, κατά την οποία οι έντονα βροχοπτώσεις δείχνουν και τη σημασία που έχει για την αγροτική παραγωγή ο ανθρώπινος παράγοντας, η εκπαίδευση και η εξειδίκευση εκείνων που μπορούν να απασχοληθούν στη γεωργία. Είναι εύκολο να εντοπίσει κάποιος τέτοιου είδους ζητήματα, το δύσκολο είναι να δοθούν λύσεις σε αυτά. Γιατί οι λύσεις δεν μπορεί παρά να είναι αντικείμενο μελέτης και ενασχόλησης με το θέμα, κάτι που είναι ζήτημα ενασχόλησης των θεσμικών και συλλογικών φορέων της Πολιτείας και των αγροτών. Το πρόβλημα δεν βρίσκεται στην "αριθμητική" έλλειψη εργατικών χεριών, αλλά στην έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού για την ελαιοκαλλιέργεια. Και οργανωμένων συνεργείων που θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικά.

Βεβαίως υπάρχουν τέτοια σε κάθε χωριό και περιοχή, πλην όμως είναι... περιζήτητα και πολλές φορές οι πελάτες περιμένουν... στην ουρά για να έρθει η σειρά τους. Βεβαίως θα ήταν παράλογο να περιμένει κανένας σε πέντε ημέρες να μαζευτούν όλες οι ελιές ή να έχει... στην τσέπη του ο καθένας συνεργείο όποτε θελήσει. Αυτό αποτελεί την άλλη άκρη και αιτία για εντάσεις σε πολλές περιπτώσεις. Πολλές φορές και εν γνώσει της αδυναμίας τους, οι ιδιοκτήτες οδηγούνται στη λύση των “μισιακών”. Ετσι όπως πάνε τα πράγματα όμως, στο τέλος δεν θα υπάρχουν ενδιαφερόμενοι να πάρουν μισιακά. Γιατί δεν ξέρουν τι να πρωτομαζέψουν, ειδικά όταν οι ιδιοκτήτες πιέζουν να μαζευτούν τα... δικά τους μισιακά.

Το πηγαίνω από εδώ, το πηγαίνω από εκεί, για να καταλήξω στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν “θέσεις εργασίας” στην πρωτογενή παραγωγή και θα δημιουργούνται όλο και περισσότερες όσο περνούν τα χρόνια και οι ιδιοκτήτες βρίσκονται σε αδυναμία να καλλιεργήσουν και να συγκομίσουν. Φυσικά δεν είναι... μόνιμες, είναι όμως σημαντικές ως χρόνος εργασίας, καθώς δεν περιορίζονται μόνο στη συγκομιδή αλλά επεκτείνονται όλο το χρόνο και καλύπτουν το σύνολο της καλλιεργητικής φροντίδας. Με δεδομένο το γεγονός ότι η ανεργία έχει χτυπήσει ταβάνι στη χώρα μας, δεν μπορεί παρά να επισημανθεί η οφθαλμοφανής αντίφαση. Εννοείται πως θα ήταν πέρα από τη ζωή και την πραγματικότητα οι απλουστεύσεις, γιατί και οι άνεργοι δεν είναι κάτι το ομοιογενές και η χειρωνακτική εργασία δεν είναι κάτι που μπορούν να κάνουν όλοι και οι αποστάσεις από τα αστικά κέντρα αποτελούν εμπόδιο σε πολλές περιπτώσεις. Συνυπολογιζομένων όμως όλων αυτών, υπάρχουν (για την ακρίβεια θα έπρεπε να υπάρχουν) άνεργοι που θα μπορούσαν με την κατάλληλη εκπαίδευση και οργάνωση να απασχοληθούν σε καλλιεργητικές εργασίες με αμοιβαία ωφέλεια. Δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όμως όταν ευρωπαϊκή γραφειοκρατία και πολιτικοί παράγοντες επιδοτούν και χρησιμοποιούν τις ελαστικές μορφές εργασίας για

να έχουν στο αγκίστρι τους ανέργους και φθηνό επιστημονικό-εργατικό δυναμικό στους τομείς που τους ενδιαφέρουν. Δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όταν επιδεικνύεται τέτοια αδιαφορία για το μέλλον της γεωργίας και υποδόρια θεωρείται η απασχόληση σε αυτό τον τομέα ως κάτι το “παρακατιανό”, για το οποίο η ζωή έχει επιλέξει τους μετανάστες. Ορισμένοι από τους οποίους έχουν ενσωματωθεί στις τοπικές κοινωνίες και ζουν τις οικογένειές τους από την αγροτική εργασία, περιζήτητοι πολλές φορές. Ενώ οι πολλοί στήνονται στις πιάτσες περιμένοντας κανέναν ξεμεινέμενο να τους πάρει για ένα μεροκάματο πολύ μικρότερο του συνήθους.

Οι επισημάνσεις αυτές δεν έχουν παρά μόνο εφραπτομενική σχέση με την περίφημη “επιστροφή στο χωριό”. Η οποία δεν έγινε ποτέ μαζικά και δεν θα γίνει για λόγους οι οποίοι “κρύβονται” στα όσα έχουν προαναφερθεί. Αν κάτι είναι κοινό “φρένο” και στις δύο περιπτώσεις, είναι η απουσία γεωργικής εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια διαπίστωση που γίνεται συνεχώς από τη στήλη αυτή, αλλά οι παράγοντες διαφόρων επιπέδων βολεύονται με αυτό που υπάρχει και το θεωρούν γεωργική εκπαίδευση. Τη στιγμή που η επαγγελματική εκπαίδευση θεωρείται κάτι σαν “αποθήκη μαθητών” που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να ακολουθήσουν τα γενικά λύκεια και οι περισσότεροι των συντελεστών σκοτώνουν την ώρα και το χρόνο τους. Τη στιγμή που στα ΤΕΙ γεωργικής κατεύθυνσης η εισαγωγή γίνεται κατά κανόνα από σπόντα γιατί ο βαθμός δεν έβγαλε σε κάτι “καλύτερο”. Και ελάχιστοι το επιλέγουν ως επαγγελματική προοπτική και ακόμη λιγότεροι ως εφόδιο για την καλλιέργεια. Πέραν τούτων φυσικά δεν υπάρχει από όσο φαίνεται ούτε σκέψη για την εκπαίδευση ανέργων (ή ενδιαφερομένων να επιστρέψουν) στη γεωργία, τη στιγμή που τα πάσης φύσεως κέντρα κατάρτισης παράγουν μαζικά ανέργους διαφόρων ειδικοτήτων. Η γεωργία έχει μέλλον, μπορεί να δώσει απασχόληση, αλλά θα πρέπει να αλλάξουν πολλά. Θα πρέπει να αλλάξουν αντιλήψεις για

τη σχέση με τη γη και την καλλιέργειά της. Θα πρέπει να αλλάξει συνολικά το σύστημα γεωργικής εκπαίδευσης. Θα πρέπει να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει ο πολιτικός κόσμος τη γεωργία. Η οποία μπορεί να πάει μπροστά αλλά χρειάζεται νέους ανθρώπους, νέες δεξιότητες και νέα αντίληψη για τη διαχείριση της γης. Δεν είναι και τόσο “θεωρητικά” όλα αυτά. Το βλέπουμε εμπειρικά να γίνεται σε κάποιες περιπτώσεις, αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο. Και θα μπορούσε να γίνει στοιχείο πολιτικής για μια γεωργία με μέλλον. Τα κλειδιά της είναι στα χέρια εκείνων που διευθύνουν τις τύχες του τόπου από διάφορα επίπεδα. Οι οποίοι δεν έχουν μόνο τα κλειδιά αλλά και την ευθύνη να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να καταλάβουν ότι πέρασε ανεπι-

στρεπτή η εποχή τού “ήρθε ο βουλευτής στο χωριό”...».

Την εποχή του Μεσοπολέμου τα ελαιοταμεία σε συνεργασία με τη Γεωργική Υπηρεσία μετακαλούσαν (και) Ιταλούς ελαιοκλαδευτές για να εκπαιδεύσουν τους ντόπιους για να αναπτυχθεί η ελαιοκομία. Μετά από δεκαετίες και με τα τεχνολογικά μέσα πολύ μακριά από την εποχή της... δέμπλας, οι ελαιοκλαδευτές είναι ζητούμενο. Και όποιος μαθαίνει είτε πρέπει να είναι της... προσκολλήσεως, είτε το κάνει... στου κασίδη το κεφάλι. Κράτος, αυτοδιοίκηση, συνεταιρισμοί, πάσης φύσεως κοπτόμενοι για τη γεωργία περί άλλα τυρβάζουν. Και το καράβι ακυβέρνητο πάει για τα βράχια...

14/11/2018

Από το παρελθόν στο μέλλον της ελιάς

Nωρίς ξεκινήσαμε, νωρίς... ξεμαζέψαμε (σχεδόν) φέτος τις ελιές. Και φυσικά σε βάρος της συνολικής παραγωγής καθώς φέτος δεν έβρεξε το καλοκαίρι, η βροχή ήρθε στο παρά πέντε και οι ελιές “οψίμισαν”.

Με τον καιρό που κάνει βεβαίως αυτή την εποχή, η πολύ μεγάλη καθυστέρηση από εδώ και πέρα εγκυμονεί κινδύνους για την υγεία του καρπού. Κάποιοι ραντίζουν, κάποιοι σταθμίζουν την κατάσταση. Αλλά αστάθμητος παράγοντας σε οποιονδήποτε προγραμματισμό οι βροχές που “τρώνε” μέρες από την ελαιοσυγκομιδή.

Σε τέσσερις φράσεις συμπυκνώνεται το πολυσύνθετο πρόβλημα της ελαιοκαλλιέργειας όπως διαμορφώνεται σήμερα με τις σοβαρές αλλαγές που έχουν γίνει στην ύπαιθρο, στις καιρικές συνθήκες και τη δράση των εχθρών της ελιάς. Αλλαγές που σε σημαντικό βαθμό μπορούν να χαρακτηρισθούν “αλληλένδετες” και διαφοροποιούν σημαντικά τα πράγματα σε σχέση με την εποχή της προηγούμενης γενιάς.

Και θα αλλάξουν ακόμη περισσότερο (ίσως και ριζικά) τα επόμενα χρόνια. Οι άνθρωποι της υπαίθρου μετά τον πόλεμο δούλεψαν σκληρά, άλλαξαν καλλιέργειες και δημιούργησαν έναν απέραντο λαδοτόπο στη Μεσοπνία. Σταφίδες και συκιές κυρίως αλλά και δημητριακά εγκαταλείφθηκαν κατά το μεγάλο μέρος τους και τη θέση τους πήραν οι ελιές. Οι περισσότεροι “εκπαιδεύτηκαν” στην καλλιέργεια, έμαθαν να κλαδεύουν και να αντιμετωπίζουν σταδιακά τους εχθρούς της ελιάς. Αυτό που βλέπουμε σήμερα δεν είναι αυτονόητο αλλά αποτέλεσμα της δουλειάς της προηγούμενης γενιάς, της προόδου στην επιστημονική αντιμετώπιση των εχθρών της ελιάς και την χρήση μηχανικών μέσων. Εδώ ο εμπειρισμός έπαιξε τεράστιο ρόλο καθώς πολλές καλλιεργητικές πρακτικές χτίστηκαν βήμα-βήμα, και υποστηρίχτηκαν στην πορεία επιστημονικά και τεχνικά. Η γενιά στην ιδιοκτησία της οποίας βρίσκονται ίσως τα περισσότερα ελαιοκτήματα θυμήθηκε το κλάδεμα με το πριόνι και τον κλαδευτή σκαρφαλωμένο στην ελιά. Αλλά για να σταθεί πάνω είχε φροντίσει να δημιουργήσει “καθίσματα”

στις ποδιές ώστε να πατάει σχετικά σταθερά με τα δύο πόδια και να έχει ελεύθερα τα χέρια του. Θυμήθηκε τη δέμπλα με το ξύλο που έφευγε η πλάτη για να κατέβουν οι ελιές και το ραβδί για να “ξεκαρπίσει” τα μεγάλα κλαριά. Αλλά και την έκφραση “έχω λάδι άσο” που δείχνει την αντίληψη για την ποιότητα του λαδιού με την οξύτητα “1” (άσος δηλαδή) να είναι ανωτέρας ποιότητας (“άσος” δηλαδή μεταφορικά).

Όμως η Ελλάδα άλλαξε από την εποχή της μεταπολεμικής γενιάς, η ύπαιθρος άρχισε να αλλάζει καθώς οι διώξεις και η μετανάστευση έστειλαν ένα μεγάλο μέρος των ανθρώπων της στην ξενιτιά αλλά και τα μεγάλα αστικά κέντρα. Αλλά και τα παιδιά αυτών που έμειναν, στη μεγάλη πλειοψηφία είτε βρέθηκαν στα αστικά κέντρα είτε σπούδασαν και βρέθηκαν μακριά από την ενασχόληση με τη γεωργία, περιστασιακά βοηθούσαν στις δύσκολες εποχές αν μπορούσαν, στην εποχή της ελαιοσυγκομιδής. Η μεταπολεμική γενιά των αγροτών στη μεγάλη πλειοψηφία έχει φύγει ή αδυνατεί να ασχοληθεί, η παρουσία σταδιακά πέρασε στα χέρια της επόμενης γενιάς. Σε αυτή το ποσοστό των επαγγελματιών αγροτών είναι πολύ μικρότερο από την προηγούμενη, ενώ είναι μεγάλος ο όγκος των ετεροεπαγγελματιών που ζουν λιγότερο ή περισσότερο μακριά από το χωριό. Στα χέρια της άλλαξαν πολλά πράγματα αλλά η “σύνθεση” (αγρότες, ετεροεπαγγελματίες) άλλαξε δραματικά τις συνθήκες στην ελαιοκαλλιέργεια. Κύριο χαρακτηριστικό η έλλειψη αγροτικών χεριών η οποία “κατέστρεψε” παραδοσιακές μορφές που βοηθούσαν την έγκαιρη συλλογή και τον περιορισμό του κόστους. Πολύ απλά για τους παλιούς, τη “δανεικαριά” που ήταν η κινητήρια δύναμη στις περισσότερες περιπτώσεις. Η κατάσταση θα ήταν δραματική και μεγάλο μέρος της ελαιοκαλλιέργειας θα είχε ήδη εγκαταλειφθεί αν δεν υπήρχαν οι οικονομικοί μετανάστες, με κορμό εκείνους που ήρθαν από την Αλβανία. Αυτοί έμαθαν γρήγορα τη δουλειά, παρακολούθησαν την εξέλιξη, αγόρασαν κτήματα και μηχανήματα καλύπτοντας

ένα μέρος του “κενού” αγροτικής νεολαίας που είχε δημιουργηθεί στα χωριά πριν από 25 (και περισσότερα χρόνια). Ακόμη περισσότεροι καταφθάνουν εποχιακά μέσα από χίλιες δυσκολίες για να δουλέψουν σαν εργάτες στην ελαιοσυγκομιδή.

Ο ρυθμός και ο αριθμός τους όμως μειώνεται και αναζητώντας την αιτία μπορεί να την εντοπίσει κάποιος στις μεγάλες δυσκολίες που είχαν για δεκαετίες προκειμένου να πάρουν άδεια παραμονής αλλά και να εργαστούν εποχιακά. Αλλά και στο γεγονός πλέον ότι η προσοχή των περισσότερων που σκοπεύουν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους είναι στραμμένη σε χώρες όπως η Γερμανία, στην οποία προσπαθούν να φθάσουν με κάθε τρόπο. Αυτή τη στιγμή στα χωριά βρίσκεται η δεύτερη γενιά παιδιών μεταναστών πλήρως ενταγμένων στην τοπική κοινωνία με ενσωματωμένες τις αντιλήψεις της. Η μεγάλη πλειοψηφία των παιδιών πηγαίνει σχολείο και τελειώνει το λύκειο, όμως τα άλλα παιδιά δεν θέλουν να μείνουν στο χωριό και τα χωράφια, το σχολείο και οι σπουδές είναι μια “απαγκίστρωση” από τη βαριά αγροτική δουλειά. Έτσι το κενό που μειώθηκε με την παρουσία των μεταναστών αρχίζει και πάλι να μεγαλώνει, ήδη οι πρώτοι εργάτες που ήρθαν είναι μεγαλωμένοι και δεν φαίνονται άλλοι στον ορίζοντα. Ούτε η νομοθεσία είναι “ελκυστική”, ούτε η αντιμετώπιση στα χωριά είναι σε πολλές περιπτώσεις η καλύτερη. Αν δει κανένας τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πολλές φορές ζουν οι άνθρωποι που έρχονται εποχιακά για την ελαιοσυγκομιδή θα φριξει. Ούτε... ξελόντζα δεν τους νοικιάζουν σε ορισμένες περιπτώσεις. Σιγά σιγά με την περιγραφή “χτίζεται” η εικόνα του μέλλοντος που τρομάζει όσους με τον έναν ή τον άλλον τρόπο ασχολούνται και βλέπουν από κοντά τα όσα συμβαίνουν αυτή την εποχή. Η προσωπική εμπειρία, η συζήτηση με τους ανθρώπους των συνεργείων, οι κουβέντες στα λιοτρίβια για να περάσει η ώρα θα ήταν πολύτιμες για εκείνους που θέλουν να “σώσουν” τον τόπο. Αλλά το “ήρθε ο βουλευτής” στο χωριό έχει... διαχρονική αξία

και όσο περνάει ο καιρός γίνεται όλο και περισσότερο επίκαιρο καθώς αλλάζει και η σύνθεση της πολιτικής εκπροσώπησης.

Πάμε λοιπόν να δούμε το μέλλον: Η δεύτερη γενιά ιδιοκτητών ελαιοκτημάτων που απασχολούνται είτε αποκλειστικά είτε ως ετεροεπαγγελματίες είναι συνταξιούχοι ή σε... ηλικία συνταξιοδότησης. Ο αριθμός των ετεροεπαγγελματιών είναι μεγάλος και βρίσκονται κατά κανόνα μακριά από το χωριό. Η επόμενη γενιά, τα παιδιά τους, βρίσκονται ακόμη μακρύτερα, πάρα πολλά δεν γνωρίζουν ούτε πού βρίσκονται τα κτήματα. Και πολύ περισσότερο δεν έχουν ασχοληθεί ποτέ, ούτε πρόκειται να ασχοληθούν στο μέλλον. Η εγκατάλειψη έρχεται μοιραία, ο κόσμος που μπορεί να ασχοληθεί δεν μπορεί να αγοράσει ή έχει φθάσει στα όρια των δυνατοτήτων του να διαχειριστεί τα δικά του και τα "μισακά". Γνωρίζω περιπτώσεις που τα εγκατέλειψαν αδυνατώντας να αντεπεξέλθουν στους χρόνους και το κόστος καθώς χρειάζονται χέρια. Φυσικά κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση αυτής της κατάστασης παίζει η ελαχιστοποίηση του εισοδήματος του παραγωγού με τη συνεχή αύξηση του κόστους παραγωγής (καλλιέργεια, εξοπλισμός, συγκομιδή) και τις χαμηλές συγκριτικά τιμές, αλλά και η κλιματική αλλαγή που οδηγεί σε καταστροφικές για την παραγωγή χρονιές. Από την άλλη πλευρά η συγκεντρο-

ποίηση της γης για τη δημιουργία μεγάλων αγροτικών εκμεταλλεύσεων με δεδομένη τη διασπορά και το ανάγλυφο του εδάφους, είναι εξαιρετικά δύσκολη έως αδύνατη. Η κατάσταση που διαμορφώνεται είναι πολύ ρευστή και δεν μπορεί κανένας με σιγουριά να προβλέψει το μέλλον. Το σίγουρο είναι πως η περιοχή έχει "όνομα", υπάρχει επιχειρηματικό ενδιαφέρον για την παραγωγή ελαιολάδου και αχνοφέγγει το ενδεχόμενο νέων γραμμικών καλλιεργειών ελιάς όπου η δυνατότητα μηχανικής συγκομιδής μειώνει απίστευτα το κόστος παραγωγής. Είτε στη Μεσσηνία είτε σε άλλες περιοχές που ευδοκιμεί η ελιά, το ενδεχόμενο τέτοιων καλλιεργειών μπορεί να αλλάξει ακόμη πιο πολύ τη σημερινή κατάσταση και να κάνει παντελώς ασύμφορη την καλλιέργεια για τους μικρούς παραγωγούς.

Η κατάσταση είναι και δύσκολη και περίπλοκη. Αλλά δυστυχώς κανένας δεν ασχολείται στα σοβαρά με την καλλιέργεια και το μέλλον της. Κανένας δεν μελετάει, δεν σκέφτεται, δεν προτείνει, δεν παίρνει μέτρα. Οπου πάει το καράβι, αλλά το πολιτικό μάρκετινγκ ασχολείται μόνο με ιδέες πώς θα... κοινομήσουμε πουλώντας "αρχαιολογικό ελαιόλαδο". Πώς να σωθεί πια αυτός ο τόπος;

24/11/2021

Η ζωή των εργατών γης

Παγωνιά αλλά ελιές υπάρχουν ακόμη πίσω, πιο δύσκολη η φετινή χρονιά, τυχεροί όσοι άργησαν να μπουν στα κτήματα και δεν έπαθαν ζημιές από τους εχθρούς της ελιάς, σε πολλές περιπτώσεις από όσα μαθαίνω χτύπησαν "άσους". Η ανάρτηση με αφορμή αυτή καλού φίλου συμπατριώτη από τη Στέρνα, στην οποία εκτός των άλλων αναφέρεται το πρόβλημα των εργατικών χεριών. Το έχω γράψει και παλαιότερα, και οι πλέον φανατικοί του "αντιμεταναστευ-

τικού" αναγνωρίζουν πλέον ότι η ελαιοπαραγωγή σώθηκε χάρις στους μετανάστες από την Αλβανία. Πολλοί έμειναν μόνιμοι εδώ περνώντας από τα "σαράντα κύματα" και έχοντας να αντιμετωπίσουν το ρατσισμό, τις άθλιες συνθήκες εργασίας, την πονηρία - ενίοτε και τη χλεύη - του κοινωνικού περιβάλλοντος. Δημιούργησαν οικογένειες, μεγάλωσαν παιδιά που έγιναν κοινωνοί της "ελληνικής παιδείας", έκαναν δεύτερη πατρίδα τους τη χώρα μας, πολλά σπούδασαν και σχεδόν όλα έφυγαν από το χωριό όπως

κάνουν και οι ντόπιοι. Πολύ απλά "ενσωματώθηκαν" (σε εισαγωγικά γιατί δεν μου αρέσει η λέξη και η έννοια, μυρίζει κορεκτίλα, θα πρέπει να "εφευρεθεί" ίσως μια άλλη) και τώρα κάποιιοι στραβοκοιτάζουν για άλλους λόγους. Γιατί πολλοί Αλβανοί έγιναν "νοικοκυραίοι" με κτήματα και μηχανήματα, αποτέλεσαν κατά έναν τρόπο την "τελευταία γενιά" αγροτών και ταυτόχρονα εργατών γης. Γιατί τελευταία; Γιατί τα παιδιά τους κάνουν ό, τι κάνουν και τα ελληνόπουλα και δεν μένουν στο χωριό. Οι συγγενείς τους που έρχονταν από την Αλβανία προτιμούν πλέον άλλες χώρες. Την Ιταλία όπου δουλεύουν από το Σεπτέμβριο μέχρι τον Ιανουάριο σε αμπέλια και μετά ελαιοπερίβολα. Τη Γερμανία όπου οι αμοιβές είναι... δυσθεώρητες σε σχέση με την Ελλάδα. Ακόμη και τα βόρεια της χώρας μας σε εργασίες με καλύτερες συνθήκες και πιο κοντά στη δική τους χώρα. Σε αυτό έχει μεγάλη συμβολή το "κυνηγτό" και τα εμπόδια για να μπουν στη χώρα για πάρα πολλά χρόνια, τώρα με τις "μετακλήσεις" είναι πλέον αργά και οι προϋποθέσεις καθόλου ελκυστικές. Σε τελευταία ανάλυση για ποιό λόγο να έρθουν στην περιοχή μας, να μείνουν δυό μήνες και να μην δουλέψουν ούτε έναν ανάλογο με τα κέφια του καιρού, να ζουν σε ξελόντζες και χαμόσπιτα με κίνδυνο να πλευριτώσουν άγρια. μερικές φορές ούτε αποθήκες δεν τους νοικιάζουν. Και επειδή μπορεί κανένας να έρχεται με... φόρα από τα παλιά, θα μου επιτρέψετε να πάω ακόμη πιο παλιά, όταν οι "φτωχούληδες του θεού" δεν ήταν οι Αλβανοί αλλά οι εργάτες γης από την Ηπειρο και την ορεινή

Θεσσαλία που έφθαναν για το λιομάζωμα. Το πρόλαβα πριν από 40 περίπου χρόνια στα ρεπορτάζ που έκανα για το "ΡΙζοσπάστη" σε χωριά της Πυλίας και της Τριφυλίας την εποχή του λιομαζέματος. Ένα πλήθος κόσμου σε ξελόντζες, αποθήκες, ακόμη και στο δρόμο, κουβαλώντας το βιός τους σε ρούχα, κλινοσκεπάσματα και... τενεκέδες λάδι, συντελούσε στη συγκέντρωση της παραγωγής. Μετανάστες στη χώρα τους, σε συνθήκες ανάλογες με εκείνες που ζουν εκείνοι που φθάνουν εποχιακά για το λιομάζωμα στη Μεσσηνία. Οι "δικοί μας" σταμάτησαν να έρχονται γιατί τα παιδιά τους δεν έμειναν στο χωριό, δεν έγιναν εργάτες γης, έφυγαν για την πόλη. Και γιατί με λίγους ντενεκέδες λάδι δεν έβγαινε η χρονιά αλλά και γιατί οι συνθήκες διαβίωσης ήταν ανυπόφορες. Η ιστορία επαναλαμβάνεται, αλλά το επόμενο επεισόδιο θα είναι διαφορετικό. Σε πολλά χωριά αρχίζουν και φθάνουν την εποχή της ελαιοσυγκομιδής εργάτες από ασιατικές χώρες (κυρίως Πακιστανοί) και το ζήτημα δεν είναι η δυσκολία πρόσληψης της "τεχνονγνωσίας". Αλλά το γεγονός ότι εργάζονται δουλεμπορικά, πληρώνεις το "αφεντικό" που διαφεντεύει δεκάδες (ίσως και εκατοντάδες) εργάτες, τους δίνει ένα κομμάτι ψωμί, κάνουν τη δουλειά (όπως την κάνουν, τελικά όμως... μαζεύεις τις ελιές) και την άλλη μέρα το πρωί είναι "τρισκατάρατοι", "αλλόθρησκοι", "τζιχαντιστές". Που είναι καλύτερο να πνιγούν στο Αιγαίο παρά να πατήσουν στα μέρη μας γιατί κινδυνεύει ο πολιτισμός μας...

22/1/2022 - ανάρτηση στο fb

Οι ελιές περιμένουν χέρια

Όλο πιο κοντά έρχεται η εποχή της ελαιοσυγκομιδής σε μια χρονιά κατά την οποία οι προσδοκίες για τις τιμές σκιάζονται από την έλλειψη εργατικών χεριών. Οι πληροφορίες από όλες τις περιοχές είναι ανη-

συχητικές, εύχομαι να διαψευστούν αλλά όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι παγιώνεται πλέον μια κατάσταση. Ως αποτέλεσμα και της (ανύπαρκτης) πολιτικής διαχείρισης του προβλήματος αλλά και των άθλιων συνθηκών ζωής για τους εποχιακούς εργάτες. Οι οποίοι πλέον

προτιμούν “άλλη γη και άλλα μέρη” ακόμη και διαφορετική απασχόληση κυρίως στην οικοδομή που “ανοίγει” και υπάρχουν περισσότερα μεροκάματα. Οι δήθεν “προτάσεις” που καταγράφονται είναι χωρίς νόημα και η υπόθεση αργά ή γρήγορα θα πάρει δραματικές διαστάσεις. Η παλιά εποχή των εργατών που έφθαναν... ποδαράτα μερικές φορές από την Αλβανία για τις ελιές, έφυγε ανεπιστρεπτή. Όπως έφυγε πριν από αυτή μια άλλη με τους εργάτες που έρχονταν το χειμώνα από την Ηπειρο και τη Θεσσαλία για το λάδι τους και λίγα μεροκάματα. Ήδη περνάμε στην εποχή του “δουλεμπορικού” συστήματος με τους ασιατικούς καταγωγής εργάτες που δουλεύουν για “διακινητές” οι οποίοι και εισπράττουν τα προκαθορισμένα ποσά από τους ιδιοκτήτες. Και οι άλλοι δουλεύουν (όπως δουλεύουν) με την προϋπόθεση ότι θα βρεθεί σπίτι ή ξελότζα για να μείνουν. Καταστάσεις μεσαίωνα, αλλά αυτά τα θέματα δεν είναι “πιασάρικα” για να προκαλέσουν “επικοινωνιακό συναγερμό” των παραγόντων.

Υπό την έννοια αυτή έκρινα σκόπιμο να επαναφέρω ένα κείμενο με σκέψεις διατυπωμένες πριν από 5 χρόνια και με την ελπίδα ότι κάποτε ίσως συνειδητοποιηθεί η ανάγκη ορισμένα ζητήματα να αντιμετωπιστούν με ριζικά διαφορετικό τρόπο: “Χωρίς περιστροφές εξ αρχής θα έλεγα ότι με τις συνθήκες που δημιουργούνται μάλλον θα πρέπει να θεωρείται αβέβαιο το μέλλον της παραγωγής. Εδώ και πολλά χρόνια μεγαλώνει σταθερά το ποσοστό των ανθρώπων που είναι ιδιοκτήτες αλλά μένουν μακριά από το χωριό και μικρή σχέση έχουν με την καλλιέργεια. Είναι η φυσική εξέλιξη της μετακίνησης των πληθυσμών προς τα αστικά κέντρα αλλά και το εξωτερικό σε αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ζωής. Όσο περνάει ο καιρός όμως, τόσο περισσότερο “αποξενώνεται” ο ιδιοκτήτης από την ιδιοκτησία. Και αυτό γιατί πρακτικά δεν είναι σε θέση να καλλιεργήσει και πολύ περισσότερο να μαζέψει τις ελιές. Η δουλειά θέλει γνώση και χέρια, συστηματική και από

κοντά παρακολούθηση και συμμετοχή σε όλη τη διαδικασία. Τα χέρια όμως λιγοστεύουν όλο και περισσότερο, όπως και η αποτελεσματικότητα. Παρά το γεγονός ότι η παραγωγικότητα βελτιώνεται και η τεχνολογία ελαιοσυλλογής κάνει βήματα, ο ανθρώπινος παράγοντας παραμένει και θα παραμένει ανατικατάστατος. Η καλλιέργεια δεν είναι για ερασιτέχνες και απλώς... ιδιοκτήτες, γίνεται όλο και περισσότερο απαιτητική για κάποιον που θέλει να είναι και παραγωγική. Χωρίς κλαδευτές και συνεργεία εξειδικευμένα και παραγωγικά, η ελαιοκαλλιέργεια δεν έχει μέλλον. Αν σήμερα διαπιστώνουμε πολύ περισσότερες δυσκολίες σε σχέση με το παρελθόν, μπορείτε να σκεφτείτε τι θα γίνει όταν οι ιδιοκτησίες περάσουν στην επόμενη γενιά. Η οποία όχι μόνο έχει σχεδόν μηδενική σχέση με τη γη, αλλά αισθάνεται “ξένη” προς αυτήν. Πολλοί δεν γνωρίζουν όχι μόνο τα όρια αλλά και το... κατά πού πέφτουν τα κτήματα. Και φυσικά δεν έχουν κανένα σκοπό να επιστρέψουν στο χωριό, με το οποίο οι δεσμοί είναι πλέον ελαχιστότατοι. Εννοείται πως υπάρχουν εξαιρέσεις, αλλά αυτές δεν μπορούν να αλλάξουν τη γενική τάση.

Όλη αυτή την ιστορία μπορεί να την αντιληφθεί κανείς παρακολουθώντας τα όσα συμβαίνουν αυτή την εποχή στα κτήματα και τα ελαιοτριβεία. Όταν βλέπει πλέον όχι απλώς μεγαλωμένους, αλλά γέροντες να καταφθάνουν στο χωριό, προσπαθώντας να οργανώσουν την επιχείρηση “ελαιοσυλλογή” και να κρατήσουν “με τα δόντια” την παραγωγή τους. Και η πραγματικότητα που διαμορφώνεται αποκαλύπτεται μια χρονιά, κατά την οποία οι έντονοι βροχοπτώσεις δείχνουν και τη σημασία που έχει για την αγροτική παραγωγή ο ανθρώπινος παράγοντας, η εκπαίδευση και η εξειδίκευση εκείνων που μπορούν να απασχοληθούν στη γεωργία. Είναι εύκολο να εντοπίσει κάποιος τέτοιου είδους ζητήματα, το δύσκολο είναι να δοθούν λύσεις σε αυτά. Γιατί οι λύσεις δεν μπορεί παρά να είναι αντικείμενο μελέτης και ενασχόλησης με το

θέμα, κάτι που είναι ζήτημα ενασχόλησης των θεσμικών και συλλογικών φορέων της Πολιτείας και των αγροτών. Το πρόβλημα δεν βρίσκεται στην “αριθμητική” έλλειψη εργατικών χεριών, αλλά στην έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού για την ελαιοκαλλιέργεια. Και οργανωμένων συνεργείων που θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικά. Βεβαίως υπάρχουν τέτοια σε κάθε χωριό και περιοχή, πλην όμως είναι... περιζήτητα και πολλές φορές οι πελάτες περιμένουν... στην ουρά για να έρθει η σειρά τους. Όμως θα ήταν παράλογο να περιμένει κανένας σε πέντε ημέρες να μαζευτούν όλες οι ελιές ή να έχει... στην τσέπη του ο καθένας συνεργείο όποτε θελήσει. Αυτό αποτελεί την άλλη άκρη και αιτία για εντάσεις σε πολλές περιπτώσεις. Πολλές φορές και εν γνώσει της αδυναμίας τους, οι ιδιοκτήτες οδηγούνται στη λύση των “μισιακών”. Ετσι όπως πάνε τα πράγματα όμως, στο τέλος δεν θα υπάρχουν ενδιαφερόμενοι να πάρουν μισιακά. Γιατί δεν ξέρουν τι να πρωτομαζέψουν, ειδικά όταν οι ιδιοκτήτες πιέζουν να μαζευτούν τα... δικά τους μισιακά.

Το πηγαίνω από εδώ, το πηγαίνω από εκεί, για να καταλήξω στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν “θέσεις εργασίας” στην πρωτογενή παραγωγή και θα δημιουργούνται όλο και περισσότερες όσο περνούν τα χρόνια και οι ιδιοκτήτες βρίσκονται σε αδυναμία να καλλιεργήσουν και να συγκομίσουν. Φυσικά δεν είναι... μόνιμες, είναι όμως σημαντικές ως χρόνος εργασίας, καθώς δεν περιορίζονται μόνο στη συγκομιδή αλλά επεκτείνονται όλο το χρόνο και καλύπτουν το σύνολο της καλλιεργητικής φροντίδας. Με δεδομένο το γεγονός ότι η ανεργία έχει χτυπήσει ταβάνι στη χώρα μας, δεν μπορεί παρά να επισημανθεί η οφθαλμοφανής αντίφαση. Εννοείται πως θα ήταν πέρα από τη ζωή και την πραγματικότητα οι απλουστεύσεις, γιατί και οι άνεργοι δεν είναι κάτι το ομοιογενές και η χειρωνακτική εργασία δεν είναι κάτι που μπορούν να κάνουν όλοι και οι αποστάσεις από τα αστικά κέντρα αποτελούν εμπόδιο σε πολλές περι-

πτώσεις. Συνυπολογιζόμενων όμως όλων αυτών, υπάρχουν (για την ακρίβεια θα έπρεπε να υπάρχουν) άνεργοι που θα μπορούσαν με την κατάλληλη εκπαίδευση και οργάνωση να απασχοληθούν σε καλλιεργητικές εργασίες με αμοιβαία ωφέλεια. Δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όμως όταν ευρωπαϊκή γραφειοκρατία και πολιτικοί παράγοντες επιδοτούν και χρησιμοποιούν τις ελαστικές μορφές εργασίας για να έχουν στο αγκίστρι τους άνεργους και φθηνό επιστημονικό-εργατικό δυναμικό στους τομείς που τους ενδιαφέρουν. Δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όταν επιδεικνύεται τέτοια αδιαφορία για το μέλλον της γεωργίας και υποδόρια θεωρείται η απασχόληση σε αυτό τον τομέα ως κάτι το “παρακατιανό”, για το οποίο η ζωή έχει επιλέξει τους μετανάστες. Ορισμένοι από τους οποίους έχουν ενσωματωθεί στις τοπικές κοινωνίες και ζουν τις οικογένειές τους από την αγροτική εργασία, περιζήτητοι πολλές φορές. Ενώ οι πολλοί στήνονται στις πιάτσες περιμένοντας κανέναν ξεμεινέμενο να τους πάρει για ένα μεροκάματο πολύ μικρότερο του συνήθους.

Οι επισημάνσεις αυτές δεν έχουν παρά μόνο εφαπτομενική σχέση με την περίφημη “επιστροφή στο χωριό”. Η οποία δεν έγινε ποτέ μαζικά και δεν θα γίνει για λόγους οι οποίοι “κρύβονται” στα όσα έχουν προαναφερθεί. Αν κάτι είναι κοινό “φρένο” και στις δύο περιπτώσεις, είναι η απουσία γεωργικής εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια διαπίστωση που γίνεται συνεχώς από τη στήλη αυτή, αλλά οι παράγοντες διαφόρων επιπέδων βολεύονται με αυτό που υπάρχει και το θεωρούν γεωργική εκπαίδευση. Τη στιγμή που η επαγγελματική εκπαίδευση θεωρείται κάτι σαν “αποθήκη μαθητών” που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να ακολουθήσουν τα γενικά λύκεια και οι περισσότεροι των συντελεστών σκοτώνουν την ώρα και το χρόνο τους. Πέραν τούτων φυσικά δεν υπάρχει από όσο φαίνεται ούτε σκέψη για την εκπαίδευση νέων (ή ενδιαφερομένων να επιστρέψουν) στη γεωργία, τη στιγμή που τα πάσης φύσεως κέντρα κα-

τάρτισης παράγουν μαζικά ανέργους διαφόρων ειδικοτήτων.

Η γεωργία έχει μέλλον, μπορεί να δώσει απασχόληση, αλλά θα πρέπει να αλλάξουν πολλά. Θα πρέπει να αλλάξουν αντιλήψεις για τη σχέση με τη γη και την καλλιέργειά της. Θα πρέπει να αλλάξει συνολικά το σύστημα γεωργικής εκπαίδευσης. Θα πρέπει να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει ο πολιτικός κόσμος τη γεωργία. Η οποία μπορεί να πάει μπροστά αλλά χρειάζεται νέους ανθρώπους, νέες δεξιότητες και νέα αντίληψη για τη διαχείριση της γης. Δεν είναι και τόσο "θεωρητικά" όλα αυτά. Το βλέπουμε εμπειρικά να γίνεται σε κάποιες περιπτώσεις, αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο. Και θα μπορούσε να γίνει στοιχείο πολιτικής για μια γεωργία με μέλλον. Τα κλειδιά της είναι στα χέρια εκείνων που διευθύνουν τις τύχες του τόπου από διάφορα επίπεδα. Οι οποίοι δεν

έχουν μόνο τα κλειδιά αλλά και την ευθύνη να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να καταλάβουν ότι πέρασε ανεπιστρεπτή η εποχή του "ήρθε ο βουλευτής στο χωριό"...».

Την εποχή του Μεσοπολέμου τα ελαιοταμεία σε συνεργασία με τη Γεωργική Υπηρεσία μετακαλούσαν (και) Ιταλούς ελαιοκλαδευτές για να εκπαιδεύσουν τους ντόπιους για να αναπτυχθεί η ελαιοκομία. Μετά από δεκαετίες και με τα τεχνολογικά μέσα πολύ μακριά από την εποχή της... δέμπλας, οι ελαιοκλαδευτές είναι ζητούμενο. Και όποιος μαθαίνει είτε πρέπει να είναι της... προσκολλησέως, είτε το κάνει... στου κασίδη το κεφάλι. Κράτος, αυτοδιοίκηση, συνεταιρισμοί, πάσης φύσεως κοπτόμενοι για τη γεωργία, περί άλλα τυρβάζουν. Και το καράβι ακυβέρνητο πάει για τα βράχια...".

19/9/2022

Με την προσωπική εμπειρία

Με τρεις ανθρώπους συζήτησα στη βραδινή έξοδο... μικράς διάρκειας. Σε διαφορετικά σημεία και με διαφορετική... γεωγραφική προέλευση. Και οι τρεις είχαν την αγωνία τι θα γίνει με τους εργάτες για το μάζεμα της ελιάς. Είναι Σεπτέμβρης, ο κόσμος έχει αρχίσει το ψάξιμο από τώρα και είναι σε αδιέξοδο γιατί δεν βρίσκει τίποτε. Δυστυχώς ήρθε η ώρα να πληρωθούν οι κοντόφθαλμες πολιτικές και οι βάρβαρες συμπεριφορές που ήθελαν τους Αλβανούς "δεμένους στο παλούκι" που θα έρχονταν κάθε χρόνο για λίγα μεροκάματα στις ελιές. Περνώντας τα σύνορα μέσα από τα ποτάμια, τις ρεματιές και τα βουνά ή πληρώνοντας ένα... ξεγερεμένο ποσό για "τουριστική βίζα" για να μπουν νόμιμα. Με τους "ωφελομένους" να μην τους νοικιάζουν όχι αποθήκη αλλά ούτε

ξελότζα. Με "τραστ" για να ρίξουν τα μεροκάματα όσο γινόταν. Στα ελαιοπερίβολα της Βούλας (και της αδερφής της) εδώ και 20+ χρόνια. από την εποχή που ζούσε ο πεθερός μου, το γενικό πρόσταγμα έχει ο Αντρέας (από την Αλβανία), ο οποίος σε συνεννόηση φρόντιζε όλες τις αναγκαίες εργασίες και τα έχει "κούκλα" όπως λέμε. Κάθε χρόνο προσπαθούσε και έφερνε συγγενείς και φίλους για να φτειάζει το συνεργείο του. "Ρίζωσε" εδώ, έκανε οικογένεια, η μεγάλη κόρη του σπουδάζει στη Σχολή Γεωπονίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και η μικρή πέτυχε φέτος στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθήνας με υψηλή βαθμολογία. Νοικοκύρης άνθρωπος, τα έφερνε βόλτα "μετακαλώντας" το Ζάχο και συγγενείς του που έφθαναν με κάθε τρόπο για λίγα μεροκάματα. Φροντίδα σε κτήματα, μισιακά, κυνήγι του μεροκάματου (που το έχει όλο το χρόνο), χρειαζόταν χέρια

για δύο συνεργεία προκειμένου να τελειώσει εγκαίρως τη συλλογή. Τα συνεργεία ακολουθούσαν το ρυθμό του, ο Ζάχος ήταν "φαινόμενο" εργατικότητας και δύναμης. Την ώρα του φαγητού ή στα διαλλείματα του καφέ, οι συζητήσεις περιστρέφονταν στις σχέσεις των χωρών μας και στα εμπόδια που έμπαιναν για να αναπτυχθούν και να δουλέψουν στην Ελλάδα. "Πρωταγωνιστές" ο Ζάχος και ο Χρήστος (μπατζανάκης μου), προσωπικώς "αγόραζα" από τη συζήτηση για να καταλάβω πως σκέφτονται οι μετανάστες με... προθεσμία. Πριν από λίγα χρόνια άρχισαν τα δύσκολα, ο Ζάχος έβγαζε τα προς το ζην στα αμπέλια της Βόρειας Ελλάδας και στον κρόκο (μέσα έξω στην Αλβανία και συνεχής εργασία), οι άλλοι αραιώσαν γιατί δεν άντεχαν το "παράνομο" πέρασμα, το κόστος της "τουριστικής βίζας" και τα ελάχιστα μεροκάματα με τις συνεχείς βροχές όταν... όλοι ήθελαν να τους μαζέψουν τις ελιές. Γυρνάγαμε τα βράδια από τα χτήματα και ντρεπόμασταν για την αθλιότητα: Αλβανοί σε ερείπια που έσταζαν από παντού, ζεστό νερό σε ντενεκέδες πάνω στην πυροστιά με τα ξύλα, κονσέρβες για φαγητό, χιλιόμετρα με τα πόδια για να φθάσουν κάπου να απαγκιάσουν μέσα στην υγρασία του κάμπου. Τα συνεργεία του Αντρέα δεν έφταναν, αντιλαμβανόμαστε ότι δεν μπορούσαμε να πιέζουμε γιατί όλοι ήθελαν να μαζέψουν τις ελιές και ο Αντρέας είχε υποχρεώσεις. Βρέθηκε η λύση με καλό συγγενή που έχοντας μεγάλη κτηματική περιουσία, έφερνε δικό του συνεργείο για μήνες. "Αφεντικό" ο Πέτρος, τα κατάφερε με το κλάδεμα, καλή η τριάδα που τον πλαισίωνε. Δούλευε και οικοδομή, αναζητούσε και ένα μεροκάματο στην πόλη για να μείνει. Όλα αυτά "τούμπαρ" τα τελευταία χρόνια βοηθούσης της πανδημίας. Πριν δύο χρόνια ο Αντρέας "χουχουλιόταν" που... έκανε κορίτσια. Και όταν τον ρώτησα μου απάντησε αφοπλιστικά: Αν είχα αγόρια θα είχαν τώρα έτοιμο συνεργείο. Ελλάδα από τα παλιά, θα έλεγε με ευκολία κάποιος. Αλλά πλέον στο χωριό δεν μένουν ούτε αγόρια, ούτε κορίτσια. Πέρυσι κάναμε την συνεννόηση και μου έκανε

εξαιρετική εντύπωση το γεγονός ότι συμφωνήσαμε το μεροκάματο αλλά ο ίδιος ζήτησε "χωρίς φαγητό". Μαγειρεύαμε ολόκληρες δεκαετίες, από γενιά σε γενιά για τους εργατές. Πήραμε την παράδοση και την επεκτείναμε σε ποσότητα, ποιότητα και... παροχές (καφές, γλυκά, φρούτα). Την ώρα που άλλοι έλεγαν ότι τους "κακομαθαίνουμε". Και ήρθε η ώρα να το ζητήσουν οι ίδιοι για να "κερδίσουν" 5 ευρώ, τρώγοντας ελάχιστα "ιδίους αναλώμασι". Ο ουρανός είχε από χρόνια αρχίσει να βαραίνει με σύννεφα, την τελευταία τριετία πύκνωσαν, ο φόβος φέτος είναι η "καταιγίδα". Οι Αλβανοί επιλέγουν Ιταλία (πάνε από Σεπτέμβρη για τα αμπέλια και φθάνουν Φλεβάρη με τις ελιές) ή Γερμανία (βρίσκουν τρόπους να φθάσουν) με μεροκάματο σε ύψη δυσθεώρητα για τα ελληνικά δεδομένα και για πολύ μεγαλύτερη διάρκεια. Οι ("γυφτο")Βούλγαροι (που αναπλήρωσαν "ανεπαρκώς" τις "απώλειες" κάποιου στιγμής) ως ευρωπαίοι πολίτες ακολούθησαν τον ίδιο δρόμο. Και φθάσαμε στο ανεξέλεγκτο δουλεμπόριο εργατών γης ασιατικής καταγωγής, με διακινητές στους οποίους πληρώνεις το "συμφωνηθέν τίμημα", ζητάς να σου αλλάξουν κάποιον που "δεν δουλεύει" και διαβιούν ως "ζόμπι" δουλεύοντας, χωρίς να μιλάνε και να καταλαβαίνουν πολλές φορές τι γίνεται γύρω τους, ζώντας σε καλύβες, "ζωντανό νεκροί" που θα τους έχουμε ξεχάσει την επαύριο του λιομαζώματος. Φωτεινή εξαίρεση οι άνθρωποι που τους εξασφαλίζουν στοιχειώδεις όρους ζωής, αλλά δεν φτάνει να κρύψει τις πομπές μιας Πολιτείας και μιας κοινωνίας σε βαθύτατη ανθρωπιστική κρίση, σε απελπισία για την ίδια της τη ζωή...

Υστερόγραφο: Δεν θα κρίνω τους δημοτικούς παράγοντες των "φωτογραφιών", τους πολιτικούς των άνευ νοήματος προτάσεων, την αντιμεταναστευτική στάση πολιτικών σχηματισμών και την αντίστοιχη του "ανθρωπιστικού ρεαλισμού". Γιατί ο θυμός είναι κακός σύμβουλος. Φυσικά ο θυμός για τη μεταχείριση των ανθρώπων και όχι το μάζεμα της ελιάς...

22/9/2022 – από ανάρτηση στο fb

Ελιά Καλαμάτας με... ονοματεπώνυμο

Θεωρητικά η «ελιά Καλαμών» θα μπορούσε να αποτελέσει ατμοσφαιρική για την προώθηση του προϊόντος, του τοπικού ελαιολάδου αλλά και πόλο έλξης επισκεπτών στην περιοχή. Και αντί η προσοχή να επικεντρώνεται σε αυτό και να αναπτύσσονται πρωτοβουλίες υλοποιή-

σης, έχουμε φθάσει σε μια αδιέξοδη συζήτηση πάνω στην οποία σπεκουλάρουν όλοι πλειοδοτώντας σε ενδιαφέρον. Βιαστικές κινήσεις την εποχή καθιέρωσης των ΠΟΠ δημιούργησαν αλληπάλληλα προβλήματα, τοπικές αντιθέσεις και αδιέξοδα.

Δύσκολη η επέκταση του ΠΟΠ «Ελιά Καλαμάτας»

Το θέμα του προϊόντος προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ) "Ελιά Καλαμάτας" πάει και έρχεται τα τελευταία χρόνια προκαλώντας εποχιακά αναταράξεις για να επανέλθει κάθε φορά στη συνήθη κατάσταση αδρανείας. Τελευταία ανακινήθηκε από την Περιφέρεια Πελοποννήσου επειδή έτσι έκριναν οι αρμόδιοι ότι τους συμφέρει να κάνουν πολιτικό παιχνίδι, ζητώντας επέκταση της προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης σε Λακωνία, Αρκαδία και Νότια Ηλεία.

Οι αντιδράσεις διαφορετικές, ανάλογα με τη θέση που βρίσκεται ο καθένας σε σχέση με την παραγωγή του προϊόντος.

Η ιστορία που έχει δημιουργηθεί με το ΠΟΠ "Ελιά Καλαμάτας" αποτυπώνει με τον εναργέστερο τρόπο την έλλειψη στοιχειώδους σχεδιασμού και ενδιαφέροντος από την πλευρά της Πολιτείας. Η οποία δεν φρόντισε να συγκροτήσει πολιτική για κρίσιμα αγροτικά προϊόντα, ορισμένα από τα οποία διαθέτουν και παγκόσμια φήμη. Σε όλους ήταν γνωστά δύο στοιχεία: Πρώτον ότι η ελιά Καλαμών αποτελούσε ποικιλία και τρόπο παραγωγής του τελικού προϊόντος, γεωγραφικά περιορισμένη στη Μεσσηνία. Και δεύτερον ότι η ελιά Καλαμών ως καλλιέργεια έχει επεκταθεί κυρίως στην Αιτωλοακαρνανία και τη Λακωνία, με τη Μεσσηνία να έχει ένα πολύ μικρό μερίδιο στο σύνολο της παραγωγής. Ως εκ τούτου στη διαδικασία κατοχύρωσης προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης η οποία περνάει από τα θεσμικά κυβερνητικά όργανα, θα έπρεπε να λύσει με πολιτική απόφαση την αντινομία και να προωθήσει την καταλληλότερη λύση κατά την κρίση της. Ουδείς ασχολήθηκε τότε, η προστατευόμενη ονομασία προέλευσης "Ελιά Καλαμάτας" κατοχυρώθηκε όπως την είχε προτείνει η ΕΑΣ Μεσσηνίας και στη συνέχεια άρχισαν τα... όργανα. Παραγωγοί άλλων πε-

ριοχών και τυποποιητές άρχισαν να διαμαρτύρονται και να ζητούν επέκταση του "ονοματεπώνυμου" κατά το δοκούν και με βάση τα συμφέροντα του καθενός. Το... χλιαρόν των αρχικών αντιδράσεων ασφαλώς σχετίζεται με τη βεβαιότητα ορισμένων ότι μπορούν να καταστρατηγούν τους κανόνες, με δεδομένο μάλιστα το γεγονός ότι μπορούσαν να επεξεργάζονται και να τυποποιούν το προϊόν μακριά από τη Μεσσηνία.

Ας δούμε όμως τι προβλέπει η αναγνώριση του ΠΟΠ "Ελιά Καλαμάτας" η οποία έγινε το 1993 με απόφαση του υπουργού Γεωργίας και στη συνέχεια εγκρίθηκε από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Η ένδειξη "Ελιά Καλαμάτας" προστατευόμενη ονομασία προέλευσης - ΠΟΠ - μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τις επιτραπέζιες ελιές ποικιλίας Καλαμών που καλλιεργούνται στο Νομό Μεσσηνίας και εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που καθορίζονται με την απόφαση αυτή και τις σχετικές διατάξεις». Εδώ έχουμε να κάνουμε με δύο διαφορετικά πράγματα τα οποία πολλές φορές ορισμένοι τα μπερδεύουν από άγνοια ή (και) σκοπιμότητα: Η απόφαση της αναγνώρισης δεν αφορά την ποικιλία ελιά Καλαμών αλλά το όνομα "Ελιά Καλαμάτας" για το προϊόν που παράγεται από αυτή την ποικιλία στη Μεσσηνία. Ήταν πασίγνωστο φυσικά στο υπουργείο το γεγονός ότι ελιά Καλαμών καλλιεργείται και σε άλλες περιοχές της χώρας και μάλιστα σε μεγαλύτερες ποσότητες, αλλά κατοχυρώνει ως προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης μόνον αυτές που παράγονται στη Μεσσηνία και μάλιστα με συγκεκριμένες προδιαγραφές. Και πρέπει να σημειωθεί αυτό γιατί καταχρηστικά και παραπλανητικά ορισμένοι χρησιμοποιούν τον όρο "τύπου Καλαμών (ή Καλαμάτας)". Οχι μόνον στην εσωτερική αγορά, αλλά και στις αγορές του εξωτερικού με πρωταγωνιστές την Τουρκία, τη Χιλή, την Αίγυπτο και άλλες χώρες. Από τις οποίες μά-

λιστα κατά καιρούς έχει αποκαλυφθεί ότι επιτίθειοι εισάγουν στην Ελλάδα... ελιές Καλαμών, θησαυρίζοντας σε βάρος της φήμης του προϊόντος και των παραγωγών.

Για όσους γνωρίζουν λίγο από τα πράγματα και για εκείνους που παρακολούθησαν την υπόθεση της επέκτασης του ΠΟΠ ελαιολάδου Καλαμάτα σε όλη τη Μεσσηνία, είναι κάτι παραπάνω από φανερό ότι η επέκταση για τις "Ελιές Καλαμάτας" είναι εξαιρετικά δύσκολη και προϋποθέτει όχι μόνον τη σύμφωνη γνώμη της Ένωσης Μεσσηνίας που είναι ο "ιδιοκτήτης" του ονόματος, αλλά και την έλλειψη αντιδράσεων τοπικών φορέων που έχουν "έννομο συμφέρον" ή και εκείνων που ζητούν "εθνικό ΠΟΠ" αν η επέκταση περιοριστεί στην Πελοπόννησο. Η επέκταση στη... μισή Ελλάδα δεν μπορεί ασφαλώς να είναι ΠΟΠ, δεν είναι δυνατόν να τεκμηριωθεί με κανένα τρόπο η συνάφεια με τα στοιχεία που περιγράφονται στην κατοχύρωση. Ορισμένες πλευρές ισχυρίζονται ότι αυτό μπορεί να γίνει ως Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη προβάλλοντας το επιχείρημα ότι το επιτρέπουν οι λεπτές διαφορές στον ορισμό του προϊόντος, αλλά και στον ίσης αξίας αυτό χαρακτηρισμό. Γενικώς Πολιτεία και φορείς έχουν καταφέρει να... μπλέξουν τα μαλλιά τους με τα βάτα και δύσκολα θα ξεμπερδέσουν τα πράγματα. Ζητούμενο ασφαλώς και η θέση του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης το οποίο εκ των πραγμάτων θα κληθεί να πάρει θέση εφόσον προχωρήσει η υπόθεση με βάση παλαιότερη "συμφωνία" των Ενώσεων Μεσσηνίας και Λακωνίας. Οι βουλευτές κάθε νομού ασφαλώς υπερασπίζονται τα συμφέροντα των ψηφοφόρων τους και ως γνωστόν από καιρό στην υπόθεση επέκτασης στην Αιτωλοακαρνανία πρωταγωνιστεί ο κυβερνητικός βουλευτής Γιώργος Βαρεμένος. Εν μέσω τόσων και τέτοιων αντιθέσεων, με την εμπλοκή και της επαγγελματικής οργάνωσης των τυποποιητών οι οποίοι ασφα-

λώς θέλουν... άφθονη πρώτη ύλη και ως εκ τούτου "εθνικό ΠΟΠ", το πρόβλημα είναι προφανώς δυσεπίλυτο. Και δεν αρκεί μόνον η "πολιτική απόφαση" η οποία όμως είναι και προαπαιτούμενο για να γνωρίζουμε τι ακριβώς σκέφτεται η πολιτική ηγεσία χωρίς να διαχέει την ευθύνη της στις... ερωτήσεις βουλευτών και τις παρεμβάσεις παραγόντων κάθε επιπέδου. Λύση κοινά αποδεκτή δεν φαίνεται στον ορίζοντα και ως εκ τούτου το μεγάλο πρόβλημα είναι τι γίνεται με... αυτό που ισχύει. Δηλαδή κατά πόσον πραγματικά οι ελιές που πωλούνται ως "Καλαμάτας" προέρχονται αποκλειστικά από τη Μεσσηνία, αν υπάρχει σύστημα ελέγχων και αν έχει δρομολογηθεί διαδικασία ικνηλασιμότητας ώστε να περιοριστεί το ενδεχόμενο κομπίνας. Το επόμενο ζήτημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι αυτό της ποιότητας και του "χαρακτήρα" της ΠΟΠ "Ελιά Καλαμάτας". Δυστυχώς σε πολλές περιπτώσεις το τελικό προϊόν πόρρω απέχει από αυτό που γνωρίζουμε οικοτεχνικά ως "Ελιά Καλαμάτας" η οποία γίνεται ανάρπαστη με την πρώτη δοκιμή. Και πρέπει να γίνει κατανοητό πως αυτό είναι το στοιχείο το οποίο την κάνει ξεχωριστή και ως εκ τούτου με διακριτό ονοματεπώνυμο στη γεύση. Η "Ελιά Καλαμάτας" πρέπει να είναι "Ελιά Καλαμάτας"... με τα όλα της και όχι ένας μαύρος καρπός ενίοτε κακοποιημένος και σε πολλές περιπτώσεις άνοστος και απωθητικός. Το προϊόν θέλει προστασία και αυτό οφείλουν να κάνουν όλοι οι... έχοντες τα χτένια σε όλα τα επίπεδα, από την παραγωγή και την τυποποίηση, μέχρι τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και την πολιτική ηγεσία. Ξεκινώντας από κάτω....

Υ.Γ.: Ενα μεγάλο μέρος του παιχνιδιού για τη χώρα χάθηκε εδώ και χρόνια, αφού η Ελλάδα δεν κατοχύρωσε ούτε την κορωνέικη, ούτε την ελιά Καλαμών.

6/4/2016

Η ελιά, το όνομα και... η χάρη

Εδώ και κάτι χρόνια η ιστορία με τις ελιές Καλαμάτας πάει κι έρχεται με μια πολιτική η οποία διαμορφώνεται ανάλογα με τους συσχετισμούς και τις πιέσεις που ασκούνται στην εκάστοτε πολιτική εξουσία.

Πολιτική με χαρακτήρα ευμετάβλητο για ένα προϊόν εμβληματικό για τον τόπο και σημαντικό για την αγροτική παραγωγή της χώρας και τη μεταποίηση.

Το σημερινό σημείωμα δεν έχει σκοπό να... χαράξει πολιτική. Αλλωστε εδώ και πολλά χρόνια έχω εκφράσει τη θέση πως απαιτείται διακομματική συνεννόηση και συμφωνία για τους τελικές αποφάσεις. Είναι αδιανόητο κόμματα και σχηματισμοί να έχουν “τοπική” πολιτική με αποτέλεσμα να λένε διαφορετικά πράγματα στους διαφορετικούς νομούς. Ψαρεύοντας με πλείστα όσα καλάμια τις ψήφους των παραγωγών. Πρόκειται για στάση ανευθυνότητας, το πρόβλημα έχει γίνει περίπλοκο από τους χειρισμούς που έγιναν ήδη από την εποχή κατά την οποία συντασσόταν ο κατάλογος των προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης. Με αποτέλεσμα σήμερα κάθε κίνηση να έχει σοβαρές συνέπειες για τη μια ή την άλλη περιοχή αλλά και για το ίδιο το προϊόν. Τα περίπλοκα πράγματα είναι και... απλά: Η χώρα διαθέτει ένα προϊόν παγκοσμίου φήμης που θα μπορούσε να αποτελεί και την “ατμομηχανή” ευρύτερα για τις εξαγωγές. Μαύρες ελιές, θεωρητικά Καλαμών, υπάρχουν στη Μεσσηνία αλλά ο μεγάλος όγκος παραγωγής εντοπίζεται στην Αιτωλοακαρνανία και τη Λακωνία. Για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, την εποχή που εμείς εγκαταλείπαμε τη “χοντρολιά” της λαϊκής γλώσσας, σε άλλους νομούς ενθαρρυνόταν η εγκατάσταση και επέκτασή της. Το ενδιαφέρον εδώ επικεντρώθηκε στις τιμές αρχικά και στις επιδοτήσεις του ελαιολάδου στη συνέχεια, με αποτέλεσμα πολλές φυτείες βρώσιμης ελιάς να μετατραπούν

σε φυτείες ελαιοποιήσιμης. Όταν εξελισσόταν αυτή η διαδικασία κανένας δεν είχε διαμαρτυρηθεί, όλα κινούνται φυσιολογικά και με βάση τη ζήτηση. Μετά ήρθαν τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και ο καθένας έβαζε όπως προλάβαινε, όσα προλάβαινε. Το υπουργείο Γεωργίας και μετέπειτα Αγροτικής Ανάπτυξης έκανε... απλώς τον τροχονόμο, χωρίς οι αρμόδιοι να αντιλαμβάνονται τι ακριβώς μπορεί να συμβεί.

Και συνέβη φυσικά, η κατοχύρωση του ΠΟΠ “ελιά Καλαμάτας” στα όρια της Μεσσηνίας έβγαλε εκτός αναγνώρισης τις ελιές που χρόνια πουλούσαν παραγωγοί και τυποποιητές ως “Καλαμών”. Και οι αντιδράσεις ήρθαν φυσιολογικά και λογικά. Ουδέποτε τέθηκε το ζήτημα “τι θέλουμε να προστατέψουμε” ως χώρα με την προώθηση του ΠΟΠ, ουδέποτε έγινε συζήτηση στο υπουργείο, και το αποτέλεσμα ήρθε φυσιολογικά. Με βάση την απόφαση η ονομασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί “για τις επιτραπέζιες ελιές ποικιλίας Καλαμών που καλλιεργούνται στο Νομό Μεσσηνίας”. Αυτόματως από τη χρήση του ονόματος αποκλείονται οι ίδιες ελιές που καλλιεργούνται σε άλλους νομούς, καθώς οι υπόλοιπες προϋποθέσεις όπως αυτή της διαδικασίας ξεπικρίσματος, ωρίμανσης και συντήρησης σε άλμη μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιονδήποτε τόπο. Η τεχνογνωσία είναι το ζήτημα και εδώ είναι μια άλλη ιστορία, που φαίνεται στη διαφορά της καλής ελιάς Καλαμάτας ως προϊόν οικοτεχνίας από εκείνη της τυποποίησης. Αν θέλει κάποιος να είναι ευθύς και ειλικρινής, θα πρέπει να παραδεχτεί πως η οριοθέτηση αδικούσε τους παραγωγούς των βασικών περιοχών παραγωγής του προϊόντος, οι οποίοι από τη μια ημέρα στην άλλη βρέθηκαν... χωρίς το προϊόν που καλλιεργούσαν. Και από τους οποίους αγόραζαν ακόμη και τυποποιητές της Μεσσηνίας. Τότε έπρεπε να γίνει μια συζήτηση που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ρυθμίσεις οι

οποίες θα προστάτευαν ευρύτερα το προϊόν και την αγροτική παραγωγή. Τώρα υπάρχει ένα δεδομένο το οποίο θεωρητικά ευνοεί τους παραγωγούς και την καλλιέργεια στη Μεσσηνία, πλην όμως αυτό δεν έχει φανεί και δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν θα φανεί και σε ποια έκταση, καθώς μόνο με το... ονοματεπώνυμο δεν πουλάς και οι παραγωγοί δεν διαπραγματεύονται οργανωμένα και ενιαία το προϊόν.

Και καθώς δεν καρποφόρησαν οι συζητήσεις για την επέκταση του ΠΟΠ (και δεν γνωρίζω πόσο εύκολο ήταν κάτι τέτοιο), προωθήθηκε η ιδέα για ένταξη στον εθνικό κατάλογο της “Καλαμάτας” ως συνώνυμο ποικιλίας ελιάς. Οι υπογραφές έμπαιναν κι έβγαιναν εδώ και καιρό, αλλά πριν λίγες ημέρες από το βήμα του “Αναπτυξιακού” Συνεδρίου Δυτικής Ελλάδας ο υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης Βαγγέλης Αποστόλου ανακοίνωσε ότι “αύριο κιόλας θα προωθηθεί στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης η σχετική υπουργική απόφαση”. Δεν γνωρίζω πότε είναι το αύριο, εκείνο που γνωρίζω είναι πως γύρω από το θέμα αυτό αναπτύσσεται και από τη μια και από την άλλη πλευρά μια επιχειρηματολογία σε αντιθετικούς άξονες. “Καταστροφική” γιατί θα το χρησιμοποιήσουν οι ανταγωνιστές από τη μια πλευρά, “λύση” γιατί ομαλοποιείται η αγορά και ενισχύονται οι εξαγωγές η άλλη πλευρά. “Θα χρησιμοποιείται από τους ανταγωνιστές το Kalamata Olives” ισχυρίζεται η μια πλευρά, “οι ανταγωνιστές μας αξιοποιούν τα προβλήματα στην Ελλάδα και πουλάνε τα δικά τους ως Kalamata Olives” αντιτείνει η άλλη πλευρά. Το περίεργο της ιστορίας είναι ότι κατά τη δήλωση του κ. Αποστόλου “με γνώμονα την εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσης όσον αφορά στο ζήτημα της συνύπαρξης της Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης «Ελιά Καλαμάτας» και του εμπορικού τύπου με την ένδειξη «Kalamata Olives», το υπουργείο μας ξεκίνησε, εδώ και ενάμιση χρόνο περίπου, έναν διάλογο με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς προτείνοντας την εγγραφή στον εθνικό κατάλογο της «Καλαμάτας» ως συνώνυμου

ποικιλίας ελιάς”. Και το χαρακτηρίζω περίεργο, γιατί όσο μπορώ να παρακολουθώ αυτό το θέμα, το μόνο που έχω δει είναι οι πιέσεις από την Ένωση Αιτωλοακαρνανίας και την Ένωση των Τυποποιητών. Δεν γνωρίζω ποιες είναι οι κυβερνητικές προθέσεις και αν υπάρχει περιθώριο διαλόγου με βάση την τοποθέτηση του κ. Αποστόλου. Θα είχε ενδιαφέρον όμως να διαβάσουμε ποιες είναι οι απόψεις των Μεσσηνίων κυβερνητικών βουλευτών και παραγόντων, όπως επίσης και οι κεντρικές θέσεις όλων των κομμάτων. Γιατί με τη φόρα που έχουν πάρει όλοι να “τσιμπήσουν” ψηφαλάκια από την όποια εξέλιξη, πολύ φοβάμαι ότι θα χαθεί η ουσία και θα εξελιχθεί ένας πόλεμος, όπως σε οποιοδήποτε ζήτημα απασχολεί την ελληνική κοινωνία. Σε διάφορα δημοσιεύματα υπάρχουν μονομέρειες και υπερβολές, υπάρχει ανάγκη να ξεκαθαρίσει το τοπίο. Κάθε πρόταση έχει θετικά και αρνητικά, τα οποία θα πρέπει να συνεκτιμηθούν, αλλά θα πρέπει να συμφωνήσουμε ποια είναι αυτά για να ζυγίσουμε κατά πόσον η συνεκτίμηση είναι βάσιμη.

Σε κάθε περίπτωση το ΠΟΠ “ελιά Καλαμάτας” θα συνεχίσει να είναι... ΠΟΠ και η προστασία δεν μπορεί παρά να έρθει μέσα από την εμπορική πολιτική και τη διαφήμιση εκείνων που ενδιαφέρονται για την προώθησή του. Είναι και ο δύσκολος δρόμος που θα πρέπει να ακολουθήσουν σταθερά, γιατί δεν φαντάζομαι ότι στην παγκόσμια αγορά οι ελιές που πουλιούνται με οποιονδήποτε τρόπο ως “Καλαμάτας” είναι 300 τόνοι. Καθώς ούτε αυτή η ποσότητα ΠΟΠ “ελιά Καλαμάτας” δεν έχει πιστοποιηθεί ως τέτοια το διάστημα 2011-2015 από τον ΕΛΓΟ-“Δήμητρα” σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν. Αν στον κόσμο κυκλοφορούσαν για πέντε χρόνια τόσο μικρές ποσότητες με όνομα “Καλαμάτα”, το προϊόν θα ήταν... χρυσάφι ή θα είχε ξεχαστεί από τους καταναλωτές.

Νομίζω πως η πολυπλοκότητα είναι προφανής και μόνο με το ΠΟΠ “Ελιά Καλαμάτας” δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί. Ούτε μόνον επειδή το θέλουμε διακαώς όλοι μας και χωρίς εξαίρεση. Εμπορικός πόλεμος, τερτίπια και

συμφωνίες, δεν είναι πράγματα που αντιμετωπίζονται μόνον με το “θέλω” και αλληλοπυροβολισμούς.

Ως υστερόγραφο: Ως οικονομικό μέγεθος το ΠΟΠ “ελιά Καλαμάτας” δεν είναι εκείνο που φέρνει ή μπορεί να φέρει στο μέλλον ανεκτίμητα οφέλη στη Μεσοπνία. Η λέξη “Καλαμάτα” και η παγκόσμια αναγνωρισιμότητα είναι η “ατμομηχανή” που μπορεί να τραβήξει και άλλα προϊόντα (κυρίως το ελαιόλαδο) αλλά και να προσελκύσει επισκέπτες να επισκεφθούν τον

τόπο “που γέννησες τις ελιές”. Είναι μια πρόκληση που έπρεπε να έχουν απαντήσει οι συλλογικοί φορείς αλλά... ποτέ δεν είναι αργά. Τώρα, για την παρέμβαση του δημάρχου Καλαμάτας σχετικά με το θέμα έμεινα με την απορία: Προσπάθεια εντυπωσιασμού επειδή διαπιστώνεται ότι είναι “πιασάρικο” το θέμα ή προετοιμασία για την κεντρική πολιτική σκηνή;

14/2/2018

Για ελιές σε πρώτο πρόσωπο

Καμιά φορά μπαίνουμε στον πειρασμό να αφηγηθούμε προσωπικές ιστορίες. Από αυτές που θα μπορούσαν να παρουσιάζουν δημόσιο ενδιαφέρον. Γιατί συνδέονται με κρίσιμα ζητήματα που αφορούν την παραγωγή της περιοχής, αλλά και με σημαντικές παραμέτρους οι οποίες έχουν να κάνουν με την προβολή της, των τοπικών προϊόντων αλλά και του τουρισμού.

Την προηγούμενη εβδομάδα “γιορτάσαμε” την Παγκόσμια Ημέρα της Ελιάς. Δηλαδή ποια Παγκόσμια Ημέρα της Ελιάς, εμείς εδώ όλο το φθινόπωρο με τις ελιές ασχολούμαστε. Τις καϊδεύουμε να μεγαλώσουν, τις μαζεύουμε χέρι-χέρι όταν γίνουν, ανησυχούμε για το δάκο που μετά τους καύσωνες... βρήκε τον καιρό του. Διαδικασία χαλαρωτική για τον άνθρωπο της πόλης, 7 ελιές στον κήπο, οι 5 κλασική ποικιλία “Καλαμών”, η 1 μαύρη ελιά και η εβδομημαστολιά. Μέρος πρώην... ελαιοπερίβολου το οικόπεδο, όταν τελείωσε το σπίτι είχαν σωθεί οι 7 ελιές που ζητήσαμε από τα συνεργεία να προσέξουν να μην τις καταστρέψουν. Ακαθορίστου ποικιλίας λαδολιές, ποιος να κάθεται να μαζεύει τα δέντρα και να πηγαίνει στο λιτρουβίο πέντε σακιά. Το χωριό έπεφτε μακριά για να κουβαλάμε σακιά με την... κούρσα, μια χρονιά δώσαμε σε γείτονα το ελεύθερο να τις μαζέψει μαζί με τις δικές του και να μας φέρει ό,τι

κρίνει, τελικά έφερε έναν τενεκέ... πετρέλαιο. Από οικογενειακή παράδοση κάθε χρόνο παρασκευάζαμε “ελιές Καλαμών” αλλά αυτές που είχαμε στο χωριό δεν έφταναν ούτε για... πιπέρι, όπως λέμε. Οπότε πριν από 8 χρόνια συμφωνήσαμε με τον κυρ-Στέλιο να μας τις κεντρώσει. Του είπαμε να φέρει κεντράδια από την καλαματιανή ελιά, τη νυχάτη και τραγανή, και κεντράδια για μια ματοσολιά. Φημισμένος “κεντρωτής” στην περιοχή της Βελίκας και πολύ μακρύτερα, τον είχε μάθει να κεντρώνει ο παππούς της Βούλας πριν από δεκαετίες, έχει κεντρώσει χιλιάδες δέντρα.

Ξέφυγε λίγο ο χρόνος και έφτασε Μάρς, ένα κυριακάτικο πρωινό όταν ξυπνήσαμε ακούσαμε θόρυβο και είδαμε έκπληκτοι τα δέντρα καρατομημένα, ο κυρ Στέλιος είχε έρθει... αχάραγο με τον Αντρέα, το δικό μας άνθρωπο στα κτήματα. Ηρθε από την Αλβανία με το μεγάλο κύμα και πριν από 30 σχεδόν χρόνια μπήκε στο κτήμα μαζί με τον πεθερό μου και το μακαρίτη κουνιάδο μου το Θανάση, που τον χάσαμε δυστυχώς πολύ νέο. Εμαθε τη δουλειά στις ελιές από αυτούς και από τότε μονίμως φροντίζει όλο το χρόνο τα κτήματα και καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της ελαιοσυλλογής. Πλάκωσε λοιπόν αχάραγο με το αλυσοπρίονο ο Αντρέας και μέχρι να πάρουμε χαμπάρι ο κήπος ήταν... ίσιωμα, δεν μπορούσες να περάσεις από πουθενά, είχα και μια κάκωση μπνίσκου και δεν μπορούσα

να κάνω... ταρζανιές, άντε να συγυρίσεις την κατάσταση. Εποχή που απαγορεύεται να κάψεις κλαριά, σκεφθείτε 7 καρατομημένα ευμεγέθη δέντρα ελιάς να πρέπει να... εξαφανιστούν. Εχω ένα μικρό εργαλείο για θρυμματισμό των κλαριών του κήπου αλλά δεν υπήρχε περίπτωση να αντέξει αυτή την ιστορία και ήθελε... δέκα ημέρες που δεν τις είχαμε γιατί ήταν εποχή που δουλεύαμε και οι δύο. Πλάκωσε η Βούλα σε ένα μικρό άνοιγμα που υπάρχει στον κήπο και άρχισε να καίει, ψήθηκε καθώς εγώ δεν μπορούσα να βοηθήσω με το πόδι και έπρεπε να τελειώσουμε όσο γίνεται νωρίτερα πριν βρεθεί κανένας κακόπιτος και έχουμε τρεχάματα ως... υποψήφιοι εμπρηστές. Τα έφερε βόλτα η Βούλα με... ψιλοκαψάλισμα μιας κλάρας της περγαμοντιάς που γειτόνευε με το χώρο της... πυράς, εκεί σήμερα είναι το μπουστανάκι του κήπου γιατί έχει μικρό άνοιγμα. Χωρίς να δημιουργηθεί κανένα πρόβλημα με κανέναν.

Στο μεταξύ ο κυρ-Στέλιος με μαστοριά έβαζε τα κεντράδια. Κλασικά πράγματα που ξεχνιούνται: Νάιλον από σακούλες λιπασμάτων που είναι σκληρά και δέσιμο με σκοινί γύρω από τον κορμό έτσι ώστε να σχηματίζεται μια χαμηλή επιφάνεια που μπορούσε να υποδεχθεί τη... λάσπη που κάλυπτε τον καρατομημένο κορμό για να προστατευτούν κορμοί και κεντράδια. Εκαναν τη δουλειά, έδωσε ο κυρ-Στέλιος οδηγίες πώς θα γλυτώσουμε τα κεντράδια από τους αέρηδες πριν κατέβουν στο έδαφος και κάνουν δική τους ρίζα, δένοντας το ένα με το άλλο έτσι ώστε να "κοντάρουν" ψηλά κατά έναν τρόπο τον αέρα και να μην ξεμασχαλιστούν. Και όπως έλεγε να μην... λυπηθούμε μεγάλα κλαριά που μπορεί να έχουν και ελιές, γιατί μπορεί να τις χάσουμε. Κάναμε υπομονή και μετά από 3-4 χρόνια αρχίσαμε να... δρέπουμε τους καρπούς. Μια από τις 6 ελιές προέκυψε μαύρη, οι υπόλοιπες καλαματιανές νυχάτες. Εδώ που τα λέμε η... εξαίρεση είναι πιο παραγωγική, ωριμάζει νωρίτερα και... απεχθάνεται το δάκο. Και σε μια απομονωμένη στο πίσω μέρος ελιά, η μαστολιά βρήκε πρόσφορο έδαφος σε ένα κεντράδι και θέρειψε παραγωγικά.

Ετσι μπήκαμε στην "παραγωγή", η οικοτεχνία έκανε θραύση και από τα φιλέματα (σε καρπό και έτοιμο προϊόν) περάσαμε στα... ταξίδια της ελιάς από τον κήπο με οικοτεχνική επεξεργασία. Όσο ο γιος μας Βαγγέλης ήταν Γερμανία τις έκανε... εισαγωγή σε ειδική συσκευασία από τον αγαπημένο συγγενή μας Σταύρο, που έχει πολύ καλό τυποποιητήριο στην περιοχή μας. Μικρέμπορος αναγνωρισμένος επισήμως στη Γερμανία, θραύση έκανε η παραγωγή μας, αλλά πού να βρούμε ελιές, έξι δέντρα όλα κι όλα. Και πολύ περισσότερο πού να βγάλουμε άκρη με το... χέρι της οικοτεχνίας. Με άνεση πούλαγε 28 ευρώ το κιλό παρακαλώ, και από ζήτηση... "δώσε μου και μένα μπάρμπα". Η εξήγηση απλή, ήταν πραγματικά ελιά Καλαμάτας σε οξάλμη και αρωματισμένη από εκείνα που φυτρώνουν στον τόπο μας, παρασκευασμένη με τον παραδοσιακό (για την οικογένεια) τρόπο. Από τότε οι ελιές έχουν ταξιδέψει ακόμη σε Ιταλία, Αγγλία, φέτος θα πάνε και Αμερική, φυσικά Αθήνα και Βόρεια Ελλάδα. Και σε όλο τον κόσμο μέσω του... bnb, καθώς στο διαμέρισμα που νοικιάζουμε στην πόλη με βραχυχρόνια μίσθωση, υπάρχει πάντα ένα βαζάκι υποδοχής. Δίπλα σε ένα μπουκαλάκι με ελαιόλαδο παραγωγής μας. Πολλές φορές οι επισκέπτες τρώνε ελιές και κρατάνε μερικές να πάρουν μαζί τους, καθώς εξαφανίζεται και το... βαζάκι. Σημασία δεν έχει το έσοδο που μπορεί να προκύψει (πολύ μικρό για εμάς, ούτε ο κόπος μας) αλλά το "ταξίδι" της ελιάς. Και η διαφήμιση στο πραγματικό τοπικό προϊόν, η "εξάσκηση" του καταναλωτή να το ξεχωρίζει και να το προτιμά ακόμη και αν στοιχίζει κάτι παραπάνω από εκείνο που του πλάσάρουν ως "ελιά Καλαμών".

Οφείλουμε και πρέπει να προστατεύσουμε το προϊόν που αποτελεί "όχημα" για να ταξιδεύει το όνομα της πόλης και της περιοχής σε όλο τον κόσμο. Κάποτε ένας φίλος Καλαματιανός μετανάστης στην Αυστραλία, όταν εργαζόμουν ακόμη στην "Ελευθερία", μου είχε γράψει κάτι πολύ απλό: Σκεφθείτε τι θα είχαν κάνει οι Αμερικάνοι αν είχαν ένα τέτοιο προϊόν όπως η "ελιά Καλαμών". Η τυπολογία της ονομασίας

δεν με ενδιαφέρει, οι παλαιότεροι έλεγαν "ελιά Καλαμών" και εννοούσαν ακριβώς αυτό που περιγράφω. Η θεία Πότα, η δεύτερη αδερφή του πατέρα μου, παντρεύτηκε στην Αθήνα και έφτιαξε ένα μικρό σπιτάκι σε μια... κόντρα ανηφόρα στο Γαλάτσι. Εκεί έμεινα ως πρωτοετής φοιτητής, η θεία δεν είχε παιδιά και "περιέθαλπε" τα ανίψια της όσο μπορούσε μαζί με το θείο Γιάννη. Όταν λοιπόν έφτιαξε το σπίτι ήθελε να βάλει στο πεζοδρόμιο ελιές για να τις φτιάχνει κάθε χρόνο. Μια μέρα περνούσε κάποιος που πούλαγε ελιές, νεόκτιστη η περιοχή με φτωχικά σπίτια και είχαν ζήτηση. Τον ρωτάει λοιπόν: "Είναι Καλαμών;". Ηθελε να είναι σίγουρη ότι θα είχε μαύρες βρώσιμες ελιές για να φτιάχνει όπως είχε μάθει από τη γιαγιά Σταουρούλα. Και ο... μάστορας αμήχανος απαντάει: "Ναι, είναι Καλαμών... Αμερικής". Πού να ήξερε ο άνθρωπος ότι μετά από δεκαετίες θα πουλούσαν ως "Καλαμών" ελιές από τη Χιλή, την Αίγυπτο,

την Τουρκία και αλλού. Στην εποχή των "μαϊμούδων"... Στην αφήγηση που προηγήθηκε τίγονται με "λογοτεχνίζοντα" τρόπο κρίσιμα ζητήματα που καλύπτουν όλο το φάσμα των θεμάτων που σχετίζονται με την ελιά, από τη φροντίδα, την ποιότητα του καρπού, την εμπορία, τις προωθητικές ενέργειες, την υπονόμευση του προϊόντος. Το καθένα θα μπορούσε να είναι μια ξεχωριστή ιστορία. Θα ολοκληρώσω το κείμενο με αυτό που έχω "εμπεδώσει" μετά από σχεδόν 4 χρόνια στη βραχυχρόνια μίσθωση: Η υποδοχή και η πληροφόρηση του επισκέπτη για ό,τι μπορεί να τον ενδιαφέρει, και η γνωριμία του με τα αυθεντικά τοπικά προϊόντα, είναι το "άλφα" και το "ωμέγα" για να γίνει ο καλύτερος "διαφημιστής" της περιοχής και των προϊόντων της. Περισσότερα γι' αυτά, σε μια άλλη προσωπική αφήγηση...

1/12/2021

Από την ελιά στην... αναγέννηση

Ελιές... χαρακώνω, για ελιές θα γράψω σήμερα. Μια διαδικασία η οποία για αρκετούς Μεσοήνιους κρατάει μήνες, άλλοτε για συλλογή και άλλοτε για παραγωγή τελικού προϊόντος. Με προσωπικά χαρακτηριστικά, οικογενειακή τεχνογνωσία κατά περίπτωση, αλλά και μεγάλη οικονομική σημασία.

Σημαντικά περιορισμένη σήμερα η καλλιέργεια σε σχέση με τον συνολικό όγκο παραγωγής, με πλεονεκτήματα αλλά και προβλήματα. Τα οποία βρίσκονται στο επίκεντρο τα τελευταία χρόνια με αφορμή το προϊόν ονομασίας προέλευσης.

Για το τελευταίο θέμα δεν χρειάζεται να γραφτούν πολλά. Και ο βασικός λόγος είναι ότι το θέμα ως "μεσοσηνακό" έχει καλυφθεί πλήρως μέσα από την έντονη συνεταιριστική, δημοσιογραφική και πολιτική δραστηριότητα. Η "Ελευθερία" μάλιστα έχει πρωταγωνιστήσει

σε αυτή την υπόθεση με αποκαλυπτικά ρεπορτάζ του συναδέλφου Θανάση Λαγού. Ως "εθνικό" όμως παραμένει ανοικτό για δύο σημαντικούς λόγους. Ο πρώτος είναι η δυνατότητα, την οποία δίνουν διαχρονικά και διακομματικά εδώ και χρόνια οι κυβερνητικές αποφάσεις, να χρησιμοποιείται με πλάγιο τρόπο και μέσα από την ποικιλία "ελιά Καλαμών" η χρήση του ονόματος "Καλαμάτα" σε όλο τον κόσμο και να υπονομεύεται και το προϊόν ονομασίας προέλευσης αλλά και η ελληνική παραγωγή. Ο δεύτερος είναι το γεγονός ότι η καλλιέργεια της ποικιλίας "Καλαμών" έχει επεκταθεί θεαματικά εδώ και δεκαετίες σε άλλες περιοχές της χώρας (Λακωνία, Αιτωλοακαρνανία), ενώ καλλιεργείται σε μικρότερη έκταση και σε άλλες. Το πολιτικό σύστημα μέχρι τώρα έχει αποτύχει παταγωδώς να συνδυάσει το "μεσοσηνακό" με το "εθνικό", η διγλωσσία κυριαρχεί και συνακόλουθα έρχεται ο δικασμός των παραγωγών, με τους

πολιτικούς να παίρνουν θέση με βάση τα συμφέροντα των ψηφοφόρων τους. Η εθνική συνεννόηση για το θέμα είναι αναγκαιότητα και ως ελπίζουμε ότι η διαδικασία που ξεκίνησε με τη συμμετοχή παραγωγών και οργανώσεων από διάφορες περιοχές της χώρας θα καταστεί δυνατόν να δώσει λύση, η οποία θα είναι κοινά αποδεκτή από όλους. Θεωρώ ότι η “ρίζα” του προβλήματος βρίσκεται στην προχειρότητα, με την οποία “κατοχυρώθηκαν” τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης και αυτά με προστατευόμενη γεωγραφική ένδειξη. Αλλά “απίδια φαγωμένα κάτσε μέτρα τις ουρές τους” διδάσκει η λαϊκή σοφία. Να υπενθυμίσουμε όμως ότι η προσπάθεια δημιουργίας προϊόντων ονομασίας προέλευσης στο ελαιόλαδο κατά... επαρχία (απίστευτη... σύλληψη) δημιούργησε πολύ μεγάλα προβλήματα και χρειάστηκε να περάσουν χρόνια για να καλύψει το όνομα “Καλαμάτα” ευρύτερη περιοχή από την αρχική και να λυθεί το πρόβλημα άλλων περιοχών. Πρόθεση δεν υπήρχε, εκ του αποτελέσματος όμως υπήρχε προχειρότητα και αδιαφορία από το αρμόδιο υπουργείο για τη διαχείριση ενός κρίσιμου ζητήματος.

Μια ευρύτερα αποδεκτή λύση που θα προστατεύει την εθνική παραγωγή και την ελιά Καλαμάτας στη διεθνή αγορά θεωρώ ότι θα πρέπει να είναι η επιδίωξη το εφικτό του πράγματος να εξεταστεί στη διαβούλευση των παραγωγών από τις διάφορες παραγωγικές περιοχές. Μια διαδικασία που άρχισε με τη συνάντηση η οποία έγινε πριν από λίγες ημέρες και θα πρέπει να συνεχιστεί σε αυτό το πνεύμα. Από εκεί και ύστερα πάμε στην “ελιά Καλαμάτας” και πρώτα απ’ όλα στην ποικιλία. Να σημειώσουμε αρχικά ότι η ποικιλία “Καλαμών” είναι η “νυχάτη” όπως λέμε ελιά, που καλλιεργείται παραδοσιακά στον τόπο μας. Διευκρίνιση αναγκαία γιατί δεν είναι “ελιά Καλαμών” κάθε ποικιλία ελιάς με... μαύρο χρώμα. Γιατί η ποικιλία αυτή πέραν των άλλων έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά υφής και γεύσης που την κάνουν ξεχωριστή. Από εκεί και ύστερα είναι η διαδικασία παραγωγής

της: το ξεπίκρισμα με αλάτι και η συντήρηση σε αρωματισμένη οξάλμη, σε διάφορες παραλλαγές ανάλογα με την οικογενειακή παράδοση. Ο καθένας έχει τη δική του τεχνογνωσία στη βάση αυτών των αρχών συντήρησης που διαμορφώθηκαν σε βάθος αιώνων. Πολύ περισσότερο καθώς δεν είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι δοκιμάζουν τις δικές τους παραλλαγές. Περιττό βεβαίως να γράψω πως όπως συμβαίνει συνήθως, η ελιά του καθενός είναι η... καλύτερη, αλλά όπως και να το κάνουμε κατά κανόνα είναι με ξεχωριστές και εξαιρετικές γεύσεις και υφή. Το μεγάλο ζήτημα που υπάρχει είναι, πρώτον κατά πόσον οι καταναλωτές γνωρίζουν... ποια είναι η ελιά Καλαμάτας ή νομίζουν πως είναι εκείνο το ακαθορίστου προελεύσεως που αγοράζουν από το... καζάνι, το οποίο πολλές φορές τους σερβίρουν και σε καταστήματα μαζί με τη “χωριάτικη” ή κατά μόνας. Όπως και κατά πόσον η βιομηχανική παραγωγή έχει ενσωματώσει την παραδοσιακή τεχνογνωσία.

Βήμα-βήμα έφτασα και σε εκείνο που θεωρώ κρίσιμο, την ποιότητα του προϊόντος. Η οποία συνίσταται από δύο στοιχεία: από αυτό της πρώτης ύλης και από εκείνο της επεξεργασίας. Πριν πολλά χρόνια καλός φίλος πήγαινε στη χώρα που εργαζόταν ελιές που είχε παραγάγει ο ίδιος ή κάποιος από το χωριό, άρεσαν πολύ και επειδή το ζητούσαν τους πήγαινε και από παραγωγικές μονάδες. Και του έλεγαν ότι... δεν έχουν σχέση μεταξύ τους παρότι “ελιές Καλαμάτας”.

Το κατάλαβα καλά όταν πριν λίγα χρόνια ο Βαγγέλης έκανε... εισαγωγή στη Γερμανία τις ελιές που του ετοιμάζαμε από την παραγωγή του κήπου. Ανάρπαστες, τις πουλούσε 28 ευρώ το κιλό και μπορούσε να τις βγάλει σε... δημοπρασία για περισσότερα. Πέρυσι έδωσα μικροποσότητα σε φίλο στην Αμερική και η υποδοχή ήταν... ενθουσιώδης. Όπως μου έγραψε “Ελληνίδα σεφ δοκίμασε τις ελιές και μου είπε ότι μπαίνουν μόνο σε υπερπολυτελή εστιατόρια, ξετρελάθηκε”. Σε διαμέρισμα που νοικιάζουμε με βραχυχρόνια μίσθωση αφή-

νουμε ένα μικρό βάζο με ελιές για την υποδοχή και δεν τις τρώνε απλά, στο τέλος δεν βρίσκουμε... ούτε το βάζο που ταξιδεύει με “δείγμα” μαζί με τους επισκέπτες σε Ελλάδα ή εξωτερικό. Όλα αυτά βεβαίως δεν είναι... διαφημιστικά για την... παραγωγή μας, οι ελιές δεν φτάνουν ούτε για τις άμεσες υποχρεώσεις μας, άλλωστε όλοι όσοι ασχολούνται παρασκευάζουν εξαιρετικές ελιές. Απλώς υποδηλώνουν πως όταν η “ελιά Καλαμών” παρασκευασμένη με τον παραδοσιακό τρόπο φθάσει στον καταναλωτή, τον κερδίζει χωρίς καμία προσπάθεια. Ως εκ τούτου η τοπική παραγωγή σε εμπορική κλίμακα θα πρέπει να αντιμετωπίσει δύο ζητήματα: Την ποιότητα και το δίκτυο, προκειμένου ο καταναλωτής να γνωρίσει το πραγματικό “ονομασίας προέλευσης” προϊόν, το οποίο δεν έχει καμία σχέση με τις μαύρες ελιές που κυκλοφορούν ως “Καλαμών” ή “Καλαμάτας”.

Και φτάσαμε στο όνομα που είναι σπουδαία ιστορία. Κάποια πράγματα μπορεί να θεωρούνται ως αυτονόητα, όμως δεν είναι έτσι και θα χρειαστεί λίγο να το δούμε. Θα είχε σημασία αν μπορούσε να γίνει μια έρευνα απούμε στις Ηνωμένες Πολιτείες, που είναι μεγάλος καταναλωτής, για να πληροφορηθούμε τι πιστεύουν ότι είναι η λέξη “Καλαμάτα”. Μάλλον θα κυριαρχούσε εκείνο που λέει “δεν γνωρίζω, δεν απαντώ”, κάτι λίγα θα συγκέντρωνε η απάντηση περιοχή, και μεταξύ αυτών ελάχιστα ότι αυτή είναι στην Ελλάδα. Αυτή είναι και η βάση της εξαπάτησης με την “ελιά Καλαμάτας”, την οποία μπορεί να πουλάει ο οποιοσδήποτε σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου αφού ως τέτοια νοείται η

μαύρη ελιά που... φυτρώνει στις πίτσες. Αυτό πίστευαν σε παλαιότερες έρευνες οι Αμερικάνοι, οι οποίοι δεν φημίζονται ιδιαίτερα για τις γνώσεις τους σχετικά με την Ιστορία και τη Γεωγραφία. Και εδώ είναι το τεράστιο ζήτημα που θα πρέπει κάποια στιγμή να αντιμετωπίσει ο Δήμος Καλαμάτας. Δηλαδή μια παγκόσμια καμπάνια η οποία θα “ταυτοποιήσει” το προϊόν με τον τόπο παραγωγής του και θα συγκροτήσει το “brandname” που λέμε στα... νεοελληνικά. Δηλαδή το διαφορετικό ταυτοτικό στοιχείο που δεν μπορεί να υπάρξει σε άλλη πόλη με τα ίδια γενικά χαρακτηριστικά. Το όνομα είναι μια “ατμομηχανή”, για την οποία δεν έχει βρεθεί ακόμη ο... χειριστής που θα την βάλει μπροστά και θα τραβήξει τα βαγόνια της τοπικής παραγωγής και του τουρισμού. Σε μια συναρμογή που θα πρέπει να αποτελέσει τη βάση οποιασδήποτε πολιτικής αναφέρεται στην “ανάπτυξη” του τόπου. Μιας πολιτικής που θα “παντρεύει” την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων με την αύξηση της επισκεψιμότητας και θα συνεργεί στην αλληλοτροφοδότηση των τομέων της τοπικής οικονομίας. Αυτή η συζήτηση που κάποτε θα πρέπει να ανοίξει, κάτι που προϋποθέτει τη “δημοτική αναγέννηση”. Μια μεγάλη “παράταξη” των πολιτών με νέα πρόσωπα και αντιλήψεις που θα υπερβαίνουν τις πολιτικές “οριοθετήσεις” και τις πρακτικές της εξουσιαστικής μικροπολιτικής. Θα μου πείτε “όνειρα θερινής νυκτός”, αλλά και τα όνειρα έχουν το ενδιαφέρον τους, αρκεί να μην τα βλέπουμε μόνο στον ύπνο μας...

24/12/2024

Η ελιά στη διατροφή

Στα τέλη του 17ου αιώνα ο Τούρκος περιηγητής Εβλιά Τσελεμπί διατρέχει τη Μεσσηνία και εκφράζει το θαυμασμό του για τις ελιές στη Μεθώνη και την Κορώνη: «Η Μεθώνη παράγει τις καλύτερες ελιές στον κόσμο [...] Οι ελιές της Κορώνης είναι περισσότερο φημισμένες απ' αυτές της Δαμασκού. Δεν έχω ξαναδεί τόσο σκληρή και γλυκιά ελιά. Από δω στέλνουν δώρο στο Σουλτάνο χυμό λεμονιού, ελιές και ελαιόλαδο μέσα σε κατάλληλα δοχεία. Παντού έχουν φυτέψει ελαιόδενδρα. Δεν γνωρίζουμε το βάθος χρόνου της καλ-

λιέργειας και επεξεργασίας αλλά η «ελιά Καλαμών» σαν ποικιλία είναι ξεχωριστή, δεν είναι μια μαύρη ελιά αλλά η «νυχάτη» που ξεχωρίζει για τη γεύση και τον τρόπο παρασκευής της. Από την αρχαιότητα οι «θλαστές» έφτασαν στις μέρες μας ως «σπαστές», «τσακιστές» και κατά τον τοπικό χαρακτηρισμό «ματσολιές».

Είναι οι δύο τρόποι παρασκευής βρώσιμης ελιάς στη Μεσσηνία, με μεγάλη ποικιλία της τεχνογνωσίας στην οικογενειακή παράδοση του καθενός.

Παρασκευάζοντας παραδοσιακά τις ελιές

Οι ελιές Καλαμών (Καλαμάτας το... ΠΟΠ), χοντρολιές στην καθημερινή γλώσσα, συντηρούνται σε οξάλμη και αρωματίζονται κατά την παραδοσιακή τεχνογνωσία που δυστυχώς πολλές φορές απουσιάζει στη βιομηχανοποίηση του προϊόντος. Κάθε οικογένεια έχει τη δική της παράδοση και ως εκ τούτου δεν υπάρχει κάτι το... ιερό και απαραβίαστο πέρα από τις γενικές αρχές. Μερικές φορές τα διαφορετικά της μέλη έχουν και διαφορετικά... γούστα ή λόγους για λιγότερο ή περισσότερο αλάτι και ξύδι, οπότε η παρασκευή γίνεται κατά παραγγελία. Στη συνέχεια παραθέτω τη δική μας τεχνογνωσία (της Βούλας δηλαδή από γενιά σε γενιά) που παράγει εξαιρετικό αποτέλεσμα αν τηρηθούν επακριβώς τα βήματα.

Βάζεις τις ελιές για 2-3 ημέρες στο νερό να φουσκώσουν και να φανούν τυχόν προβλήματα όπως σαπίλες και τσιμπήματα από δάκο. Κάνεις καθημερινά αλλαγή στο νερό, ξεπλένεις τις ελιές και ξαναρίχνεις νερό. Μετά διαλέγεις τις ελιές και χαράζεις με ένα ξυραφάκι δύο χαρακίες αντικριστά με προσοχή ώστε να μην πιάνει κουκούτσι το ξυράφι. Τις βάζεις σε δοχείο με μπόλικο νερό και λίγο αλάτι διαλυμένο. Τις σκεπάζεις με χαρτί κουζίνας, ένα φύλλο και να μην είναι η άκρη έξω από το δοχείο για να μην γεμίσεις το πάτωμα με υγρά. Αλλάζεις το αλατόνερο κάθε 3 ημέρες, δοκιμάζοντας μετά την τρίτη φορά ώστε να φθάσεις στο επιθυμητό σημείο το ξεπίκρισμα. Όσο περισσότερο νερό τόσο γρηγορότερο το ξεπίκρισμα (10-15 ημέρες συνήθως). Στη συνέχεια, στο δοχείο που έχεις βάλει τις ξεπικρισμένες ελιές για να τις αποθηκεύσεις, ρίχνεις νερό ώστε να τις σκεπάζει. Αυτό το νερό το αδειάζεις σε μια κατσαρόλα της οποίας έχει πάρει το απόβαρο, ζυγίζεις και υπολογίζεις το βάρος της άρμης που χρειάζεται ώστε να σκεπάζονται οι ελιές. Μετά το χύνεις για να χρησιμοποιήσεις την κατσαρόλα για την παρασκευή της άλμης. Στο βάρος της άλμης

που βρήκες υπολογίζεις 15-25% ξύδι (ανάλογα με το πόσο ξυδάτες τις θέλεις και τη “δύναμη” του ξυδιού) και το υπόλοιπο (85-75%) νερό. Στο νερό που θα χρησιμοποιήσεις για την άλμη διαλύεις αλάτι στο 8% περίπου του συνολικού βάρους της άρμης, προσθέτεις βάγια, δεντρολίβανο και φλούδα πορτοκαλιού (ή τα αρωματικά που σου αρέσουν όπως ρίγανη, θυμάρι, λεμονοθύμαρο, θρούμπι – αυτά μπορείς να τα βάλεις μετά το βράσιμο), βράζεις την άρμη μέχρι να πάρει τον πρώτο κούχλο και την αφήνεις να κρυώσει. Όταν κρυώσει προσθέτεις το ξύδι, ανακατεύεις και αδειάζεις την άρμη στο δοχείο. Προσθέτεις λάδι ώστε να σκεπάζονται (1-2 δάχτυλα στο... οριζόντιο) και... καλή όρεξη. Γενικά καλύτερα να “κρατάς” τις ποσότητες ξυδιού και αλατιού ώστε να μπορείς να κάνεις διορθώσεις αν χρειαστεί, αφού αφήσεις 2-3 ημέρες τις ελιές στην άρμη ώστε να “τραβήξουν” οξάλμη και αρωματικά. Να προσθέσεις αλάτι ή ξύδι μπορείς, να αφαιρέσεις... είναι αδύνατον. Τις αφήνεις λίγες ημέρες ακόμη να “δέσουν” οι ελιές με την άρμη και μπορείς να αρχίσεις την κατανάλωση.

Χωρίς... ξυραφάκι

Μια διαφορετική εκδοχή είναι η ελιά που ξεπικρίζει χωρίς να χαρακωθεί, που γνωρίζει όλο και περισσότερη διάδοση τα τελευταία χρόνια καθώς με το ξυραφάκι και το χάραγμα είναι «βαριά η καλογερική», ενώ σε αρκετούς αρέσουν οι πιο πικρές ελιές. Η διαδικασία ξεπικρίσματος που ακολουθεί καλή συγγενής (αφού προηγηθεί το ξεδιάλεγμα όπως περιγράφηκε για τις χαρακτές), την οποία έχουμε δοκιμάσει και εμείς αλλά και άλλοι φίλοι που την ζήτησαν με επιτυχία έχει ως εξής: Φτιάχνουμε ένα διάλυμα με νερό και αλάτι 10% (στο 1 λίτρο νερό 100 γραμμάρια αλάτι) και τοποθετούμε σε αυτό τις ελιές έτσι ώστε στον όγκο να είναι τόσο αλατόνερο όσες ελιές. Αλλάζουμε το διάλυμα κάθε 4-5 ημέρες, παρασκευάζουμε άλλο με τον ίδιο τρόπο και συνεχίζουμε σε αυτό το ρυθμό για 20 ημέρες.

Τότε αρχίζουμε να δοκιμάζουμε την «πικρίλα» και συνεχίζουμε τις αλλαγές μέχρι να φθάσουμε στο επιθυμητό σημείο. Όταν γίνει αυτό τις τοποθετούμε σε άλμη όπως ακριβώς περιγράφεται στις ελιές που χαρακώνουμε.

Εχουμε και... μάτσες

Η δεύτερη σε προτίμηση διαδικασία παρασκευής βρώσιμης ελιάς τοπικά είναι οι «σπαστές» ή «τσακιστές» ή «μάτσες» ελιές. Και ενώ το «σπαστές» ή «τσακιστές» είναι εύκολο να ερμηνευτεί από το γεγονός ότι σπάμε ή τσακίζουμε τις ελιές, πάντα είχα την απορία σχετικά με την προέλευση του ονόματος των ελιών που χαρακτηρίζουμε «μάτσες». Η παράδοση που οδηγεί στα βάθη των αιώνων και τις «θλαστές» της αρχαιότητας. Η απορία μεγάλωσε καθώς στο χρόνο διαπίστωνα ότι ως «μάτσες» (ή ματσολιές) χαρακτηρίζαν διαφορετικού μεγέθους ελιές οι οποίες είχαν μικρότερο κουκούτσι και περισσότερο σάρκα. Για να καταλήξω σε μια υπόθεση εργασίας, χρειάστηκε μια συζήτηση στο fb. Σε μια τυχαία κουβέντα με τον φίλο Νίκο, εξαιρετικό

γεωπόνο, μου είπε ότι χαρακτηρίζουμε έτσι τις... ακαθορίστου ποικιλίας ελιές. Το «έδεσα» λοιπόν και μετά από σχετική ανάρτηση μου έστειλε μήνυμα ο φίλος Παναγιώτης (ειδικός της γαστρονομίας) με το ερώτημα αν μπορώ να «ετυμολογήσω» τη λέξη και την προέλευση της ελιάς. Αρχισα λοιπόν να... σγαρλίζω στο διαδίκτυο και έπεφτα πάνω σε πανομοιότυπες αναρτήσεις που ταύτιζαν τις «μάτσες» με γνωστές ποικιλίες ως... εναλλακτικό όνομα. Δεν πείστηκα και συνέχισα με άλλα κλειδιά την αναζήτηση. Εβαλα λοιπόν «ματσολιά» και μου έβγαλε... «ματσολία». Αντί για ελιά την ταυτόσημη με τη «μ@λ@κι@λέξη της εποχής, προερχόμενη από τη «ματσόλα» που είναι μεταφορική ονομασία του ανδρικού μορίου. Καθόσον θυμίζει στο σχήμα τη «ματσόλα» που έμαθα με αυτή την... ντρίπλα, ότι έτσι ονομάζεται το... δικέφαλο σφυρί το οποίο είναι κατασκευασμένο από ξύλο. Και χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις που δεν πρέπει να ασκηθεί μεγάλη δύναμη στο προς επεξεργασία υλικό, ειδικά όταν αυτό είναι ξύλο. Το χρησιμοποιούσαν κυρίως οι βαρελάδες και είχε διπλή κεφαλή. Η

λέξη είναι άμεσο δάνειο από την ιταλική *mazzola*, υποκοριστικό του *mazza*. Που πάει πιο πίσω στη λατινική *mateola*, υποκοριστικό του *mat(t)ea*. Σκέφτηκα λοιπόν ότι ενδέχεται να προέρχεται ο όνομα από εκεί και το έστειλα με ένα ερωτηματικό στον Παναγιώτη. Γυρίζοντας στην ανάρτηση διάβασα το σχόλιο του φίλου Θανάση που γράφει «ποτέ σφυρί ή με ματσόλα ή με ξύλινο σφυρί». Σωστή η υπόδειξη και η εξήγηση απλή: Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να σπάσει το κουκούτσι και ως εκ τούτου η ματσόλα είναι το πλέον κατάλληλο εργαλείο για το σκοπό αυτό με βάση τη χρήση και τις ιδιότητες που προαναφέρθηκαν. Οπότε όλα ήρθαν και έδωσαν σε μια υπόθεση εργασίας: Μάτσα δεν είναι ποικιλία αλλά το σύνολο εκείνων των ποικιλιών (μικροκαρπων και μεσοκαρπων) που χρησιμοποιούνται για να παρασκευαστούν «θλαστές» για τους αρχαίους, τσακιστές για τους νεότερους, πράσινες ελιές. Ονομασία από το μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται αυτό: «Μάτσα» το σφυρί στα ιταλικά, μάτσα και η ελιά. Και επειδή το «τσακίζω» μεταβατικά σημαίνει «κτυπώ ελαφρά πράσινες ελιές», κάτι που μπορεί να γίνει με διάφορα εργαλεία, έμεινε ως χαρακτηρισμός της κατηγορίας αυτού του τρόπου παρασκευής. Υπόθεση εργασίας

ανοιχτή στη συνεισφορά του καθενός για να φθάσουμε με βεβαιότητα στην απάντηση αν πρόκειται για ποικιλία ελιάς ή τρόπο παρασκευής.

Τσακιστές γίνονται οι πράσινες ελιές, ακόμη και οι ελιές Καλαμών που πολλοί τις προτιμούν... λόγω μεγέθους. Με μια ματσόλα (κυκλοφορούν πλαστικές) ή μια κατάλληλη πέτρα, κτυπάμε τις ελιές από την πλευρά που είναι ο μίσχος έτσι ώστε να ανοίξουν και να γίνεται εύκολα και το ξεπίκρισμα και ο αρωματισμός. Τις τοποθετούμε σε νερό με αλάτι και λίγο χυμό λεμόνι (για να μην μαυρίζουν) και μετά από μερικές ημέρες αρχίζουμε να δοκιμάζουμε το βαθμό ξεπικρίσματος, επαναλαμβάνοντας τη διαδικασία κάθε 3-4 ημέρες μέχρι να φτάσουμε στο επιθυμητό σημείο. Όταν γίνει αυτό τοποθετούμε τις ελιές σε άλμη (χωρίς να βράσουμε) που αποτελείται από 50% νερό, 50% λεμόνι και 8% αλάτι στο συνολικό βάρος. Προσθέτουμε φλούδες από λεμόνι, τριμένο κίμινο και θρούμπι, ρίχνουμε από πάνω ένα δάχτυλο ελαιόλαδο, σφραγίζουμε καλά τα βάζα που τις τοποθετούμε, τις τοποθετούμε σε ψυγείο για καλύτερη συντήρηση. Τις ανοίγουμε μετά από 10 ημέρες έτσι ώστε να έχουν απορροφήσει τα αρώματα.

Το ελαιόλαδο και η κατανάλωση

Είναι γενικά παραδεκτό ότι υπό προϋποθέσεις το ελαιόλαδο που παράγεται στη χώρα μας θα μπορούσε να καταναλωθεί σε μεγάλο ποσοστό μέσα σε αυτή. Όπως επίσης είναι γενικά παραδεκτό ότι χωρίς εξαγωγές χύμα ελαιολάδου μεγάλο ποσοστό της παραγωγής θα έμενε στις δεξαμενές. Πρόκειται για μια αντίφαση που αντανακλά το στρεβλό τρόπο με τον οποίο αναπτύχθηκε η ελαιοπαραγωγή στην Ελλάδα. Την αδυναμία των αγροτικών συλλογικών οργανώσεων να ηγηθούν

πραγματικά σε μια προσπάθεια διεύρυνσης της εσωτερικής κατανάλωσης και κατάκτησης μεγαλύτερου μεριδίου τυποποιημένου ελαιολάδου στο εξωτερικό. Την επιδίωξη των μεγάλων επιχειρήσεων του κλάδου να «αλώσουν» την σίγουρη και χωρίς ρίσκα εσωτερική αγορά αποκομίζοντας υπερκέρδη. Και την απουσία «εθνικής πολιτικής» για ένα προϊόν που είναι ταυτισμένο με την ίδια τη ζωή σε πολλές περιοχές της χώρας και πρωτίστως της Μεσοπνίας.

Σοβαρό δυναμικό, ανάγκη δικτύωσης

Στην πορεία του χρόνου ορισμένες τοπικές επιχειρήσεις απέκτησαν μια ορισμένη δυναμική στον τομέα των εξαγωγών, ενώ εμφανίζεται ένα πλήθος μικρών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα και κατακτούν μικρά μερίδια στις αγορές καταβάλλοντας σοβαρή προσπάθεια δικτύωσης. Μέσα από μεγάλες χρηματοδοτικές δυσκολίες και εμπόδια που παρεμβάλλονται από διάφορες πλευρές και με διάφορες αφορμές. Υπάρχει ένα πλήθος ανθρώπων πλέον οι οποίοι ασχολούνται πλέον με επαγγελματικό τρόπο και μεγάλη επάρκεια στον ελαιοκομικό τομέα και σε διάφορες πλευρές που έχουν να κάνουν με τη γευσιγνωσία, τον ποιοτικό έλεγχο και τις εξαγωγές του ελαιολάδου. Τοπικά λαμβάνονται διάφορες πρωτοβουλίες ενημέρωσης και προβολής, γίνονται

συνέδρια και ημερίδες, οργανώνονται «σχολεία». Υπάρχει σημαντική κινητικότητα η οποία από τη μια πλευρά δεν φτάνει στους παραγωγούς που είναι και οι άμεσοι αποδέκτες και από την άλλη εμφανίζει μια πολυδιάσπαση που μειώνει τη δυναμική των πρωτοβουλιών. Εκ των πραγμάτων εμφανίζεται μια ορισμένη απόσταση ανάμεσα στη γνώση και την πράξη παρά τις προσπάθειες που κατατείνουν να γεφυρωθεί αυτή.

Δεν θεωρώ πως είμαι «αρμόδιος» για να υποδείξω το τι και πως πρέπει να γίνει, εκείνο το οποίο θεωρώ αναγκαίο είναι μια μεγάλη πρωτοβουλία που θα ενώσει τις δυνάμεις οι οποίες μπορούν αλλά και θέλουν, να συμβάλουν με τη γνώση, την εμπειρία και τον τρόπο τους στη «διάσωση» της ελαιοπαραγωγής γιατί πλέον αυτό φαίνεται πως είναι το ζητούμενο.

Πολύ εμπειρικά θα έλεγα ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο κατανάλωσης τυποποιημένου ελαιολάδου και ελιάς Καλαμάτας, αλλά απουσιάζουν τα δίκτυα που θα συνδέσουν την παραγωγή με την κατανάλωση. Αρκετοί παραγωγοί «σπρώχνουν» με το δικό τους τρόπο το ελαιόλαδο στο εξωτερικό μέσα από μικρά δίκτυα που οργανώνουν οι ίδιοι άνθρωποι εκεί. Και είναι πολλοί περισσότεροι εκείνοι που ψάχνονται για να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο. Η προσωπική εμπειρία επιβεβαιώνει τις δυνατότητες και την υποδοχή της οποίας τυγχάνει το ελληνικό έξτρα παρθένο ελαιόλαδο. Όταν ο γιός μου Βαγγέλης βρισκόταν στη Γερμανία, έγινε... εισαγωγέας του ελαιολάδου της οικογένειας. Έκανε και εισαγωγές ελιάς οικοτεχνίας που γινόταν ανάρπαστη. Φυσικά συζητάμε για μικρές ποσότητες αλλά με υψηλές τιμές σε σχέση με

αυτές στη χώρα μας. Οσο καλοί «κήρυκες» της ποιότητας του ελληνικού ελαιολάδου είναι τα παιδιά που βρίσκονται εκεί, άλλο τόσο θα μπορούσαν να γίνουν «ζωντανή διαφήμιση» οι επισκέπτες της Μεσσηνίας. Υπό την προϋπόθεση ότι θα απολαμβάνουν το καλό ελαιόλαδο και την ποιοτική ελιά Καλαμών στο κύκλωμα της εστίασης. Και αυτό είναι ένα από τα μεγάλα προβλήματα που γίνεται ακόμη μεγαλύτερο όσο βαθιάει η κρίση στον τομέα και οι περικοπές γίνονται από την «ποιότητα».

Πολλά ζητήματα ανοίγουν, το ζήτημα είναι αν αντιμετωπίζονται και αν γίνονται βήματα στην κατεύθυνση που χρειάζεται. Οι «αρμόδιοι» έχουν το λόγο με πρώτους τους ανθρώπους που δραστηριοποιούνται στον τομέα και σε όλα τα επίπεδα από την παραγωγή μέχρι την κατανάλωση. Οσο υπάρχει ακόμη χρόνος...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο «πρώτος κύκλος» μιας ενασχόλησης δεκαετιών	5
Βιωματική σχέση με την ελιά.....	7
Η καλλιέργεια της ελιάς πολιτισμός της Μεσογείου	11
Χωρίς αγροτική πολιτική στο άγνωστο	39
Όλο και πιο δύσκολη, δαπανηρή και περίπλοκη η καλλιέργεια.....	59
Όταν λείπουν τα εργατικά χέρια	91
Ελιά Καλαμάτας με... ονοματεπώνυμο	107
Η ελιά στη διατροφή.....	117
Το ελαιόλαδο και η κατανάλωση.....	121

Η ελιά είναι πολιτισμός για τον τόπο, είναι ζωή για τους ανθρώπους του. Έχει εμπνεύσει ένα πλήθος ανθρώπων των γραμμάτων και καλλιτεχνών σε όλο τον κόσμο και ειδικότερα στη χώρα μας. Ο προβληματισμός για το μέλλον της καλλιέργειας και τα βάσανά

της αποτυπώνεται στα κείμενα του βιβλίου.

Η έμπνευση δημιουργίας αποτυπώνεται στους δύο πίνακες (εξώφυλλο, οπισθόφυλλο) του καλού φίλου και συμπατριώτη Νίκου Παναγιωτόπουλου τον οποίο και ευχαριστώ για την παραχώρηση.